

NÁRODNÉ LESNÍCKE CENTRUM  
Ústav lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen



UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE  
Pedagogická fakulta



UNIVERZITA  
KONŠTANTÍNA  
FILOZOFA PEDAGOGICKÁ  
V NITRE FAKULTA  
KATEDRA PEDAGOGIKY

## **20 ROKOV LESNEJ PEDAGOGIKY NA SLOVENSKU**

**Zborník príspevkov k medzinárodnej konferencii**

Zvolen, Nitra  
2021

# 20 ROKOV LESNEJ PEDAGOGIKY NA SLOVENSKU

## Zborník príspevkov k medzinárodnej konferencii



**Editorky:** Ing. Veronika Jaloviarová  
doc. PaedDr. Dana Kollárová, PhD.  
Mgr. Dagmar Sélešová

**Autori príspevkov:** Ing. Ľudmila Marušáková, PhD.  
Ing. Veronika Jaloviarová  
Ing. Andrea Melcerová  
doc. PaedDr. Lenka Rovňanová, PhD.  
Mgr. Dagmar Sélešová  
Ing. Marián Taraba  
Jana Rajnohová, MSc.  
Mgr. Andrej Šijak  
PaedDr. Darina Výbohová, PhD.  
Ing. Dana Chlpošová, PhD.  
prof. PhDr. Viera Kurincová, CSc.  
doc. PaedDr. Dana Kollárová, PhD.  
Ing. Igor Vizslai, PhD.  
Mgr. Anna Sliacka, PhD.  
Ing. Igor Stavný  
Ing. Jozef Jankov, PhD. MBA.  
Ing. Ján Doboš  
Lujza Dobošová  
Ing. František Pisarčík  
Ing. Štefan Engel, PhD.  
Katarína Hyžová  
Ing. Lada Matoušková Prylová  
Ing. Thomas Baschny  
Dirk Schmechel, M.Sc. Forest.Univ.

**Zoznam recenzentov:** prof. Dr. Ing. Jaroslav Šálka – recenzoval príspevky 1, 5, 6, 8  
(Lesnícka fakulta Technickej univerzity vo Zvolene)  
Ing. Ľudmila Marušáková, PhD. – recenzovala príspevky 18, 19, 20  
Mgr. Ľubica Miľanová – recenzovala príspevok 16  
(Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR)  
Ing. Mariana Výboštoková, PhD. – recenzovala príspevky 11, 12, 13, 14, 15, 17  
Ing. Milan Sarvaš, PhD. – recenzoval príspevky 2, 4  
(Národné lesnícke centrum)  
PaedDr. Eva Pupíková, PhD. – recenzovala príspevky 3, 7, 9, 10  
(Pedagogická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre)

**Jazyková úprava:** PhDr. Jana Luptáková  
(Technická univerzita vo Zvolene)

Grafická úprava: Alexandra Košťalová (Národné lesnícke centrum)  
Vydavateľ: Národné lesnícke centrum – Ústav lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen  
Náklad: 100 ks  
Rozsah: 140 strán  
Vydanie: Prvé

**Publikáciu podporili:**

**Agentúra na podporu výskumu a vývoja v rámci riešenia výskumnej úlohy APVV 18-0484 Lesná pedagogika a výchova k trvalo udržateľnému rozvoju v predprimárnej a primárnej edukácii**

**Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky**



AGENTÚRA  
NA PODPORU  
VÝSKUMU A VÝVOJA



MINISTERSTVO  
PÔDOHOSPODÁRSTVA  
A ROZVOJA VIDIEKA  
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Všetky práva vyhradené. Bez povolenia vydavateľa sa žiadna časť tejto publikácie nesmie reprodukovat', ukladať v elektronických pamätiach ani rozširovať v inej forme.

Copyright © NLC Zvolen, 2021

ISBN 978 - 80 - 8093 - 322 - 7  
EAN 9788080933227

## OBSAH

	<b>ÚVOD</b>	6
	<i>Milan Sarvaš</i>	
<b>1</b>	<b>REFLEXIA: ČO SME SA ZA 20 ROKOV S LESNOU PEDAGOGIKOU NAUČILI</b>	8
	<i>Ľudmila Marušáková</i>	
<b>2</b>	<b>VZDELÁVANIE LESNÝCH PEDAGÓGOV – MINULOSŤ, SÚČASNOSŤ, BUDÚCNOŠŤ</b>	14
	<i>Veronika Jaloviarová – Andrea Melcerová</i>	
<b>3</b>	<b>SKRYTÉ KURIKULUM V PSYCHO-DIDAKTICKEJ PRÍPRAVE LESNÝCH PEDAGÓGOV</b>	22
	<i>Lenka Rovňanová</i>	
<b>4</b>	<b>VÝZNAMNÉ MEDZINÁRODNÉ A NÁRODNÉ PROJEKTY LESNEJ PEDAGOGIKY POTENCIÁL LESOV</b>	27
	<i>Veronika Jaloviarová – Andrea Melcerová</i>	
<b>5</b>	<b>LESNÁ PEDAGOGIKA V ONLINE PRIESTORE – DIGITÁLNE VZDELÁVACIE OBSAHY V LESNEJ PEDAGOGIKE</b>	34
	<i>Dagmar Sélešová – Marián Taraba</i>	
<b>6</b>	<b>EWOBX – PORTÁL ENVIRONMENTÁLNEJ VÝCHOVY A VZDELÁVANIA</b>	41
	<i>Jana Rajnohová – Andrej Šijak</i>	
<b>7</b>	<b>PRÍRODOVEDNÉ VZDELÁVANIE A ENVIRONMENTÁLNA VÝCHOVA V MATERSKEJ ŠKOLE</b>	48
	<i>Darina Výbohová</i>	
<b>8</b>	<b>POTENCIÁL LESOV V ENVIRONMENTÁLNEJ VÝCHOVE</b>	55
	<i>Dana Chlpošová</i>	
<b>9</b>	<b>PRÍRODA V RODINE – RODINA V PRÍRODE</b>	65
	<i>Viera Kurincová</i>	
<b>10</b>	<b>LESNÁ PEDAGOGIKA A VÝCHOVA K TRVALO UDRŽATEĽNÉMU ROZVOJU V PREDPRIMÁRNOM A PRIMÁRNOM VZDELÁVANÍ</b>	73
	<i>Dana Kollárová</i>	
<b>11</b>	<b>LESNÁ PEDAGOGIKA AKO KOMUNIKAČNÝ NÁSTROJ</b>	82
	<i>Igor Vizslai</i>	
<b>12</b>	<b>LESNÁ PEDAGOGIKA V ŠTÁNOM PODNIKU LESY SR</b>	86
	<i>Anna Sliacka a kol.</i>	

<b>13</b>	<b>LESNÁ PEDAGOGIKA A JEJ VÝVOJ V ŠTÁTNYCH LESOCH TANAP</b> <i>Igor Stavný</i>	93
<b>14</b>	<b>MESTSKÉ LESY BANSKÁ BYSTRICA V SÚVISLOSTI S VYUŽÍVANÍM MIMOPRODUKČNÝCH FUNKCIÍ LESOV A PRÁCOU S VEREJNOSŤOU</b> <i>Jozef Jankov – Ján Doboš – Lujza Dobošová</i>	99
<b>15</b>	<b>LESNÁ PEDAGOGIKA V PROSTREDÍ MESTSKÝCH LESOV SPIŠSKÁ BELÁ</b> <i>František Písarčík</i>	106
<b>16</b>	<b>MÚZEUM VO SVÄTOM ANTONE A NOVÝ VYUČOVACÍ PREDMET POĽOVNÍCTVO A OCHRANA PRÍRODY 111</b> <i>Štefan Engel</i>	
<b>17</b>	<b>VOJENSKÉ LESY A MAJETKY SR, Š. P. – REALIZÁTOR AKTIVÍT LESNEJ PEDAGOGIKY</b> <i>Katarína Hyžová – Andrea Melcerová</i>	117
<b>18</b>	<b>LESNÍ PEDAGOGIKA V ČESKÉ REPUBLICE</b> <i>Lada Matoušková Prylová</i>	121
<b>19</b>	<b>FOREST PEDAGOGICS IN AUSTRIA: WITH NEW IDEAS INTO THE FOREST; COOPERATION'S AND THE EUROPEAN DIMENSION!</b> <i>Thomas Baschny</i>	128
<b>20</b>	<b>FORESTPEDAGOGY NETWORKING IN EUROPE – A SHORT TIME TRAVEL ON OCCASION OF THE 20TH ANNIVERSARY OF FORESTPEDAGOGY IN SLOVAKIA</b> <i>Dirk Schmechel</i>	132
	<b>NIEKTORÉ POSTREHY OD LESNÝCH PEDAGÓGOV</b>	139



### ÚVOD

*Vážené dámy a páni,*

*dovoľte mi, aby som sa Vám prihovoril pri príležitosti **20. výročia lesnej pedagogiky na Slovensku**, ktorej vyvrcholením je medzinárodná konferencia s rovnomenným názvom. Dvadsať rokov je časové obdobie, ktoré už oprávňuje na bilanciu dosiahnutých výsledkov. Práve pred dvadsiatimi rokmi sa začal príbeh lesnej pedagogiky na Slovensku. V roku 2001 sa zásluhou Ústavu pre výchovu a vzdelávanie pracovníkov lesného a vodného hospodárstva SR, v súčasnosti NLC-ÚLPV Zvolen, dve lesníčky zo Slovenska zúčastnili vzdelávania v oblasti lesnej pedagogiky v rakúskom Ossiachu. Tu sa začal odvíjať príbeh lesnej pedagogiky na Slovensku, ktorý je podrobne zhodnotený v jednotlivých príspevkoch tohto zborníka.*

*Dozviete sa, ako bola lesná pedagogika v prvej etape jej rozvoja postupne akceptovaná majiteľmi a obhospodarovateľmi lesa. Následne, ako sa po prijatí jej stratégie začína intenzívny rozvoj a lesná pedagogika je akceptovaná relevantnými subjektmi lesného hospodárstva ako komunikačný nástroj pre pozitívnu prezentáciu lesného hospodárstva. Táto pozitívna komunikácia sa realizuje prostredníctvom implementácie rôznych projektov a aktivít. Na medzinárodnej úrovni sa slovenskí lesní pedagógovia prostredníctvom Národného lesníckeho centra stávajú aktívnymi členmi Forest Communication Network-Subgroup Forest pedagogy a Slovensko v roku 2015 bolo hostiteľom 10. ročníka Európskeho kongresu lesnej pedagogiky. Ocenením medzinárodných aktivít slovenských lesných pedagógov je ich spolupráca pri vypracovávaní koncepcie lesnej pedagogiky na Ukrajine. Z pohľadu ďalšieho rozvoja lesnej pedagogiky je kľúčová medzisektorová spolupráca, a to s rezortom školstva cez vzdelávanie pedagogických zamestnancov v oblasti environmentálnej výchovy na príklade lesa a s rezortom životného prostredia pri vytváraní funkčného systému environmentálnej výchovy a vzdelávania. Významným impulzom v medzisektorovej spolupráci je realizácia výskumného projektu: Lesná pedagogika a výchova k trvalo udržateľnému rozvoju v predprimárnej a primárnej edukácii, ktorého koordinátorom je Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre – Pedagogická fakulta a partnerom projektu je Národné lesnícke centrum vo Zvolene.*

Úspešný projekt lesnej pedagogiky na Slovensku počas ostatných dvoch dekád však najviac dokazujú tisíce nielen detí, ale aj dospelých, ktorí sa pomocou konkrétnych aktivít majú možnosť zoznámiť s lesným prostredím a dôležitosťou cielavedomého obhospodarovania lesov. Práve lesní pedagógovia dokážu zaujať a udržať pozornosť detí a hlavne dokážu im zážitkovou formou sprostredkovať informácie o význame lesa a jeho obhospodarovania pre spoločnosť.

Je dôležité, aby tento príbeh mal aj ďalšie pokračovanie. Lesná pedagogika dokázala to, že lesníci sú ochotní spolupracovať a komunikovať aj mimo svojho sektora. Vďaka lesnej pedagogike sa vytvorila platforma, pomocou ktorej lesnícky sektor vie efektívne komunikovať so svojimi partnermi a rôznymi cieľovými skupinami a vyvolať u nich pozitívnu emóciu smerom k lesnému hospodárstvu. Táto platforma je akceptovaná a je len na nás všetkých ako ju využijeme. Ak ju budeme ďalej systematicky rozvíjať, tak som presvedčený, že naši nasledovníci budú môcť aj po ďalších dekádach hodnotiť lesnú pedagogiku ako úspešný príbeh.

Na tomto mieste by som sa chcel poďakovať všetkým, ktorí sa pričínili o rozvoj lesnej pedagogiky. Prvým lesným pedagogičkám, ktoré priniesli myšlienku lesnej pedagogiky na Slovensko, spolupracovníkom z Národného lesníckeho centra, ktorí ju začali rozvíjať, Ministerstvu pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky, ktoré začalo so systematickou finančnou podporou, ale aj Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR za podporu lesnej pedagogiky v školskom aj mimoškolskom priestore. Bez zapojenia lesníckych subjektov by nebolo možné realizovať aktivity v regiónoch Slovenska a rovnaké poďakovanie patrí aj spolupracujúcim organizáciám mimo lesníckeho sektora. Vďaka spolupráci so zahraničnými partnermi je možné prinášať nové poznatky do činnosti lesnej pedagogiky.

Na záver by som sa ale chcel poďakovať každému jednému z lesných pedagógov, ktorí nad rámec svojich povinností zabezpečujú aktivity lesnej pedagogiky, len vďaka nim je možné hodnotiť príbeh lesnej pedagogiky ako vydarený.

Ešte raz, **ĎAKUJEM**

**Ing. Milan Sarvaš, PhD.**

riaditeľ Národného lesníckeho centra

– Ústavu lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen



# 1 REFLEXIA: ČO SME SA ZA 20 ROKOV S LESNOU PEDAGOGIKOU NAUČILI

## LOOKING BACK: WHAT WE HAVE LEARNED IN THE LAST 20 YEARS WITH FORESTPEDAGOGICS

**Ludmila MARUŠÁKOVÁ**

*Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, Dobrovičova 12, Bratislava, +421 902 923 094, ludmila.marusakova@land.gov.sk; marusakova.ludmila@gmail.com.*

### ABSTRAKT

Príspevok mapuje históriu lesnej pedagogiky na Slovensku od jej počiatkov až po súčasnosť, predstavuje dôležité míľniky a stručne poukazuje na hlavné problémy a výzvy, ktoré sa vyskytli počas uplynulých 20 rokov. Zároveň približuje, ako sa v kontexte celospoločenských zmien menil význam a status lesnej pedagogiky. V závere príspevok bilancuje to, čo sa podarilo lesnej pedagogike dosiahnuť, a v rámci reflexie sa zamýšľa a naznačuje, ako by bolo možné z tejto lekcie sa poučiť.

**Kľúčové slová:** lesná pedagogika, lesnícka komunikácia s verejnosťou, výchova k udržateľnému rozvoju, lesnícka politika

### ABSTRACT

The paper presents Forestpedagogy history in the Slovak Republic from its inception to the present, it highlights its important milestones and points out main problems and challenges that Forestpedagogy has been facing with for the last 20 years. Moreover, it describes a shift in Forestpedagogy roles and its status resulting from changed societal conditions. Finally, the paper takes stocks of main achievements and at the same time indicates how this reflexion might help to learn from this lesson.

**Keywords:** Forestpedagogy, forest communication, education to sustainable development, forest policy

## 1 KAM SIAHAJÚ POČIATKY LESNEJ PEDAGOGIKY?

Koncom 90. rokov minulého storočia sa v rámci odbornej lesníckej komunity na Slovensku začali ozývať hlasy volajúce po potrebe dialógu a práce s verejnosťou. Táto iniciatíva priamo súvisela so zmenou spoločensko-politických podmienok a otvorením sa novým demokratickým formám riadenia štátu. Zamestnanci novovznikajúcich súkromných, obecných a mestských lesníckych podnikov, ako i štátni zamestnanci získali cenné skúsenosti počas odborných exkurzií do zahraničia (najmä v nemecky hovoriacich krajinách), v ktorých práca s verejnosťou už zohrávala dôležité miesto. V roku 1994 zorganizoval Lesnícky výskumný ústav spoločné stretnutie IUFRO<sup>1</sup> a EHK OSN/FAO<sup>2</sup> tímu špecialistov na vzťahy s verejnosťou v sektore lesníctva a lesného priemyslu, z ktorého vzniká zborník s názvom „Öffentlichkeitarbeit der Staatsforstverwaltung“. Editori M. Krott a J. Tutka (1994) v jeho úvode uvádzajú: „V nových demokraciách, ktoré vznikli v Európe, po roku 1990 zápasí lesné hospodárstvo nielen o vytvorenie súkromných podnikov a výrobu pre doposiaľ málo známe voľné trhy. Prinajmenej práve tak nová a neznáma je pre lesné hospodárstvo aj jeho úloha v slobodnej verejnej diskusii. Lesnícka práca s verejnosťou predstavuje celkom novú oblasť úloh, ktorá však je v demokracii dôležitá.“

<sup>1</sup> IUFRO – Medzinárodná únia lesníckych výskumných organizácií

<sup>2</sup> EHK OSN/FAO – Európska hospodárska komisia Organizácie Spojených národov/Organizácia pre výživu a poľnohospodárstvo Organizácie Spojených národov



V odborných kruhoch sa tak po prvýkrát objavila nová úloha pre lesnícky sektor, a to začleniť lesnícku prácu s verejnosťou do štandardných lesníckych činností (vrátane jej financovania) a zabezpečiť pre lesnícky personál potrebné zručnosti, nové stratégie a metódy tejto práce. Fakt, že túto úlohu, identifikovanú lesníckymi priekopníkmi už na prelome tisícročí, sa doposiaľ podarilo naplniť len veľmi parciálne, svedčí o tom, že na túto novú úlohu lesníkov nebol rezort dostatočne pripravený a že si zmena myslenia vyžadovala mnoho úsilia a osvety i medzi samotnými lesníkmi.

Iniciatívy zabezpečiť odborné vzdelávanie a osvetu v oblasti práce s verejnosťou sa ujal Ústav pre výchovu a vzdelávanie pracovníkov lesného a vodného hospodárstva SR (ÚVVPLVH SR<sup>3</sup>) vedený Ing. Michalom Galajdom, ktorý úzko spolupracoval s Ing. Blažejom Možuchom – vtedajším generálnym riaditeľom Lesov SR, š. p., a zároveň prezidentom Združenia zamestnávateľov v LH (ZZ v LH). Pri ZZ v LH bola zriadená Komisia pre prácu s verejnosťou v lesníctve. Práve ZZ v LH spoločne s ÚVVPLVH SR v apríli 2002 zorganizovali vo Vysokých Tatrách seminár pre vedúcich zamestnancov, cieľom ktorého bolo diskutovať o dôležitosti, ale i metódach práce s verejnosťou. Prednášali na ňom poprední odborníci v oblasti Public Relations (napr. doc. PhDr. Ivan Žáry, PhD., APR. – spoluzakladateľ a prvý prezident Asociácie PR v SR), ako i kolegovia z Českej republiky. Tento seminár predstavoval pre lesnú pedagogiku (LP) dôležitý míľnik, na ktorom mnohí lídri lesníckych subjektov začali vnímať lesnú pedagogiku ako dôležitú súčasť lesníckej práce s verejnosťou.

V roku 2001 ÚVVPLVH SR vyslal Ing. Zdeny Hudecovú do rakúskeho vzdelávacieho strediska v Ossiachu na kurz LP, následne bol pripravený a na Ministerstve školstva akreditovaný rekvalifikačný vzdelávací program zameraný na prácu s verejnosťou. Tento program obsahoval tri moduly: mediálna práca v lesníctve, sprievodcovské služby v lese a lesná pedagogika. V októbri 2002 sa tak uskutočnil prvý kurz LP s účasťou 14 osôb s lesníckym vzdelaním. Okrem Zdeny Hudecovej (a neskôr aj jej dcéry Evy Trnovskej) zastrešujúcej oblasť LP, bola edukácia zabezpečená pedagógmi z Univerzity Mateja Bela a Metodicko-pedagogického centra v Banskej Bystrici. Učebným materiálom pre spomínaný kurz bol preklad nemeckého originálu „Hry v lese“ (2002). K tejto publikácii v roku 2003 pribudla príručka pre lesných pedagógov s názvom „Práca s verejnosťou a vzťah k lesu“ (Marušáková, 2003) a „Hráme sa a učíme sa v lese: program lesnej pedagogiky v štyroch ročných obdobiach“ (Hudecová, a kol., 2004).

Viacerí absolventi prvého kurzu LP, či to už boli zamestnanci štátneho podniku LESY SR, ŠL TANAPu alebo v tom čase existujúcich mestských podnikov, dodnes patria medzi najaktívnejších lesných pedagógov počas celej histórie lesnej pedagogiky (napr. Igor Stavňý, Jaroslava Vanyová, Diana Starinská, Elena Kováčsová, Jana Staňová a pod.). Jedna z absolventiek – Eva Kuchárová zo ŠL TANAPu v rámci svojej záverečnej práce pripravila grafický návrh loga LP, ktorý sa s malými úpravami oficiálne používa až doposiaľ.

Postupne sa do realizácie aktivít LP zapájali ďalšie štátne i neštátne subjekty. Je nutné podotknúť, že mnohí lesníci dlhodobo pracovali s mládežou v rámci rôznych krúžkov a mimoškolských aktivít, napr. krúžku mladých ochrancov prírody. Avšak LP priniesla nové zážitkové metódy učenia hrou a jasnú štruktúru programu s dodržiavaním didaktických postupov, ktoré sa dovtedy v tejto práci nevyužívali.

Jednou z prvých organizácií, ktorá aj vzhľadom na svoje poslanie začala intenzívne a veľmi systematicky realizovať rôzne projekty s využitím LP, boli ŠL TANAPu. V roku 2003 umožnili 15 svojim zamestnancom zúčastniť sa kurzu LP organizovaného ÚVVPLVH SR. Počet lesných pedagógov tak, aj s účasťou zamestnancov Lesov SR postupne narastal, pričom kurz LP bol modifikovaný tak, aby zodpovedal jednotnému rámcu vzdelávania lesných pedagógov v Európe, ktorý bol vytvorený ako súčasť medzinárodného projektu PAWS – *Pädagogische Arbeit im Wald – Pedagogická práca v lese*.

V novovznikajúcej komunite lesných pedagógov vznikla aj otázka vytvorenia združenia/spolku lesných pedagógov. A tak v decembri 2003 vzniklo vo Zvolene občianske združenie ALEA, ktorého cieľom bolo

<sup>3</sup> Ústav pre výchovu a vzdelávanie pracovníkov lesného a vodného hospodárstva SR (ÚVVP LVH SR) sa rozhodnutím MPRV SR v roku 2006 stal súčasťou Národného lesníckeho centra

presadzovať záujmy lesných pedagógov a interpretovať prírodné bohatstvo formou zážitkového učenia. Ako sa neskôr ukázalo, vzhľadom na absenciu systematického financovania nedokázalo toto združenie dlhodobo zabezpečovať platformu pre lesných pedagógov, ako i nezávislú propagáciu lesov, lesníctva a lesnej pedagogiky.

## 2 OBDOBIE PROGRESÍVNEHO ROZVOJA LP

Za veľmi progresívne obdobie pre LP je možné považovať obdobie od r. 2006. S rozrastajúcou sieťou certifikovaných lesných pedagógov rástol i počet realizovaných akcií. Presadila sa nielen v štátnom podniku LESY SR, ŠL TANAPu, Vojenských lesoch a majetkoch, š. p., ale i v neštátnych subjektoch (napr. mestské podniky: Spišská Nová Ves, Trenčín, Košice, Bratislava, Banská Bystrica, Brezno, Kremnica a pod.), či stredných lesníckych školách. Okrem toho rolu koordinátora LP preberalo novovzniknuté Národné lesnícke centrum (NLC) – Ústav lesníckeho poradenstva a vzdelávania (ÚLPV), ktoré bolo Ministerstvom pôdohospodárstva SR (MP SR) poverené kontinuálnym vzdelávaním lesných pedagógov, prípravou metodických materiálov, prenosom skúsenosti zo zahraničia i celkovým zastrešením LP.

Aktivita lesných pedagógov však výrazne závisela, a stále závisí, od ochoty vedenia vytvárať vhodné časové, finančné, organizačné podmienky na túto činnosť. To, že postupne narastal význam LP svedčia aj výsledky výskumu realizovaného medzi zamestnancami štátnych a neštátnych lesníckych organizácií v roku 2009 – 2010, v ktorom sa potvrdilo, že najvhodnejšou cieľovou skupinou na komunikáciu s verejnosťou bola identifikovaná práve mladá generácia a najoptimálnejšou formou pre túto skupinu bola práca v teréne formou lesnej pedagogiky. Za najdôležitejšie problémové oblasti bola respondentmi určená chýbajúca koncepcia LP, nepriaznivé finančné prostriedky a znižujúci sa počet ľudských zdrojov (Marušáková, 2010). Tento fakt potvrdil aj prieskum medzi samotnými lesnými pedagógmi počas sympózia LP z novembra 2009, v ktorom bolo konštatované, že najväčším problémom bol nedostatok času, finančných prostriedkov, nepochopenie nadriadených, ako i nedostatok námetov pre prácu LP. Napriek nestabilnému záujmu a podpore LP zo strany nadriadených, boli lesní pedagógovia mimoriadne vnútorne motivovaní, akcie často realizovali vo svojom voľnom čase a mnohí z nich vnímali lesnú pedagogiku ako svoje poslanie (NLC, 2009).

## 3 SÚČASNÝ STAV V OBLASTI LESNEJ PEDAGOGIKY

Zážitkové aktivity LP sa stali pilierom mnohých projektov a podujatí zastrešovaných štátnymi i neštátnymi lesníckymi organizáciami vrátane NLC-ÚPLV ako koordinátora LP. Nosnou aktivitou zostávajú vychádzky v prostredí lesa určené žiakom, tie sú primárnou metódou LP. Ročná bilancia účasti na lesných vychádzkach u všetkých realizátorov je približne na úrovni 10 000 účastníkov (Hrbál a kol., 2018).

Metódy práce a aktivity LP sa uplatňujú v rôznych projektoch, napr. Lesnícke dni, Stromy poznania, Detská lesnícka univerzita, Čo šepká les, Kremnický zlatý poklad, Les ukrytý v knihe, Putovná sova, Rimavskosobotská vetvička, Detské dni Sv. Huberta a mnohé ďalšie. Okrem toho sa programy LP objavili v rôznych vedomostných súťažiach, na podujatiach pri príležitosti Medzinárodného dňa detí, Dňa Zeme, Apríla mesiaca lesov, otvorenia Dňa stromu v Lesníckom skanzene vo Vydrove atď. Mnohé aktivity sa konali v Lesníckom a drevárskom múzeu vo Zvolene. V neposlednom rade nachádza LP svoje uplatnenie aj pri budovaní náučných chodníkov s interaktívnymi objektmi a zážitkovým sprevádzaním, aktivitami pre rodiny s deťmi, či v team-buildingových aktivitách. Sociálny a humánny rozmer potvrdzuje aj záujem lesných pedagógov realizovať aktivity pre deti v nemocniciach (najmä Banská Bystrica a Košice), či v domovoch pre seniorov, čo rozširuje zoznam partnerov lesníckych organizácií a indikuje sociálne zodpovedné správanie zastrešujúcich organizácií. Mnohé aktivity na regionálnej úrovni sa realizovali

v spolupráci s Ochranou prírody, Slovenským klubom turistov, rôznymi neziskovými organizáciami, či samosprávou.

Nadálej však najdôležitejšou skupinou odberateľov LP sú školy a školské zariadenia, kde dopyt po LP naďalej narástol. Na aktuálny dopyt a potrebu vzdelávania sa pedagogických zamestnancov zareagovalo NLC-ÚPLV vytvorením nového vzdelávacieho programu pre učiteľov „*Učenie o lese – environmentálna výchova pre predprimárne vzdelávanie na príklade lesa*“, ktorý bol akreditovaný Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR. Cieľom vzdelávacieho programu bolo poskytovať učiteľom odborné informácie o lesoch a lesníctve, rozšírené o vzdelávacie aktivity zážitkového učenia, ktoré učiteľom umožnia lepšie pochopiť význam lesníctva a trvalo udržateľného obhospodarovania lesa pre spoločnosť.

V rámci projektu *Lesy pre spoločnosť – Lesy bez bariér* (FOR SOC) realizovaným v rokoch 2015 – 2017 boli vybudované demonštračné vzdelávacie objekty pre LP (zážitkové náučné chodníky, oddychové zariadenia, pozorovacie zariadenia, vzdelávacie objekty, bezbariérové prvky) v partnerstve s Mestskými lesmi Košice, a. s., a Propopulo Poprad, s.r.o. NLC realizovalo tento projekt financovaný z Nórskeho finančného mechanizmu s partnermi v Nórsku a na Ukrajine. Viaceré projekty štátneho podniku LESY SR s prvkami LP boli realizované aj zo zdrojov Programu cezhraničnej spolupráce s ČR alebo Maďarskom.

Oproti okolitým krajinám však na Slovensku dlhodobo chýbalo zariadenie pre LP, tzv. lesná škola. V roku 2014 bola v kaštieli Antonstal vykonaná rekonštrukcia a zariadenie bolo určené na účely lesnej pedagogiky a rekreácie. Až v r. 2021 LESY SR, š. p., zriadili vo svojom odštepnom závode v Leviciach prvú Lesnú školu na území Slovenska, ktorej vybudovanie bolo súčasťou cezhraničného projektu s maďarskými lesníkmi.

## 4 LP V KONTEXTE LESNÍCKEJ POLITIKY NA SLOVENSKU

V roku 2007 reaguje na tento nový fenomén aj lesnícka politika a do Národného lesníckeho programu (NLP), ako i jeho Akčného plánu na roky 2007 – 2013 a 2015 – 2020, sa ako priorita 18 dostáva podpora environmentálneho vzdelávania a systematickej práce s verejnosťou s cieľom dosiahnuť pozitívne zmeny v chápaní významu LP u verejnosti (Moravčík a kol., 2007). Význam LP potvrdila aj štúdia vydaná MP SR a NLC s názvom „*Vízia, prognóza a stratégia rozvoja lesníctva na Slovensku*“ (Moravčík a kol., 2009) obsahujúca konkrétne kroky na zlepšenie inštitucionálnych podmienok a systémové riešenie LP. S cieľom naplniť rámcový cieľ č. 54 Akčného plánu NLP bola v roku 2010 zriadená pracovná skupina, ktorá vytvorila prvú oficiálnu koncepciu rozvoja lesnej pedagogiky (Marušáková a kol., 2010b). V rámci koncepcie schválenej poradou vedenia Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR č.2824/2011-710 vznikla po prvýkrát oficiálna definícia LP a vízia lesných pedagógov. Návrh opatrení v jeho akčnom pláne sa sústredil najmä na nastavenie funkčného modelu financovania vrátane doplnkových finančných prostriedkov pre LP, posilnenie postavenia LP v lesníctve, propagáciu, medzinárodnú spoluprácu a vytváranie partnerstiev na horizontálnej a vertikálnej úrovni.

Práve otázka finančného krytia LP bola jednou z najdiskutovanejších v komunite lesných pedagógov. V čase tvorby koncepcie bola ako dôvod nedostatočnej finančnej podpory zo strany štátu uvádzaná skutočnosť, že LP nebola včlenená do legislatívnych predpisov a pozícia lesného pedagóga nebola oficiálne zaradená do pracovnej náplne lesníkov. Pokusom o systémovejšie riešenie bola snaha lesníckych inštitúcií využiť na financovanie LP prostriedky z Programu rozvoja vidieka SR (PRV SR) na roky 2014 – 2020, podobne ako tomu bolo v Rakúsku. Toto úsilie o úhradu príspevku lesným pedagógom sa bohužiaľ ukázalo ako neúspešné. Podobne, ako to bolo v programovacom období 2007 – 2013, bolo jedinou možnosťou financovať takéto projekty, v ktorých boli aktivity určené len pre lesných pedagógov (nie deti alebo iné cieľové skupiny), a tak sa projekty sústredili na zvyšovanie kompetencií a osvetu medzi lesníkmi. NLC, ktoré bolo oprávneným žiadateľom prostriedkov z PRV SR, organizovalo zo zdrojov nenávratného finančného príspevku PRV SR pre lesných pedagógov mnohé vzdelávacie akcie,

kurzy, pripravovalo didaktické materiály a publikácie (napr. Príručka pre lesných pedagógov (2010), Lesná pedagogika krížom cez Európu (2010), organizovalo exkurzie do zahraničia, webovú stránku [www.lesnapedagogika.sk](http://www.lesnapedagogika.sk), videofilmy o LP a pod.

Veľkou nádejou bolo včlenenie LP do lesníckej legislatívy. Zákomom 182/2014 Z. z., ktorým sa menil a dopĺňal zákon č. 326/2005 Z. z. o lesoch v § 55 písm. q) bolo síce umožnené z prostriedkov štátneho rozpočtu zabezpečovať prácu s verejnosťou a lesnú pedagogiku, avšak výdavky na tieto aktivity bolo umožnené uhradiť iba rozpočtovým a príspevkovým organizáciám zriadeným ministerstvom. Toto bolo pre mnohých lesných pedagógov sklamaním. Otázka financovania zostala teda nevyriešená, a teda plne závisí od rozpočtových možností jednotlivých subjektov, resp. schopnosti získať iné zdroje, napr. z eurofondov.

## 5 MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA NÁM OTVORILA „LESOPEDAGOGICKÉ“ DVERE DO EURÓPY

Prvým medzinárodným projektom zameraným na LP so slovenskou účasťou bol projekt „PAWS – Pedagogická práca v lese“ financovaný z programu EÚ Leonardo da Vinci. Projekt sa realizoval v rokoch 2004 až 2007 a jeho praktickým prínosom bolo vytvorenie jednotného konceptu kurzu LP vo všetkých partnerských krajinách, vyvinutie výukového CD nosiča a učebnice. Za slovenskú stranu bolo partnerom ÚVVPLVH SR (od roku 2006 to bolo NLC-ÚPLV). V rokoch 2008–2010 bolo NLC-ÚLPV zapojené do projektu „CASE FOREST toward sustainable development“, ktorého koordinátorom bolo Švédsko. Tento projekt vniesol do konceptu LP nový rozmer, a to prvky výchovy k udržateľnému rozvoju a do metód LP bola začlenená nová metodológia LUSTO založená na princípoch projektového vyučovania.

Dôležitým prínosom v oblasti medzinárodnej spolupráce bolo aj zapojenie slovenskej zástupkyne (Ing. Ľudmily Marušákovéj, PhD.) do medzinárodného tímu *EHK OSN/FAO Forest Communicators' Network – Tím špecialistov na komunikáciu v lesníctve*, ako i v jeho európskej pracovnej podskupine pre lesnú pedagogiku (*Subgroup Forest Pedagogics*), ktorá oficiálne funguje od r. 2008. Členstvo v tejto skupine umožnilo získať cenné skúsenosti a podnety pre lesných pedagógov, ako i nové kontakty a partnerstvá. Postupne sa európskych kongresov, ktoré daná skupina zastrešuje, zúčastňovalo čoraz viac slovenských účastníkov, a tak sa úspechy slovenských lesných pedagógov rozšírili do ďalších krajín EÚ.

V roku 2015 hosťovalo Slovensko jubilejný 10. európsky kongres LP, na ktorom bola nosnou témou diskusia o budúcnosti a výzvach LP v európskom priestore. Aj v tomto pléne bol potvrdený status Slovenska ako dôležitého hráča európskeho lesopedagogického hnutia.

## 6 LESNÚ PEDAGOGIKU OVPLYVŇUJE AJ EURÓPSKA LESNÍCKA POLITIKA

Už v roku 2009 počas českého predsedníctva v Rade EÚ bola schválená *Jihlavská deklarácia o komunikácii o lesoch a lesníctve*. Komunikácia v oblasti lesníctva bola následne témou rokovania Stáleho lesníckeho výboru (SFC) v Bruseli, čo vyústilo do vytvorenia *ad hoc pracovnej skupiny SFC pro komunikačnú stratégiu o lesoch a lesníctve*, ktorej výstupom bola *Komunikačná stratégia EÚ v oblasti lesníctva* (2011). Deklarácia zdôraznila význam LP a explicitne odporúčala členským krajinám realizovať aktivity LP.

Ministerská konferencia o ochrane lesov v Európe (FOREST EUROPE), ktorá vytvára odporúčania na tvorbu národných politík, stratégií a politických nástrojov, schválila v Oslo v roku 2011 dokument „*Európske lesy do 2020*“. Tvorcom politík na národných úrovniach odporúčala okrem iného zvýšiť informovanosť verejnosti o príspevku lesov a lesníckeho sektora k riešeniu globálnych výziev, ako i posilnenie výskumu, vzdelávania, inovácií, intenzívnu komunikáciu a dialóg s verejnosťou. Dňa 20. septembra 2013 prijala Európska komisia oznámenie s názvom *Nová stratégia Európskej*

únie v oblasti lesov: pre lesy a lesnícko-drevársky komplex, ktorá presadzovala holistický prístup vo vzťahu k lesom a lesnému hospodárstvu a taktiež zdôrazňovala potrebu zvyšovania informovanosti o udržateľnom lesnom hospodárstve.

Prístup k inkluzívnemu celoživotnému vzdelávaniu pre všetkých vrátane výchovy k udržateľnému rozvoju (ktorej súčasťou je aj LP) zadeklarovalov cieľi medzinárodné spoločenstvo v rámci najdôležitejšieho dokumentu v roku 2015, a to v Agende 2030 pre udržateľný rozvoj schválenej rezolúciou OSN.

V roku 2015 prevzalo Slovensko predsedníctvo v medzinárodnom procese FOREST EUROPE a v rámci plnenia pracovného programu bola vytvorená pracovná skupina zameraná na posilňovanie sociálnych aspektov udržateľného lesného hospodárstva s dôrazom na zvyšovanie povedomia o pozitívnych vplyvoch a prínosoch lesov na ľudské zdravie a kvalitu života. Pre využitie zdravotných benefitov lesov boli definované nasledujúce koncepty a prístupy: využitie lesov pre podporu zdravia a prevenciu chorôb, na terapiu a rehabilitáciu v lesoch, lesy pre rekreáciu a turizmus a lesy pre vzdelávanie poskytujúce nepriame zdravotné účinky. Do poslednej kategórie patrí aj LP vytvárajúca príležitosť na tvorbu nových zelených pracovných miest v lesníctve, aj ako potenciál na využitie ekosystémových služieb v lesnom hospodárstve (Marušáková a Sallmannshofer, 2019). Toto potvrdzuje aj štúdia *Zelené pracovné miesta v lesníctve* vydaná EHK OSN/FAO v r. 2018, ktorá lesnú pedagogiku uvádza ako príklad práce dôležitej v oblasti zelenej ekonomiky (OSN, 2018). Pozitívne vplyvy lesov na ľudské zdravie sú vysoko relevantné témy aj pre dialóg lesníkov s verejnosťou, ktorá posilňovanie týchto ekosystémových služieb od lesníckeho sektora čoraz viac očakáva. Aj v kontexte globálnych výziev i celospoločenských megatrendov sa zdravý životný štýl, oddych, turizmus, rekreácia, či šport alebo vzdelávanie v lesnom prostredí stáva čoraz viac relevantnou otázkou, na ktorú by mala reagovať nielen lesná pedagogika, ale i celý lesnícky sektor. Ministerská konferencia FOREST EUROPE reflektovala v publikácii *Doctor Forest* aj na túto tému a ponúkla odporúčania, ako komunikovať tému vplyv lesa na zdravie metódami LP. LP tak získava ďalší rozmer a potenciál sprostredkovať obraz udržateľného hospodárenia v lesoch, ktoré vyvážene zabezpečuje všetky potrebné funkcie lesov vrátane zdravotných účinkov a benefitov lesa (Schmechel, 2019).

Ani 8. ministerská konferencia o ochrane lesov v Európe, konaná v apríli 2021 v Bratislave, neopomenula potrebu komunikácie a posilňovania medzisektorovej spolupráce. Bratislavská deklarácia s názvom *Budúcnosť, akú si želáme – lesy, aké potrebujeme*, ktorú podpísalo 40 signatárskych krajín FOREST EUROPE, vyzdvihuje potrebu dialógu medzi lesníkmi a ostatnými skupinami zainteresovanými na rozumnom využívaní a ochrane lesov vrátane verejnosti. Zdôrazňuje, že *“na riešenie dôležitých výziev, ktorým súčasné lesníctvo čelí, je potrebné posilňovať výskum, vzdelávanie, inovácie, zdieľanie informácií a komunikáciu. Signatári by si mali vytvárať také politiky a nástroje, aby zabezpečili významný nárast sociálno-ekonomických a kultúrnych benefitov, obzvlášť pre zdravie obyvateľov, životie, rozvoj vidieka a zamestnanosť v lesníctve“*. Okrem toho by mali *„posilniť medzisektorovú spoluprácu, obzvlášť so sektorom turizmu či zdravotníctvom...“*. Tento dôležitý dokument, ktorý sa spolu s bratislavskou rezolúciou o adaptácii lesov na zmenu klímy stáva míľnikom v európskej politike o lesoch, opäť potvrdzuje legitimitu LP a jej dôležitú úlohu v budúcnosti.

## 7 AKO SA MENIL STATUS LESNEJ PEDAGOGIKY: OD NÁSTROJA KOMUNIKÁCIE K BUDOVANIU MOSTOV A PARTNERSTIEV

So zmenou spoločenských požiadaviek a očakávaní verejnosti vo vzťahu k lesom a lesníctvu, ale aj s vývojom vo vnútri samotného lesníctva, sa postupne menil aj status LP. Od prvotného zaznávania zo strany mnohých lesníkov vnímajúcich LP ako „hranie sa s deťmi“ tých, ktorým sa „nechce robiť skutočnú lesnícku robotu“, sa LP postupne etablovala i na Slovensku a stala sa súčasťou lesníckej práce.

Pri svojom vzniku bola LP považovaná predovšetkým za nástroj lesníckej práce, resp. komunikácie s verejnosťou, od ktorej mnohí očakávali riešenie negatívneho vnímania lesníctva, hlavne u mladej generácie. LP však (podobne ako aj iné výchovno-vzdelávacie procesy) neprináša okamžitý efekt a je skôr výbornou investíciou do budúcnosti než okamžitým riešením negatívnej verejnej mienky. Čas ukázal, že samotná LP vykonávaná lesníkmi na prevádzkovej úrovni už zo svojej podstaty nemohla zvrátiť negatívne vnímanie verejnosťou, ktorému lesníctvo v súčasnosti čelí.

Mimoriadnu dôležitú rolu však zohrala LP ako súčasť výchovy k udržateľnému rozvoju, resp. environmentálnej výchovy. V tomto smere bola LP veľmi priekopníčka a do svojich cieľov a metodológie zahrnula najaktuálnejšie trendy spojené s posilňovaním hodnôt, ako sú rešpekt, úcta, zodpovednosť za prírodu a životné prostredie, podnietenie k zodpovednému a šetrnému konaniu v každodenných situáciách (napr. v projekte Krok za krokom smerom k lesu), rozvoj kľúčových kompetencií, či kritického myslenia (projekt PROLES). V tomto smere zážitkové formy lesnej pedagogiky realizované priamo v teréne boli také nadčasové, že v istom momente mali náskok pred aktivitami envirorezortu, ktorý environmentálnu výchovu oficiálne zastrešoval. Postupné zaostávanie spôsobilo, že túto niku obsadili iné, predovšetkým neziskové environmentálne organizácie, ktoré v tomto smere postupne prebrali úplnú iniciatívu. Napriek tomu môžeme konštatovať, že LP vytvorila výborné predpoklady na spoluprácu lesníkov a ochranárov, pretože na spoločných akciách sa postupne búrali predsudky a vytvárali dôležité partnerstvá. LP je napokon uznávaná aj v environmentálnych kruhoch, o čom svedčí aj fakt, že reprezentantka LP (Ing. Dana Chlpošová, PhD.) sa stala členkou pracovnej skupiny na vytvorenie funkčného modelu environmentálnej výchovy a vzdelávania zriadenej pri Agentúre životného prostredia.

Ďalším výrazným benefitom je aj aplikácia LP v súčasnom školskom systéme, čím sa lesníkom podarilo nadviazať spoluprácu s rezortom školstva. Výskumy v pedagogickej oblasti totiž potvrdili, že formálne vzdelávanie v školách nie je postačujúce, ale je nutné, aby žiaci vyšli von a učili sa na autentických miestach, s autentickými ľuďmi a v autentických situáciách v prírodnom prostredí, na vychádzkach v lese, s odborníkmi z praxe, s lesníkmi, ktorí dokážu projektovať vzdelávacie aktivity v škole a tiež mimo nej. V tomto sa potvrdila významná úloha LP, ktorá tak naplnila potrebu prepojenia školy s praxou. Kľúčovými faktormi v tomto vzdelávaní sú sprostredkovanie živej osobnej skúsenosti s prírodou všetkými zmyslami a zážitkovosť aktivít, ktoré posilnia prirodzenú aktivitu a tvorivosť detí, radosť z hier a pohybu v prírode (Chlpošová, 2021). Lesníci získali ďalších dôležitých partnerov, ktorými sú nielen školy a školské zariadenia, ale i samosprávy a ďalšie regionálne organizácie. LP si úspešnou spoluprácou so školami získala pozornosť v pedagogických kruhoch, a tak dosiahla svoju akceptáciu v rámci formálneho i mimoškolského vzdelávania.

Aj vzhľadom na demografický vývoj, súčasné trendy a životný štýl, je možné očakávať v budúcnosti v súvislosti s nárastom civilizačných chorôb a porúch, že LP nadobudne nový význam, a to v oblasti podpory zdravia a prevencie chorôb s využitím zdravotných účinkov lesov. Nové partnerstvá by mohli vzniknúť so zdravotníckymi organizáciami tak, ako je tomu napr. v Nemecku, Rakúsku či Škótsku.

## 8 ZÁVER

V závere môžeme konštatovať, že LP na Slovensku naplnila svoju historickú úlohu. Má svoju filozofiu, princípy a štandardy, ktorých všeobecným cieľom je zvyšovať povedomie verejnosti o význame a funkciách lesov a budovanie hodnotovej orientácie v zmysle konceptu udržateľného rozvoja. Programy lesnej pedagogiky majú osvedčené metodické postupy a aktivity, ktoré sú vnímané ako súčasť environmentálnej výchovy. Stojí na základoch medzinárodných záväzkov a reaguje na skúsenosti zo zahraničia.

LP sa stala sa dôležitým nástrojom lesníckej politiky, v rámci ktorej plní informačnú a komunikačnú úlohu. Zaraďujeme ju medzi tzv. persuasívne opatrenia lesníckej politiky, teda také, ktoré plnia informačnú rolu a majú často iba preventívny charakter (Šálka, 2006). Aby bola účinná, musí byť

sprevádzaná inými nástrojmi politik. LP nepovažujeme a do budúcnosti ani nebudeme môcť považovať za primárny nástroj na získanie pozitívneho vnímania verejnosťou. Na to slúžia iné politické a komunikačné nástroje s väčším dopadom.

Za uplynulých 20 rokov však LP úspešne naplnila inú, mimoriadne dôležitú rolu, ktorou je spájať rôznych aktérov, búrať predsudky, sprostredkovať dialóg, budovať mosty a partnerstvá lesníkov s ďalšími partnermi, organizáciami, samosprávou či inými sektormi. V tomto smere sa vďaka úsiliu a nadšeniu lesných pedagógov podarilo naplniť mimoriadne dôležitú rolu. LP na Slovensku je akceptovaná rezortom školstva, o čom svedčí dobrá spolupráca medzi zamestnancami škôl a školských zariadení, s Metodicko-pedagogickým centrom aj pedagogickými fakultami. Aj pozitívna spätná väzba od cieľových skupín, detí, študentov, návštevníkov lesa i seniorov potvrdzuje relevantnosť tejto práce. LP je akceptovaná aj v kruhoch ochrany prírody, s ktorými lesní pedagógovia realizujú spoločné projekty zamerané na environmentálne vzdelávanie. LP je akceptovaná regionálnymi partnermi a samosprávou, pretože mnohé projekty v sebe zahŕňajú zážitkové aktivity lesníkov.

LP má teda za sebou úspešný príbeh, z ktorého sa môžeme poučiť, že jedinou cestou pre lesníctvo je otvorenie sa, prispôbenie sa novým (nielen klimatickým) podmienkam či trendom a dôsledná a proaktívna komunikácia a spolupráca s partnermi, ktorým záleží na zachovaní a zveľadovaní lesov na Slovensku tak, aby plnili všetky potrebné ekosystémové služby v prospech obyvateľov tejto krajiny.

## LITERATÚRA

1. HRBÁL, P. a kol. 2018. *40 rokov ďalšieho vzdelávania v lesnom hospodárstve*. Národné lesnícke centrum, Zvolen. 95 s. ISBN 978-80-8093-247-3.
2. CHLPOŠOVÁ, D. a kol. 2019. *Učenie o lese*. Zvolen: Národné lesnícke centrum, 2019, 86 s. ISBN 978-80-8093-278-7.
3. CHLPOŠOVÁ, D. 2021. *Potenciál lesov v environmentálnej výchove: (dizertačná práca)*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2021, 122 s. [online]. [cit. 2021-17-01]. Dostupné na: <https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioForm&sid=A46C5EDFB3C484950A55AD3FAE6C>
4. KROTT, M. a TUTKA, J. 1994. *Öffentlichkeitarbeit der Staatsforstverwaltung*. Lesnícky výskumný ústav, Zvolen. 154 s. ISBN 80-967140-4-X.
5. Kolektív autorov, 2018. *Green Job in the Forest Sector*, OSN, New York and Geneva. [online] Dostupné na: [https://unece.org/DAM/timber/publications/DP71\\_WEB.pdf](https://unece.org/DAM/timber/publications/DP71_WEB.pdf), ISBN: 978-92-1-117160-0.
6. MARUŠÁKOVÁ, Ľ. a kol. 2003. *Práca s verejnosťou a vzťah k lesu*. Ústav pre výchovu a vzdelávanie pracovníkov lesného a vodného hospodárstva SR, Zvolen. 164 s. ISBN 80-89100-16-3.
7. MARUŠÁKOVÁ, Ľ. 2010. *Model komunikácie s verejnosťou v lesnom hospodárstve a manažment lesnej pedagogiky: (dizertačná práca)*. 160 s.
8. MARUŠÁKOVÁ, Ľ. a kol. 2010. *Lesná pedagogika ako súčasť environmentálnej výchovy na Slovensku – Koncepcia rozvoja*. Národné lesnícke centrum Zvolen, 65 s. ISBN 978-80-8093-126-1.
9. MARUŠÁKOVÁ, Ľ., SALLMANNSHOFERET, M., a kol. 2019: *Human Health and Sustainable Forest Management*. FOREST EUROPE, Liaison Unit Bratislava, 2019, 169 s. ISBN 978-80-8093-265-7.
10. MORAVČÍK a kol. 2007. *Národný lesnícky program*. Ministerstvo pôdohospodárstva SR a Národné lesnícke centrum – Lesnícky výskumný ústav, Zvolen, 63 s. ISBN 978-80-8093-036-3.
11. MORAVČÍK a kol. 2009. *Vízia, prognóza a stratégia rozvoja lesníctva na Slovensku*. Národné lesnícke centrum Zvolen, 172 s. ISBN 978-80-8093-105-6.
12. SCHMECHEL, D. 2019. *Doctor Forest*. FOREST EUROPE, Liaison Unit Bratislava, 2019, 30 s. ISBN 978-80-8093-271-8.
13. ŠÁLKA, J. 2006. *Analýza verejnej politiky v lesníctve*. Technická univerzita vo Zvolene. 63 s. ISBN: 80-228-1694-9

## 2 VZDELÁVANIE LESNÝCH PEDAGÓGOV – MINULOSŤ, SÚČASNOSŤ A BUDÚCNOSŤ EDUCATION OF FOREST PEDAGOGUES – THE PAST, PRESENT, AND FUTURE

Veronika JALOVIAROVÁ<sup>1</sup> – Andrea MELCEROVÁ<sup>1</sup>

<sup>1</sup> *Národné lesnícke centrum – Ústav lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen, Sokolská 1/2, 960 01 Zvolen, +421 45 5314 268, jaloviarova@nlc.sk.org, +421 45 5314 436, melcerova@nlc.sk.org*

### ABSTRAKT

Príspevok sa venuje vývoju vzdelávania v lesnej pedagogike od roku 2001 po súčasnosť. Vzdelávanie v tejto oblasti koordinuje Národné lesnícke centrum – Ústav lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen (NLC-ÚPLV Zvolen). Počas 20 rokov vzdelávania lesných pedagógov došlo vo vzdelávacích programoch lesnej pedagogiky k navýšeniu počtu hodín tohto vzdelávania, k štyrom akreditáciám a obmene a doplneniu vzdelávacích tém. NLC-ÚPLV Zvolen zorganizovalo doteraz 25 vzdelávacích kurzov lesnej pedagogiky pre zamestnancov lesníckych organizácií a celkovo vyškolilo 385 certifikovaných lesných pedagógov. K vzdelávacím programom je vydaný i študijný a metodický materiál.

**Kľúčové slová:** kurz, lesná pedagogika, vzdelávací program

### ABSTRACT

The paper reflects the progress in education of forest pedagogy since 2001 to the present. Education in this field is coordinated by the National Forest Centre – the Institute for Forestry Consulting and Education Zvolen (NFC – IFCE Zvolen). During 20 years of forest pedagogues' education the program received 4 accreditations, educational topics have been added and modified. The NFC – IFCE Zvolen has organized 25 educational courses of forest pedagogy for employees of forestry institutions and there are 385 certified forest pedagogues within whole Slovakia. The study and methodical materials have been published as part of the educational programs.

**Keywords:** course, educational program, forest pedagogy

## 1 ÚVOD

V roku 2001 Ústav pre výchovu a vzdelávanie pracovníkov lesného a vodného hospodárstva vo Zvolene – v súčasnosti NLC-ÚPLV Zvolen, kontaktoval lesnícke vzdelávacie stredisko v rakúskom Ossiachu s cieľom získať základné informácie o vzdelávaní lesných pedagógov. Následne dve lesníčky – Zdena Hudecová a Eva Trnovská – absolvovali školenie lesnej pedagogiky a stali sa prvými lesnými pedagógikami na Slovensku. Ústav v roku 2001 pripravil vlastný vzdelávací program *Lesná pedagogika*.

## 2 ZAČIATKY VZDELÁVANIA V LESNEJ PEDAGOGIKE

V súvislosti so vzdelávaním v oblasti lesnej pedagogiky je potrebné spomenúť aj medzinárodný projekt **Pädagogische Arbeit im Wald (PAWS)**. Projekt sa realizoval v rokoch 2004 – 2007 a bol finančne podporený EÚ, a to grantovou schémou celoživotného vzdelávania, podprogramom Leonardo da Vinci. Jedným z partnerov projektu bolo aj NLC-ÚPLV Zvolen. Cieľom projektu bolo vytvoriť platformu pre jednotné vzdelávanie lesných pedagógov na európskej úrovni, podporiť medzinárodnú spoluprácu a výmenu skúseností medzi lesnými pedagógmi v Európe. Absolventi vzdelávania (lesníci) v rámci tohto projektu nadobudli poznatky o pedagogike, psychológii a získali i praktické skúsenosti v práci s rôznymi cieľovými skupinami.



### 3 AKREDITÁCIA A VZDELÁVANIE V OBLASTI LESNEJ PEDAGOGIKY

#### 3.1 AKREDITOVANÉ VZDELÁVACIE PROGRAMY LESNÁ PEDAGOGIKA

Na základe vyššie spomenutého školenia lesnej pedagogiky v Ossiachu, projektu PAWS, pripravilo NLC-ÚPLV Zvolen vzdelávací program Lesná pedagogika. Jeho cieľom bolo prostredníctvom poznatkov z odborných tém pripraviť lesníkov na samostatné plánovanie, realizáciu a vyhodnocovanie programu lesnej pedagogiky. Účastníci vzdelávania tak získavajú vedomosti a zručnosti, ktoré sú potrebné na úspešnú realizáciu aktivít lesnej pedagogiky pre rôzne cieľové skupiny (obrázok 1).



**Obrázok 1** Fotografia z programu lesnej pedagogiky pre materskú školu v Turčianskych Tepliciach, ktorý navrhli a zrealizovali frekventanti kurzu

Zdroj: archív NLC-ÚPLV Zvolen, 2019

Vzdelávací program *Lesná pedagogika* je určený pre lesníkov a na jeho absolvovanie sa vyžaduje morálna bezúhonnosť a minimálne vzdelanie s lesníckym zameraním. Lesnícke vzdelanie musí byť minimálne stredoškolské lesnícke alebo 1., 2. alebo 3. stupeň vysokoškolského vzdelania na Lesníckej fakulte. V prípade, že záujemca o kurz nemá lesnícke vzdelanie, je potrebná minimálne 5-ročná prax v lesníctve s absolvovaním špecializovaného kurzu Lesnícke minimum.

Vzdelávací program *Lesná pedagogika* bol schválený akreditačnou komisiou Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR, a to v rokoch 2001, 2006, 2012, 2017 na základe splnenia podmienok ustanovených v zákone č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov (predtým zákon 386/1997 Z. z. o ďalšom vzdelávaní).

Prvý akreditovaný vzdelávací program *Lesná pedagogika* (číslo potvrdenia o akreditácii 0714/0479/2001/24/4) bol obsahovo zostavený na základe skúseností prvých lesných pedagogičiek z Rakúska. Vzdelávací program mal 68 hodín a obsahoval témy: lesná pedagogika, psychológia a pedagogická psychológia, pedagogika, komunikácia a práca s verejnosťou, tvorivá dramatika, zásady prvej pomoci a odborné témy z problematiky ochrany fauny a flóry. Odbornou garantkou bola

Ing. Ľudmila Marušáková, PhD., lektormi boli pedagógovia z univerzitného prostredia, lekár a lesné pedagogičky Zdena Hudecová a Eva Trnovská).

Druhý akreditovaný vzdelávací program *Lesná pedagogika* (číslo potvrdenia o akreditácii 2257/13779/2006/161/3) mal rozsah 65 hodín, garantkou bola Ing. Ľudmila Marušáková, PhD. Program obsahoval tieto témy: lesná pedagogika, environmentálna výchova, základy pedagogiky a didaktiky, vývinová psychológia, špeciálna pedagogika, tvorivá dramatika, zásady prvej pomoci v lese, pedagogická komunikácia a zručnosti, práca s verejnosťou v lesníctve. Lektormi boli zamestnanci NLC-ÚPLV Zvolen, lesné pedagogičky, pedagógovia z univerzitného prostredia, metodik, novinár.

Pri tretej akreditácii vzdelávacieho programu *Lesná pedagogika*, ktorá sa uskutočnila v roku 2012, bola garantkou vzdelávacieho programu opäť Ing. Ľudmila Marušáková, PhD. Vzdelávací program *Lesná pedagogika* (číslo potvrdenia o akreditácii 2257/2012/19/1) mal rozsah už 80 hodín, z čoho viac ako 50 % tvorila prax. Program obsahoval tieto témy: lesná pedagogika, komunikácia v pedagogickom procese, vývinová a pedagogická psychológia v lesnej pedagogike, základy pedagogiky, didaktiky a aktivizujúcich metód v lesnej pedagogike, využitie prvkov tvorivej dramatiky v lesnej pedagogike, aktivity a metódy práce s osobami so špeciálnymi potrebami. Dištančná forma bola určená na samostatnú prípravu programu a scenárov lesnej pedagogiky. Lektormi boli zamestnanci NLC-ÚPLV Zvolen, lesné pedagogičky, pedagógovia z univerzitného prostredia, metodik, novinár.

Štvrtá akreditácia vzdelávacieho programu *Lesná pedagogika* sa uskutočnila v roku 2017 a jej platnosť potrvá do roku 2022, číslo potvrdenia o akreditácii je 2257/2017/73/1. Garantkou vzdelávacieho programu je Ing. Dana Chlpošová, PhD., program má rozsah 80 hodín, z čoho viac ako 40 % tvorí prax. Do rozsahu nie je zarátaný čas na samoštúdium. Program obsahuje témy: lesná pedagogika, pedagogika, psychológia, environmentálna etika, mediálna komunikácia. Lektormi sú odborníci pôsobiaci v univerzitnom prostredí (Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta Univerzity Konštantína filozofa v Nitre, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity), ale aj ľudia z praxe (špeciálna pedagogička, šéfredaktor časopisu LES & Letokruhy) a, samozrejme, lesní pedagógovia z NLC-ÚPLV Zvolen.

Vzdelávací program *Lesná pedagogika* sa realizuje vo forme ukážok, ale aj vlastných programoch lesnej pedagogiky – lesná vychádzka, tvorivé dielne, workshopy a pod. Prax sa vykonáva buď priamo v lese, v mestskom parku, na školskom dvore alebo v triedach, v klubovni domova dôchodcov a pod.

Na úspešné absolvovanie vzdelávacieho programu je potrebná 75 %-ná účasť na vzdelávaní, úspešné absolvovanie záverečného testu a prezentovanie samostatne pripraveného a zrealizovaného programu lesnej pedagogiky.

Jednotlivé témy vo vzdelávacom programe boli v procesoch akreditácií pozmenené alebo doplnené na základe skúseností z realizácie jednotlivých kurzov lesnej pedagogiky. Potrebné bolo najmä posilniť praktické ukážky i samotnú prípravu a realizáciu lesných vychádzok účastníkmi vzdelávania.

### 3.2 PREHĽAD JEDNOTLIVÝCH KURZOV VZDELÁVACIEHO PROGRAMU LESNÁ PEDAGOGIKA

Vzdelávací program *Lesná pedagogika* sa v súčasnej dobe realizuje ako kurz v rozsahu 80 hodín, pričom je organizačne rozdelený do 3 sústredení: 3 dni – 3 dni – 2 dni. Medzi jednotlivými sústredeniami sú časové rozstupy cca 4 – 6 týždňov, ktoré dávajú priestor na samoštúdium, navrhnutie a realizáciu vlastného programu lesnej pedagogiky jednotlivými účastníkmi vzdelávania. Kurzy sa realizujú vo Zvolene alebo podľa požiadaviek objednávateľov aj v zariadeniach lesníckych inštitúcií. V tabuľke 1 je uvedený prehľad kurzov zrealizovaných počas 20 rokov vzdelávania v tejto oblasti. Celkovo sa za 20 rokov vzdelávania v tejto oblasti zrealizovalo 25 kurzov a vyškolených bolo 385 certifikovaných lesných pedagógov.

Tabuľka 1 *Prehľad zrealizovaných kurzov vzdelávacieho programu Lesná pedagogika*

Rok	Počet kurzov	Počet účastníkov	Miesto realizácie	Poznámka
2001	–	2	Ossiach, Rakúsko	Školenie prvých lesných pedagogičiek
2002	1	14	Zvolen – Sielnica	
2003	2	18	Tatranská Javorina	
2004	1	15	Zvolen – Kováčová	
2005	2	24	Zvolen – Kováčová	
2006	2	26	Zvolen – Kováčová	
2007	1	24	Zvolen – Kováčová	
2008	1	21	Zvolen	
2009	–	–	–	Príprava projektu lesnej pedagogiky z PRV SR 2007 – 2013
2010	2	28	Zvolen; Donovaly	Kurzy realizované v rámci PRV projektov
2011	2	31	Donovaly	
2012	3	43	Turčianske Teplice	
2013	1	15	Turčianske Teplice	
2014	2	32	Turčianske Teplice	
2015	1	15	Turčianske Teplice	Kurzy realizované v zariadení štátneho podniku LESY SR, Hotel Lesník
2016	-	-	-	
2017	2	33	Turčianske Teplice	
2018	1	23	Turčianske Teplice	
2019	1	21	Turčianske Teplice	
2020	–	–	–	Kurz bol zrušený kvôli pandémie COVID-19
2021	1	18	Zvolen	Kurz prebieha

Zdroj: Evidencia lesných pedagógov, NLC-ÚPLV Zvolen 2021

### 3.3 METODICKÝ MATERIÁL

V rámci realizácie projektu PAWS výstupmi boli koncept kurzu lesnej pedagogiky, manuál, učebnica a plánovač vychádzky vo forme CD-ROM *Tour planner* (Marušáková, Ľ. a kol., 2006). Neskôr v roku 2010 vznikol metodický materiál s názvom *Lesná pedagogika – Príručka pre lesných pedagógov* (Marušáková, Ľ. a kol., 2010). V roku 2018 vyšli k vzdelávaciemu programu *Lesná pedagogika* učebné texty s názvom *Lesná pedagogika – učebné texty k vzdelávaciemu programu* (Loyová, D. a kol., 2018).

### 3.4 MODULOVÉ VZDELÁVANIE V LESNEJ PEDAGOGIKE

Ďalšie vzdelávanie v oblasti lesnej pedagogiky sa realizuje formou modulov – nastavbových seminárov lesnej pedagogiky v trvaní 2 dní, ktoré sú určené pre absolventov kurzov lesnej pedagogiky. Modulové vzdelávanie je zamerané na rozšírenie poznatkov a vedomostí týkajúcich sa aktivít lesnej pedagogiky so zameraním na rôzne obsahy, témy a cieľové skupiny v lesnej pedagogike. V tabuľke 2 je popísané obsahové zameranie jednotlivých modulov. Doteraz bolo realizovaných 5 modulov lesnej pedagogiky.

Tabuľka 2 *Obsahové zameranie modulov vzdelávacieho programu Lesná pedagogika*

MODUL	Obsah, témy modulového vzdelávania
Modul A	Muzikoterapia, aplikovaná zoológia, novinky v terminológii a reportážna fotografia
Modul B	Tvorivá dramatika, lesnícka botanika, projektové vyučovanie
Modul C	Environmentálna etika, mediálna komunikácia

Zdroj: NLC-ÚPLV Zvolen 2021

Výnimočné postavenie vo vzdelávaní v oblasti lesnej pedagogiky má *Sympóziu lesnej pedagogiky*. Je to celoslovenské pracovné stretnutie lesných pedagógov, ktoré sa organizuje jedenkrát do roka. Cieľom Sympózia je okrem vzdelávania aj vzájomná výmena a transfer informácií, aktivít, nápadov z oblasti lesnej pedagogiky. Organizátorom Sympózia je NLC-ÚPLV Zvolen.

## 4 ZÁVER

Vzdelávacie program *Lesná pedagogika* je jediný akreditovaný program vzdelávania v oblasti lesnej pedagogiky určený pre lesníkov na pedagogickú prácu v lese. V priebehu 20 rokov vzdelávania v tejto oblasti vzdelávacie program *Lesná pedagogika* každou novou akreditáciou reflektoval na aktuálne požiadavky a trendy vo vzdelávaní lesníkov.

Silnou stránkou tohto programu vzdelávania je kvalitný lektorský tím, odborné témy a vysoký podiel praxe – praktických ukážok aktivít lesnej pedagogiky zo strany lektorov, ale i samotné vytvorenie a realizácia programov lesnej pedagogiky účastníkmi vzdelávania. Tieto sú prezentované v závere kurzov a sú vzájomnou inšpiráciou medzi budúcimi lesnými pedagógmi. Ďalšou výhodou realizácie programu je využitie lesa ako priestoru na vzdelávanie, ale aj ako cieľa vzdelávania, predmetu a didaktického nástroja.

Víziou organizátora vzdelávania a koordinátora lesnej pedagogiky na Slovensku je, aby sa v každom roku zrealizoval aspoň jeden kurz lesnej pedagogiky určený 20 lesníkom. V roku 2022 budú pripravené podklady na novú akreditáciu vzdelávacieho programu *Lesná pedagogika*. Do budúcnosti je potrebné personálne posilniť lektorov pre jednotlivé témy vzdelávania – v súčasnej dobe je na niektoré témy vzdelávania len jeden lektor. Vzhľadom na pandémiu COVID-19 sa javí ako vhodné vypracovať a zaradiť do obsahu vzdelávania témy ako: les a zdravie, liečivé účinky lesa, možnosti pohybu a športovania v lese. Z hľadiska metodických materiálov bude tiež potrebné vypracovať zbierku pracovných listov lesnej pedagogiky, ktorá v súčasnosti absentuje a pre účastníkov kurzu by bola vhodnou pomôckou a obohatením pre ich ďalšiu prax s rôznymi cieľovými skupinami. Je potrebné, aby sa vyškolení lesní pedagógovia zúčastňovali aj ďalšieho vzdelávania v tejto oblasti, a to formou modulov lesnej pedagogiky alebo účasti na každoročne organizovaných sympóziách lesnej pedagogiky.

Vzdelávacie program *Lesná pedagogika* sa teší pozitívnej spätnej väzbe zo strany účastníkov vzdelávania, čo dáva predpoklad, že o vzdelávanie v tejto oblasti bude i naďalej záujem.

### Poďakovanie

Príspevok vznikol vďaka finančnej podpore v rámci *Kontraktu medzi Ministerstvom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR a Národným lesníckym centrom*, č. kontraktu 370/2020/MPRV-710.

### LITERATÚRA

1. MARUŠÁKOVÁ, Ľ. a kol., 2010: *Lesná pedagogika ako súčasť environmentálnej výchovy na Slovensku – Konceptia rozvoja*. Národné lesnícke centrum Zvolen, 65 s. ISBN 978-80-8093-126-1
2. MARUŠÁKOVÁ, Ľ. a kol., 2010: *Lesná pedagogika – Príručka pre lesných pedagógov*. Národné lesnícke centrum, Zvolen, 67 s. ISBN 978-80-8093-121-6
3. LOYOVÁ, D. a kol., 2018. *Lesná pedagogika – učebné texty k vzdelávaciemu programu*. Národné lesnícke centrum, Zvolen, 112 s. ISBN 978-80-8093-240-4.

### Internetové zdroje

4. <http://www.minedu.sk/akreditacie-v-oblasti-celozivotneho-vzdelavania/>

### 3 SKRYTÉ KURIKULUM V PSYCHO-DIDAKTICKEJ PRÍPRAVE LESNÝCH PEDAGÓGOV

### HIDDEN CURRICULUM IN PSYCHO-DIDACTIC TRAINING OF FOREST PEDAGOGUES

**Lenka ROVNANOVÁ**

*Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica, 0915 839 156, lenka.rovnanova@umb.sk*

#### ABSTRAKT

Štúdia predstavuje význam tzv. skrytého kurikula a taxonómie silných stránok ľudského charakteru z pozitívnej psychológie v odbornej psycho-didaktickej príprave lesných pedagógov, ktorí sú nositeľmi potenciálu prispievať k udržateľnosti humanistickej edukácie v dynamicky sa meniacich podmienkach slovenských škôl a spoločnosti.

**Kľúčové slová:** pozitívna psychológia, príprava lesných pedagógov, silné stránky ľudského charakteru, skryté kurikulum

#### ABSTRACT

The paper presents the meaning of the so-called hidden curriculum and taxonomy of human strengths from positive psychology in the professional psycho-didactic training of forest educators who are the bearers of the potential to contribute to the sustainability of humanistic education in dynamically changing social conditions.

**Keywords:** positive psychology, training of forest pedagogues, strengths of human character, hidden curriculum

#### 1 ÚVOD

Príprava lesných pedagógov počas celého obdobia realizácie konceptu lesnej pedagogiky prešla vývojom aj v oblasti psycho-didaktických kompetencií a pedagogickej komunikácie ako ich integrálnej súčasť. Oceňujeme profesionálny prístup odborných garantov, ktorí si uvedomujú, že obsah lesnej pedagogiky nie je primárne a výlučne len jej cieľom, ale aj dôležitým prostriedkom rozvíjania viacerých súčastí modelu funkčnej gramotnosti (s akcentom na environmentálnu gramotnosť) a kľúčových kompetencií. Holistický prístup k chápaniu osobnosti lesného pedagóga v jeho odbornej príprave akcentuje práve psycho-didaktickú podstatu pedagogickej činnosti, kde má obsah inštrumentálny charakter. Takýto prístup umožňuje realizovať odbornú prípravu v modernom chápaní edukácie, predstavujúcom rozumnú vyváženosť tradičného a konštruktivistického prístupu. Štúdia predstavuje odbornú reflexiu filozofie prípravy lesných pedagógov práve v oblasti základnej pedagogickej disciplíny, tzv. kráľovnej pedagogiky, za ktorú je považovaná všeobecná didaktika. Aj tá, samozrejme, reflektuje dynamiku vývoja edukačných systémov, implementuje poznatky príbuzných vied a neignoruje ani poznatky mladej neurovedy, ktorá poskytuje užitočné informácie o tom, čo sa deje v ľudskom mozgu, keď sa učí.

Ako má teda vyzeráť obsah edukácie, aj v lesnej pedagogike, aby bol primeraný a spolu s cieľmi orientovaný na osobnostný a kompetenčný rozvoj a aby vzdelávanie lesných pedagógov neskončilo pri transmisívnom odovzdávaní faktov a poznatkov? Škola súčasnosti už nie je len uzavretou budovou, ale jedným z mnohých priestorov učenia sa rôznych ľudí, nielen žiakov a učiteľov. Aktéri edukácie by mali akceptovať a produktívne využívať to, že učenie sa zďaleka neprebíha len v škole, ale omnoho častejšie, zmyslupnnejšie a trvácnejšie mimo nej. Do školy sa všetko dôležité pre život nezmesť, škola sa preto musí otvoriť a čo najviac vyjsť von – umožniť žiakom učiť sa na autentických miestach s autentickými ľuďmi a v autentických situáciách. To znamená aj v prírodnom prostredí, v lese, na vychádzkach, s odborníkmi z praxe, s lesníkmi, ktorí dokážu projektovať vzdelávacie aktivity v škole a tiež mimo nej.

## 2 MODERNÉ KURIKULUM LESNEJ PEDAGOGIKY

Ako má vyzeráť moderné kurikulum lesnej pedagogiky, čo má byť výsledkom edukácie a aké poznatky si majú žiaci (ale najprv lesní pedagógovia) osvojiť, čo sa majú naučiť robiť, za akých podmienok a v akej kultúre vyučovania a učenia sa? Pri hľadaní odpovedí na tieto otázky je dôležité dbať aj na to, že okrem deklarovaného kurikula existuje aj nevyslovený obsah vzdelávania, tzv. *skryté kurikulum*, zadanie o kvalite občana nielen v kognitívnej, ale aj v postojovej – socio-afektívnej a morálnej oblasti osobnosti, ktoré spoločnosť považuje za prospešné (Rovňanová, 2020).

Inšpiratívnymi v tomto zmysle sú Robinson a Aronica (2016), autori uvádzajúci, že ak chceme, aby škola skutočne pomáhala jednotlivcom naplniť v živote zmysel svojho bytia, malo by byť kurikulum založené na rozvoji ôsmich základných kompetencií, ktoré sa v angličtine začínajú písmenom C. Doplnili sme k nim aj vlastné komentáre reflektujúce našu realitu (Farárik, 2016; Rovňanová, 2017). Zároveň s týmto konceptom, vrátane taxonómie silných stránok ľudského charakteru z pozitívnej psychológie, (Mareš, 2000; Seligman, 2003; Peterson, Seligman, 2004) pracujeme aj v kontexte odbornej prípravy lesných pedagógov. Ide o tieto kompetencie:

- 1. Zvedavosť (*Curiosity*)** – schopnosť klásť otázky a objavovať, ako funguje svet. Celoživotná schopnosť čudovať sa a byť zvedavý je jedným z najväčších darov, ktoré môže škola a edukačný systém poskytnúť. Úspešne sme potlačili to, s čím sa všetci rodíme a čo rozhoduje o našej slobode a šťastí – zvedavosť. Nedarí sa nám naplňať svoju základnú úlohu – odovzdávať lásku k vzdelaniu samému.
- 2. Tvorivosť (*Creativity*)** – schopnosť produkovať nové nápady a prakticky ich aplikovať. Výzvou pre formálne a neformálne vzdelávanie je tvorivosť v škole nepotláčať, ale kultivovať ju k väčšej zodpovednosti a zmyslupnosti. Učiť rozvíjať jedinečnú spôsobilosť jednotlivcov vytvárať myšlienky a činy meniace svet k lepšiemu.
- 3. Kritické myslenie (*Criticism*)** – schopnosť analyzovať informácie a myšlienky, tvoriť odôvodnené argumenty a závery. Schopnosť jasne myslieť, argumentovať, spracovávať informácie logicky a prisudzovať váhu dôkazom je znakom ľudskej inteligencie. Kritické myslenie zahŕňa viac ako formálnu logiku. Vyžaduje kontextové porozumenie, odhalenie skrytých úmyslov a protirečení, vedie k tvorbe správnych záverov po posúdení množstva dostupných relevantných informácií hlavne vo vnímaní a interpretácii dejinných udalostí, učenie (sa) o ktorých by malo byť založené na hodnotách a empatickom prežívaní. Malo by smerovať k scitliveniu spoločnosti na dobro a zlo v širších kontextoch, aby sa dejiny stali dobrou učiteľkou života pre budúcnosť. Malo by byť štandardnou súčasťou každého vyučovacieho predmetu tak, aby ho žiaci dokázali používať aj mimo školy v bežnom živote. Prestávame (niekde sme ešte ani nezačali) sa pýtať *prečo?*, nerozvíjame kritické myslenie a to tiež vplýva na kvalitu nášho života, lebo bez zvedavosti začíname poslúchať, neodporujeme, stávame sa pasívni, rezignovaní a ľahko ovládateľní. Mnohí aj vieme, čo je nesprávne a správne, ale nič pre to alebo proti tomu verejne nerobíme, nevyslovujeme svoje názory, neprotirečíme, a tak sa stávame krajinou morálnych pokrytcov. A to je vážne morálne zlyhávanie. Naša realita nám o tom

kruto nastavuje zrkadlo v každodenných večerných správach. Zmenu potrebujeme ako soľ. Tá sa však neudeje sama. Demokracia je totiž založená na aktívnom občani.

4. **Komunikácia** (*Communication*) – schopnosť jasného a sebavedomého vyjadrovania myšlienok a pocitov. Základná gramotnosť je všeobecne platným imperatívom (čítať, písať a počítať). Zároveň je potrebné rozvíjať verbálne zručnosti, sebavedomý rečový prejav. Komunikácia nie je len o doslovných významoch vysloveného, ale aj o rôznych metaforách, skrytých významoch, narážkach, podtextoch, emóciách. Niektoré myšlienky sa dajú vyjadriť obrazmi, zvukmi, vizuálnym umením v rôznych variáciách. Schopnosť tvoriť a komunikovať naše myšlienky a pocity v rôznych podobách je kľúčovou pre osobné šťastie jednotlivca a tým aj pre celú spoločnosť.
5. **Spolupráca** (*Collaboration*) – schopnosť konštruktívne spolupracovať s inými. Človek je sociálna bytosť, žije s ľuďmi a medzi ľuďmi. Žijeme a učíme sa v spoločnosti iných. Schopnosť spolupracovať s inými aj mimo školy je pre život a rozvoj komunity veľmi dôležitá. V našich školách pracujú žiaci väčšinou samostatne a ak sa učia v skupinách, málokedy sa učia ako skupiny. Spoločná práca má v sebe potenciál rozvíjať sebavedomie, podnecovať zvedavosť, kultivovať spoločenské správanie a komunikačné zručnosti, počúvať, robiť kompromisy, pracovať s emóciami, zvyšovať tvorivosť, ovplyvňovať školskú výkonnosť a prospech. Cez skupinové aktivity sa žiaci učia aj spolupráci s ostatnými pri riešení problémov a dosahovaní spoločných cieľov. Učia sa čerpať zo silných stránok iných a svoje slabé zlepšovať. Je to príležitosť na zdieľanie a realizáciu nových nápadov vyžadujúcich schopnosti dohodnúť sa, prekonávať nezhody a dospieť k spoločným riešeniam.
6. **Súcit** (*Compassion*) – schopnosť vcítiť sa do druhých a konať súcitne. Súcit je previazaný so schopnosťou empatie. Vychádza z identifikácie pocitov iných ľudí, zvlášť tých s ťažkosťami, resp. prežívajúcimi ťažké životné situácie. Začína rozpoznaním emócií iných ľudí a myšlienkami na to, ako by sme sa v danej situácii cítili my sami. Súcit je viac ako empatia. Predstavuje realizáciu empatie v praxi a živé vyjadrenie zlatého pravidla mravnosti: „Správaj sa k druhým tak, ako chceš, aby sa oni správali k tebe.“ Mnoho problémov súčasných (nielen) mladých ľudí a dospelých je zapríčinených absenciou súcitu a empatie. Rozvíjanie empatie a súcitu je najpravdepodobnejším prejavom našej ľudskosti a hlbokým zdrojom individuálneho aj spoločne zdieľaného šťastia. Súčasná globálna, európska a národná situácia sú dôkazom toho, že ich kultivácia je morálnou a praktickou nevyhnutnosťou.
7. **Sebaovládanie** (*Composure*) – schopnosť rozvinúť zmysel osobnej vyrovnanosti. Žijeme v dvoch svetoch: vo svete v nás a v tom, ktorý nás obklopuje. Kurikulum motivované úspechom žiakov v štandardizovaných testovaniach na národnej a medzinárodnej úrovni je plné vonkajšieho sveta a málo pomáha žiakovi porozumieť ich vnútornému svetu reprezentovanému ich prežívaním. Naše postoje k svetu, správanie a konanie v ňom sú ovplyvnené práve naším vnútrom a tým, ako vnímame seba, svet a čo cítime. Naša škola je často plná stresu, nervozity, tlaku a veľa mladých ľudí trpí depresiami. Zdrojom týchto problémov môže byť práve samotná škola, ale aj život v nedostatočne fungujúcich rodinách a komunitách. Rozvíjanie určitej úrovne emocionálnej, sociálnej a morálnej gramotnosti môže zmierňovať vnútorné problémy žiakov. Školy s dobrou kultúrou a klímou majú potenciál investovať čas a pracovať metódami smerujúcimi k objavovaniu vlastnej identity, vlastného JA.
8. **Občianska zodpovednosť a angažovanosť** (*Citizenship*) – schopnosť začleniť sa do života spoločnosti, zodpovedne a aktívne participovať na procesoch smerujúcich k jej zlepšovaniu. Demokracia v spoločnosti je závislá od vzdelaných, emocionálne, morálne a sociálne gramotných občanov, schopných aktívne sa zapájať do jej spravovania a prevziať na určitej úrovni zodpovednosť. To predpokladá, aby žiaci mali dostatočné poznatky o právnych, ekonomických a politických zákonitostiach fungovania dobre spravovanej spoločnosti. Aktívni občania si uvedomujú svoje práva a povinnosti, vedia, že kvalita života iných ľudí ovplyvňuje aj kvalitu ich vlastného života. Svojím aktívnym prístupom dokážu ovplyvňovať svet, v ktorom žijú. Uvedomujú si zodpovednosť za seba



a svoje skutky. Formovanie aktívneho občana nemá byť len záležitosťou občianskej výchovy. Nemajú byť len vyučované, ale aj praktizované. Každá škola by mala byť modelom občianskej spoločnosti.

Výskumné úsilie v pedagogike a do istej miery aj v pedagogickej psychológii pod tlakom problémov v školskom prostredí sa dlhodobo prednostne orientovalo na skúmanie *negatívnych stránok žiakov* (disciplína, strach, stres, záťaž, šikanovanie, krízové stavy, podvádžanie v škole) *a učiteľov* (autoritárske rysy, syndróm vyhorenia, negatívne sebachápanie, zlozvyky v komunikácii) *a problémov v ich vzájomnom pôsobení*. Relatívne málo pozornosti sa venovalo identifikácii rizikových a protektívnych faktorov a ich procesualnej stránke v konkrétnych sociálnych kontextoch, ktoré sa neskôr stali predmetom pedagogicko-psychologického diagnostikovania. To sa pod tlakom okolností sústredilo tiež skôr na skúmanie negatívnych stránok človeka – na rôzne deficity, príčiny zaostávania, neúspešnosti žiakov. Napriek tomu v týchto vedách vždy existoval smer zaujímavý sa aj o ich pozitívne stránky, ktorý vyústil do vzniku relatívne samostatnej psychologickéj disciplíny – **pozitívnej psychológie** postavenej na troch základných pilieroch: (1) pozitívne emócie, (2) pozitívny charakter človeka a (3) pozitívne inštitúcie (Seligman, 2003). Pozitívna psychológia ovplyvnila dianie aj v iných spoločenskovedných odboroch vrátane pedagogiky. Tú inšpirovala v zmysle nevyhnutnosti doplniť existujúci pohľad na subjekty edukácie (žiak a učiteľ) a edukačné javy o *pozitívny pohľad* (Mareš, 2000). Dovtedy sa pedagogika a pedagogická psychológia zaoberali pozitívnymi stránkami človeka len vo všeobecnej rovine tzv. normatívneho prístupu (*čo by malo byť*). Okrem toho sa rozvíjal aj prístup deskriptívny (*čo v skutočnosti je*) a naň nadväzoval intervenčný prístup usilujúci o celenú zmenu aktuálneho stavu (*čo by sa malo zmeniť*). Záujem o pozitívne charakteristiky človeka inšpiroval skupinu amerických vedcov okolo Petersona a Seligmana (2004) k vytvoreniu tzv. **taxonómie silných stránok ľudského charakteru** (*human strengths*). Jej genézu, princípy, kritériá výberu a problémy spojené s ich definovaním a usporiadaním spracoval Mareš (2008) v zaujímavej prehľadovej štúdii. Zameral sa na priblíženie silných stránok charakteru aj v kontexte učiteľských cností<sup>1</sup>. Taxonómia nie je definitívna a konečná, predstavuje živý koncept determinovaný teóriami a výskumami silných stránok. V súčasnej podobe má tri úrovne: (1) ľudské cnosti, (2) silné stránky charakteru a (3) situačné zložky. Najvyššia úroveň obsahuje šesť základných ľudských cností: (1) múdrosť a poznanie (*wisdom and knowledge*), (2) odvaha (*courage*), (3) humanizmus (*humanity*), (4) spravodlivosť (*justice*), (5) zdržanlivosť (*temperance*), (6) transcendentnosť (*transcendence*). Tie sú rozpracované do 24 silných stránok charakteru človeka. Uvedená taxonómia ponúka nové podnety pre interdisciplinárne výskumy a na aplikačné možnosti jej využitia nielen v psychológii, ale hlavne v teoretických odboroch pedagogiky a v edukačnej praxi vrátane konceptu lesnej pedagogiky v úrovni definovania psycho-didaktických základných a dynamizujúcich premenných vo vzájomnej väzbe a procesualných edukačných súvislostiach.

### 3 ZÁVER

Aj v lesnej pedagogike prebieha špecifický edukačný proces. Jeho aktivity môžu pomôcť podporiť rozvíjanie kľúčových kompetencií v oblasti environmentálnej výchovy, ochrany života a zdravia a v osobnostnom i sociálnom rozvoji žiakov. Často si kladieme otázku, kedy je tento proces najúčinnejší. **Učenie sa** je efektívne, keď deti (žiaci): vedia, čo majú robiť, rozumejú zmyslu, prečo to robia; vedia, ako a kedy budú preverovaní a hodnotení; majú prístup k zdrojom informácií, ktoré dokážu pochopiť; dostávajú vhodnú podporu zo strany učiteľov a spolužiakov; pracujú vlastným tempom; zaujíma ich to, čo robia; pracujú s využitím viacerých aktivít; sú schopní informovať o svojom postupe. **Vyučovanie** je efektívne, keď vyučujúci: poskytujú primeraný obsah, formulujú dosiahnuteľné a jasne formulované ciele, dávajú jasné pokyny, budujú na predchádzajúcich zručnostiach a vedomostiach, vytvárajú motivujúce

<sup>1</sup> Cnosť – (1) kladná mravná vlastnosť, (2) dobrá vlastnosť, prednosť (e-lexikón slovenského jazyka), (3) trvalá dispozícia konať dobro (Krátky slovník slovenského jazyka).

prostredie k učeniu, poskytujú vhodné zdroje a zabezpečujú ľahký prístup k informáciám, realizujú so žiakmi rôzne zaujímavé aktivity, podporujú samostatnosť, tvorivosť a zodpovednosť žiakov; podporujú ich sebamotiváciu a sebadisciplínu a sami dbajú na svoj rast, osvojujú si didaktiku nových aktivizujúcich metód práce so žiakmi rešpektujúc skryté kurikulum, všeobecné ciele edukácie a holistický (celostný) prístup k rozvoju osobnosti.

Z uvedeného vyplýva, že súčasné snahy o udržateľnosť humanistickej edukácie v dynamicky sa meniacich spoločenských podmienkach by sa mali sústrediť na vytváranie takého kultúrneho modelu školy so všetkými jej aktérmi, v ktorom edukácia nestratí: (1) svoj *antropologický rozmer* – nesmie rezignovať na svoju kultivačnú formatívnu funkciu, na celostné rozvíjanie osobnosti; (2) svoj *humanistický rozmer*. Nesmie dopustiť hodnotovú vyprázdnenosť, aby neohrozila súdržnosť a budúcnosť spoločnosti. Idey humanistickej pedagogiky zodpovedajú a zároveň podporujú existenciu demokratickej spoločnosti, ktorá potrebuje autentické, slobodné, kriticky mysliace osobnosti, schopné konať dobrovoľne v prospech celku bez nátlaku, zodpovedne prístupujúce k ochrane a tvorbe životného prostredia. Vlastné osobné skúsenosti z odbornej prípravy lesných pedagógov za ostatných 12 rokov ma presvedčili, že aktivity realizované v rámci edukačných programov lesnej pedagogiky nesú v sebe silný potenciál úspešne sa podieľať na uvedených procesoch.

### LITERATÚRA

1. FARÁRIK, P. 2016. Kreatívne školy. In *Dobrá škola*. ISSN 1338-0338, 2016, roč. 8, č. 3, s. 4-7.
2. MAREŠ, J. 2000. Pozitívni psychologie jako inspirace pro pozitívne zaměřený pedagogický výzkum. In *Sborník konference ČAPV*. Liberec : Fakulta pedagogická TU, 2000. ISBN 80-7083-468-4, s. 17 – 29.
3. MAREŠ, J. 2008. Nová taxonomie kladných stránek člověka – inspirace pro pedagogiku a pedagogickou psychologii. In *Pedagogika*. ISSN 0031-3815, 2008, roč. 58, č. 1, s. 4 20.
4. PETERSON, C. – SELIGMAN, M. E. (Eds.). 2004. *Character Strengths and Virtues. A handbook and classification*. New York: Oxford: Oxford University Press/Washington, DC: American Psychological Association, 2004. ISBN-13: 978-0-19516-701-6, pp. 3 32.
5. ROBINSON, K. – ARONICA, L. 2015. *Creative Schools. Revolutionizing Education from the Ground Up*. Penguin Books Ltd.: Allen Lane, 2015. 292 p. ISBN 978-02-410-0395-4.
6. ROVŇANOVÁ, L. 2017. *Kvalita učiteľa v kontexte koncepcií edukácie a emocionálnej inteligencie: perspektíva žiakov a študentov učiteľstva*. [habilitačná práca]. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Pedagogická fakulta, 2017. 237 s.
7. ROVŇANOVÁ, L. 2020. Etická výchova ako hodnotná výzva k hodnotovej zmene v edukácii. In KALISKÝ, J. (ed.) *Kritické myslenie a filozofická reflexia v edukácii. Zborník štúdií z vedeckého kolokvia*. Banská Bystrica, Belianum. ISBN 978-80-557-1673-2, s. 208-228.
8. SELIGMAN, M. 2003. *Opravdové štěstí. Pozitívni psychologie v praxi*. Praha : Euromedia Group – Ikar, 2003. 391 s. ISBN 80-249-0293-1.

# 4 VÝZNAMNÉ NÁRODNÉ A MEDZINÁRODNÉ PROJEKTY LESNEJ PEDAGOGIKY NATIONAL AND INTERNATIONAL FOREST PEDAGOGY PROJECTS

Veronika JALOVIAROVÁ<sup>1</sup> – Andrea MELCEROVÁ<sup>1</sup>

<sup>1</sup> *Národné lesnícke centrum – Ústav lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen, Sokolská 1/2, 960 01 Zvolen, +421 45 5314 268, jaloviarova@nlcsk.org, +421 45 5314 436, melcerova@nlcsk.org*

## ABSTRAKT

Realizácia projektov lesnej pedagogiky sa opiera nielen o spoluprácu lesníckych subjektov, ale vyžaduje si aj vlastné zdroje a finančnú podporu rôznych grantových schém na národnej i medzinárodnej úrovni. Príspevok poskytuje prehľad najvýznamnejších projektov lesnej pedagogiky realizovaných v Národnom lesníckom centre (2001 – 2021). Výsledky a výstupy projektov boli prístupné lesníkom, lesným pedagógom, žiakom, študentom, pedagógom i širokej verejnosti.

**Kľúčové slová:** finančná podpora, lesná pedagogika, medzinárodné a národné projekty

## ABSTRACT

Implementing Forest Pedagogy projects is based on the cooperation of forest organisations, but its own further financial resources and financial support from national and international grant schemes are needed. The paper provides an overview of the most important Forest Pedagogy projects implemented at the National Forest Centre (2001 – 2021). The project results and outputs were delivered to foresters, forest pedagogues, pupils, students and teachers as well as to the wide public.

**Keywords:** financial support, international and national projects, Forest pedagogy

## 1 ÚVOD

Realizácia lesnej pedagogiky na Slovensku stojí na spolupráci medzi jednotlivými lesníckymi subjektmi. Finančné náklady v súvislosti s realizáciou lesnej pedagogiky znášajú jednotliví realizátori lesnej pedagogiky, ktorí využívajú svoje zdroje, ale i možnosti financovania lesnej pedagogiky prostredníctvom rôznych grantových schém. Na národnej úrovni je to Program rozvoja vidieka alebo granty podporované Agentúrou na podporu výskumu a vývoja, na medzinárodnej úrovni sú to napríklad Nórske granty alebo programy cezhraničnej spolupráce. Koordinácia lesnej pedagogiky na Slovensku je podporovaná Ministerstvom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR prostredníctvom kontraktovej úlohy *Lesná pedagogika a podpora práca s verejnosťou*.

## 1.1 NAJVÝZNAMNEJŠIE NÁRODNÉ PROJEKTY LESNEJ PEDAGOGIKY

Spolupráca viacerých realizátorov lesnej pedagogiky sa premietla do vytvorenia a realizovania úspešných celoslovenských projektov lesnej pedagogiky (tabuľka 1).

Tabuľka 1 *Prehľad celonárodných projektov lesnej pedagogiky*

Názov projektu	Cieľová skupina	Doba realizácie	Výstupy	Partneri
Lesnícke dni	laická verejnosť	apríl (od roku 2007)	slávnostné otvorenie, programy v regiónoch	štátne i neštátne lesnícke subjekty a iní partneri
LUK	žiaci ZŠ	apríl – máj (od roku 2011)	plagát, zážitkové čítania s lesníkmi, pracovný list	LESY SR, š. p., knižnice, základné školy
DELESUN	šiestaci ZŠ	september – jún (od školského roku 2011/2012)	plagát, skriptá, index, prednášky, promócia	VLM SR, š. p., Lesnícka fakulta TUZVO, Zvolen
Krok za krokom smerom k lesu	siedmaci – deviataci ZŠ	september – jún (2011 – 2014)	10 krokov pre les lesné vychádzky	LESY SR, š. p., Mestské lesy Košice, a. s., základné školy

Zdroj: Archív, NLC-ÚPLV Zvolen 2021

### Lesnícke dni

Cieľ projektu: aktívne prezentovať lesníctvo štátnymi i neštátnymi lesníckymi subjektmi a pozitívne komunikovať o lesoch a lesníctve s verejnosťou. Projekt nadviazal na známu slovenskú tradíciu **Apríl – mesiac lesov**. Prvý ročník tohto podujatia sa konal v roku 2007. Projekt prebieha každoročne v rovnakom termíne od 22. apríla do 1. mája (otvorenie Lesníckeho skanzenu vo Vydrowskej doline pri Čiernom Balogu). Slávnostné otvorenie Lesníckych dní sa uskutočňuje vo Zvolene, ďalšie v Bratislave, Košiciach, Kežmarku a iných regiónoch. Viac informácií o projekte je možné nájsť na [www.lesnickedni.sk](http://www.lesnickedni.sk).

### Les ukrytý v knihe (LUK)

Cieľ projektu: prostredníctvom kníh poukázať na význam lesa a lesníctva pre spoločnosť, na ochranu životného prostredia, formovanie kladných postojov k prírode a zároveň na potrebu samotného čítania. Ide o celoslovenskú kampaň, ktorá sa realizuje v apríli – máji od roku 2011. Kampaň umožňuje predstaviť knihu po stránke obsahovej, ale súčasne chce poukázať na cestu, ktorou je potrebné prejsť, aby sa z malého semenáčika stala kniha.

### Detská lesnícka univerzita (DELESUN)

Cieľ projektu: podporiť rozvoj prírodovednej gramotnosti s dôrazom na lesné prostredie, lesníctvo a úlohy lesného hospodárstva u žiakov základných škôl. Projekt sa zameriava aj na popularizovanie lesníctva a vedeckovýskumnej činnosti v lesníctve formou zážitkového učenia a projektového vyučovania.

### Krok za krokom smerom k lesu

Cieľ projektu: podporiť výchovu mladej generácie k lesu a životnému prostrediu a budovanie pozitívneho vzťahu človek – les.

Významná grantová schéma pre cieľovú skupinu obhospodarovateľov lesa je **Program rozvoja vidieka Slovenskej republiky** (PRV SR) 2007 – 2013, 2014 – 2020, s podporou ktorého boli realizované mnohé projekty (tabuľka 2).

Tabuľka 2 *Prehľad projektov lesnej pedagogiky podporených z PRV SR*

Názov projektu	Trvanie	Výstupy	Priorita, opatrenie
<b>Podnikanie vo vidieckej turistike – lesoturistike 1706/SOP</b>	03/2007– 05/2008	informačný a študijný materiál – publikácia 4 kurzy pre 60 účastníkov	<b>PRV SR 2007 – 2013</b> <b>Priorita:</b> Prehľbovanie vedomostí a zvyšovanie odborného prehľadu v oblasti agropotravinárstva a lesníctva <b>Opatrenie 1.6</b> Odborné vzdelávanie a informačné aktivity
<b>Tvorba koncepcie lesnej pedagogiky 160ZV0800767</b>	06/2009 – 12/2010	pracovná skupina www.lesnapedagogika.sk DVD, koncepcia, odborný seminár, sympóziu	
<b>Zavádzanie lesnej pedagogiky 160TT0900793</b>	06/2009 – 12/2010	4 kurzy pre 60 účastníkov študijný materiál, poster, informačný materiál, ruksak, tričko s logom PRV	
<b>Seminár a informačná študijná návšteva 160ZV0800788</b>	04/2009 – 06/2010	2 študijné cesty (ČR – Poľsko, Rakúsko – Maďarsko), DVD, študijný a informačný materiál www.lesnapedagogika.sk/en	
<b>Informačné dni 012BB370001</b>	04/2019 – 03/2020	informačný a študijný materiál, informačná a demonštračná aktivita formou 2-dňového vzdelávania pre 60 beneficentov	
			<b>PRV SR 2014 – 2020</b> <b>Opatrenie 1</b> Prenos znalostí a informačné akcie, podopatrenie 1.2 Podpora demonštračných aktivít a informačných akcií

Zdroj: Archív, NLC-ÚPLV Zvolen 2021

### Podnikanie vo vidieckej turistike – lesoturistike

Cieľ projektu: odborne a osobnostne pripraviť kvalifikovaných poskytovateľov služieb vo vidieckej turistike, a to najmä s dôrazom na lesné prostredie, ktorí dokážu v tejto oblasti rozvinúť rentabilný turistický ruch s využitím sprevádzania návštevníkov lesa s prvkami lesnej pedagogiky.

### Tvorba koncepcie lesnej pedagogiky ako nástroja na zvyšovanie informovanosti o trvale udržateľnom lesnom hospodárstve

Cieľ projektu: zrealizovať analýzu vzdelávacích potrieb v oblasti lesnej pedagogiky, vytvoriť koncepciu jej rozvoja na Slovensku a zvýšiť informovanosť a propagáciu lesnícky zameranej environmentálnej výchovy.

### Zavádzanie lesnej pedagogiky ako nástroja na zvýšenie konkurencieschopnosti a udržiavanie pracovných miest v lesnom hospodárstve

Cieľ projektu: metodicky pripraviť cieľovú skupinu na kvalifikovaný výkon lesníckej práce verejnosťou v rámci ich pracovnej činnosti, a to v oblasti lesnej pedagogiky, skvalitniť ľudský potenciál v oblasti komunikácie a propagácie vo vidieckom sektore s dôrazom na lesné hospodárstvo a ochranu životného prostredia.

### Seminár a informačná študijná návšteva lesníckych subjektov – prvovýrobcov v susedných štátoch EÚ

Cieľ projektu: získať skúsenosti v rámci návštevy centier a zariadení na realizáciu lesníckej zameraného environmentálneho vzdelávania v susedných štátoch EÚ (obrázok 1), zavádzať a rozširovať inovácie v oblasti lesnej pedagogiky.



**Obrázok 1 Účastníci študijnej cesty do Rakúska**

Zdroj: archív NLC - ÚLPV Zvolen, 2009

#### **Informačné dni – Zachovanie biodiverzity lesov na príklade aktivít lesnej pedagogiky**

Cieľ projektu: informovať o najnovších poznatkoch týkajúcich sa možností zachovania biodiverzity lesných ekosystémov pod vplyvom klimatickej zmeny a demonštrovať výsledky a odporúčania lesníckeho výskumu formou krízovej komunikácie a lesnej pedagogiky s cieľom zvýšiť environmentálne povedomie o danej problematike.

**Agentúrou na podporu výskumu a vývoja (APVV)** boli podporené ďalšie projekty, pri ktorých bola aktívne využívaná lesná pedagogika (tabuľka 3).

Tabuľka 3 *Prehľad projektov lesnej pedagogiky podporených APVV*

Názov projektu	Cieľová skupina	Trvanie	Výstupy	Partneri
<b>Propagácia vedy a výskumu v lesníctve LPP-0053-07</b>	študenti, verejnosť, žiaci	04/2008 – 03/2011	výskum prirodzenej obnovy, prednášky, denný lesný tábor, súťaž LES v 3D	NLC, SOŠL Banská Štiavnica, SOU lesnícke Tvrdošín, ZŠ M. Rázusa Zvolen
<b>Detská lesnícka univerzita ako nástroj na popularizáciu LPP-0105-09</b>	žiaci ZŠ, výskumní pracovníci, verejnosť	09/2009 – 08/2012	odborné prednášky, skriptá, index, prírodovedné krúžky, putovná výstava	NLC, Mesto Zvolen, TUZVO, SOŠL BŠ, ŠL TANAPu, LESY SR, š. p.
<b>PROLES LPP-0108-09</b>	žiaci ZŠ, výskumní pracovníci, verejnosť	09/2009 – 08/2012	workshopy, tréningy, DVD, žiacka konferencia	NLC, MPC, LF TUZVO, mesto Zvolen
<b>LESPED APVV-18-0484</b>	deti MŠ, žiaci ZŠ, pedagógovia, vychovávatelia, lesní pedagógovia, poslucháči pedagogickej fakulty	07/2019 – 06/2022	lesné vychádzky, metodiky, informačné materiály, odborné články, semináre, konferencie, model lesnej pedagogiky	Pedagogická fakulta UKF v Nitre, NLC-ÚPLV Zvolen

Zdroj: Archív, NLC-ÚPLV Zvolen 2021

### Propagácia vedy a výskumu v lesníctve

Cieľ projektu: popularizovať vedu a výskum pomocou vytvorenia dlhodobého partnerstva medzi partnermi projektu, prostredníctvom ktorého bude možné prezentovať aktuálne výsledky vedy a výskumu pedagógom, žiakom a študentom partnerských škôl.

### Detská lesnícka univerzita ako nástroj na popularizáciu vedeckovýskumnej činnosti v lesníctve

Cieľ projektu: popularizovať a sprístupniť vedeckovýskumnú činnosť v lesníctve s využitím metód a foriem lesnej pedagogiky.

### Popularizácia výskumu a vývoja v lesníctve a ekológii lesa formou projektového vyučovania a multimediálneho DVD (PROLES)

Cieľ projektu: sprístupniť výsledky vedeckovýskumnej činnosti z oblasti lesníctva a ekológie lesa a nadviazať aktívnu spoluprácu učiteľov, študentov a žiakov s vedeckovýskumnými pracovníkmi prostredníctvom projektového a zážitkového vyučovania.

### Lesná pedagogika a výchova k trvalo udržateľnému rozvoju v predprimárnej a primárnej edukácii (LESPED)

Cieľ projektu: navrhnúť, realizovať a overiť model metodiky lesnej pedagogiky v primárnom a predprimárnom vzdelávaní, nájsť jej miesto a uplatnenie v školskom aj mimoškolskom kontexte.

### 1.2 NAJVÝZNAMNEJŠIE ZAHRANIČNÉ PROJEKTY LESNEJ PEDAGOGIKY

V rámci medzinárodnej spolupráce vznikli a realizovali sa nasledujúce projekty:

#### **Pädagogische Arbeit im Wald (PAWS)**

Cieľ projektu: vytvoriť platformu pre jednotné vzdelávanie lesných pedagógov na európskej úrovni, podporiť medzinárodnú spoluprácu a výmenu skúseností medzi lesnými pedagógmi v Európe. Projekt sa realizoval v rokoch 2004 – 2007 a bol finančne podporený EÚ, a to grantovou schémou celoživotného vzdelávania, podprogramom Leonardo da Vinci.

#### **CASE FOREST towards sustainable development**

Cieľ projektu: zvýšiť informovanosť pedagogických zamestnancov o ekonomických, environmentálnych, sociálnych a kultúrnych hodnotách lesov, poukázať na výchovu k trvalo udržateľnému rozvoju. Projekt bol realizovaný v rokoch 2009 – 2011 s podporou Európskej únie v rámci programu *Lifelong Learning Program*.

#### **Naučme sa environmentálne myslieť a konať pre prospech všetkých**

Cieľ projektu: zvýšiť povedomie a vzdelanie v oblasti prispôsobenia sa zmenám klímy cez vypracovanie a propagáciu učebných osnov zameraných na manažment dažďových vôd a jej prepojenie na zmenu klímy pre základné a stredné školy (Modré školy). Projekt sa realizoval v rokoch 2014 – 2015 a bol financovaný cez Nórske granty a spolufinancovaný zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky.

#### **Lesy pre spoločnosť – lesy bez bariér (FOR SOC)**

Cieľ projektu: znížiť existujúce bariéry cezhraničnej spolupráce. Projekt bol zameraný na vybudovanie cezhraničného partnerstva na podporu rozvoja ekoturizmu a lesnej pedagogiky a propagáciu prírodného a kultúrneho dedičstva v prihraničných regiónoch (Slovensko – Ukrajina). Projekt sa realizoval v rokoch 2015 – 2017 a bol financovaný cez *Nórske granty* a spolufinancovaný zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky.

#### **Common heritage, joint future – Trees without borders (TreeJoy)**

Cieľ projektu: zvýšiť atraktivnosť prihraničných regiónov (Slovensko – Maďarsko). Projekt bol zameraný na revitalizáciu, rekonštrukciu Lesníckeho arboréta Kysihýbel, kde sa uskutočnili i modelové vzdelávacie programy lesnej pedagogiky. Projekt sa realizoval v rokoch 2018 – 2021 a finančne bol podporený schémou *Interreg V-A Slovakia-Hungary Cross Border Cooperation Programme*.

## ZÁVER

Projekty a programy aktivít lesnej pedagogiky sa na Slovensku realizujú od roku 2001. V rámci 20-ročnej histórie sa lesná pedagogika ako učenie o lese na príklade lesa stala vhodným nástrojom výchovy, vzdelávania a osvety. Interpretáciou tém, ako sú poznanie významu lesa, lesného hospodárstva a práce lesníka pre spoločnosť či objasňovanie princípov poľovníctva, je lesná pedagogika aj komunikačným nástrojom na pozitívnu prezentáciu lesníctva smerom k verejnosti.

Nastavenie optimálneho modelu financovania aktivít lesnej pedagogiky je dlhodobým procesom. V súčasnosti je na Slovensku a v okolitých partnerských krajinách v rámci Európskej únie finančné krytie lesnej pedagogiky značne diverzifikované. V budúcnosti je dôležité nastaviť systém tak, aby bolo možné na jej realizáciu okrem inštitucionálnych zdrojov lesníckych organizácií žiadať finančné prostriedky zo štrukturálnych zdrojov či iných grantov medzinárodnej spolupráce. Zároveň je potrebné zistiť možnosť spolupráce a finančnú zainteresovanosť ďalších rezortov (napr. MŠVVaŠ SR, MK SR), prípadne vytvárať



partnerstvá na spoluprácu, a mozaiku rozpočtu vyskladať z viacerých zdrojov (samospráva, mesto či obec, fondy, vlastné zdroje lesníckych organizácií).

### Podakovanie

Príspevok vznikol vďaka finančnej podpore v rámci *Kontraktu medzi Ministerstvom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR a Národným lesníckym centrom*, č. kontraktu 370/2020/MPRV-710.

### LITERATÚRA

1. MARUŠÁKOVÁ, Ľ. a kol. 2010: *Lesná pedagogika ako súčasť environmentálnej výchovy na Slovensku – Koncepcia rozvoja*. Národné lesnícke centrum Zvolen, 65 s. ISBN 978-80-8093-126-1
2. MARUŠÁKOVÁ, Ľ. a kol. 2010: *Lesná pedagogika – Príručka pre lesných pedagógov*. Národné lesnícke centrum, Zvolen, 67 s. ISBN 978-80-8093-121-6
3. SARVAŠOVÁ, Z. a kol. 2016: *Vybrané príklady lesnej pedagogiky z Nórska a Slovenska*. Polygrafia Gutenberg, s. r. o., Banská Bystrica, 152 s. ISBN 978-808093-216-9

### Internetové zdroje

4. <http://lesnapedagogika.sk>

# 5 LESNÁ PEDAGOGIKA V ONLINE PRIESTORE – DIGITÁLNE VZDELÁVACIE OBSAHY V LESNEJ PEDAGOGIKE

## FOREST PEDAGOGY IN THE ONLINE SPACE – DIGITAL EDUCATIONAL CONTENTS IN FOREST PEDAGOGY

**Dagmar SÉLEŠOVÁ<sup>1</sup> – Marián TARABA<sup>1</sup>**

<sup>1</sup> *Národné lesnícke centrum – Ústav lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen, Sokolská 1/2, 960 01 Zvolen, +421 45 5314 391, selesova@nlcsk.org, +421 45 5314 347, taraba@nlcsk.org*

### ABSTRAKT

Príspevok opisuje prienik digitálnych technológií do vzdelávacích programov lesnej pedagogiky ako neoddeliteľnej súčasti vzdelávania v modernej spoločnosti. Naliehavosť zabezpečenia online vzdelávania sa v období celospoločenskej pandemickej situácie prejavila omnoho intenzívnejšie a prispôsobenie realizácie projektov lesnej pedagogiky do online prostredia bolo nevyhnutné.

**Kľúčové slová:** digitálne technológie, environmentálne vzdelávanie, online vzdelávanie, programy lesnej pedagogiky, vzdelávanie v čase pandémie

### ABSTRACT

The paper describes the penetration of digital technologies into educational programs of forest pedagogy as an integral part of education in modern society. The urgency of providing online education manifested itself in the period of a wide-society pandemic situation much more intensively and the adaptation of implementing forest pedagogy projects in the online environment was necessary.

**Keywords:** digital technologies, education during pandemic, environmental education, online education, forest pedagogy programs

## 1 ÚVOD

Lesná pedagogika je učenie o lese, ktoré využíva autentické prostredie lesa spojené so zážitkami, zapojením všetkých ľudských zmyslov. Ako jedinečné miesto vzdelávania preferuje pobyt vo vonkajšom prostredí. Zriedkavo sa stáva, že okolnosti sú nepriaznivé a program v prírode je potrebné nahradiť „mokrym variantom“ vo vnútorných priestoroch, ktorý sa čiastočne dá kompenzovať pomôckami a názornými ukážkami. Virtuálny svet digitálnych technológií môže v danej situácii pomôcť a čoraz naliehavejšie sa hlási o svoje miesto vo výchovno-vzdelávacom procese, stáva sa synonymom moderného vzdelávania. Digitálny vzdelávací obsah (DVO) predstavuje pre učiteľov dôležitý nástroj a pomôcku, ktorá im uľahčuje prácu a zvyšuje atraktivnosť vzdelávania u žiakov. Zlepšuje možnosti pedagógov v oblasti vizualizácie zložitejších dejov a procesov, aktívneho zapojenia žiakov, či prepájania teoretických poznatkov s praxou. V čase súčasnej pandemickej situácie sme to pocítili oveľa intenzívnejšie, čoho dôkazom sú praktické skúsenosti pri realizácii programov lesnej pedagogiky v online prostredí.

### 2 ONLINE VZDELÁVANIE – VÝZVA NA PROJEKTY LESNEJ PEDAGOGIKY

Prípravy realizácie projektov lesnej pedagogiky sa začali začiatkom roka 2020 v Odbore environmentálneho vzdelávania a lesnej pedagogiky Ústavu lesníckeho poradenstva a vzdelávania v Národnom lesníckom centre Zvolen (ÚLPV – NLC Zvolen) v zabehnutých koľajách. Pracovný kalendár sa pomaly zapíňal termínmi stretnutí, workshopov a hlavne lesných vychádzok s deťmi všetkých vekových kategórií, pre ktoré je zažiť atmosféru lesného prostredia pri získavaní poznatkov o zákonitostiach prírody nevyhnutné. Celospoločenská pandemická situácia v súvislosti s ochorením COVID 19 zmenila pripravený scenár. Všetky aktivity sa preniesli do online prostredia a dovtedy nepredstaviteľné sa stalo skutočnosťou. Zavreté školy otvorili nové výzvy na digitálne vzdelávanie. Na stránke lesnej pedagogiky bol vytvorený priestor pod názvom „LP-online“, kde boli postupne umiestňované informácie o jednotlivých projektoch, kampaniach či významných dňoch, ktorých koordinátorom je Národné lesnícke centrum. V tejto sekcii bola vytvorená aj časť pre učiteľov pod názvom „Za poznaním lesa“, ktorá po spustení zaznamenala 350 návštevníkov denne (obrázok 1).

Lesná pedagogika je aktívna aj na sociálnych sieťach Facebook, kde je v súčasnosti 1551 sledovateľov, a Instagram, kde počet sledovateľov dosiahol 754.

Rozbehnuté projekty „Les ukrytý v knihe“ a „Detská lesnícka univerzita“, ktoré v roku 2020 oslávili 10. výročie svojej realizácie, boli vzniknutou situáciou najviac ovplyvnené a ich priebeh bol iný a v plnom slova zmysle výnimočný.



Obrázok 1 Projekty lesnej pedagogiky na [www.lesnapedagogika.sk](http://www.lesnapedagogika.sk)

Zdroj: [www.lesnapedagogika.sk](http://www.lesnapedagogika.sk)

#### 2.1 CELOSLOVENSKÁ KAMPAŇ LES UKRYTÝ V KNIHE

Projekt **LES UKRYTÝ V KNIHE** (LUK) zameraný na zvýšenie čitateľskej a prírodovednej gramotnosti žiakov základných škôl prostredníctvom kníh prebieha každoročne v knižniciach v spolupráci škôl a lesných pedagógov. Poukazuje na pôvod vzniku knihy a jej súvislosť s lesom. Aj napriek vzniknutej nepriaznivej situácii došlo k rozhodnutiu pripraviť projekt v upravenej podobe, ktorá by bola vhodná do domáceho prostredia a čiastočne nahradila pôvodnú verziu. Deťom bolo ponúknuté online čítanie so zameraním na históriu, podporené videonahrávkou čítania textu v Krajskej knižnici Ľudovíta Štúra vo Zvolene.

Informácie s pozvánkou na zapojenie sa do projektu boli uverejnené na sociálnych sieťach a zaslané elektronicky do základných škôl a do knižníc s odkazom na webovú stránku lesnej pedagogiky. Jednou z úloh detí bolo vypracovať v online prostredí pracovný list na základe prečítaného textu a potom ísť na výlet do blízkeho okolia a zaslať fotografiu navštíveného hradu. Momentálne obmedzenia dali príležitosť novým možnostiam, ktoré sa ukázali byť realizovateľné a projekt v tejto podobe bol úspešný. To dokazuje 130 zaslaných pracovných listov a taký istý počet zaujímavých fotografií. Osvedčený a inovovaný formát projektu v online prostredí prebieha aj v roku 2021 čítaním v lese (Obrázok 2) a témou k pracovnému listu „Prečo sú stromy v meste dôležité...“ (obrázok 3). Zdá sa, že svet digitálnych technológií je pre deti úplnou samozrejmosťou.



**Obrázok 2 Čítanie v lese – LUK 2021**

Zdroj: archív NLC-ÚPLV Zvolen, 2021

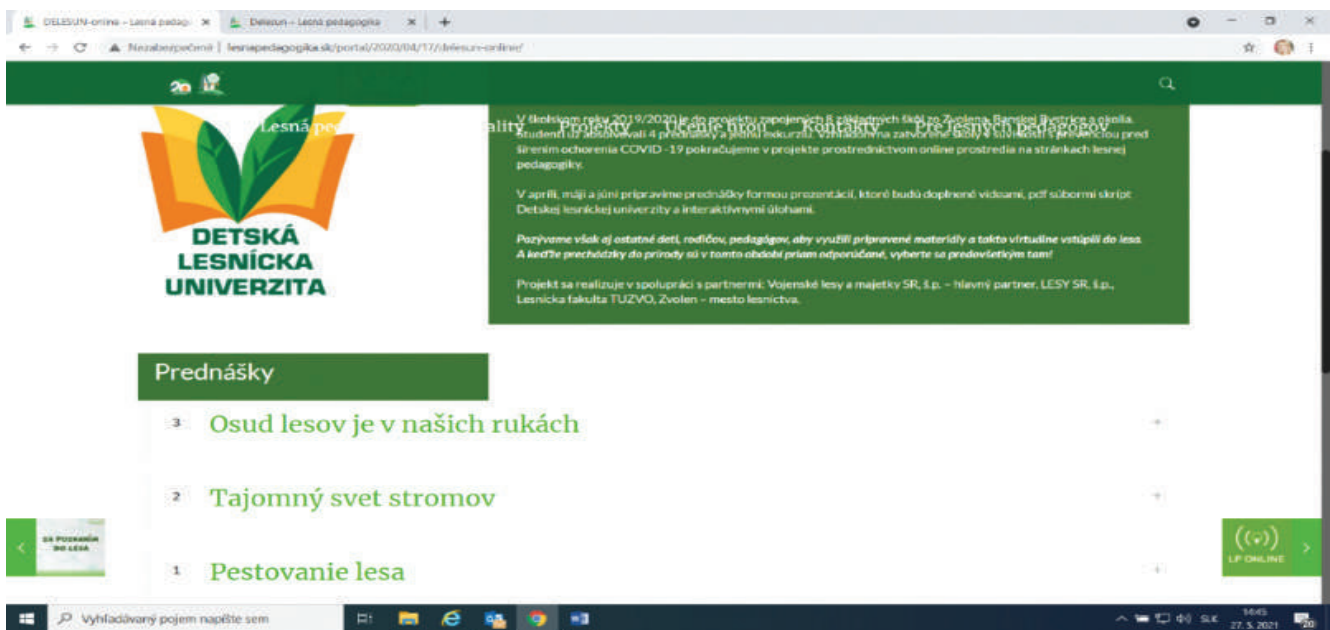


**Obrázok 3 Pracovný list v online prostredí**

Zdroj: archív NLC-ÚPLV Zvolen, 2021

## 2.2 DETSKÁ LESNÍCKA UNIVERZITA (DELESUN)

Projekt **DETSKÁ LESNÍCKA UNIVERZITA** sprístupňuje vedeckovýskumné výsledky v lesníctve verejnosti, podporuje prírodovednú gramotnosť žiakov 6. ročníka základných škôl a poskytuje im poznatky z oblasti lesníctva priamo vo vysokoškolskom prostredí. V školskom roku 2019/2020 sa do projektu zapojilo 8 škôl zo Zvolena, Banskej Bystrice a okolia. Do marca prebiehala výučba prezenčne jedenkrát v mesiaci formou prednášok a workshopov, v ďalšom období bolo potrebné pristúpiť k náhradnému vyučovaniu vo virtuálnom priestore. Pod ikonou názvu projektu na stránke lesnej pedagogiky [www.lesnapedaogika.sk](http://www.lesnapedaogika.sk) (obrázok 4) boli uložené prezentácie, prednášky či interaktívne úlohy, ku ktorým sa deti mohli vrátiť kedykoľvek po absolvovaní online vzdelávania s pedagógom.



Obrázok 4 Študijné materiály Detskej lesníckej univerzity na stránke lesnej pedagogiky

Zdroj: archív NLC-ÚPLV Zvolen, 2020

Pripravené študijné materiály DELESUN boli prístupné aj ostatným deťom, učiteľom a rodičom, aby mohli tiež virtuálne vstúpiť do lesa. Odkúšaná online forma štúdia pokračuje aj v školskom roku 2020/2021 a v budúcnosti bude určite vhodnou alternatívou, ktorá doplní zážitkové vzdelávanie v lesnom prostredí.

### 3 DIGITÁLNE VZDELÁVACIE OBSAHY ZAMERANÉ NA PROGRAMY ENVIRONMENTÁLNEJ VÝCHOVY

V predprimárnom vzdelávaní majú digitálne technológie širokospektrálne uplatnenie. Aj keď na prvý pohľad možno environmentálna výchova a digitálne technológie nemajú veľa spoločného. Podľa verejnej mienky digitálne technológie odpútavajú človeka od prírody. Toto je prvotný pohľad, pretože digitálne technológie môžeme vhodne využiť ako prostriedok, ktorý metódy environmentálnej výchovy podporuje. K najcennejším metódam, ktorými sa deti zoznamujú s okolitou prírodou, patrí priame pozorovanie rastlín a živočíchov na lesných vychádzkach, v školskej záhrade, na lúke a pod. Experiment je metódou založenou na poznaní na základe vlastných skúseností. Detské pozorovanie, experimentovanie je možné podporiť rôznymi pomôckami. Digitálne technológie pomáhajú toto pozorovanie, experimentovanie dokumentovať (fotoaparát, digitálna kamera), precizovať (digitálny mikroskop) simulovať a znázorňovať (interaktívna tabuľa, tablet) (Kochová, 2014).

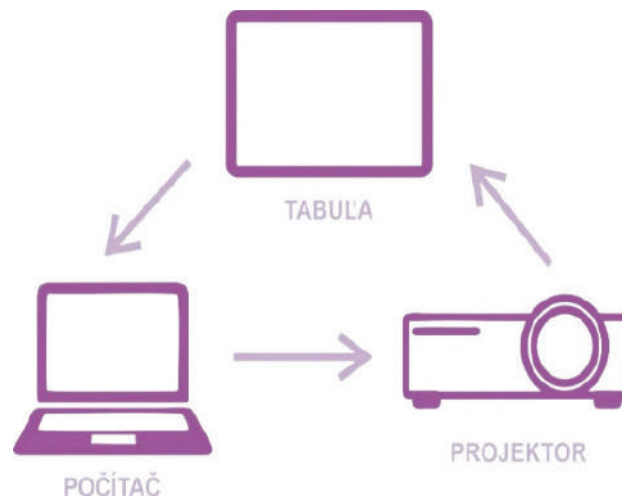
Cieľom je implementovať digitálne technológie do materskej školy tak, aby sme čo najefektívnejšie využili ich potenciál a zároveň neohrozili zdravý vývin detí. Najdôležitejším nástrojom edukácie v materskej škole je pochopiteľne hra, z čoho vyplýva, že aj edukačné aktivity s digitálnymi technológiami by mali byť spojené s hrou (Kochová, Vrábľová, 2014).

Národné lesnícke centrum – ÚLPV Zvolen spracovalo z pohľadu vzdelávacích programov a aktivít environmentálneho vzdelávania v podmienkach predškolskej prípravy **obsah tém týkajúcich sa poznávania lesného prostredia** a činností lesného hospodárstva. **Digitálne vzdelávacie obsahy (DVO) sú určené pre interaktívne tabule**, ktoré používajú softvérové prostredie **ActivInspire Professional Edition**.

### 3.1 INTERAKTÍVNA TABUĽA

**Interaktívna tabuľa** patrí medzi najprogressívnejšie sa uplatňujúce digitálne technológie na školách. Interaktívna tabuľa so softvérom ActivInspire Professional Edition (ďalej len „interaktívna tabuľa“) je špeciálne vyvinutá pre cieľovú skupinu, ktorou sú deti predškolského veku, žiaci a pedagógovia od nižšieho až po vyššie sekundárne vzdelávanie. Interaktívna tabuľa je využiteľná v rozmanitých vzdelávacích oblastiach, hlavnou oblasťou je využitie v rámci aplikačných cvičení na vybrané témy lesa, lesného prostredia, obyvateľov lesa a ich potenciál prenesenia do vlastnej praxe učiteľa.

Interaktívna tabuľa je dotykovo-senzitívna plocha, prostredníctvom ktorej prebieha vzájomná aktívna komunikácia medzi užívateľom a počítačom s cieľom zaistiť maximálnu možnú mieru názornosti zobrazovaného obsahu (obrázok 5) (Dostál, 2009).



**Obrázok 5 Princíp fungovania interaktívnej tabule**

Zdroj: Taraba, 2019

Na adekvátne využitie uvádzanej interaktívnej tabule sú zo strany pedagógov a detí potrebné základné zručnosti práce s počítačom. Pri interaktívnej tabuli je možné prezentačne pracovať s interaktívnymi úlohami prostredníctvom predvážacieho zošita vytvoreného v tomto softvéri. Interaktívne úlohy a cvičenia je možné uplatniť v ktorejkoľvek fáze vyučovacej hodiny – motivačnej, expozičnej, aplikačnej aj fixačnej. S materiálom môžu žiaci v prípade potreby pracovať aj doma vo verzii softvéru ActivInspire Personal Edition, ktorá je zdarma a poskytuje možnosť zobrazovať vopred pripravený obsah a využiť všetky interaktívne prvky a nástroje v predvážacom zošite.

Tabuľa spoločne s ďalšími digitálnymi prostriedkami ako projektor, počítač, activpen (pero) a softvér s pomocou množstva nástrojov, aktívnych prvkov a knižnice zdrojov tvoria nerozlučných digitálnych spojencov. Dôležitý, ale nie nevyhnutný na využitie uvedených digitálnych technológií, je prístup na internet a práca s webovými stránkami.

V softvéri ActivInspire sú súbory vytvárané vo forme predvážacích zošitov (flipchartov) s neobmedzeným počtom strán, ktoré môžu obsahovať texty, animácie, videá, zvukové ukážky, hypertextové odkazy, vnorený internetový prehliadač, aktívne prvky z knižnice zdrojov alebo poznámky vytvorené podľa vlastných predstáv, anotácie na pracovnej ploche a úlohy či testy. Navyše jednotlivým objektom je možné priradovať akcie a obmedzenia. V predvážacom zošite sa pri riešení problémových úloh uplatňuje tzv. vrstvenie informácií, ktoré vedie k výslednému riešeniu, príp. nasledujúcej diskusii o danom jave. Výstupy interaktívnej výučby je možné žiakom sprístupniť vo forme predvážacích zošitov vytvorených učiteľom pre potreby upevnenia učiva alebo v prípade neprítomnosti žiaka na vyučovacej hodine aj ich oboznámeniu sa s obsahom preberaného učiva.

Užívateľské prostredie ActivInspire poskytuje priestor na vytváranie metodických poznámok zo strany učiteľa buď pre vlastné potreby alebo pre kolegov, s ktorými bude predvádzací zošit zdieľať. Predvádzací zošit má vytvorené ovládacie prvky na pohyb vpred a vzad, príp. návrat na jeho obsah. V rámci práce s predvádzacím zošitom je potrebné sa zamerať na upevnenie a zhrnutie učiva tematického celku kombináciou využitia interaktívnych digitálnych technológií a žiackeho projektu, ktorý žiakom poskytne priestor na kooperáciu v skupine a tiež na prejav vlastnej tvorivosti.

### 3.2 DVO S VYUŽITÍM INTERAKTÍVNEJ TABULE VZDELÁVACIEHO PROGRAMU UČENIE O LESE

Národné lesnícke centrum – ÚLPV Zvolen pre potreby vzdelávacieho programu Učenie o lese vytvorilo DVO, ktoré umožňujú prehĺbenie vedomostí a posilnenie zručnosti pedagogických zamestnancov v oblasti environmentálnej výchovy na príklade lesa. Je možné aplikovať ich do vzdelávacieho procesu v materských školách v rámci vzdelávacej oblasti ČLOVEK A PRÍRODA (ŠVP ISCED 0, 2016, s. 14). Interpretácia DVO v procese výučby je zabezpečená podnetným prostredím interaktívnych prvkov a nástrojov predvádzacieho zošita v softvérovom prostredí ActivInspire Professional Edition (APE). Uplatnenie väčšej variability v získavaní poznatkov a postojov k environmentálnej výchove prostredníctvom navrhovaných DVO zo psychologického hľadiska časovo a kontextovo v predprimárnom vzdelávaní prislúcha obdobiu hľadania komplexných, explanačne univerzálnych „superkategórií“ ako základných kameňov teoretického systému (Taraba, Šálka, 2012).

Predvádzací zošit ako navrhované DVO s názvom „Objavujme tajomstvá lesa“ sú rozdelené do šiestich pracovných listov, ktoré tematicky na seba nadväzujú a tvoria tak ucelený príbeh, tzv. vrstvenie informácií, ktoré vedie k získaniu komplexných poznatkov. V každej aktivite je zakomponovaný tzv. sprievodca – ilustrácia v tvare bukoveho listu, pomenovaný ako „Silvárik“. Úlohou Silvárika je inštruktážne sprevádzanie poslucháčov, opisovanie príbehu a zadávanie úloh. Hlavným cieľom predvádzacieho zošita je oboznámenie detí s lesným spoločenstvom rastlín a živočíchov, s vlastnosťami prostredia a tiež priblížiť prácu lesníka v lese. V DVO boli použité tieto metódy: demonštrácia, rozhovor, rozprávanie, storytelling, tímová spolupráca, gamifikácia – **použitie herných prvkov v nehernom prostredí**. Predpokladaný čas na vypracovanie jedného pracovného listu je 15 minút a predpokladaný čas na celý predvádzací zošit je 90 minút (obrázok 6).



Obrázok 6 Schéma harmonogramu predvádzacieho zošita „Objavujme tajomstvá lesa“

Zdroj: Taraba, 2019

### 4 ZÁVER

Digitálne technológie sú dnes neoddeliteľnou súčasťou nielen v našom každodennom živote, ale aj nezastupiteľným prostriedkom vo výchove a vzdelávaní všetkých typov škôl. Ak sú využívané tvorivo, účelne a primerane, môžu učenie dieťaťa obohatiť nenahraditeľným spôsobom. Lesná pedagogika a oblasť environmentálnej výchovy nie je výnimkou a v období pandémie sa potreba digitálneho a online vzdelávania oveľa intenzívnejšie dostala do popredia aj v tejto oblasti.

Najdôležitejšími zásadami pri využívaní digitálnych technológií sú aktivita dieťaťa a zmysluplnosť učenia sa. Prostredníctvom kvalitných a nápaditých digitálnych edukačných obsahov zameraných na prírodu a les umožňujeme deťom stať sa aktívnymi a zodpovednými tvorcami, nielen pasívnymi konzumentmi prírodných zdrojov, ktoré príroda ponúka.

### Podakovanie

Príspevok vznikol vďaka finančnej podpore v rámci *Kontraktu medzi Ministerstvom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR a Národným lesníckym centrom*, č. kontraktu 370/2020/MPRV-710.

### LITERATÚRA

1. DOSTÁL, J. 2009. *Interaktívni tabule – významný prínos pro vzdělávání*. Dostupné online na: <http://www.ceskaskola.cz/2009/04/jiri-dostal-interaktivni-tabule.html>
2. KOCHOVÁ, H. 2014. *Environmentálna výchova a digitálne technológie v materskej škole*. In. Trvalo udržateľný rozvoj ako možný liek na environmentálne problémy ľudstva optikou detí predškolského veku – Zborník z vedecko-odbornej konferencie. Prešov. 2014, str.124-128. 2014. ISBN 978-80-555-0704-0
3. KOCHOVÁ, H., VRÁBLĽOVÁ ROHAĽOVÁ, L. 2014. *Interaktívna tabuľa v materskej škole*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2014, s. 75. ISBN 978-80-8052-999-4
4. SARVAŠOVÁ, Z., ŠÁLKA, J. 2012. *Integrácia úžitkov verejnoprospešných funkcií do trhového mechanizmu - teórie a zahraničné skúsenosti*. Zvolen: Technická univerzita vo Zvolene, 2012. s.191, ISBN 978-80-228-2394-4
5. STRÝČKOVÁ, G. 2014. *Implementácia digitálnych technológií do edukácie v materskej škole*. [online]. Bratislava: Metodicko pedagogické centrum. 2014. [cit. 2019.08.13] Dostupné na internete: <[https://mpc-edu.sk/sites/default/files/projekty/vystup/stryckova\\_1.pdf](https://mpc-edu.sk/sites/default/files/projekty/vystup/stryckova_1.pdf)> ISBN 978-80-8052-774-7
6. TARABA, M. 2021. *Správa o lesnej pedagogike ako súčasť environmentálnej výchovy za rok 2020*. Národné lesnícke centrum Zvolen, 19 s. Dostupné na [www.lesnapedagogika.sk](http://www.lesnapedagogika.sk).



# 6 EWOBX – PORTÁL ENVIRONMENTÁLNEJ VÝCHOVY A VZDELÁVANIA

## EWOBX – AN ENVIRONMENTAL EDUCATION PLATFORM

Jana RAJNOHOVÁ<sup>1</sup> – Andrej ŠIJAK<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Slovenská agentúra životného prostredia, Tajovského 28, Banská Bystrica 975 90

### ABSTRAKT

Portál environmentálnej výchovy a vzdelávania Ewobox vznikol v roku 2019 a odvtedy sa neustále vyvíja. Portál je zameraný na tri hlavné cieľové skupiny používateľov – pedagógovia, subjekty poskytujúce environmentálnu výchovu a vzdelávanie, odborná a široká verejnosť. Portál je postavený na troch základných princípoch – rovnováha, slušnosť a otvorenosť. Ewobox zhromažďuje informácie o environmentálnej výchove a vzdelávaní prostredníctvom článkov, udalostí, výziev a rôznych zdrojov informácií.

**Kľúčové slová:** portál, ewobox, environmentálnej výchova a vzdelávanie

### ABSTRACT

An environmental education platform EWOBX was established in 2019 and has been constantly evolving since then. The platform is aimed at three main target groups of users: teachers, institutes providing environmental education and training, professional and general public. The platform is based on three basic principles – balance, decency and openness. Ewobox gathers information on environmental education and training through articles, events, challenges and various sources of information.

**Keywords:** platform, ewobox, environmental education and training

## 1 ÚVOD

Pracovníci odboru environmentálnej výchovy a vzdelávania (EVV) Slovenskej agentúry životného prostredia začali v roku 2018 prostredníctvom pracovnej skupiny zloženej z odborníkov z rôznych štátnych aj neštátnych organizácií tvoriť nový portál zameraný na EVV. V roku 2019 sa portál EVV už pod názvom Ewobox podarilo úspešne spustiť do prevádzky. Odvtedy sa do portálu zaregistrovalo 332 organizácií a viac ako 900 jednotlivcov. Na propagáciu portálu boli vytvorené infografiky, ktoré predstavujú systém fungovania portálu.

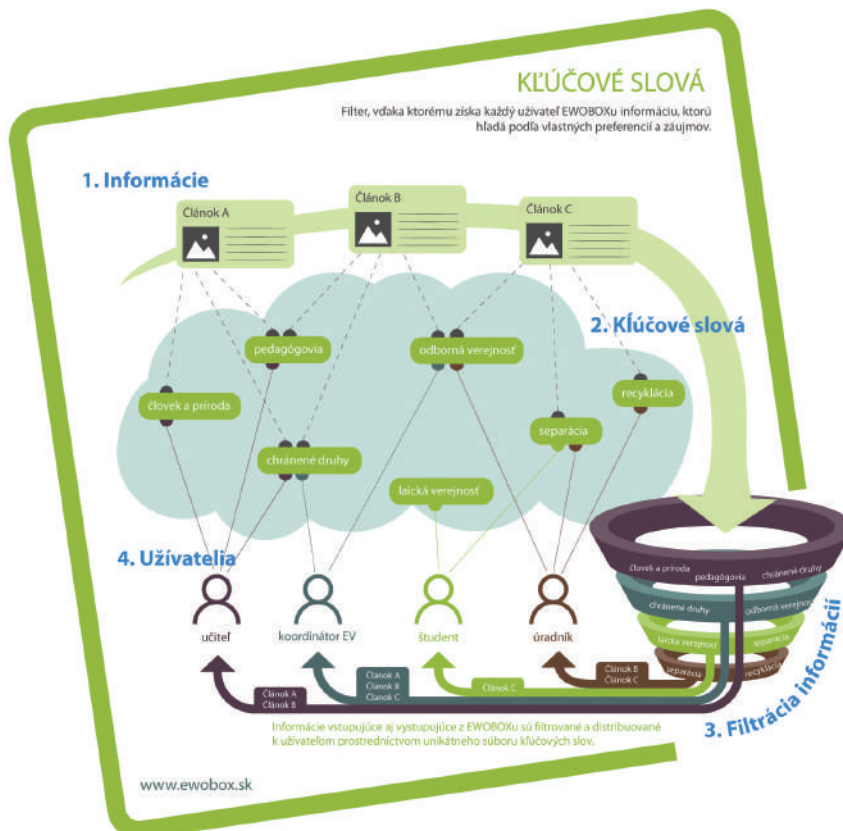
## 2 PREDSTAVENIE PORTÁLU EWOBX

Portál environmentálnej výchovy EWOBX (obrázok 1) plní svoj hlavný cieľ zhromažďovať a zdieľať informácie z oblasti environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu. Ewobox je sieť prepájajúca ľudí (jednotlivci, školy, organizácie), ktorí environmentálnu výchovu tvoria, realizujú, potrebujú alebo ňou jednoducho žijú. „Vláknamí“ siete sú informácie, ktoré prichádzajú a odchádzajú z rôznych zdrojov. Portál je otvorený všetkým témam a názorom na EV. Prítomný je aj filter informácií, ktorý je nastavený podľa záujmov a preferencií užívateľa (obrázok 2) Informácie sú spracované a distribuované k užívateľovi unikátnym súborom kľúčových slov.

Ewobox je postavený na troch základných princípoch: rovnováha – vychádza z princípu dávaj a ber. Čím viac totiž do Ewoboxu užívateľ dá, tým viac z neho dostane. Otvorenosť – je to neobmedzený priestor pre všetky pohľady, témy a názory, pretože environmentálna výchova sa nedá zaškatuľkovať ani zavrieť do boxu. Slušnosť – dodržiavajú sa zásady slušného správania.

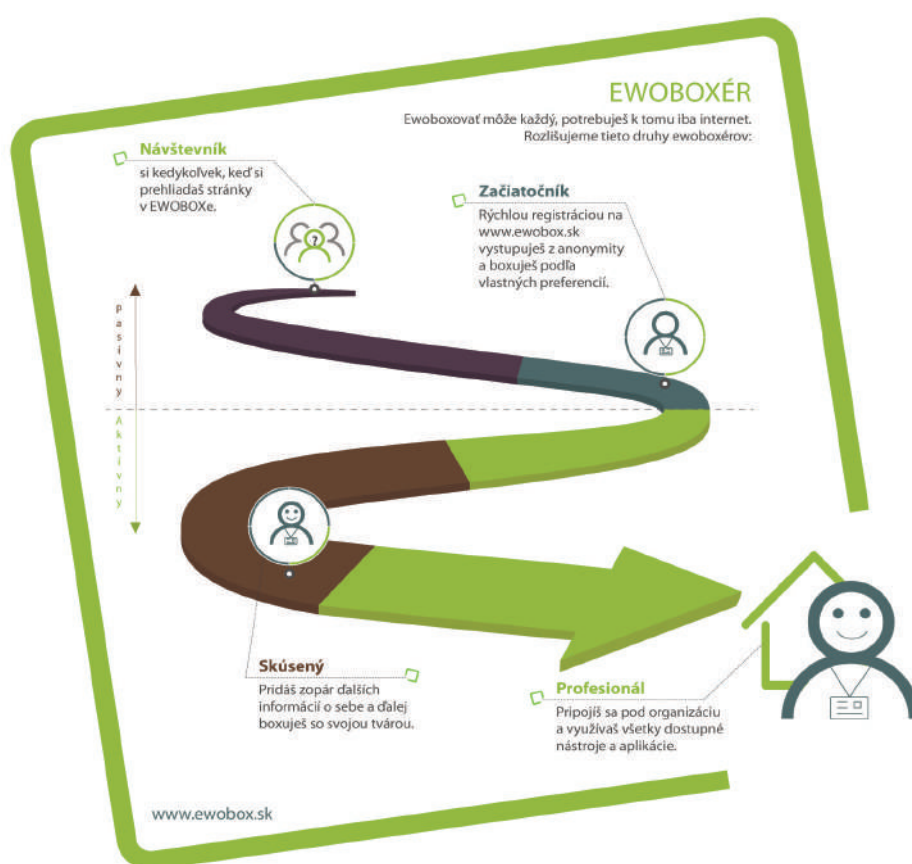


Obrázok 1 Čo je EWOBX

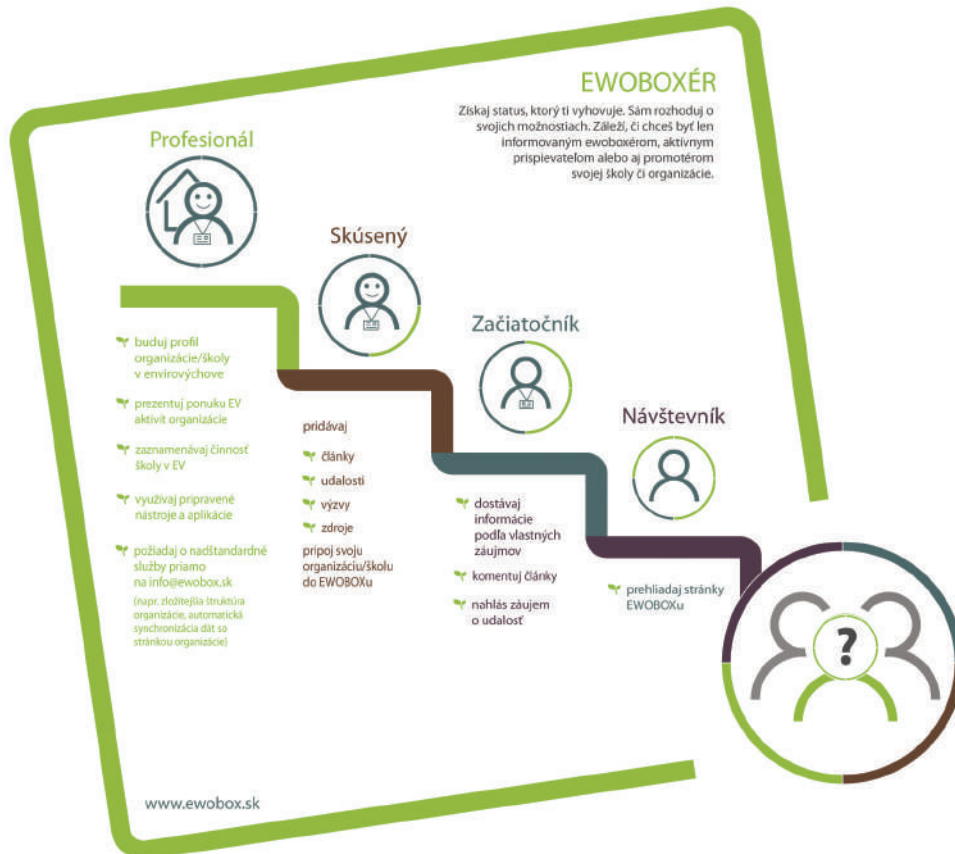


Obrázok 2 Klúčové slová

Komunikácia v Ewoboxe prebieha na niekoľkých úrovniach (obrázok 3 a 4). Čím podrobnejšie užívateľ vyplní svoj profil, tým viac funkcií portálu môže využívať. **Návštevník:** je ním ktokoľvek, kto si stránky Ewoboxu prehliada. **Začiatočník:** registrovaný užívateľ, môže si nastaviť oblasti svojho záujmu a zasielanie vybraných informácií priamo do e-mailovej schránky. Stále však ide o pasívneho užívateľa. **Skúsený:** uvedením ďalších informácií o sebe má možnosť aktívne tvoriť obsah portálu – pridávať články, udalosti, výzvy a zdroje informácií. **Profesionál:** je spojený s konkrétnou školou či organizáciou. Môže využívať všetky nástroje aktívneho používateľa, tvoriť profil organizácie, prezentovať jej aktivity a ponuku EV.

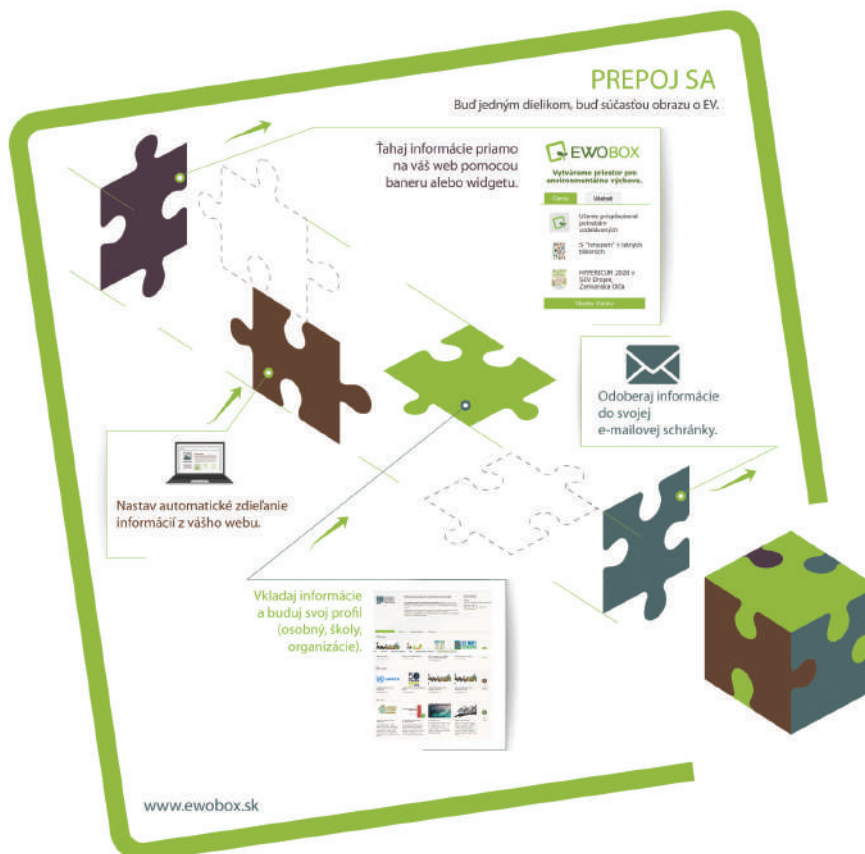


Obrázok 3 Užívateľ portálu – EWOBOXER



**Obrázok 4** *Profilové úrovne*

Ewobox je možné prezentovať aj na iných webových stránkach či portáli cez tzv. widget, t. j. kód, ktorý sa dá zapracovať do zdrojového kódu (obrázok 5). Týmto spôsobom widget zobrazí informácie z Ewoboxu na danej webovej stránke. Momentálne sú v dostupnosti widgety a dátové zdroje k dvom typom obsahu, článkom a udalostiam. Užívateľ má možnosť odoberania newslettera – noviniek z Ewoboxu priamo do svojej emailovej schránky a prezentovania sa cez svoj vlastný profil vytvorený na Ewoboxe.

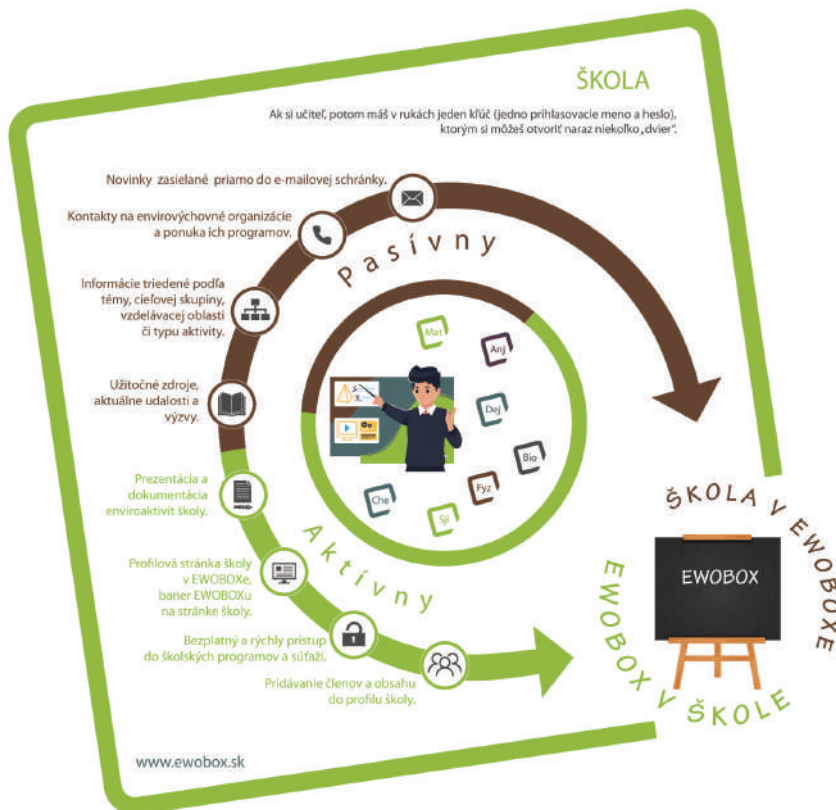


**Obrázok 5** Možnosti ako sa prepojiť s webom užívateľa

Na Slovensku dlhodobo chýbajú systematicky zbierané údaje o EV. Databáza informácií pre potreby každodennej praxe, riadenia alebo výskumu, z ktorej môže čerpať a profitovať každý. Úlohou Ewoboxu je postupne skladať celkový obraz o EV, vytvárať zázemie a priestor pre environmentálnu výchovu. Ewobox ponúka platformu na stretnutia a prepájanie organizácií a škôl v internetovom priestore (obrázky 6 a 7). Štátne alebo mimovládne organizácie majú na Ewoboxe napríklad možnosť nadväzovať partnerstvá, čerpať z databázy informácií, získať inšpirácie a prehľad o činnosti iných organizácií. Školy môžu prezentovať svoje činnosti v rámci environmentálnej výchovy, čerpať inšpirácie a námety na výučbu, zapájať sa do rôznych súťaží, výziev, programov, ktoré ponúkajú jednotlivé organizácie.

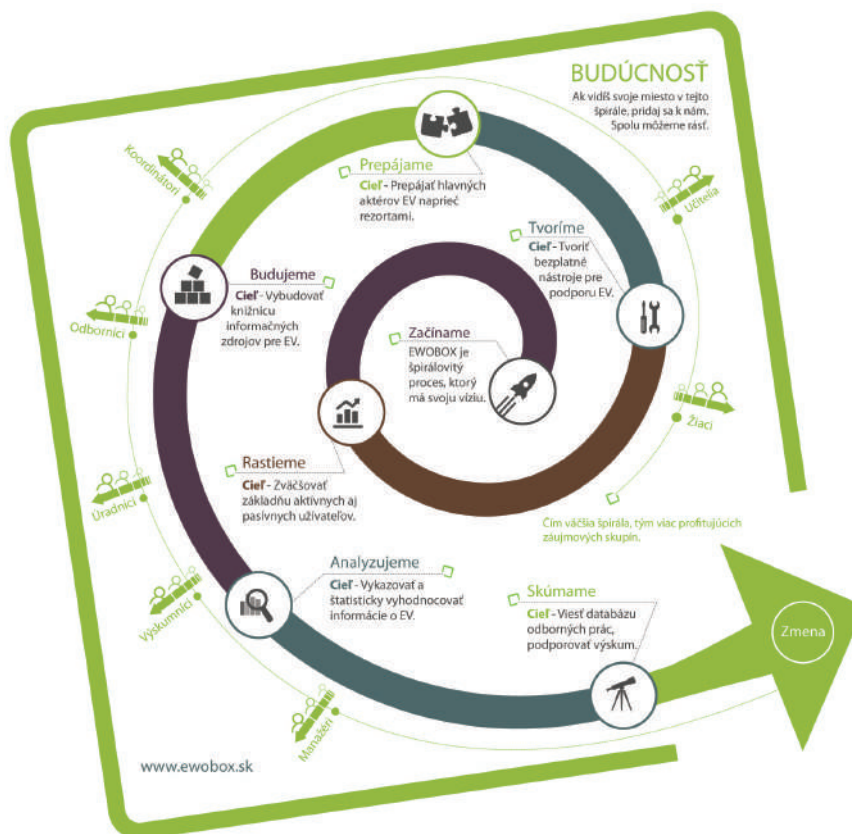


Obrázok 6 Organizácia



Obrázok 7 Škola

Ewobox (obrázok 8) je akýsi špirálový proces, ktorý má svoju víziu a ciele: zhromažďovať a zdieľať informácie z oblasti EVV, zväčšovať okruh svojich aktívnych a pasívnych používateľov, tvoriť nástroje na podporu EV, prepájať hlavných aktérov EV vo všetkých rezortoch, budovať knižnicu informačných zdrojov pre EV, vykazovať a štatisticky vyhodnocovať informácie o EV, viesť databázu odborných prác, podporovať výskum.



Obrázok 8 Budúcnosť portálu

### 3 ZÁVER

Portál Ewobox predstavuje veľký priestor na prezentáciu environmentálnej výchovy a vzdelávania na Slovensku. Jeho možnosti využívania stále rastú, ako aj počet jeho používateľov. Priemerná denná návštevnosť portálu predstavuje 200 návštev (Google analytics). Dnes portál ponúka aj zaujímavú knižnicu rôznych typov zdrojov a inšpirácií, a to v počte viac ako 200. Používatelia majú možnosť využiť aj pomoc priamym kontaktovaním administrátorov portálu, ktorí rýchlo reagujú. Ewobox je „živý organizmus“, ktorý tvoria jeho užívatelia a tí aktívne zaplňajú priestor, ktorý ponúka. Neváhajte a navštívte ho.

#### Podakovanie / Grantová podpora

Veľká vďaka za podporu vytvoriť portál EWOBX patrí vedeniu SAŽP. Taktiež obrovské ďakujem patrí všetkým, ktorí na tvorbe a inovovaní portálu spolupracujú.

### LITERATÚRA

*analytics.google.com*

# 7 PRÍRODOVEDNÉ VZDELÁVANIE A ENVIRONMENTÁLNA VÝCHOVA V MATERSKEJ ŠKOLE

## SCIENTIFIC AND ENVIRONMENTAL EDUCATION IN PRE-PRIMARY EDUCATION

**Darina VÝBOHOVÁ**

*Metodicko-pedagogické centrum, Horná 97, 975 46 Banská Bystrica,  
tel: +421 48 4722932, [www.mpc-edu.sk](http://www.mpc-edu.sk)*

### ABSTRAKT

Zámerom tohto príspevku je upriamiť pozornosť na význam synergického prepojenia prírodovedného vzdelávania a environmentálnej výchovy v školskom vzdelávaní s dôrazom na zážitkové učenie v prirodzenom prostredí lesa.

**Kľúčové slová:** prírodovedná gramotnosť, environmentálna výchova, štátny vzdelávací program, zmeny edukačných postupov, zážitkové učenie

### ABSTRACT

The aim of the paper is to draw attention to the importance of a synergistic connection between scientific and environmental educating in school education with an emphasis on experiential learning in the natural environment of the forest.

**Keywords:** science literacy, environmental education, state educational program, changes in educational procedures, experiential learning

Edukačný proces v materskej škole je zameraný na dosiahnutie optimálnej kognitívnej, senzomotorickej a sociálno-citovej úrovne dieťaťa predškolského veku ako základu pre ďalšie školské vzdelávanie a na život v spoločnosti. Realizuje sa v kontexte Štátneho vzdelávacieho programu pre predprimárne vzdelávanie v materských školách (ďalej ŠVP 2016), ktorý pracuje s novou klasifikáciou vzdelávacích oblastí: *jazyk a komunikácia, matematika a práca s informáciami, človek a príroda, človek a spoločnosť, človek a svet práce, umenie a kultúra, zdravie a pohyb*. Program obsahuje nové prvky tzv. evaluačné otázky. Jeho súčasťou sú vzdelávacie štandardy, ktoré obsahujú výkonové štandardy a obsahové štandardy. Vymedzenie obsahových štandardov slúži na to, aby príprava a realizácia jednotlivých výchovno-vzdelávacích aktivít, ktorá sa v skutočnej realizácii neviaže len na jednu vzdelávaciu oblasť, bola cieľavedomá a smerovala k vytvoreniu poznatkovej bázy pre ďalšie školské vzdelávanie. Na úrovni plánovania obsahu vzdelávania v konkrétnych materských školách je možné, a aj žiaduce, vzájomné prelínanie vzdelávacích oblastí a synergia edukačných cieľov.

**Vhodným a zmysluplným integrujúcim prvkom pri tom môže byť zameranie sa na environmentálnu výchovu a učenie prostredníctvom hry, priamej skúsenosti a aktívneho bádania v prirodzenom prostredí.**

**Environmentálna výchova** je výchova k ohľaduplnosti k životnému prostrediu a jeho rôznorodosti, k svojmu okoliu, iným tvorom a k sebe samému. Cieľom je rozvíjanie kľúčových kompetencií dieťaťa v oblasti postojov a hodnôt od útleho veku až po dospelosť – dôsledné a trpezlivé rozvíjanie jeho sebaúcty, sebadôvery ako aktívneho člena komunity, spoločnosti, v ktorej realizuje svoje predstavy a ciele, budovanie rešpektu, úcty a dôvery k životu vo všetkých jeho formách, formovanie jeho životných spôsobilostí rozhodovať sa a prijímať za svoje rozhodnutia zodpovednosť.



**Postoj** je vzťah, pomer k niečomu. Je to dispozícia človeka k hodnoteniu, čo je východiskom povahy a kvality vzťahu človeka ku skutočnosti, ktorá ho obklopuje a ktorú vníma. Je to tendencia osobnosti zvoliť si určité motívy správania. Postoj človeka môžeme identifikovať podľa konania, resp. nekonania určitým spôsobom.

Vnútornú štruktúru postoja tvoria tri zložky:

- **poznávací zložka (kognitívna):** tvorí ju pojmová a poznatková báza podmienená aktuálnou úrovňou kognitívneho rozvoja žiaka. Jej kvalita súvisí s činnosťami zameranými na rozvoj vyšších poznávacích funkcií v rámci vzdelávacej zložky edukačného procesu;
- **citová zložka (afektívna):** pozitívne alebo negatívne emócie podmieňujú naladenie a presvedčenie, že daná osoba, vec, situácia a pod. je pre dieťa príjemná alebo nepríjemná, obľúbená alebo neobľúbená, prospešná alebo škodlivá, bezpečná alebo nebezpečná. Emócie určujú to, či majú postoje motivačný alebo demotivačný charakter;
- **konatívna zložka postoja (behaviorálna):** tendencia konať určitým spôsobom, podvedome nadobudnuté, odporované alebo naučené reakcie na podnety a modely správania.



Vzhľadom na vývinové špecifiká dieťaťa predškolského veku v materskej škole pozornosť upriamujeme najmä na poznávaciu zložku postojov prostredníctvom zmyslového vnímania. Na rozvoj prírodovedného poznania detí v predškolskom veku je v rámci Štátneho vzdelávacieho programu prioritne zameraná vzdelávacia oblasť Človek a príroda. Snahou učiteľov pri sprostredkovaní a osvojovaní elementárnych poznatkov by v prvom rade malo byť využívanie bádateľských činností detí. V tomto veku ide hlavne o podporu detskej zvedavosti a prirodzeného spôsobu poznávania prírodného prostredia vytváraním podnetných učebných príležitostí na pozorovanie a zážitok. Ideálnym stavom je **prepojenie hrových a zážitkových aktivít s učebnými činnosťami, ktoré vedú k utriadeniu informácií, zhodnoteniu prežitého a spájaniu do súvislostí**. Základným cieľom vzdelávacej oblasti sa teda stáva rozvoj prírodovednej gramotnosti na elementárnej úrovni.

**Prírodovednú gramotnosť** je možné charakterizovať rôznymi spôsobmi. Všeobecne známou je charakteristika používaná organizáciou OECD v testoch PISA: Je to spôsobilosť používať prírodovedné vedomosti, identifikovať otázky, utvárať závery, ktoré sú podložené faktami a ktoré pomáhajú pri vytváraní predstavy o prírodnom svete a zmenách, ktoré v ňom prebiehajú a ktoré spôsobuje človek svojou činnosťou. Na náš účel je vhodné zvoliť si charakteristiku, ktorá objasní význam rozvoja prírodovednej gramotnosti v predprimárnom veku. Z charakteristiky prírodovednej gramotnosti sú na dieťa predškolského veku aplikovateľné nasledujúce prvky myslenia prírodovedne gramotného človeka (ŠVP 2016):

- spontánne vstupuje do skúmania javov, predmetov a situácií a získava nové informácie, ktoré využíva na postupnú tvorbu a zdokonaľovanie svojich predstáv o ich fungovaní;
- spontánne vytvára, vyjadruje a obhajuje svoje osobné názory a úsudky na pozorovanú realitu;
- dôveruje svojmu poznaniu a zároveň má neustále tendenciu testovať funkčnosť vlastných vysvetlení.

Základným cieľom prírodovedného vzdelávania v predškolskom veku je rozvoj uvedomeného skúmania reality a tvorba vysvetlení primerane podľa aktuálnej kognitívnej úrovne dieťaťa.

Edukačné princípy optimálneho rozvoja **prírodovednej gramotnosti** v predškolskom veku, ktoré odporúča K. Žoldošová v metodической príručke ŠPÚ Človek a príroda, sú:

1. Prírodovednú aktivitu začíname zisťovaním aktuálneho poznania dieťaťa (napríklad hĺbkovým rozhovorom, detskou kresbou a pod.).
2. Dieťa vedieme k vyjadrovaniu názorov, úsudkov, predpokladov a odôvodnení, prejavujeme intenzívny záujem o detské vysvetlenia, pýtame sa detí, na základe čoho si svoje predstavy (vysvetlenia) vytvorili.
3. Aktivity vytvárame tak, aby u detí vzbudzovali vnútornú motiváciu poznávať, aby vzbudzovali zvedavosť a záujem o poznávanie prírody, aby viedli deti k pýtaniu sa otázok.
4. Prírodovedné poznatky sprostredkujeme v čo najväčšej miere využitím vlastnej skúsenosti dieťaťa, vedíme ho k samostatnému **skúmaniu reality**.
5. Prírodovedné aktivity realizujeme tak, aby sme rozvíjali vybrané **spôsobilosti špecifické pre poznávanie prírody (tzv. spôsobilosti vedeckej práce)**, medzi ktoré patria napríklad: pozorovanie, komunikovanie, porovnávanie a triedenie, klasifikovanie, meranie, tvorba a overovanie predpokladov, vyvodzovanie, interpretácia a zovšeobecňovanie.

Dosiahnutie afektívnych cieľov **environmentálnej výchovy** je podmienené prostredím, metódami a **intenzitou zážitku**, ktoré pri realizácii edukačných aktivít vytvoríme.

Cielené zážitkové učenie podporíme podľa Whitakera (2016, str. 93) vtedy, keď:

- sú starostlivo vybrané zážitky podporené reflexiou, kritickou analýzou a syntézou;
- zážitky naplánujeme tak, aby dieťa prevzalo iniciatívu, robilo rozhodnutia a preberalo zodpovednosť za výsledky učenia;
- počas zážitkového učenia dieťa odpovedá na otázky, skúma, experimentuje a je pobádané k zvedavosti, tvorivosti, riešeniu problémov, pričom rozumie podstate zážitku;
- učebná činnosť je autentická a dieťa je zaangažované intelektuálne, emocionálne, sociálne i fyzicky;
- výsledky učenia sú osobné a tvoria základ pre budúce zážitky a učenie sa;
- sú podporované a rozvíjané vzťahy dieťaťa voči sebe samému, voči ostatným a voči svetu ako celku;
- dieťa zažíva úspechy, zlyhania, dobrodružstvo, riskovanie a neistotu, pretože výsledok zážitku nie je nikdy predpovedateľný;
- pedagóg/rodič vytvorí (naaranžuje) podmienky pre vhodné zážitky, predkladá situácie na riešenie, stanovuje pravidlá a hranice, podporuje deti, zaisťuje fyzické a emocionálne bezpečie a facilituje proces učenia sa;
- učiteľ rozpoznáva a podporuje spontánne príležitosti na učenie sa;
- učiteľ/rodič si je vedomý svojich obmedzení, predsudkov, hodnotení a aj toho, ako ovplyvňuje učenie sa detí;
- **zážitkové učenie vychádza z možností učiť sa z prirodzených dôsledkov, chýb a úspechov.**

Uvedené princípy rozvoja prírodovednej gramotnosti a efektívneho zážitkového učenia sa v podstate zhodujú a zmysluplne vzájomne dopĺňajú kvôli efektívnemu pôsobeniu vo všetkých troch aspektoch vnútorného postoja.

Okrem cieľov vzdelávacej oblasti človek a príroda sa na rozvoji vedomostnej zložky environmentálnej výchovy podieľajú aj všetky ostatné vzdelávacie oblasti ŠVP. Vzájomným prepojením a systematizáciou poznatkov poskytujeme deťom podmienky na vytváranie súvislosti medzi nimi. To je predpokladom toho, aby postupne v ďalšom školskom vzdelávaní skutočne vnímali a pochopili globálne súvislosti aj problémy a osvojili si aktívny prístup k efektívnej ochrane a udržateľnému stavu životného prostredia.

Materská škola je vstupnou bránou dieťaťa do procesu formálneho vzdelávania a vytvára základné stavebné kamene pre všetky aspekty výchovno-vzdelávacieho procesu na ďalších stupňoch vzdelávania a predpoklady pre celoživotné vzdelávanie. Viac ako množstvo osvojených poznatkov je v mnohých ohľadoch dôležitejšie vytvorenie návykov, vzťahov a modelov správania. Environmentálna výchova ako jedna zo spoločensky dôležitých zložiek výchovy už nie je „oficiálnou“ prierezovou témou v pedagogických dokumentoch pre materské školy, ale rozvíjanie sebaúcty dieťaťa, sebadôvery i úcty a dôvery k životu, životnému prostrediu vo všetkých jeho formách je potrebné priradeným a prirodzeným spôsobom podporovať na každom stupni vzdelávania. Ciele environmentálnej výchovy sú pritom kompatibilné s cieľmi vzdelávacej oblasti človek a príroda v ŠVP 2016 adekvátnou úrovňou prírodovednej gramotnosti. Prílišné zameranie na precízne oddeľovanie a špecifikáciu týchto troch komponentov, zdôrazňovanie rozdielov a nie prienikov neprospieva kvalite edukačného procesu a v konečnom dôsledku ani ku kvalite želanej výslednej úrovne poznatkov a postojov detí. **Rozhodujúcou je skôr primeranosť postupov a prirodzenosť navodených edukačných situácií.**

V tabuľke 1 sú uvedené vedľa seba súvisiace prvky základnej úrovne prírodovednej gramotnosti (TIMMS 2015) a environmentálnej výchovy (in ŠVP, Environmentálna výchova, prierezová téma, 2009) v jednotlivých vzdelávacích oblastiach ŠVP pre predprimárne vzdelávanie. Ku každej oblasti je uvedený námet na edukačnú aktivitu, ktorá veku primeraným spôsobom napĺňa uvedené ambície.

**Tabuľka 1 Učebné činnosti zamerané na prvky základnej prírodovednej gramotnosti a environmentálnej výchovy**

Vzdelávacia oblasť	Prírodovedná gramotnosť	Environmentálna výchova
Jazyk a komunikácia	Rozširovanie slovnej zásoby, formulovanie krátkych odpovedí podložených faktami	Možnosti nadväzovať kontakty v tejto oblasti a vymieňať si medzi sebou informácie (neskôr aj v rámci republiky, krajín EÚ a sveta) <b>rozvoj reči a slovnej zásoby</b>
Edukačná aktivita	<p><b>Pozorovanie oblakov a počasia na prechádzke v lese</b>  <i>Deti pozorujú a opisujú, aké je v danom momente počasié (slniečko, vietor, dážď, hmla, mrholí, poprška ...). Pozorujú, čo vidia na oblohe a na čo sa oblaky svojím tvarom podobajú (mená zvierat, vecí...); učiteľka môže oblaky odfotiť a následne spoločne dokresľujú na IT tabuli.</i></p> <div style="display: flex; justify-content: space-around;">   </div>	
Matematika a práca s informáciami	Zaznamenávanie údajov, interpretovanie jednoduchých obrázkových schém	Získavanie aktuálnych údajov o stave životného prostredia a možnosť <b>pozorovať modely a simulácie javov</b>

Vzdelávacia oblasť	Prírodovedná gramotnosť	Environmentálna výchova
Edukačná aktivita	<p><b>Informačné značky pre turistov</b> Výber a umiestnenie značiek na prechádzke v lese alebo v záhrade MŠ. Interpretácia toho, <u>čo znamenajú</u>.</p>	
	Hra <b>Čo sa stane ak...</b> (by turista nedodržel pokyn na značke)	
Človek a príroda	Zisťovanie najzákladnejších poznatkov o živej a neživej prírode, o správaní a fyzických znakoch rastlín a živočíchov	Spoznávanie objektívnej platnosti základných prírodných zákonitostí, <b>dynamických súvislostí od ekosystémov po biosféru ako celku</b> , postavenia človeka v prírode a komplexnej funkcie ekosystémov vo vzťahu k ľudskej spoločnosti
Edukačná aktivita	<p><b>Pátrači:</b> skupiny detí alebo jednotlivci „vypátrajú“ čo najviac rastlín, vecí a živočíchov na vymedzenom území. Výstavka objektov a obrázkov. O každom vypátranom objekte spoločne (môžu aj s rodičmi) zisťujú, komu sú (navzájom) užitočné, čo potrebujú a čo im škodí. Vhodné ako dlhodobá aktivita.</p>	
Človek a spoločnosť	Nadobudnutie elementárnych poznatkov o interakciách živých organizmov s ich prostredím	Súvislosti medzi ekologickými a sociálnymi prístupmi k riešeniu problematiky a poukázanie na ďalšie princípy udržateľnosti rozvoja, <b>budovanie vzťahov a spôsobilosti spolupráce</b>
Edukačná aktivita	<p><b>Stavba a pozorovanie hotelov pre hmyz je vhodnou skupinovou aktivitou.</b> <u>Pozorujú sa nezvyčajné farby a tvary chrobáčikov a mušiek. Deti zisťujú, čím sa živia a tiež to, že chrobáčky a mušky vlastne nie sú agresívne a sú pre záhradu potrebné. Zmierňuje sa strach z neznámeho.</u></p>	
Človek a svet práce	Osvojenie si bádateľskej spôsobilosti, manipulácia s nástrojmi a predmetmi, <b>spoznávanie rôznych povolání</b>	Súvislosti medzi ekologickými a technicko-ekonomickými prístupmi
Edukačná aktivita	<p><b>Chceme vidieť vietor.</b> Na základe cieleného pozorovania na vychádzke deti navrhujú, ako by sme mohli zisťovať smer a silu vetra. <u>Pozorujú a pomenovávajú jeho prejavy.</u> Po dohode (popr. ukážke veterného rukáva na obrázku) a výbere vhodného materiálu deti spoločne s učiteľkou vytvoria veterný rukáv, ktorý následne umiestnia v areáli MŠ.</p>	
Umenie a kultúra	Uvedomenie si prírodného prostredia ako zdroja inšpirácie na vytváranie kultúrnych a umeleckých hodnôt	Vnímanie estetických kvalít životného prostredia
Edukačná aktivita	<p><b>Za siedmimi horami:</b> 3 – 4 krajinky (fotka, umelecký obraz), kde je rôzne zachytenie svetla, emócií, krásy, skutočnosti. Príbeh zvieratka/ postavičky/reportéra a pod., ktorý putuje a dostáva sa postupne do rozličných krajín. Deti sa striedajú a <u>opisujú, čo v krajine našli, ako sa tam cítia, čo im tam chýba, čo sa im páči, čo tam nepatrí atď.</u> (Otázky na začiatku kladie učiteľ. Môže to byť reportáž na diaľku do mikrofónu.) Obdobne na vychádzke v lese sa deti rozostavia do kruhu chrbtom k sebe a ostatným opisujú „obraz“, ktorý vidia (pomôckou môžu byť prázdne rámy z kartónu / prútikov). Doplňková aktivita: kreslenie v prírode – krajinomalba.</p>	

Vzdelávacia oblasť	Prírodovedná gramotnosť	Environmentálna výchova
Zdravie a pohyb	Učenie ako použitie vedomostí a základné fakty o ľudskom zdraví a ako predchádzať chorobám, úrazom alebo ako sa udržiavať v dobrej telesnej kondícii.	Problematika <b>vplyvu prostredia na vlastné zdravie</b> a na zdravie iných
Edukačná aktivita	<p><b>Svetelné znečistenie</b>  <i>Rozprávka o korytnačke, čo zablúdila: Po vyliahnutí mladé karety zamieria k najsvetlejšiemu bodu oblohy. Doteraz to bola obloha nad morom, ale teraz čoraz častejšie zamieria do miest k lampám ... spoločné dokončenie rozprávky, ako pomôžu korytnačke.</i>  <i>Rozhovor o tom, ktoré zvieratá v našom lese majú radi tmu, ktoré svetlo.</i></p>	

Na rozvoj prírodovednej gramotnosti a environmentálneho povedomia je dôležitá podporná klíma v domácom prostredí, materskej škole a detskom kolektíve. Postoj dieťaťa k rôznym profesiám, ich funkciám a významu pre jeho vlastný život silne ovplyvňuje interakcia s odborníkom v jeho reálnom pracovnom prostredí. Kvalitu vzťahu k živej a neživej prírode podmieňuje možnosť a frekvencia zážitku v prirodzenom prostredí.

Environmentálna výchova, ako akékoľvek iné výchovné pôsobenie, sa nedeje len v presne vymedzenom čase naplánovaných aktivít. Dôležitú časť výchovného pôsobenia tvoria vplyvy a modely správania odpozorované v bežných životných situáciách, ktoré dieťa intuitívne napodobňuje. Ak sú pozitívne oceňované a preň užitočné, osvojuje si ich a **koná rovnako v obdobných situáciách. Podobne, ak vidí tolerovanie nevhodného správania a nevidí vyvodenie dôsledkov, bude to opakovať.**

Reálna situácia na ilustráciu:

*Je ráno, bežný pracovný deň. Do materskej školy v centre mesta prichádzajú deti s rodičmi. Materská škola je umiestnená tak, že k jej bráne vedie chodník cez trávnik, ktorý je súčasťou mestského parku. Na chodník z cesty zabočí auto. Príde tesne k bráne materskej školy a zastane. Vystúpi z neho pani riaditeľka. Usmiata, v plnej sile a zdraví napriek tomu, že náhodný pozorovateľ by si myslel, že vystúpi prinajmenšom s barlou a sadrou na nohe, keďže sa dala doviesť až pred vchod. Otvára bráničku a zatiaľ, čo sa zdraví s prichádzajúcimi detičkami a ich rodičmi, auto cúva po chodníku a tráve naspäť na cestu a odchádza.*

*Čo deti vidia? Čo sa im zapíše do povedomia? Aký model správania sa? Vidia to, že je bežné, normálne a správne jazdiť autom po chodníku a trávniku. O pár rokov táto konkrétna pani riaditeľka, ktorá bude už vo vyššom veku a možno bude krivkať po chodníku, nebude sa môcť sťažovať a rozhorčovať, ak ju na tom chodníku bude ohrozovať auto s ponáhľajúcim sa šoférom, jej bývalým žiakom, ktorý si bude tadiaľ skracať cestu.*

Výsledok výchovného pôsobenia ovplyvňuje súhra, resp. protichodnosť výchovných vplyvov v rámci materskej školy (jednotlivých pedagogických, odborných aj nepedagogických zamestnancov), súčinnosť s rodinou a synergia širšieho sociálneho prostredia.

**Environmentálna výchova v materskej škole nemá byť iba o tom, že naučíme deti opravovať, čo sa pokazilo, a tvorivo pretvárať alebo využívať odpad na kvázi umelecké diela, ale vedieť sa správať zodpovedne a tak, aby sme znečistenie nadmerne neprodukovali.**

V predprimárnom vzdelávaní je potrebné vytvárať podmienky na to, aby deti mohli v maximálnej miere využívať priame pozorovanie autentického prostredia, teda aj v lese, a vytvárať podmienky na zážitkové učenie sa v interakcii s inými deťmi a dospelými, ktorí výrazne ovplyvňujú emocionálnu stránku osobnosti jednotlivca. Tak si deti postupne rozvíjajú spôsobilosť pozorovať, citlivo vnímať a hodnotiť konanie ľudí vo vzťahu k životnému prostrediu.

### LITERATÚRA

1. MAREŠ, J. 2013. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál. 978-80-262-0174-8
2. PETLÁK, E., VALABIK, D., ZAJACOVÁ, J. 2009. *Vyučovanie – mozog – žiak*. Bratislava: Iris, 2009. ISBN 978-80-89256-43-3
3. ROBERTOSN, J. 2014: *Dirty Teaching: A Beginner's Guide to Learning Outdoors*. Independent Thinking, Press an imprint of Crown House Publishing, 2. vydanie, s. 224, ISBN-10: 978-17-81351-07-9
4. VÝBOHOVA, D. 2013: *Rozvoj prírodovednej gramotnosti v základnej škole*, Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave, ISBN 978-80-8052-468-5
5. VÝBOHOVA, D. 2020: *Prírodovedné vzdelávanie a environmentálna výchova v materskej škole*. In: *Pedagogické rozhľady*. Roč. 29, č. 3, s. 37 – 40., ISSN 1335-0404
6. Dostupné na: [https://archiv.mpc-edu.sk/sites/default/files/rozhlady-casopis/pr-3-2020\\_2.pdf](https://archiv.mpc-edu.sk/sites/default/files/rozhlady-casopis/pr-3-2020_2.pdf)
7. WHITAKER, M. 2016: *Learning from the Inside-Out: Child Development and School Choice*, Rowman & Littlefield Publishing Group, Inc. Maryland USA, LCCN 2016035512 (ebook), ISBN 9781475822922

### Internetové zdroje

8. ROCHOVSKÁ, I. 2011. *Využívanie bádateľských aktivít pre materské školy*. [online]. Ružomberok: VERBUM – Vydavateľstvo KU, 2011. 74 s. [cit. 2019-06-04] Dostupné na: [https://www.academia.edu/26296230/Vyu%C5%BE%C3%ADvanie\\_b%C3%A1date%C4%Besk%C3%BDch\\_aktiv%C3%ADt\\_v\\_materskej\\_%C5%A1kole](https://www.academia.edu/26296230/Vyu%C5%BE%C3%ADvanie_b%C3%A1date%C4%Besk%C3%BDch_aktiv%C3%ADt_v_materskej_%C5%A1kole). ISBN 978-80-8084- 666-4
9. WIEGEROVÁ, A. 2003. *Prírodovedná gramotnosť a jej dosah na prírodovedné vzdelávanie v kurikule 1. stupňa ZŠ na Slovensku*. [online]. Brno: 11. konferencie ČAPV Sociální a kulturní souvislosti výchovy a vzdelávání, 10. – 11. 9. 2003, Pedagogická fakulta Masarykovej univerzity v Brne, 4 s. [cit. 2019-08-09], dostupné na internete: [https://www.ped.muni.cz/capv11/2sekce/2\\_capv\\_wiegerova.pdf](https://www.ped.muni.cz/capv11/2sekce/2_capv_wiegerova.pdf)
10. ŠVP 2009, *Environmentálna výchova, prierezová téma*, dostupné na: [https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/statny-vzdelavaci-program/environmentalna\\_vychova.pdf](https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/statny-vzdelavaci-program/environmentalna_vychova.pdf)
12. *Príloha 2 Medzinárodné úrovne výkonu TIMSS 2015-matematika, prírodné vedy*, dostupné na: [https://www.nucem.sk/dl/3427/Priloha\\_2\\_Medzinarodne\\_urovne\\_vykonu\\_TIMSS\\_2015\\_-\\_matematika\\_prirodne\\_vedy.pdf](https://www.nucem.sk/dl/3427/Priloha_2_Medzinarodne_urovne_vykonu_TIMSS_2015_-_matematika_prirodne_vedy.pdf)
13. ŽOLDOŠOVÁ, K. 2016. *Človek a príroda*, ŠPU Bratislava. ISBN: 978 – 80 – 8118 – 172 – 6, Dostupné na: [http://www.statpedu.sk/files/sk/svp/zavadzanie-ispv-ms-zs-gym/materska-skola/zrevidovane\\_clovek-priroda\\_na\\_zverejnenie.pdf](http://www.statpedu.sk/files/sk/svp/zavadzanie-ispv-ms-zs-gym/materska-skola/zrevidovane_clovek-priroda_na_zverejnenie.pdf)
14. *Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie v materských školách*, 2016. [online] [www.statpedu.sk](http://www.statpedu.sk). [cit. 2019-06-11], dostupné na: [http://www.statpedu.sk/files/articles/nove\\_dokumenty/statny-vzdelavaci-program/svp\\_materske\\_skoly\\_2016-17780\\_27322\\_1-10a0\\_6jul2016.pdf](http://www.statpedu.sk/files/articles/nove_dokumenty/statny-vzdelavaci-program/svp_materske_skoly_2016-17780_27322_1-10a0_6jul2016.pdf)
16. MŠVVaŠ, 2019: Dostupné na: <http://www.minedu.sk/novy-svp-pre-materske-skoly/>

# 8 POTENCIÁL LESOV V ENVIRONMENTÁLNEJ VÝCHOVE

## THE FOREST POTENTIAL IN ENVIRONMENTAL EDUCATION

**Dana Chlpošová**

*Katedra ekológie a environmentalistiky, Fakulta prírodných vied UKF v Nitre, Tr. A. Hlinku 1, 949 01 Nitra, dchlposova@ukf.sk*

### ABSTRAKT

Lesy poskytujú široké spektrum benefitov ekosystémových služieb, do ktorých patria aj prínosy v oblasti vzdelávania. Cieľom práce bolo posúdenie potenciálu lesov v environmentálnej výchove. Na základe kvalitatívneho výskumu s využitím Delphi metodológie boli vymedzené pozitívne a negatívne faktory ovplyvňujúce neformálne environmentálne vzdelávanie v prostredí lesov. Definovaných bolo 36 pozitívnych a 32 negatívnych faktorov v 8 oblastiach skúmania. Následne sa zisťovala miera vplyvu jednotlivých faktorov vo vymedzených oblastiach. Výsledky práce ukázali, že kľúčovými faktormi v neformálnom vzdelávaní sú sprostredkovanie živej osobnej skúsenosti s prírodou všetkými zmyslami, zážitkovosť aktivít, prirodzená aktivita a tvorivosť detí, radosť z hier a pohybu v prírode. Programy lesnej pedagogiky sú zodpovedajúcou alternatívnou environmentálnej výchovy tak v školskom, ako aj mimoškolskom prostredí.

**Kľúčové slová:** lesný ekosystém, faktory neformálneho environmentálneho vzdelávania, oblasti environmentálneho vzdelávania, lesná pedagogika, program environmentálnej výchovy

### ABSTRACT

The forests offer a wide spectrum of services to the ecosystem they belong to as well as contributions to the field of education. The aim of the thesis was to evaluate the forest potential in environmental education. Based on the qualitative research using the Delphi method, we isolated positive and negative factors that influence informal environmental education in forests. We have defined 36 positive and 32 negative factors in 8 research areas. Consequently, we studied an extent of the impact of individual factors in isolated areas. The results of the research showed that the key factors in the informal education is the live personal experience with nature using all senses, the adventure of different activities, natural activity and creativity of children, happiness resulting from playing and spending time in nature. The programmes of forest pedagogy are an appropriate alternative to environmental education in the school environment as well as outside of it.

**Keywords:** forest ecosystem, factors of informal environmental education, field of environmental education, forest pedagogy, programme of environmental upbringing

## 1 ÚVOD

Lesný ekosystém sa skladá z navzájom prepojených prvkov – rastlinstvo, živočíšstvo, pôda, voda a horniny, ktoré sú spolu so vzduchom, povrchovými tvarmi, ľudskou spoločnosťou a dielami vytvorenými ľudskou prácou v krajine spojené hustou sieťou vzájomných väzieb (Vološčuk, 2014). Sú najvýznamnejšou zložkou prírodného prostredia a nenahraditeľným stabilizátorom krajiny. Vedecké bádanie vyústilo do poznania, že lesné ekosystémy majú blahodarné účinky na celkovú pohodu človeka prostredníctvom

poskytovania osobitných prírodných priestorov na rekreáciu, relaxáciu, odbúravanie stresu a ako miesto na spoločenské a terapeutické intervencie. Významné miesto zastávajú pri vzdelávaní.

Východiskové postavenie v napĺňaní princípov udržateľného rozvoja má environmentálna výchova, ktorá je súčasťou Štátneho vzdelávacieho programu (ŠVP, 2017). Jej poslaním je pedagogicky viesť, vzdelávať a vychovávať jedinca tak, aby si osvojil prírodovedné poznatky a ich prepojenie na život človeka, aby chápal súvislosti od jednoduchých ku globálnym dôsledkom. Podstatné je, aby ich pretavil do svojho správania sa ako výstižne vyjadruje Výbohová (2019), keď tvrdí, že environmentálna výchova nemá byť iba o tom, že deti naučíme opravovať, čo sa pokazilo, a tvorivo pretvárať odpad, ale dôležitejšie je vedieť sa správať tak, aby sme znečistenie nadmerne neprodukovali. Zodpovedná spotreba, prístup k relevantným informáciám o udržateľnom rozvoji a životnom štýle, ktorý je v harmónii s prírodou, je jedným z cieľov strategického globálneho dokumentu Agenda 2030 (MŽP SR, 2020.) Lesná pedagogika ako učenie o lese na príklade lesa predstavuje možnosť smerujúcu k napĺňania princípov udržateľného rozvoja.

## 2 VÝZNAM LESOV VO VÝCHOVNOVZDELÁVACOM PROCESE

Citlivý vzťah k prírode je pre každého hlbokým obohatením života, kladie základy pre vlúdny a ohľaduplný prístup k okolitému svetu a aj k iným ľuďom. Šircová (2007) uvádza, že vzťah k niečomu nezískavame len memorovaním informácií o objekte, ale aj jeho spoznávaním, prežívaním pozitívnych zážitkov a zmyslovým vnímaním. Podstatou je zapájanie zmyslov a emócií pri učení.

Lesné prostredie je jednou zo zložiek prírodného prostredia najmenej zmenených ľudskou spoločnosťou. Je nenahraditeľným zdrojom rôznorodých poznatkov o prírode a jej vývoji, vzťahoch prírodného prostredia a spoločnosti. Súčasťou uvedených funkcií je tiež biodiverzita. Dané externality sú dôležité pre vedu, výskum, výchovu a vzdelávanie. Sú objektom činnosti rôznych vedeckovýskumných, výchovných, vzdelávacích a kultúrnych inštitúcií a spoločenských organizácií (Šišák, Pulkrab, 2008).

Lesy a zelené priestranstvá majú veľký potenciál ako vzdelávacie zdroj a môžu byť prínosom pre široké spektrum detí vrátane detí v autistickom spektre, detí s emocionálnymi a behaviorálnymi problémami a problémami s učením sa (Kahn, 1999).

Viacere práce vyjadrujú spojitosť lesného prostredia so vzdelávaním detí v lesných materských školách. Autori Bancalari (2015), Lude, Raith (2014), Oprchalová (2011) sa zhodujú, že celodenný pobyt vonku deti otužuje, stávajú sa proti nachladnutiu a chorobám odolnejšími ako ich rovesníci v bežných materských školách. Prírodné prostredie prispieva taktiež k ich väčšej duševnej pohode. Deti, ktoré trávajú viac času v prírode, sú menej choré a viac sa pohybujú. Vďaka pohybu sú menej náchylné na nadváhu, tlmia sa účinky negatívnych životných udalostí a taktiež stres.

Vplyv lesa je badateľný aj pri rozvoji motorických zručností. Zo štúdie, ktorú uvádza Vošahlíková (2010) a ktorá bola zameraná na rozvoj motoriky a kreativity, kde boli porovnávané deti navštevujúce bežnú materskú školu a lesnú materskú školu, vyplynulo, že deti navštevujúce lesnú materskú školu, kde trávajú viac času v lesnom prostredí, profitujú z častého kontaktu s prírodou v rozvoji hrubej motoriky a kreativity.

Oprchalová (2011) vidí diametrálny a na prvý pohľad markantný rozdiel medzi porovnávanými typmi škôl spočívajúci v hračkách a spôsobe, ako sa deti s nimi hrajú. Hračky v bežných materských školách „lúbivé“ až vnucujúce, do detailu hotové a predurčujúce jednoznačne svoj účel, v lesnej materskej škole nahrádzajú predmety, ktoré deti samy nachádzajú v prírode a pomocou svojej fantázie upravujú a tvarujú do konečnej podoby.

Hry v prírode sú iné ako na detských ihriskách a prefabrikovaných hracích zariadeniach (Lude, Raith, 2014).



### 2.1 ENVIRONMENTÁLNA VÝCHOVA AKO NÁSTROJ NA VYTVÁRANIE VZŤAHU ČLOVEKA K ŽIVOTNÉMU PROSTREDIU

Problematiku vzdelávania a objasňovania vzťahov človek verzus životné prostredie rieši environmentálna výchova.

Vincíková (1998) uvádza, že environmentálnu výchovu možno definovať ako výchovu jedinca, ktorého hodnotový systém umožní múdro a citlivo konať v prospech ochrany a zachovania biodiverzity života vo všetkých jeho formách, ktorý bude schopný súcitu s prírodou a inými živými tvormi a ktorý bude ochotný preberať zodpovednosť za svoje konanie a prijímať dobrovoľnú skromnosť ako spôsob života únosne zaťažujúc životné prostredie. Vyžaduje si pritom systémový prístup (Jakab, 2004, Jakab, Petlušová, 2018) a holistické princípy (Vincíková, 1997). Systémovo chápané vzdelávanie je inšpirované vlastnosťou živých systémov. Cieľom environmentálneho vzdelávania je podporovať myslenie, ktoré bude schopné produkovať neustále nové štruktúry a hľadať najoptimálnejšie riešenia (Vincíková, 2015).

Vzdelávanie pre udržateľný rozvoj vychádza z environmentálnej výchovy a rozširuje jej záber. V centre pozornosti je interakcia medzi ľudskou spoločnosťou a životným prostredím, čiže environment plus ekonomický a sociálny aspekt. Ďalšou významnou črtou vzdelávania je nabádanie človeka k aktívnej účasti, zapájanie a schopnosť konať.

### 2.2 LESNÁ PEDAGOGIKA

Na Slovensku je oficiálne prijatá definícia lesnej pedagogiky, ktorú nachádzame v dokumente Lesná pedagogika ako súčasť environmentálnej výchovy – Konceptia rozvoja z roku 2010 (Marušáková et al., 2010b) takto: „Lesná pedagogika ako súčasť environmentálnej výchovy je učenie o lesnom ekosystéme a výchove človeka k trvalo udržateľnému spôsobu života na príklade lesa. Aktivity lesnej pedagogiky zabezpečujú certifikovaní lesní pedagógovia a je určená všetkým cieľovým skupinám, najmä deťom a mládeži. Využíva aktivizujúce metódy a formy zážitkového učenia a projektového vyučovania. Poskytuje nielen vedomosti, ale oslovuje aj emocionálnu stránku človeka, podporuje získavanie zručností aj celostný rozvoj osobnosti.“

Aktuálne postavenie lesnej pedagogiky vo vzdelávacom systéme na Slovensku je na úrovni neformálneho vzdelávania. Na fungovanie systému lesnej pedagogiky ako aj následné napĺňanie cieľov a princípov je potrebné, aby každý aktér vstupujúci aktívne do deja mal svoju pozíciu a úlohu na vertikálnej a horizontálnej osi.

## 3 MATERIÁL A METODIKA PRÁCE

### 3.1 DEFINOVANIE FAKTOROV NA VYMEDZENIE OBLASTÍ VÝSKUMU

Za výskumný nástroj sme zvolili kvalitatívny výskum s aplikáciou Delphi metodológie. Cieľom výskumu bolo zistiť, ktoré faktory ovplyvňujú neformálne predprimárne vzdelávanie detí v environmentálnej výchove v prostredí lesa. Na ďalší rozbor bolo dôležité pracovať so všetkými faktormi, t. j. s pozitívnym aj negatívnym vplyvom. Sústredili sme sa na výskumnú otázku, ktorá vychádza z cieľa výskumu – *Ktoré faktory ovplyvňujú neformálne predprimárne vzdelávanie detí v environmentálnej výchove v prostredí lesa?*

Metóda Delphi je metóda kvalitatívneho výskumu založená na štruktúrovanej skupinovej komunikácii. Základom je „syndróm skupinového myslenia“ pri zbere dát/názorov vybraných expertov na danú problematiku (Cialkowska et al., 2008). Cieľom je dosiahnuť konsenzus, skupinový názor pri stanovenej výskumnej otázke (McKenna, 1994, Lynn et al. 1998).

Kritériá výberu expertov boli stanovené takto: a) expert pozná systém environmentálneho vzdelávania, jeho ciele, metódy a formy; b) expert má reálne skúsenosti s praktickou realizáciou environmentálnych programov v prostredí lesa; c) expert je akademik so znalosťou pedagogických, lesníckych alebo environmentálnych vied. Celkovo bolo 13 expertov.

### 3.2 ZISŤOVANIE MIERY VPLYVU JEDNOTLIVÝCH FAKTOROV VO VYMEDZENÝCH OBLASTIACH

Počas druhej fázy skúmania sme ako výskumný nástroj zvolili dotazník, ktorý na rozdiel od prvého kola pozostával z uzatvorených otázok. Vzhľadom k cieľu dopytovania sme použili Likertovu škálu (Rod, 2012), Predpokladali sme, že všetky hodnoty 1 až 5 Likertovej škály majú rovnakú dôležitosť, počítali sme ich podľa nasledujúceho vzorca:

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^5 x_i n_i}{\sum_{i=1}^5 n_i}$$

### 3.3 URČENIE PORADIA JEDNOTLIVÝCH FAKTOROV VO VYMEDZENÝCH OBLASTIACH

V tretej fáze skúmania bol opäť použitý dotazník, v ktorom boli faktory samostatne pre jednotlivé oblasti vzostupne zoradené od najväčšieho vplyvu po najmenší. Pre jednotlivé faktory boli spočítané súčty poradia a pre každú oblasť faktorov bol taktiež vypočítaný Kendallov koeficient zhody  $W$ , pomocou ktorého sme mohli posúdiť mieru tesnosti vzťahov medzi hodnotením vplyvu jednotlivých faktorov u expertov. Koeficient nadobúda hodnoty od 0 (žiadny vzťah) do 1 (silný vzťah) podľa vzorca:

$$W = \frac{\sum X^2 - \frac{(\sum X)^2}{n}}{\frac{1}{12} k^2 (n^2 - n)}$$

kde  $x$  je množina čísel,  $n$  je veľkosť vzorky (celkový počet hodnôt, napríklad 13 respondentov),  $k$  je počet premenných a  $n$  je počet zaradených objektov.

## 4 VÝSLEDKY PRÁCE

### 4.1 KVALITATÍVNY VÝSKUM ZAMERANÝ NA ZISTENIE FAKTOROV OVPLYVŇUJÚCICH NEFORMÁLNU ENVIRONMENTÁLNU VÝCHOVU A VZDELÁVANIE V PROSTREDÍ LESA

Kvalitatívny výskum zameraný na zistenie faktorov ovplyvňujúcich neformálnu environmentálnu výchovu a vzdelávanie v prostredí lesa realizovaným pomocou metódy Delphi sa uskutočnil v období od marca 2019 do apríla 2020. Celkovo bol rozdelený na tri fázy, ktorých priebeh a výsledky prinášame v nasledujúcich kapitolách.

#### 4.1.1 Definovanie faktorov na vymedzenie oblastí výskumu

Počet faktorov, ktoré jednotliví experti naformulovali, sa pohyboval v rozmedzí od 4 do 46. Celkový počet odpovedí na túto otázku bol 159.

Ďalším krokom v tejto fáze bolo vymedzenie tzv. oblastí. Oblasť je skupina faktorov s rovnakou špecifikáciou. Odborníci sami predvídali (anticipovali) oblasti, ktoré korešpondujú s prirodzeným procesom vzdelávania, t. j. učiaci, učiaci sa, rodič (v prípade žiakov materskej školy), miesto, obsahy, metódy, ciele.

Pre ďalšie skúmanie sme teda vytýčili 8 oblastí (tabuľka 1): (1) MIESTO; (2) CIEĽOVÁ SKUPINA A JEJ PREDISPOZÍCIE; (3) RODIČIA/RODINNÉ PROSTREDIE; (4) UČITEĽ MATERSKEJ ŠKOLY; (5) ENVIRONMENTÁLNA VÝCHOVA – JEJ CIEĽ, OBSAH; (6) METÓDY A FORMY ENVIRONMENTÁLNEJ VÝCHOVY; (7) EDUKÁTOR ENVIRONMENTÁLNEJ VÝCHOVY Z EXTERNÉHO PROSTREDIA; (8) VONKAJŠIE VPLYVY.

Tabuľka 1 Vymedzenie oblastí a ich kritérií

MIESTO
<ul style="list-style-type: none"><li>• bydlisko detí (veľkomesto, mesto, dedina, lazy)</li><li>• druh lesa (staré lesy, mladiny, lesy rovnorodé, rôznorodé, hospodárske, ochranné, osobitného určenia)</li><li>• dostupnosť lesného prostredia k MŠ (materská škôlka)/ vzdialenosť MŠ od lesa</li><li>• využívanie samotného prostredia MŠ (MŠ by mala byť príkladom reálneho vzoru pozitívneho vzťahu k prírode aj vo vlastných procesoch)</li><li>• dôležitý výber vhodnej trasy z hľadiska náročnosti terénu a reliéfu</li><li>• potrebná infraštruktúra v lese na oddych (lavičky, koše, oddychové zóny, náučné chodníky a pod.)</li><li>• väčšia atraktivita lesného prostredia s možnosťou priameho pozorovania, prítomnosť rôznych objektov (krmelec, posed, hniezdo, mravenisko)</li><li>• potrebné dbať na bezpečnosť v lese z hľadiska čistoty</li><li>• obmedzenie vstupu z hľadiska ťažby, resp. iných lesníckych činností v lese</li><li>• návšteva iných miest alebo podujatí, ktorých cieľom je environmentálna výchova (napr. Lesnícke a drevárskeho múzeum, Lesnícke dni, Lesnícky skanzen vo Vydrovskej doline a pod.)</li></ul>
CIEĽOVÁ SKUPINA A JEJ PREDISPOZÍCIE (deti vo veku 5 – 6 rokov)
<ul style="list-style-type: none"><li>• zdravotný stav detí (alergie, deti s poruchami správania sa a pod.)</li><li>• fyzická zdatnosť detí</li><li>• striedanie krátkych časov sústredenia</li><li>• primeraná dĺžka pobytu v lese vzhľadom na vek detí</li><li>• denný režim dňa v škôlke</li></ul>
RODIČIA (RODINNÉ PROSTREDIE)
<ul style="list-style-type: none"><li>• podporné rodinné prostredie detí (deti chodia od malička do prírody s rodičmi, rodičia budujú vzťah detí k zodpovednému správaniu sa k prírode)</li><li>• negatívne vzory vzťahu k prírode v rodine, nevhodná výchova v rodine a absencia rozvíjania zodpovednosti za vlastné správanie a konanie</li><li>• podpora rodičov, zapájanie rodičov do aktivít, angažovanosť rodičov</li><li>• sociálny stav rodiny (možnosť zadovážiť oblečenie a obuv vhodné/kvalitné pre prostredie lesa)</li><li>• potrebný súhlas rodiča a informovanosť o podujatí vopred</li></ul>
UČITEĽ MATERSKEJ ŠKOLY
<ul style="list-style-type: none"><li>• erudovanosť učiteľa v oblasti environmentálnej výchovy, poznanie prírodných procesov lesného prostredia</li><li>• didaktická spôsobilosť učiteľa (schopnosť učiteľa zaujať, motivovať, vysvetľovať, počúvať, manažovať prácu detí, používať vhodné zážitkové aktivity, hry v lese)</li><li>• vzťah učiteľa k environmentálnej výchove, k lesu, lesníctvu, práci lesníka</li><li>• osobná zaangažovanosť učiteľa nad rámec jeho povinností</li><li>• informovanosť učiteľa o programoch lesnej pedagogiky</li><li>• chýbajúci počet učiteľov v MŠ</li><li>• záujem učiteľiek o poznatky z lesa, ktoré nemusia korešpondovať s verejne prezentovanými skutočnosťami a ochota ich uplatňovať a komunikovať smerom k deťom</li><li>• aktívna alebo pasívna spolupráca učiteľov pri ponúkaných aktivitách lesnej pedagogiky</li><li>• príliš vysoké očakávania pedagógov od programov lesnej pedagogiky</li></ul>

### ENVIRONMENTÁLNA VÝCHOVA – jej cieľ, obsah

- ťažisko na formálne vzdelávanie
- základy rozvíjania kľúčových kompetencií
- utváranie základov na formovanie pozitívneho vzťahu k prírode (v kognitívnej, afektívnej aj psychomotorickej oblasti) a vnímania seba ako jej aktívnej súčasti (učíť sa žiť v prírode, s prírodou a pre prírodu)
- utváranie základov ochrany a tvorby životného prostredia
- utváranie základov vnímania vzťahu prírody a jej pozitívneho vplyvu na zdravie človeka
- prepojenie neformálneho vzdelávania v prostredí lesa na doposiaľ prebraté a aktuálne preberané učivo v rámci formálneho vzdelávania
- vyvážený pomer výchovných a vzdelávacích cieľov primeraných veku a individuálnym danostiam detí
- systematickosť podávania informácií (logická štruktúra, nadväznosť)

### METÓDY A FORMY ENVIRONMENTÁLNEJ VÝCHOVY

- správna voľba vyučovacích metód a foriem vyučovania
- edukácia založená na poučovaní, bez vzorov a príkladov reálnych činností (deti napodobňujú správanie dospelých) v reálnom prostredí
- sprostredkovanie živej osobnej skúsenosti s prírodou všetkými zmyslami
- prirodzená aktivita a tvorivosť detí, radosť z hier a pohybu v prírode
- zážitkovosť aktivít
- nedostatok kritického myslenia pri výbere aktivít („presudoenviroaktivita“)
- formalizmus, používanie jednotvárných prednáškových foriem
- možnosť spojenia so športom, kultúrou, spoločenskými javmi
- možnosť využitia konkrétneho lesa ako zdroja námetov a zdroja surovín na kreatívnu činnosť (využitie listov, plodov, machu, kvetín na vytváranie umeleckých diel – kontakt s prírodou cez prírodniny)
- možnosť pozorovať niektoré profesie priamo pri práci /nakladanie a odvážanie dreva, sadenie sadeníc stromkov, staranie sa o zver a pod./
- potenciál moderných technológií a ich účelného využívania v edukačných aktivitách
- efektívne zapojenie a dostatok učebných pomôcok

### EDUKÁTOR ENVIRONMENTÁLNEJ VÝCHOVY Z EXTERNÉHO PROSTREDIA

- nedostatok kvalifikovaných lektorov environmentálnej výchovy
- nedostatočné kapacity pracovníkov, napr. Štátnej ochrany prírody na systematickú spoluprácu s MŠ
- dostupnosť lesných pedagógov v okolí MŠ
- vplyv externých autorít (možnosť realizácie edukátorov environmentálnej výchovy v prostredí MŠ)
- časový fond lesného pedagóga, pracovníka environmentálnej výchovy (obmedzenia zo strany zamestnávateľa)
- ochota a schopnosť lesného pedagóga znížiť sa na úroveň detí v zrašťom aj mentálne
- príprava lektora, jeho erudovanosť v pedagogických postupoch, vhodne zvolené formy vzdelávania
- v národnostne zmiešaných oblastiach schopnosť lesného pedagóga, pracovníka environmentálnej výchovy komunikovať s deťmi v jazyku, ktorému rozumejú

### VONKAJŠIE ČINITELE

- počasie (nízke teploty, silný vietor, mokrý terén)
- náhodné prírodné javy
- preexponovanosť ponúk vzdelávacích programov pre MŠ z externého prostredia
- nedostatok projektov na zapojenie tejto cieľovej skupiny v neformálnom vzdelávaní
- je dôležité, s akými organizáciami zaoberajúcimi sa environmentálnou výchovou MŠ spolupracuje
- problém nájst vhodný termín vzhľadom na programy a denný režim MŠ
- zlá skúsenosť z predchádzajúceho programu zameraného na environmentálne vzdelávanie
- financovanie dopravy do lesa
- za aktivity je potrebné platiť
- financovanie aktivít ponúkaných komerčnými alebo príspevkovými organizáciami
- súhlas vlastníka/ obhospodarovateľa lesa na vstup do lesa

Následne sa v každej oblasti rozdelili faktory na kladné a záporné. Výsledkom prvej fázy skúmania bolo definovanie 68 faktorov v 8 oblastiach. Celkový počet definovaných pozitívnych faktorov bol 36, negatívnych 32.

### 4.1.2 Zistenie miery vplyvu jednotlivých faktorov vo vymedzených oblastiach

V tejto fáze sme sa zamerali na hodnotenie faktorov identifikovaných v prvom kole, a to z hľadiska miery ich vplyvu na neformálne predprimárne vzdelávanie detí v environmentálnej výchove v prostredí lesa.

Experti prisudzovali mieru vplyvu v jednotlivých oblastiach zvlášť pre pozitívne a negatívne faktory. Štatistickým spracovaním sme určili priemery a mediány faktorov. V prípade, ak je priemer nižší ako 3, tak nie je tento faktor dôležitý, ak je vyšší ako 3, tak je dôležitý. Ak je hodnota priemeru vyššia ako 4, tak je tento faktor kľúčový.

Z druhej fázy nášho skúmania zameranej na zistenie miery vplyvu jednotlivých faktorov vo vymedzených oblastiach vyplynuli pre skupinu tieto výsledky:

1. **pozitívne faktory:** z celkového počtu 36 faktorov bolo určených 21 ako kľúčových faktorov, 14 dôležitých faktorov a 1 faktor bez miery vplyvu.

Spomedzi všetkých faktorov najvyššiu mieru vplyvu dosiahli faktory: prirodzená aktivita a tvorivosť detí, radosť z hier a pohybu v prírode; podporné rodinné prostredie detí; sprostredkovanie živej osobnej skúsenosti s prírodou všetkými zmyslami; zážitkovosť aktivít; príprava lektora, jeho erudovanosť v pedagogických postupoch, vhodne zvolené formy vzdelávania

2. **negatívne faktory:** z celkového počtu 32 faktorov bolo určených 9 ako kľúčových faktorov, 19 dôležitých faktorov a 4 bez miery vplyvu.

Spomedzi všetkých faktorov najvyššiu mieru vplyvu dosiahli faktory: formalizmus, používanie jednotvárných prednáškových foriem; negatívne vzory vzťahu k prírode, nevhodná výchova v rodine a absencia rozvíjania zodpovednosti za vlastné správanie a konanie; edukácia založená na poučovaní, bez vzorov a príkladov reálnych činností.

### 4.1.3 Určenie poradia jednotlivých faktorov vo vymedzených oblastiach

Z tretej fázy nášho skúmania zameranej na určenie poradia jednotlivých faktorov vo vymedzených oblastiach vyplynuli pre skupinu tieto výsledky:

1. **pozitívne faktory:** počas tretej fázy skúmania došlo k minimálnej zmene poradia v skupine faktorov pozitívne ovplyvňujúcich neformálne predprimárne vzdelávanie detí v environmentálnej výchove v prostredí lesa v porovnaní s druhou fázou zisťovania.

Najvýznamnejšia zmena poradia bola v oblastiach: METÓDY A FORMY ENVIRONMENTÁLNEJ VÝCHOVY, kde odborníci posunuli faktor: sprostredkovanie živej osobnej skúsenosti s prírodou všetkými zmyslami na prvé miesto pred faktorom prirodzenej aktivity a tvorivosti detí, radosť z hier a pohybu v prírode.

2. **negatívne faktory:** v skupine faktorov negatívne ovplyvňujúcich neformálne predprimárne vzdelávanie detí v environmentálnej výchove v prostredí lesa v porovnaní s druhou fázou skúmania došlo k zmene poradia v 4 oblastiach.

## 5 DISKUSIA

Metóda Delphi, ktorú sme zvolili pre náš výskum sa najčastejšie využíva pri anticipovaní (predpovedaní) ďalšieho vývoja v určitej oblasti a k perspektívnym odhadom (Palán, 2002). Rozhodujúcimi faktormi ovplyvňujúcimi neformálne predprimárne vzdelávanie detí v environmentálnej výchove v prostredí lesa sú faktory z oblastí metódy a formy environmentálnej výchovy a environmentálna výchova, jej cieľ

a obsah: sprostredkovanie živej osobnej skúsenosti s prírodou všetkými zmyslami, zážitkovosť aktivít, prirodzená aktivita a tvorivosť detí, radosť z hier a pohybu v prírode, možnosť využitia konkrétneho lesa ako zdroja námetov a zdroja surovín pre kreatívnu činnosť (vyžitie listov, plodov, machu, kvetín pre vytváranie umeleckých diel – kontakt s prírodou cez prírodniny). Identifikované faktory nás jasne odkazujú na to, že na vytváranie pozitívneho vzťahu k životnému prostrediu od útleho veku je nevyhnutný priamy osobný kontakt s prírodou prostredníctvom ľudských zmyslov a zmyslového vnímania, zážitkových aktivít a hier. Potvrzuje to Orelová (2014), ktorá uvádza, že na dosiahnutie cieľa environmentálnej výchovy sú zážitkové aktivity významnou súčasťou.

Ďalším činiteľom, rezonujúcim medzi kľúčovými a významnými faktormi nášho skúmania je samotný les, ktorý vnímame vo viacerých rovinách. Jeden uhol je z pohľadu vymedzeného priestoru tvoreného stromami, kríkmi, rastlinami, živočíchmi, neživou prírodou, ktoré svojimi danosťami vytvára podmienky na prirodzené zmyslové vnímanie, na priamy kontakt so živými organizmami, a čo sa preukázateľne odráža na celkovej psychickej a fyzickej pohode človeka. Iný uhol, ktorý ukazuje naše skúmanie, je vyzdvihnutie konkrétneho lesa ako zdroja námetov a surovín, ako sú listy, plody, mach a pod. na kreatívnu činnosť, na vytváranie umeleckých diel a zároveň cez prírodniny dochádza k vytváraniu kontaktu s prírodou. Lesné prostredie ako miesto vzdelávania je jednoznačne správnu voľbou pri dosahovaní cieľov environmentálnej výchovy. A nielen environmentálnej výchovy alebo prírodovedne orientovaných predmetov, ale aj napr. matematiky, ako nás vo svojej knihe *Messy Math* (špinavá matematika) upozorňuje autorka Robertson (2014), ktorá prináša množstvo nápadov a námetov, ako je možné vyučovať matematiku. Lesná pedagogika, ktorú v našej práci predkladáme ako jednu z možností environmentálnej výchovy, pokladá les za jedinečný prvok, ktorý je cieľom učenia, predmetom skúmania, didaktickým nástrojom a priestorom na učenie. Zhodujú sa na tom aj autori Synek, Žatka (2012), ktorí zdôrazňujú, že prostredníctvom aktivít lesnej pedagogiky sa dá upriamiť pozornosť na detaily, ktorých by si bežne deti nevšimli. Môžu sa zoznámiť s obyvateľmi lesa a zaujímavosťami z ich života, a tým ukázať, že les nie je nepriateľské miesto, ale naopak miesto plné zaujímavostí.

Pri našom skúmaní boli identifikované aj negatívne faktory. Najviac rozhodujúcich negatívnych faktorov odborníci opäť vymedzili pre oblasť: metódy a formy environmentálnej výchovy. Sú to tieto faktory: formalizmus, používanie jednotvárných prednáškových foriem, nedostatok kritického myslenia pri výbere aktivít („presudoenviroaktivity“), edukácia založená na poučovaní, bez vzorov a príkladov reálnych činností, infraštruktúra v lese na oddych.

## 6 ZÁVER

Dvadsať prvé storočie je storočím udržateľného rozvoja, v ktorom lesy zohrávajú a budú zohrávať kľúčovú úlohu. Nezastupiteľné miesto zastávajú pri obehú vody, uhlíka, dusíka a v procese fotosyntézy. Vďaka svojim funkciám majú významné postavenie pri tvorbe a ochrane jednotlivých zložiek prírodného prostredia – voda, pôda, ovzdušie, biota, ale aj človekom pozmeneného, či vytvoreného životného prostredia.

Zachovanie lesov pri rešpektovaní ich prírodných daností a spoločenských požiadaviek v dlhodobom časovom horizonte je záväzkom a zároveň výzvou terajšej generácie pre tie nasledujúce.

Environmentálnu výchovu považujeme za dôležitý prvok vo výchove každého žiaka, pretože v budúcnosti bude svojim každodenným konaním ovplyvňovať stav svojho najbližšieho environmentu.

Z výsledkov nášho skúmania vyplynulo, že **kľúčovými faktormi v neformálnom predprimárnom vzdelávaní detí v environmentálnej výchove v prostredí lesa sú sprostredkovanie živej osobnej skúsenosti s prírodou všetkými zmyslami, zážitkovosť aktivít, prirodzená aktivita a tvorivosť detí, radosť z hier a pohybu v prírode**. Experti upozornili aj na to, že v tomto vzdelávaní významnú úlohu zohráva atraktivnosť lesného prostredia s možnosťou priameho pozorovania rôznych objektov. Treba povedať, že zásadné postavenie v tomto procese má samotný učiteľ so svojimi didaktickými

spôsobilosťami a osobnou zaangażovanosťou. Pre úspešnosť a efektívnosť environmentálnej výchovy je potrebné vyhnúť sa formalizmu zo strany učiteľa, nedostatku kritického myslenia pri výbere aktivít. Na mieste tu nie je ani edukácia založená na poučovaní, bez vzorov a príkladov reálnych činností v reálnom prostredí. Tým sa opäť potvrdzuje kritérium názornosti reálneho prostredia.

**Môžeme teda konštatovať, že les je vhodným miestom na realizáciu environmentálnej výchovy detí predškolského veku, a to bez ohľadu na formálne či neformálne environmentálne vzdelávania.**

Lesná pedagogika používa vhodné metódy a formy. Jej podstatou je učenie o lesnom ekosystéme a výchove človeka k trvalo udržateľnému spôsobu života na príklade lesa.

Lesný pedagóg je odborník na lesy a lesníctvo a zároveň disponuje pedagogickými zručnosťami na tvorbu a realizáciu aktivít lesnej pedagogiky s rozličnými cieľovými skupinami. Môže byť prínosným sprievodcom, ktorý sa vie podeliť o múdrosť a skúsenosť, a pritom neokradne dieťa o proces vlastného bádania, poznávania a samotný zážitok v lese.

## LITERATÚRA

1. BANCALARI, K. 2015. Waldkindergärten in Österreich, Bundesforschungszentrum für Wald, Wien 2015. 84 s. ISBN 978-3-902762-47-4.
2. CIAŁKOWSKA, M., ADAMOWSKI, T., PIOTROWSKI, P., KIEJNA, A. 2008. What is the Delphi method? Strengths and shortcomings. In: *Psychiatria Polska*. 2008. 42(1): p. 5-15. [cit 2020-03-05]. ISSN 2391-5854. Dostupné z: <http://www.psychiatriapolska.pl/2008-42-1.html>
3. ČAČKA, O. 2000. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno : Masarykova univerzita, 2000. ISBN 80-7239-060-0.
4. JAKAB, I., KOPCOVÁ, O. 2004. *Didaktika environmentálnej ekológie*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2004, 150 s. ISBN 80-8050-742-2.
5. JAKAB, I., PETLUŠOVÁ, V. 2018. Pregraduálna príprava učiteľov environmentálnej výchovy. In: *Enviromagazín* : odborný - náučný časopis o životnom prostredí. 2018, roč. 23, č. 1, s. 2 – 3. ISSN 1335-1877.
6. KAHN, P. 1999. *The human relationship with nature: Development and culture*, Cambridge, MA: MIT Press.
7. LYNN, M. R., LAMAN, E. L., ENGLEBARDT, S. P. 1998. Nursing administration research priorities: a national Delphi study. In: *Journal of Nursing Administration*. 1998. 28(5), p. 7 – 11. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: [10.1097/00005110-199805000-00002](https://doi.org/10.1097/00005110-199805000-00002)
8. LUDE, A., RAITH, A. 2014. *Startkapital Natur. Wie Naturerfahrung die kindliche Entwicklung fördert*. München 2014. 228 s. ISBN 978-3-86581-692-4.
9. MARUŠÁKOVÁ, L. et al. 2010b. *Lesná pedagogika – Príručka pre lesných pedagógov*. Zvolen: Národné lesnícke centrum, 2010, 67 s. ISBN 978-80-8093-121-6.
10. MCKENNA, H. P. 1994. The Delphi technique: a worthwhile approach for nursing? In: *Journal of Advanced Nursing*. 1994. 19(6), s. 1221 – 1225. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.1994.tb01207.x>
11. OPRCHALOVÁ, B. 2011. *Výchovný koncept lesných mateřských škol jako předpoklad plnohodnotného rozvoje dětí* : (bakalárska práca). Brno: Masarykova Univerzita, 2011. 46 s.
12. ORELOVÁ, D. 2014. *Environmentálna výchova ako téma príroda pre život Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe*. Metodicko-pedagogické centrum, Bratislava. 2014. 24 s.
13. PALÁN, Z. 2002. *Lidské zdroje – Výkladový slovník*. Praha: Academia, ISBN 80-200-0950-7.

14. ROBERTSON, J. 2014. *Dirty Teaching: A Beginner's Guide to Learning Outdoors*. Wales: Independent Thinking Press, s. 14. ISBN 978-1-78135-107-9.
15. ROD, A. 2012. Likertovo škálování. In: *Electronic journal for philosophy*. Praha. ISSN 1211-0442.
16. SARVAŠ, M., CHLPOŠOVÁ, D. 2021. *Lesná pedagogika ako súčasť environmentálneho vzdelávania: možnosti a výzvy pre lesnícky sektor na Slovensku: odborné sdelení*. In *Zprávy lesníckeho výskumu*. ISSN 1805-9872 v tlači.
17. SYNEK, M., ŽATKA, R. 2012. *Environmentální výchova v terénu*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012. ISBN 978-80-87472-22-4. [online]. [cit. 2020-17-10]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/12719370-Environmentalni-vychova-v-terenu.html>
18. ŠIRCOVÁ, I. 2007. *S dětmi v přírodě. Zážitková výchova po celý rok*. Praha: Portál, s.r.o. 2007. ISBN 978-80-7367-2001-0.
19. ŠIŠÁK, L., PULKRAB, K. 2008. *Hodnocení společenské sociálně – ekonomické významnosti funkcí lesa*. Česká zemědělská univerzita v Praze. 2008, 130 s. ISBN 978-80-213-1872-4.
20. VINCÍKOVÁ, S. 1997. *Cesty environmentálnej výchovy v kontexte tvorivo humanistickej koncepcie školskej edukácie*. Banská Bystrica: Slovenská agentúra životného prostredia, 1997, AŽP, 11 s.
21. VINCÍKOVÁ, S. 1998. *Metodická príručka pre učiteľov a trénerov environmentálnej výchovy – 1. vydanie*. Banská Bystrica, 1998.
22. VINCÍKOVÁ, S. 2015. *Environmentálna výchova ako priestor pre rozvoj intelektovo nadaných žiakov*. Bratislava: Strom života, 2015. 167 s.
23. VOLOŠČUK, I. 2014. *Funkcie a služby lesných ekosystémov v kontexte miléniového hodnotenia ekosystémov*. 2014. [online]. [cit. 2021-17-01]. Dostupné z:  
24. [http://publikacie.uke.sav.sk/sites/default/files/2014\\_1\\_ES\\_04-26\\_Voloscuk.pdf](http://publikacie.uke.sav.sk/sites/default/files/2014_1_ES_04-26_Voloscuk.pdf)
25. VOŠAHLÍKOVÁ, T. 2010. *Ekoškoly a lesní mateřské školy. Praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. Praha: Ministerstvo životního prostředí. 73 s. ISBN 978-80-7212-537-1.
26. VÝBOHOVÁ, D. 2019. *Prírodovedné vzdelávanie a environmentálna výchova v materskej škole*. In Chlpošová et al. *Učenie o lese*. Zvolen: Národné lesnícke centrum. 120 s. ISBN 978-80-8093-278-7.
27. Vyhláška č. 305/2008 Z. z. Vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky o škole v prírode
28. ŽOLDOŠOVÁ, K. 2006. *Východiská primárneho prírodovedného vzdelávania*. VEDA – Universitas Tyrnaviensis, Bratislava. 2006.



# 9 PRÍRODA V RODINE – RODINA V PRÍRODE

## NATURE IN FAMILY – FAMILY IN NATURE

Viera KURINCOVÁ

Katedra pedagogiky, PF UKF, Dražovská 4, 949 74 Nitra, [vkurincova@ukf.sk](mailto:vkurincova@ukf.sk)

### ABSTRAKT

Veľké zmeny, ku ktorým v súčasnom svete dochádza, sú úzko nadviazané na problematiku budúcnosti, prírody a udržateľného rozvoja. Výsledky prebiehajúcich debát politikov, výskumníkov a mnohých odborníkov v oblasti globálnych kompetencií človeka 21. storočia sa premietajú do oblasti edukácie. Hlavnou myšlienkou príspevku je vysvetliť, ako kreovať výchovný proces tak, aby podporil nadobúdanie dôležitých vedomostí, zručností a postojov detí a mládeže týkajúcich sa prírody a jej ochrany. Vplyv kontaktov detí s prírodou sa tu tiež analyzuje. Štúdia je orientovaná na popis možností výchovy prírodou v podmienkach rodiny. Prezentované myšlienky vychádzajú najmä zo zahraničných zdrojov, a to so zámerom poskytnúť inšpiráciu pre domáci edukačný priestor.

**Kľúčové slová:** globálne kompetencie, udržateľný rozvoj, „porucha z nedostatku prírody“, výchova prírodou, výchova v rodine, rodič ako výchovný model

### ABSTRACT

Rapid changes in today's world are closely linked to the issues of the future, nature and sustainable development. The results of the ongoing debates of politicians, researchers and many professionals in the field of global human competences of the 21st century are reflected in educational field. The crucial idea of the paper is to explain how to create an educational process so as to support the acquisition of important knowledge, skills and attitudes of children and youth about nature and its protection. The impact of children's connection to nature is also analysed. The study is aimed to describe the possibilities of education in nature in the conditions of the family. The presented ideas are based mainly on foreign sources with the intention of providing inspiration for domestic educational settings.

**Keywords:** global competences, sustainable development, „nature-deficit disorder“, education by nature, family education, parent as an educational model

**Motto:**

*„Všetky knihy zožltnú, ale kniha prírody má každý rok nové, nádherné vydanie.“*

*Hans Christian Andersen*

Zdroj: <https://citaty-slavných.sk/citaty-o-prirode/>

## 1 ÚVOD

Svojmu príspevku som dala názov „Príroda v rodine – rodina v prírode“ po dlhom premýšľaní, ako čo najlepšie vystihnúť moje vlastné asociácie s témou dnešnej konferencie. Ako človeka, ktorý je od detstva spätý s lesmi a prírodou v rodnom Liptove, ma toto podujatie a jeho poslanie mimoriadne oslovilo, a to z hľadiska odborného, ale i osobného. V prvom rade som si uvedomila, že zaoberať sa rodinou a jej možnosťami vstupovať do výchovy detí tak, aby si vytvárali pozitívny vzťah k prírode a vnímali ju ako jednu z významných hodnôt, predstavuje mimoriadne ťažkú prácu. Táto je súčasťou celého systému

širších súvislostí utvárania globálnych kompetencií človeka 21. storočia, má svoju cieľovú, obsahovú a metodickú stránku, podobne ako i personálny rozmer a reflexiu vo sfére vedy a výskumu.

## 2 GLOBÁLNE KOMPETENCIE ČLOVEKA PRE 21. STOROČIE

Vo vzťahu k nami riešenej problematike sa často používa pojem „globálne kompetencie“. Pre človeka, ktorý nadobudol globálne kompetencie, je charakteristické, že v každodennom živote:

1. dokáže skúmať lokálne, globálne a interkultúrne témy (chudoba, ekonomická závislosť a prepojenosť, migrácia, environmentálne ohrozenia a i.),
2. vie porozumieť a hodnotiť rôzne pohľady na dianie vo svete,
3. je v interakcii s inými a rešpektuje ich (rôzne národnosti, etniká, náboženstvá, sociálna rôznorodosť)
4. zodpovedne koná v záujme trvalej udržateľnosti sveta a spoločného dobra (Piacentini, M., Barrett, N. at al. 2018, s.4).

Prirodzene, všetky uvedené kompetencie sa vzájomne prekrývajú a ovplyvňujú.

Poslednú oblasť predstavujú vedomosti, zručnosti a postoje, ktoré sa úzko viažu na environmentálnu sféru. Jej význam podčiarkuje fakt, že v posledných dekádach na medzinárodnej scéne vzniklo mnoho iniciatív a dokumentov, ktorých idey sa prenášajú aj do výchovy. Jedným z nich je dokument „The 2030 Agenda for Sustainable Development“, ktorý vymedzuje cesty, ako uchovať planétu pre ďalšie generácie, ako zabezpečiť, aby sa ďalej nedevasovala, aby sa zachoval ekosystém, v ktorom bude človek jeho aktívnym udržiavateľom. Výchova k udržateľnému rozvoju býva charakterizovaná ako podporovanie nadobúdania vedomostí, zručností, porozumenia, hodnôt a realizácia takých aktivít (nazývané „earth-friendly practices“), ktoré sú potrebné ku kreovaniu udržateľného sveta. Takýto svet je potom zárukou ochrany a zachovania environmentu a tiež podpory sociálnej rovnosti a ekonomickej udržateľnosti. V tejto súvislosti treba vnímať aj význam identifikácie dieťaťa s najbližším okolím, s miestom, kde žije, s jeho regiónom a širším okolím. To zahŕňa aj prírodné scenérie so všetkým, čo k nim patrí (polia, lesy, lúky, rastliny, živočíchy, vodné plochy a ľudské výtvory). Ide teda o postup od výchovy regionálnej po výchovu globálnu (Mendelová, E., Grofčíková, S., Máčajová, M., 2019, Budniak, A., 2008, 2017, 2018).

Ciele, ktoré sa týkajú práve našej témy, spomenutý dokument vymedzuje v časti „Life on land“ (Život na zemi). Okrem iného, dokument vytyčuje úlohy spojené s biodiverzitou, zastavením odlesňovania na planéte a manažmentom lesa (ten má 3 hlavné piliere ako ekológia, ekonomika a socio-kultúrna sféra, ktoré je potrebné udržiavať v rovnováhe). (Viac informácií na wikipedia.org, dostupné dňa 4. 6. 2021.) Skúsenosti ukazujú, že pri takomto udržateľnom manažmente lesa profitujú všetci, a to od úrovne lokálnej po úroveň globálnu. Často si to neuvedomujeme, ale uchovanie a ochrana lesov je jedným z východísk na zastavenie klimatických zmien.

Kým manažovanie lesa (Forest management) je úloha odborníkov v lesnom hospodárstve, zodpovedné správanie sa v lese je úlohou každého, kto doňho vstupuje. Tu sa už dostávame do ďalšej roviny našej témy – do oblasti výchovy. V nej je les len jedným z prostriedkov, ako vytvárať pozitívny a ochranársky vzťah detí k prírode ako celku.

Podľa organizácie Forest Europe výchova k zodpovednosti za prírodu prebieha v šiestich krokoch, v ktorých sa postupne, ako dieťa rastie, psychicky a emocionálne dozrieva, rozširuje obsah a náročnosť aktivít v prírode. Ide o tieto kroky:

### 1. *Vytváranie radosti z pobytu vo vonkajšom prostredí*

(Ide tu o niečo, ako praktický výcvik senzitivnosti u detí, deti získavajú pozitívne skúsenosti a utvárajú si kladný vzťah k environmentu, je to akoby naladenie vlastných emócií vo vzťahu k aktivitám vo vonkajšom/prírodnom prostredí, podpora záujmu o prírodu, prírodné procesy a interakcie človeka a lesov.),

### 2. *Nadobúdanie skúseností a pozorovanie prírody*

(Tento krok je dôležitý, lebo zabezpečuje spriaznenosť dieťaťa s prírodným systémom, jeho rôznymi prvkami, prírodnými druhmi a organizmami. Počas aktivít v lese dieťa nadobúda nové skúsenosti a utvára sa u neho vzťah k týmto hodnotám. Je to významné východisko na reflexiu a individuálne zmeny v správaní sa dieťaťa.),

### 3. *Porozumenie ekologickej siete*

(Pre dieťa je potrebné, aby pochopilo súhru a prepojenie živočíchov a rastlín v lesnom prostredí. Vedomosti a porozumenie ekologickej závislosti v rozmanitých ekosystémoch vedú k porozumeniu všetkých prírodných procesov.),

### 4. *Vnímanie súhry a vzťahov medzi človekom a lesom*

(Toto predstavuje rozhodujúci moment pri potenciálnych konfliktoch záujmov medzi rôznymi zúčastnenými stranami. Učenie sa o lese má reflektovať všetky funkcie lesa smerom k človeku – kultúrne, ekologické, ekonomické a sociálne. Pochopenie rovnováhy medzi nimi je v centre záujmu, ak hovoríme o tom, ako funguje interakcia medzi ľuďmi a lesmi.),

### 5. *Prijímanie rozhodovaní o environmentálnych záležitostiach*

(Porozumenie prepojenosti ľudí a lesov pomôže človeku identifikovať oblasti, kde sa objavujú konflikty záujmov.)

### 6. *Utváranie zodpovednosti za prírodu*

(Ak má byť človek zodpovedným občanom, musí nadobudnúť dostatočný prehľad o všetkých perspektívach spojených s lesom – ekonomických, biologických a sociálnych. To je opäť cesta k zodpovedným rozhodnutiam o budúcnosti lesa a jeho užívateľoch). (Voľne podľa Quality Standards for Forest Pedagogy to Achieve Education for Sustainable Development, 2017). Vidíme tu postupnú gradáciu – od radosti z pobytu v prírode po zodpovednosť za jej ochranu.

## 3 ČLOVEK A PRÍRODA

Človek je vo svojej podstate bytosťou s dimenziou biologickou („prírodnou“), psychologickou a sociálnou. Vo výchove ide o to, aby si vytváral k všetkým týmto dimenziám vzťah, a to vzťah nie hocijaký, ale taký, ktorý sa na základe pochopenia svojho miesta vo svete prejavuje v jeho aktívnom a tvorivom vzťahu k svetu, t. j. k prírode, spoločnosti a k sebe samému.

V porovnaní s inými živými tvormi sa človek rodí ako tzv. „nehotová bytosť“, ale s obrovským potenciálom svet okolo seba meniť a nie sa mu len prispôsobovať. Úroveň, ako do tohto sveta človek zasahuje, sa spätne prenáša do podmienok, v akých žije. Všetko, čo je okolo neho dobré, ale aj to, čo ho ohrozuje, je výsledkom jeho práce. Ak sa podieľa na devastovaní prírody, podieľa sa na devastovaní samého seba. Na to už v 2. storočí nášho letopočtu upozornil napr. vládca starovekého Ríma Marcus Aurelius svojím známym výrokom, že „konať v súlade s prírodou je pre rozumného tvora to isté, ako konať v súlade s rozumom“ (podľa: <https://citaty-slavnych.sk/citaty-o-prirode/>).

História poukazuje na fakt, že naši predchodcovia žili v úzkom kontakte s prírodou v savanách a lesoch okolo 120 tisíc rokov. Až potom, ako sa začali usadzovať na jednom mieste, začína dlhá etapa ich vzdalovania sa od prírody, pričom deti stále vyrastali v blízkosti prírody. Život dnešných detí je však veľmi rozdielny, pretože z rôznych príčin majú menej možností na kontakt s prírodným prostredím a hry v ňom, sú od prírody oddelené a svoje detstvo prežívajú skôr s médiami a vo virtuálnom svete. Prírodný svet pritom môže byť priamo na dosah ruky. Mnohé deti tiež žijú v prostredí s prívlastkom „kultúra strachu“, keď sa rodičia boja pustiť ich von, nech sa im niečo nestane, aby ich neuštípol infikovaný hmyz, neublížilo im znečistené ovzdušie alebo ultrafialové lúče a podobne (Clements, 2004, Wilson, 2000, In White, R. 2004). Môže sa stať, že deti v kontakte s prírodou pociťujú úzkosť, resp. môže sa u nich vytvoriť „biofóbia“, t. j. strach (averzia) z prírody, resp. strach z pobytu vonku (tamže).

### Pozitívny vplyv prírody na dieťa

Výskum poukazuje na skutočnosť, že kontakt s prírodným svetom má pozitívny dopad na rast a celkový vývoj dieťaťa. Okrem toho, vzťah a láska k prírode spolu s environmentálnou etikou sa u dieťaťa môžu vytvárať len cez kontakt s prírodným svetom. Americká autorka J. Suttie (2016), ktorá tiež vychádzala z mnohých výskumných zistení, uvádza, ako príroda ovplyvňuje život človeka, jeho myslenie a telesné zdravie, napr. pobytom v prírode sa znižuje stres, príroda robí človeka šťastnejším a menej napätým, zmierňuje jeho únavu a zvyšuje kreativitu, robí človeka veľkorysým a milým a dáva pocit, že človek skutočne žije. Edukačný tím Bright Horizons (2019) zhrnul mnoho pozitív, ktoré prírodné prostredie a aktivity v ňom pre deti prinášajú:

- **Intelektuálne benefity:** prírodný svet možno vnímať ako nekonečné laboratórium, kde deti, pre ktoré je vlastná ich prirodzená snaha po experimentovaní, môžu svoje zmysly ako čuch, chuť, hmat a sluch využívať na skúmanie toho, čo im ponúka príroda. Deti o „divoch“ prírody uvažujú, kladú otázky, vytvárajú rôzne hypotézy a uplatňujú tak svoju zvedavosť. Malé experimenty, ktoré v prírode robia, sú jedinečné a nič ich nemôže od nich odradiť (napr. aký široký je potôčik a mám dosť dlhé nôžky na jeho preskočenie; aký ťažký kameň dokážem prehodiť na iné miesto; kde zmizol červík, ktorý tu teraz liezol a i.). Je prirodzené, že nie všetko sa dieťaťu na prvýkrát podarí, ale deti skúšajú ďalej, čím sa posilňuje ich odvaha, kreativita, dôvera vo vlastné sily.
- Na rozvoj myslenia dieťaťa vplývajú aj také jednoduché aktivity v prírode, ako sú napr. hry a modelovanie s blatom, skákanie v mlákach, sledovanie oblohy a rôznych tvarov mrakov, počúvanie spevu vtákov, ovoniavanie rastlín a čerstvo pokosenej trávy či zoťatých stromov, zbieranie rôznych semienok, sledovanie farebnosti motýľov, húb, kvetov, chrobákov, či mnohých odtieňov zelenej farby).
- **Emocionálne benefity:** dieťa v prírode pociťuje voľnosť v skúmaní okolia, má voľnosť v pohybe, môže sa vykričať, jednoducho robiť to, čo sa v interiéri nedá. Deti majú z toho radosť a je to jedna z foriem ich sebavyjadrenia. Okrem toho, aktivity ako behanie, skákanie, šplhanie sa a pod. odbúravajú stres a napätie detí. Deti, ktoré prekypujú energiou, sa pri takýchto aktivitách dokážu stíšiť a upokojiť sa (napr. výskumy poukazujú aj na pozitívny vplyv aktivít v prírode na deti s ADHD).
- V tejto súvislosti možno tiež spomenúť jednu zo starších teórií (dnes už nie veľmi uznávanú) detskej hry „Surplus Energy Theory“ (Teória nadbytočnej energie, H. Spencer). Podľa nej sa u dieťaťa v hre odbúrava nadbytočná energia – čo sa dá v istom zmysle aplikovať aj na hry a aktivity v prírode.
- **Sociálne benefity:** deti sa v prírode môžu hrať samé, ale pre pobyt v prírode (aj z hľadiska bezpečnosti) je typické, že deti sú v nej v spoločnosti s niekým. V tejto spoločnosti sa učia prispôbovať, pomáhať si, podeliť sa, spoločne riešiť úlohy, vymýšľať rôzne hry a aktivity, stanovovať im pravidlá a hľadať na ne konsenzus. V prírode sú spravidla pozornejšie k iným a sú viac empatické.
- **Benefity pre telesnú zdatnosť:** čerstvý vzduch povzbudzuje k telesným aktivitám, čo na strane druhej prispieva k zdraviu, regulovaniu hmotnosti a odolnosti dieťaťa. Pobyt na slnku podporuje tvorbu D vitamínu a celkovej imunity dieťaťa. Pre deti je obrovským zážitkom, keď v lese môžu behať, preskakovať konáre, podliezať ich, preskakovať potôčiky a studničky, brodiť sa vo vode, zbierať a hádzať kamene a pod. Menšie nehody ako odreté kolená, lakte, modriny, mokré topánky a podobne patria k tomu. Úlohou rodičov (dospelého) je sledovať rovnováhu medzi bezpečnosťou dieťaťa a prirodzenými rizikami, ktoré pobyt v prírode prináša.
- **Environmentálne benefity:** kým v predchádzajúcich prípadoch dieťaťom získané poznanie a zručnosti mali individuálny charakter, benefitom kolektívneho rázu – benefitom pre všetkých je láska, ktorú si dieťa k prírode vytvára a cez ňu postupne nadobúda zodpovednosť za jej ochranu.

Tu chceme pripomenúť úlohu rodiča i v tom, že pri aktivitách v prírode vedie dieťa k žiaducim návykom pri odnášaní odpadu z prírody (obaly z potravín, vody a pod.). Dobrým príkladom sú už na mnohých miestach vystavené informačné tabule, ktoré názorne ukazujú dobu rozložiteľnosti rôznych

materiálov, ako napr. šupiek z ovocia, papiera, plastu, plechu z konzervy a i. Tieto by malo dieťa poznať tiež. (Porovnaj Koníčková, J.).

Na základe uvedeného, ale aj ďalších vplyvov prírodného prostredia, možno súhlasiť s autormi (napr. Darragh, J. C., 2006), ktorí prostredie včítane prostredia prírodného považujú za tretieho učiteľa (po rodičovi a učiteľovi v škole). V súčasnosti sa táto idea najviac premieta v predškolských zariadeniach typu pedagogika Reggio Emilia (podľa Loris Malaguzzi) a v pedagogike Márie Montessori.

Množstvo podnetov, ktoré dieťa z prírody získa, ho teda v pozitívnom zmysle ovplyvňuje po stránke telesnej, rozumovej a emocionálnej. Na strane druhej môžeme dedukovať, ako sú ochudobnené deti, ktoré nemajú dostatok možností na blízky kontakt s prírodou. Zaujímavý je pohľad autora R. Louva, ktorý nedostatok kontaktu s prírodou považuje za poruchu, diagnózu a označuje ju ako „Nature-Deficit Disorder“ (voľne preložené „Porucha z deficitu/nedostatku kontaktu s prírodou“). V roku 2005 vyšlo jeho prvé vydanie knihy („Last Child in the Woods: Saving Our Children From Nature-Deficit Disorder“, Posledné dieťa v lesoch: Zachráňme naše deti od poruchy deficitu/nedostatku prírody“). V nej poukazuje na to, ako sa v posledných rokoch znižuje kontakt detí s prírodou a ako tento fakt negatívne zasahuje do života detí, ako im to ubližuje a aké konzekvencie to prináša pre celú spoločnosť. Prirodzene, nejde tu o medicínsku diagnózu, je to metafora, ale vystihuje to, na čo poukazuje výskum – priamy kontakt s prírodou je základom zdravého vývoja dieťaťa, východiskom pre jeho telesné i psychické (emocionálne) zdravie. Odcudzovanie sa prírode a nedostatočný kontakt s ňou môže mať za následok oslabenie zmyslového vnímania, nárast krátkozrakosti, poruchy pozornosti, vyššiu mieru telesných a psychických ochorení, poruchy správania a iné (nie náhodou je už v inštitúciách predškolskej výchovy pobyt vonku zaradený ako povinná denná aktivita s pedagogickou, zdravotnou a rekreačnou funkciou; vynechať či skrátiť sa môže len za mimoriadne nepriaznivých poveternostných podmienok).

Uvedené, ale i ďalšie dôvody sú východiskom mnohých projektov a iniciatív najrozmanitejších organizácií pre prácu s deťmi (ich rodičmi a učiteľmi) na podporu ich kontaktu s prírodou. Existujú manuály, pravidlá, odporúčenia či dokonca vymedzenie práv dieťaťa na pobyt v prírode (viac informácií v Children's Outdoor Bill of Rights, on line). Mnohé z toho sa aplikuje aj do architektúry moderných ihrísk pre deti, kde sa prestávajú uplatňovať kovové prvky, asfalt, či betón, ako to bolo v minulosti, a sú nahrádzané predovšetkým prírodnými materiálmi ako drevo, kamienky, tráva, prírodné laná a pod., resp. ich zariadenia sú z recyklovateľných zdrojov. Takéto „voči prírode priateľské“ ihriská (Nature Friendly Playgrounds, resp. Eco-friendly) sú už súčasťou aj našej slovenskej reality.

## 4 RODINNÉ PROSTREDIE A UTVÁRANIE VZŤAHU DIEŤAŤA K PRÍRODE

Konštatovanie, že rodina je primárnym výchovným prostredím dieťaťa, že v nej nadobúda prvé skúsenosti s okolitým svetom a osvojuje si správanie vo vzťahu k iným i k svojmu okolitému prostrediu, sa vzťahuje aj na vytváranie vzťahu a potrebných návykov k prírodnému svetu. Ten je jeho imanentnou súčasťou.

Už v predškolskom veku rodičia prispievajú k tomu, že u dieťaťa sa tvorí to, čo sa v psychológii označuje ako „ekopsychologické Ja“ – prirodzené vnímanie seba vo vzťahu k prírodnému svetu (Phenice, Griffore 2003, In: White, R.). Efektívnou cestou sú rozprávky pre deti, ktoré ich pozorne sledujú, citlivo vnímajú dej rozprávok, ktorý prebieha v prírode, i hlavných hrdinov, ktoré sú stvárnené ako zvieratká. Deti inštinktívne pozitívne vnímajú aj situácie, kde môžu vidieť alebo mať kontakt s mláďatami zvierat. Dokonca v ich slovníku sa medzi prvými slovami objavujú aj ich pomenovania a ich zvukové prejavy (hav-hav, mňau, ki-ki-ri-kí a i.). Deti sú voči zvieratkám empatické a cítia sa s nimi spríbuznené, majú tendenciu ich ochraňovať a starať sa o ne. Sú nekonečným žriedlom zážitkov a pozitívnych pocitov detí a ako sa zistilo, deťom sa o nich aj veľmi často sníva (podľa Sobel 1996, Acuff 1997, Patterson 2000, In: White, R. 2004). Táto inklinácia a prirodzený zmysel k nadviazanosti na prírodný svet bývajú vysvetľované vo vzťahu k evolúcii človeka, jeho naturálnym základom genetického kódovania a inštinktov.

R. White v zhode s mnohými zahraničnými autormi (napr. Cohen, Horm-Wingerg 1993, Kellert 2002; Phenice, Griffore 2003; Sobel 1990, 1996 a 2004) konštatuje, že okno príležitostí na formovanie väzby a pozitívneho vzťahu k prírodnému svetu sa otvára niekedy v ranom a strednom detstve a tento proces vyžaduje neustály kontakt dieťaťa s prírodou. Dokonca sú názory, že ak si dieťa nevytvorí pozitívny vzťah a rešpekt k prírode v prvých rokoch života, je tu riziko, že takýto vzťah sa u neho v ďalších rokoch už nepodarí vytvoriť. Autorka vyzýva k tomu, aby sa u detí pestovala „biofilia“, láska k Zemi, a to oveľa skôr, ako ich budeme žiadať, aby ju chránili. To sa dá len cez emocionálne vzťahy k prvkom prírody (živočíchom, kvetom, stromom a pod.).

### Rodičia ako model správania sa dieťaťa

Okrem bezprostredného vzťahu s prírodou je dôležité, aby deti mohli vo svojom okolí pozorovať správanie sa dospelých voči prírodnému svetu. Rodičia svojim príkladom (sú pre dieťa prvými výchovnými modelmi) vytvárajú základy budúceho správania sa dieťaťa v kontakte s prírodou a s jej ochranou. Z viacerých zdrojov zahraničnej literatúry vyberáme podnety, ktoré môže aplikovať každá rodina. Od rodičov sa očakáva, že *budú deti viesť k rešpektovaniu prírody*. Tento rešpekt možno začať vytvárať na vlastnom dvore, v záhradke, pred domom, na balkóne a pod. S deťmi možno sadiť rôzne rastliny, starať sa o ne, pripravovať krmidla pre vtáčiky a pod. Ide o jednoduché každodenné aktivity, ktoré dieťa môže stále vykonávať vo svojom najbližšom prostredí. Ďalej sa očakáva, že *v domácnosti sa bude použitý materiál recyklovať*. Recyklácia nie je zložitá a pomaly sa stáva bežnou požiadavkou pre domácnosti. Rodičia tiež *budú uprednostňovať pitie vodovodnej vody* (namiesto vody balenej, ktorá býva v PET fľašiach so značnou environmentálnou záťažou), *budú pri udržiavaní čistoty v domácnosti používať naturálne a eko čistiacie prostriedky* namiesto komerčne používaných prostriedkov, ktoré napokon môžu byť pre dieťa aj nebezpečné, *zapoja sa do aktivít pri skrášľovaní okolia*. Do takýchto brigád sa s rodičmi môžu zapájať aj deti (voľne podľa Raising Earth-friendly Kids, viac informácií na <https://kidshealth.org/en/parents/go-green.html>).

Na dennej báze treba viesť deti tiež k tomu, aby šetrili elektrinu, aby, ak je to bezpečné, na dopravu používali bicykel či vlastnú chôdzu, aby skracovali čas sprchovania, aby používali úsporné žiarovky, nabíjateľné baterky a pod. Tiež aby to, čo už nepoužívajú, poskytli ďalej tým, ktorí to ešte vedia ďalej využiť. Toto predstavuje začiatok v uvažovaní o tom, ako každý sám môže malými vecami ovplyvniť svet, v ktorom žijeme, a ako malé zmeny v našej spotrebe môžu priniesť veľké zmeny pre okolie.

Do rodinného prostredia sa dajú aplikovať mnohé podnety z pedagogiky významnej talianskej autorky M. Montessori. Nevyžadujú žiadne ekonomické investície, len zaujatie rodiča pre správnu vec. Rodičia môžu *kreovať rodinné tradície, ktoré zahŕňajú prírodu, podporovať zvedavosť dieťaťa a jeho zmysel pre prekvapenia*, môžu sa *podeliť s deťmi o svoje vlastné zážitky v prírode a inšpirovať ich do vytvárania nových a spoločných*, majú *vytvárať deťom priestor na voľné hry v prírode, mimo oficiálnych ihrísk*, pomôžu deťom *obklopiť sa inými ľuďmi a rodinami, ktoré majú rovnaké zmýšľanie, a vo vzťahu k prírode zdieľajú rovnaké hodnoty*. Netreba zabúdať ani na *kreovanie domova s prvkami prírodného sveta (domov bohatý na prírodu)* (podľa Koch-Sundquist, K., online). Rodičia môžu nájsť i námety na aktivity podľa vekových osobitostí detí (pozri napr. Finch, K. Loza, A. M., 2015., online).

## 5 ZÁVER

Na záver si dovoľujem uviesť slová Marie Montessori, ktorá to, o čo sa snažíme vo výchove, vyjadrila jednoducho slovami: „Nechajte deťom voľnosť, povzbudzujte ich, nechajte ich vybehnúť von, keď prší, nechajte ich vyzuť sa, keď zbadajú mláku, a keď je tráva a lúka mokrá od rosy, nech sa v nej vybehajú a vyskáču bosými nohami; nechajte ich pokojne oddychovať, keď im strom poskytne tieň na spánok, nechajte ich kričať a smiať sa, keď ich ráno prebudí slniečko.“ (in Koch-Sundquist, K., online). Tieto slová nepotrebujú komentár. Predstavujú akúsi poetickú bodku za našimi myšlienkami o prírode.

Uvedomujeme si, že láska k prírode, utváranie si pozitívneho vzťahu k nej, nadobúdanie zručností k jej ochrane a vnímanie prírody ako individuálnej a kolektívnej hodnoty je náročná cesta. Na jej míľnikoch stoja rodičia, učitelia, vychovávatelia, lesní pedagógovia, výskumníci, pracovníci lesných organizácií a ďalší. Svoje ciele však môžu naplniť len za širokej podpory ostatných zložiek spoločnosti na regionálnej a globálnej úrovni. Spoločne si musíme držať palce, aby každý z nás výzvy, ktoré pred nás príroda stavia, bral skutočne vážne.

### Grantová podpora

Príspevok bol vypracovaný v rámci výskumného projektu *Lesná pedagogika a výchova k trvalo udržateľnému rozvoju v predprimárnej a primárnej edukácii* vďaka podpore agentúry APVV č. 18-0484. Projekt sa rieši na Katedre pedagogiky PF UKF v Nitre. Autorka je členkou výskumného tímu.

## LITERATÚRA

1. BUDNIAK, A. (2017). *Edukacja społeczno-przyrodnicza dzieci w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym*, Kraków, Wydawnictwo „Impuls“ 2017 s. 306, ISBN 978-83-8095-261-4 (wydanie V)
2. BUDNIAK, A. (2018). Zielona szkoła w kształtowaniu kompetencji środowiskowych uczniów klas początkowych. „Chowanna“, T. 1, (2018), s. 179-198.
3. BUDNIAK, A. (2008). Rola rodziny w kształtowaniu postaw proekologicznych dzieci w młodszym wieku szkolnym, [w:] *Výchova v pedagogickom výskume a praxi*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, red. J. Danek, Filozofická fakulta Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava 2008, s. 445-456 ISBN 978-80-8105-007-7
4. DARRAGH, J. C., 2006. *The Environment as the Third Teacher*. [online], [cit. 2021.05.05.], Dostupné na internete: <<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED493517.pdf>>
5. FINCH, K., LOZA, A. M. 2015. *Nature Play: Nurturing Children and Strengthening Conservation Through Connections to Land*. Pennsylvania, 2015, [online], [cit. 2021.06.04.], Dostupné na internete: <[https://conservationtools.org/library\\_items/1360-nature-play-nurturing-children-and-strengthening-conservation-through-connections-to-the-land](https://conservationtools.org/library_items/1360-nature-play-nurturing-children-and-strengthening-conservation-through-connections-to-the-land)>
6. IVANEGOVÁ, B. (Ed.), 2020. *Spríevodca neformálnou environmentálnou výchovou a vzdelávaním pre udržateľný rozvoj (Inšpirácie pre učiteľov a pracovníkov s mládežou)*. Bratislava: MŽP SR, ISBN 978-80-88833-72-7.
7. KOLLÁROVÁ, D., CHLPOŠOVÁ, D., FENYVESIOVÁ, L., JALOVIAROVÁ, V. 2020. *Lesná pedagogika pre materské školy*. Nitra : PF UKF, 2020. 64 s. ISBN 978-80-558-1642-5.
8. KOLLÁROVÁ, D., CHLPOŠOVÁ, D., JALOVIAROVÁ, V., FENYVESIOVÁ, L. 2020. *Lesná pedagogika v primárnom vzdelávaní*. Nitra :PF UKF, 2020. 64 s. ISBN 978-80-558-1644-9.
9. KOCH-SUNDQUIST, K. 2021. *How to Raise Nature-loving Kids in a Media-Loving World*. 2021, [online], [cit. 2021.04.04.], Dostupné na internete: <<https://montessorirocks.org/HOW-TO-RAISE-NATURE-LOVING-KIDS-IN-A-MEDIA-LOVING-WORLD/>>
10. KONÍČKOVÁ, J. 2021. *Ako prebúdzat u detí lásku k prírode pomocou hier*. [online], [cit. 2021.05.04.], Dostupné na internete: <<https://eduworld.sk/cd/jaroslava-konickova/4050/ako-prebudzat-u-deti-lasku-k-prirode-pomocou-hier>>
11. KONÍČKOVÁ, J. 2021. *Aktivity a hry, ktoré pomáhajú deťom budovať vzťah k prírode*. [online], [cit. 2021.05.04.], Dostupné na internete: <<https://eduworld.sk/cd/jaroslava>>
12. KURINCOVÁ, V. –TURZÁK, T. 2015. Rodičovská rola a poslanie materských / rodinných centier na Slovensku v skvalitňovaní rodičovstva.In. *Edukacja - Dziś - Jutro : edukacja w dialogu pokoleń i budowaniu lepszej przyszłości*. - Radom : Radomskie Towarzystwo Naukowe, 2015. - ISBN 978-83-

- 88100-38-3, S. 124-131. LOUV, R.2019. *What is Nature-Deficit Disorder?* [online], [cit. 2021.05.03.], Dostupné na internete: <<http://richardlouv.com/blog/what-is-nature-deficit-disorder>>
13. MENDELOVÁ, E., GROFČÍKOVÁ, S., MÁČAJOVÁ, M. 2019. Formation of Cultural Identity and Ones Relation to a Region through the Project of Regional Education and Folk Culture. In *Docere: az SZTE JGYPK Tanító- és Óvóképző Intézetének tudományos folyóirata*. ISSN 2559-9240, Roč. 3, č. 1-2 (2019), s. 69-80.
14. PIACENTINI, M., BARRETT, N. at al. 2018. *Preparing Our Youth For An Inclusive And Sustainable World. The OECD PISA Global Competency Framework, 2018*, [online], [cit. 2021.05.04.], Dostupné na internete: <<https://www.oecd.org/education/Global-competency-for-an-inclusive-world.pdf>>
15. RICHARDSON, M. – SHEFFIELD, D. – HARVEY, C., PETRONZI, D. 2015. *The Impact of Children's Connection to Nature*. A Report for the Royal Society for the Protection of Birds. 2015, [online], [cit. 2021.04.07.], Dostupné na internete:
16. <<https://www.rspb.org.uk/globalassets/downloads/documents/positions/education/the-impact-of-childrens-connection-to-nature.pdf>>
17. SUTTIE, J. 2016. *How Nature Can Make You Kinder, Happier, and More Creative*. [online], [cit. 2021.03.05.], Dostupné na internete: <[https://greatergood.berkeley.edu/article/item/how\\_nature\\_makes\\_you\\_kinder\\_happier\\_more\\_creative\\_](https://greatergood.berkeley.edu/article/item/how_nature_makes_you_kinder_happier_more_creative_)>
18. TURZÁK, T. 2014. Cooperation of teacher aides, families and teachers in the process of school integration, 2014. In. *Interdyscyplinarne konteksty pedagogiki specjalnej*. - ISSN 2300-391X, Roč. 2, č. 7 (2014), s. 75-82.
19. WARBER, S.L. – DeHUDY, A. A. – BIALKO, M. F. – MARSELLE, M. R. – IRVINE, K.N. 2015, *Addressing "nature-deficit disorder": a mixed methods pilot study of young adults attending a wilderness camp*. Evidence-based complementary and alternative medicine, 2015, [online], [cit. 2021.03.05.], Dostupné na internete: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4695668/>>
20. WHITE, R. 2004. *Young Children's Relationship with Nature: Its Importance to Children's Development and the Earth's Future*. [online], [cit. 2021.04.05.], Dostupné na internete: <<https://www.whitehutchinson.com/children/articles/childrennature.shtml>>

### Iné Internetové zdroje

21. *Bright Horizons Education Team. Benefits of Nature for Kids*. 2019, [online], [cit. 2021.06.04.], Dostupné na internete: <<https://www.brighthorizons.com/family-resources/children-and-nature>>
22. *Citáty slávnych*, [online], [cit. 2021.06.04.], Dostupné na internete: <<https://citaty-slavnych.sk/citaty-o-prirode/>>
23. *Children's Outdoor Bill of Rights, 2021*, [online], [cit. 2021.06.04.], Dostupné na internete: <[https://cdn.ymaws.com/www.chicagowilderness.org/resource/resmgr/Publications/Childrens\\_Outdoor\\_Bill\\_of\\_Ri.pdf](https://cdn.ymaws.com/www.chicagowilderness.org/resource/resmgr/Publications/Childrens_Outdoor_Bill_of_Ri.pdf)>
24. *Quality Standards for Forest Pedagogy to Achieve Education for Sustainable Development, 2017*, [online], [cit. 2021.05.04.], Dostupné na internete: <[https://foresteurope.org/wp-content/uploads/2017/08/Activity\\_booklet\\_Part\\_2.pdf](https://foresteurope.org/wp-content/uploads/2017/08/Activity_booklet_Part_2.pdf)>
25. *Raising Earth-friendly Kids*, 2021, [online], [cit. 2021.03.12.], Dostupné na internete: <<https://kidshealth.org/en/parents/go-green.html>>
26. *Sustainable Development Goals*, [online], [cit. 2021.06.04.], Dostupné na internete: <[https://en.wikipedia.org/wiki/Sustainable\\_Development\\_Goals](https://en.wikipedia.org/wiki/Sustainable_Development_Goals)>
27. *20 Family Traditions That Will Teach Your Kids To Love Nature*. [online], [cit. 2021.04.05.], Dostupné na internete: <<https://www.parent.com/blogs/conversations/20-family-traditions-that-will-teach-your-kids-to-love-nature>>



# 10 LESNÁ PEDAGOGIKA A VÝCHOVA K TRVALO UDRŽATEĽNÉMU ROZVOJU V PREDPRIMÁRNOM A PRIMÁRNOM VZDELÁVANÍ

## FOREST PEDAGOGY AND EDUCATION TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE PRE-PRIMARY AND PRIMARY EDUCATION

**Dana KOLLÁROVÁ**

*Katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta UKF v Nitre, Dražovská cesta 4, 949 74 Nitra; +421 905 890 031; dkollarova@ukf.sk*

### ABSTRAKT

Príspevok prezentuje spoluprácu Pedagogickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre s NLC-Ústavom lesníckeho poradenstva a vzdelávania vo Zvolene na programoch lesnej pedagogiky. Táto spolupráca je rozvinutá v oblasti prípravy budúcich učiteľov, lesných pedagógov, v oblasti projektovej a publikačnej činnosti, ako aj v príprave učiteľov v rámci ich ďalšieho vzdelávania. V príspevku sú predstavené základné piliere, úlohy a ciele tejto spolupráce na celonárodnej úrovni.

**Kľúčové slová:** lesná pedagogika, lesný pedagóg, lesná pedagogika v predprimárnom a primárnom vzdelávaní, lesná pedagogika v neformálnom vzdelávaní

### ABSTRACT

The paper presents the collaboration of the Faculty of Pedagogy at Constantine the Philosopher University in Nitra with at the National Forest Centre – the Institute of Forestry Consultancy and Education in Zvolen within the programmes of Forest Pedagogy. The cooperation is developed further in areas of preparing future teachers, forest pedagogues, in the area of project and publication activities, and also in preparing teachers within their further education. In this paper are presented the fundamental pillars, tasks and goals of the cooperation at the nationwide level.

**Keywords:** forest pedagogy, forest pedagogue, forest pedagogy in pre-primary and primary education, forest pedagogy in informal education

## 1 ÚVOD

V našom príspevku chceme predstaviť niektoré formy spolupráce medzi Pedagogickou fakultou Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre a Národným lesníckym centrom – Ústavom lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen. Tiež chceme čitateľovi predstaviť princípy nášho spoločného výskumného projektu, ktorý je podporený Agentúrou na podporu výskumu a vývoja (APVV). Vo výskumnom projekte nám ide o preniknutie, ukotvenie a rešpektovanie lesnej pedagogiky v podmienkach materskej a základnej školy a tiež vo výchove mimo vyučovania. Keďže lesná pedagogika je v slovenskom odbornopedagogickom priestore už 20 rokov, nepôjdeme v našom príspevku do hĺbky vymedzenia pojmov, ktoré sa k lesnej pedagogike a lesnému pedagógovi viažu. Skôr uvedieme niektoré naše skúsenosti s lesnou pedagogikou, s jej pedagogicko-didaktickým uchopením v kontexte materskej a základnej školy, v školských zariadeniach, organizáciách a inštitúciách, s ktorými môže škola spolupracovať. Budeme prezentovať niektoré čiastkové výstupy nášho spoločného aktuálneho projektu, ktorý riešime od roku 2019 pod rovnomenným názvom ako je náš príspevok – *Lesná pedagogika a výchova k trvalo udržateľnému rozvoju v predprimárnom a primárnom vzdelávaní*. Jeho jadrom je pedagogicko-aplikačný

výskum, ktorým chceme podporiť nové trendy edukácie s dôrazom na aktivizujúci prístup žiakov a s akcentom na prepájanie teórie s praxou. Výhodiskom k nášmu výskumnému projektu bola téza, že už v predškolskom veku by sme mali deti pripravovať na zmeny, ktoré spozorujú vo svojom najbližšom okolí, aby neskôr na ne dokázali pružne reagovať a vnímali ich ako súčasť dennej reality. V neskoršom veku by tieto zmeny mali vnímať skôr ako výzvy a nebať sa ich. Rozvinutie tejto schopnosti môžeme podporiť aj interdisciplinárnym edukačným priestorom, ktorého súčasťou môže byť vo vyučovaní kontakt s odborníkom – lesným pedagógom. Tu vidíme potenciál lesnej pedagogiky v škole aj mimo nej. Lesný pedagóg, teda profesionál z lesníckeho sektora, môže deťom, žiakom, ale aj študentom, učiteľom, vychovávateľom či rodičom sprostredkovať nové skúsenosti a poznatky aj mimo štandardného školského prostredia. V podmienkach formálneho vzdelávania máme na mysli sprostredkovať deťom/žiakom cez programy lesnej pedagogiky poznatky, ktoré sa viažu k lesnému prostrediu a vychádzajú z tém alebo vzdelávacích a výchovných štandardov. Pridanou hodnotou takého vzdelávania je, že sa deti/žiaci učia o lese priamo v lese. Dovolíme si tvrdiť, že takýto prístup k edukácii môže v budúcnosti produkovať aj posilnenie hodnôt, ako sú rešpekt a zodpovednosť za prírodu a životné prostredie.

## 2 FORMY SPOLUPRÁCE PEDAGOGICKEJ FAKULTY UKF V NITRE A NÁRODNÉHO LESNÍCKEHO CENTRA VO ZVOLENE

Pedagogická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre (PF UKF), konkrétne jej Katedra pedagogiky, začala spoluprácu s Národným lesníckym centrom (NLC) – Ústavom lesníckeho poradenstva a vzdelávania – vo Zvolene v roku 2012. Bolo to oslovením zo strany NLC s návrhom podieľať sa na vzdelávaní lesníkov – lesných pedagógov. Keďže lesná pedagogika je postavená na princípoch zážitkovej pedagogiky, vo vzdelávacom programe sa podieľame na časti tohto programu kurzom *Tvorivá dramatika v lesnej pedagogike*.

### 2.1 TVORIVÁ DRAMATIKA VO VZDELÁVANÍ LESNÝCH PEDAGÓGOV

Tvorivá dramatika je prístup k výchove a vzdelávaniu, ktorý je založený na aktívnej činnosti žiakov s dôrazom na rozvíjanie schopnosti kontaktovať sa, komunikovať a rozhodovať sa pri riešení konfliktu. Jej základnou metódou v rozvíjaní týchto schopností je *hra v role* v súčinnosti so situačnými hrami, ktoré podnecujú žiakov k interpretácii, teda k utváraniu a prezentovaniu vlastného názoru. Takýto prístup k výchove a vzdelávaniu môže viesť k zodpovednému environmentálnemu konaniu. Zodpovedné environmentálne konanie je podľa Šebešovej a Šimonovej (2013) osobné, občianske a profesijné konanie, týkajúce sa zaobchádzania s prírodou a prírodnými zdrojmi. Je to naše spotrebiteľské správanie, ktoré sa začína vzormi už v rodinnej výchove. Dieťa sa učí tak, že tieto vzory napodobňuje, prenáša ich do svojich námetových (rolových) hier.

Vo veľkej miere nám v tomto učení vo výbere rolových hier a situácií pomáha aj detská literatúra, pretože každé dieťa/žiak má možnosť do príbehu vstúpiť a spoznať jeho protagonistov, a tak si vyskúšať a porovnať ich rozhodovanie a konanie (nutné, možné, prípustné či neprípustné) a jeho dôsledky. Tvorivá dramatika popri rolových a situačných hrách, v ktorých môžeme vychádzať z literárnych textov s prírodným motívom, je v tomto uchopení súčasťou esteticko-výchovných činností. V súlade s Piňhom a Helusom (1996) by mali mať nezastupiteľné miesto vo vyučovaní umelecko-výchovné predmety, hlavne literatúra a dramtizácia. Vieme, že dieťa/žiak sa do príbehov o zvieratách, o lesnom prostredí dokáže vcítiť cez aktívne počúvanie a svoju predstavivosť a keďže ide o kognitívne procesy, tým nadobúda aj nové poznatky a rolovou hrou aj skúsenosti. Cez cielené umelecko-výchovné činnosti, cez hľadanie a objavovanie prírodného estetického (*farba a štruktúra kôry stromu, šumenie lístia, rytmus a melódia spevu vtákov, ale aj manipuláciou s prírodným materiálom pri výrobe doplnkov odevu či interiéru*) môžeme dieťa/žiaka vtiahnuť do procesu objavovania a spoznávania reálneho lesného prostredia.

Takýmto spôsobom môžeme u neho utvárať tiež hodnotovú orientáciu, aby dokázal oceniť a vážiť si estetické hodnoty. Dôsledky takéhoto prístupu môžu priniesť aj to, že deti budú prírodné prostredie vnímať citlivejšie. Môžeme ich tak viesť nielen ku kráse, kultivovať ich, ale tiež viesť ich k uvažovaniu o potrebe chrániť všetko živé.

V súčinnosti s estetickou, etickou a environmentálnou výchovou smerujeme k environmentálnej etike. Uvedené výchovy sú dôležitým prvkom vo výchove, pretože svojím každodenným rozhodovaním, správaním a konaním ovplyvňujeme stav svojho najbližšieho životného prostredia. Tvorivá dramatika podľa spomínaných autorov (Piňha, Helus, 1996) vedie k cieľom, aby bol človek kompetentný používať zručnosti, poznatky aktívne, tvorivo a zodpovedne, aby bol schopný stáleho sebarozvíjania a adaptácie a vedomý si svojich možností a limitov. Týmto edukačným prístupom môžeme u dieťaťa/žiaka klásť základy rovnako estetickú ako aj environmentálnej výchovy. Zo všetkých uvedených dôvodov je do vzdelávacieho programu Lesná pedagogika, ktorým pripravujeme do školskej praxe lesníkov – lesných pedagógov, zaradená aj oblasť tvorivej dramatiky.

## 2.2 INOVAČNÉ VZDELÁVANIE UČITEĽOV UČENIE O LESE

Vzdelávanie lesných pedagógov malo svoju odozvu v materských aj základných školách. Táto spolupráca sa preniesla aj do riešených tém atestačných prác učiteľiek (neskôr, zmenou legislatívy do ich atestačných portfólií), ktoré obhajovali na pedagogických fakultách či v metodicko-pedagogickom centre. Mnohé reflexie a analýzy týchto prác ukázali, že lesná pedagogika sa javí ako inšpiratívna aj pre formu spolupráce s rodičmi či starými rodičmi. Viacerí z nich prejavovali záujem zúčastniť sa na aktivitách, ktoré organizovali lesní pedagógovia v rámci školského vyučovania v lesnom prostredí, na školskom dvore alebo v knižnici či v škole.

Uvedené pozitívne zistenia a čoraz väčší záujem o lesnú pedagogiku, resp. aktívnu spoluprácu s lesným pedagógom v škole na témach, ktoré vyplývajú zo štátneho vzdelávacieho programu v predprimárnom a primárnom vzdelávaní, nás viedli k vypracovaniu a predloženiu vzdelávacieho programu v rámci ďalšieho vzdelávania učiteľov materských škôl *Učenie o lese – environmentálna výchova na príklade lesa*. O akreditáciu sa uchádzalo NLC, odborným garantom je PF UKF v Nitre.

Ako sme uviedli vyššie, zámerom tohto vzdelávacieho programu (č. 1883/2018-KV MŠVVaŠ SR, v rozsahu 45 hodín) je prenos najnovších poznatkov alebo skúseností z praxe lesnej pedagogiky. Tieto poznatky vyplývajú zo spolupráce s lesnými pedagógmi, ktorí boli vyškolení v rámci akreditovaného vzdelávacieho programu Lesná pedagogika (pod číslom 2257/2017/73/1 MŠVVaŠ SR, v rozsahu 80 hodín) a s materskými a základnými školami, ale aj s metodicko-pedagogickým centrom, či s pedagogickými fakultami. Z uvedenej predchádzajúcej spolupráce, z uvedených spoločných niekoľkoročných projektov vyplynuli inovatívne pedagogicko-didaktické postupy. Nimi chceme prehĺbiť vedomosti a posilniť zručnosti učiteľov v oblasti environmentálnej výchovy na príklade lesa s využitím zážitkového učenia lesnej pedagogiky. Pripomeňme, že vzdelávacie činnosti predmetného inovačného vzdelávania *Učenie o lese* sú v rámci inovácie obsahu Štátneho vzdelávacieho programu (viac informácií na [www.statpedu.sk](http://www.statpedu.sk)) realizované v rámci vzdelávacích oblastí *Človek a príroda*, *Človek a spoločnosť*, *Človek a svet práce* a viažu sa k ich konkrétnym podoblastiam a témam, resp. aj výkonovým štandardom. Okrem prehĺbenia a obohatenia obsahu tém, sú vzdelávacie činnosti zamerané aj na inovatívne postupy organizačných foriem, metód a špecifických didaktických prostriedkov, ktoré sa viažu k problematike vzdelávania o lese, k profesii lesníka, k výchove k ochrane lesného prostredia s dôrazom na trvalú udržateľnosť. Toto didaktické uchopenie sme pre učiteľov spracovali aj v publikáciách (Chlpošová a kol., 2019, Kollárová a kol., 2020).

Program bol úspešne akreditovaný a spustený v roku 2021. V súčasnosti máme dve skupiny, čo je približne 50 učiteľiek, ktoré úspešnou obhajobou svojich projektov daný program absolvovali. V rámci

svojich záverečných prác a ich obhajoby riešili témy ako *Sadenie stromčekov, Čo ukrýva les, Vtáčie krmidlá, Lesné zvieratá, Vtáky v zime, Užitočné včely, Objavujeme mravenisko* a iné.

### 2.3 RIEŠENIE VÝSKUMNEJ ÚLOHY

Všetky úspešné kroky (aj roky) spolupráce nás motivovali a vyústili k vypracovaniu spoločného výskumného projektu, ktorého myšlienka, názov a aj jadro reprezentuje názov projektu, resp. aj názov tohto príspevku. Naše výsledky boli hmatateľné v pedagogickej praxi, ale vieme, že pokiaľ ich nemáme výskumne podchytené a lesnú pedagogiku riadne v pedagogickom kontexte ukotvenú, nebude odbornou a akademickou verejnosťou akceptovaná. Získať grant pre náš výskum nebolo jednoduché, napriek tomu sme v našej spolupráci priebežne a systematicky pokračovali a rozvíjali ju. Rástol počet vyškolených lesných pedagógov, rovnako rástol záujem učiteľov o formy spolupráce lesnej pedagogiky v škole. Náš výskumný projekt napokon uspel a začal sa v 07/2019, v riešiteľskom kolektíve má 12 členov (6 členov je z PF UKF a 6 členov z NLC). V súčasnosti sme v druhej polovici jeho riešenia a máme za sebou dôležité etapy, ktorými môžeme naplňať jeho ciele. Naším konkrétnym základným cieľom je *navrhnuť, realizovať a overiť model metodiky lesnej pedagogiky a nájsť jej miesto a uplatnenie v školskom aj rodinnom prostredí, tým podporovať záujem u detí predškolského a mladšieho školského veku o lesy, prírodu a životné prostredie, záujem o prírodovedné vzdelávanie, a tak súčasne rozvíjať prírodovednú gramotnosť prostredníctvom aktivizujúcich metód využívaných lesnými pedagógmi v prírodných podmienkach.*

Z čiastkových cieľov uvedieme:

- zvýšiť u detí/žiakov povedomie o význame lesa a lesníckej profesie a stimulovať u nich záujem o ochranu lesa,
- dokázať integrovať prvky lesnej pedagogiky do iných vyučovacích predmetov (učitelia ZŠ), tematických okruhov vzdelávania (učitelia MŠ) a záujmových činností vo výchove mimo vyučovania;
- navrhnuť nové formy spolupráce školy a rodiny;
- posilniť reflexívne a riadiace kompetencie lesných pedagógov s akcentom na zásady, ciele a obsah edukačného procesu;
- vytvoriť metodicko-odborný materiál z lesnej pedagogiky pre pedagógov uvedených stupňov vzdelávania a vychovávateľov;
- vytvoriť metodicko-odborný materiál pre lesných pedagógov;
- zdôrazniť význam lesnej pedagogiky v rámci rodinnej a mimoškolskej výchovy v učiteľských a neučiteľských odboroch vysokoškolského štúdia prostredníctvom vysokoškolských učebných textov.

Dôležitým vstupom do riešenia nášho výskumu bola analýza legislatívnych dokumentov – štátneho vzdelávacieho programu, aby sme ukotvili témy jednotlivých vzdelávacích oblastí, v ktorých môžeme naplňať ciele aj lesnou pedagogikou, resp. aj lesnej pedagogiky. Následne sme s lesníkmi a lesnými pedagógmi hľadali ukotvenie programov lesnej pedagogiky didaktickými kategóriami v podobe cieľov, zásad, organizačných foriem, metód a didaktických prostriedkov.

V súčasnosti máme za sebou niekoľko realizovaných programov v školách v rámci formálnej roviny vzdelávania. Tieto programy sme overovali na vzorke 800 respondentov (32 tried), pričom ide o deti materských škôl a žiakov na 1. stupni ZŠ. Rovnako sme pre učiteľov vydali metodické príručky, pre deti a žiakov pracovné zošity, máme za sebou viaceré domáce aj zahraničné publikačné výstupy. V minulom roku sa nám podarilo pre učiteľov a študentov učiteľských fakúlt zorganizovať odborné semináre, ale aj výjazdový odborný-metodický seminár do *Národného parku Poloniny*, kde si učitelia pod vedením lesných pedagógov (aj členov nášho riešiteľského kolektívu) mohli sami vyskúšať tento prístup k edukácii.

### 2.4 PORADENSKÁ, VZDELÁVACIA A PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ

Súčasťou spolupráce PF UKF v Nitre a NLC vo Zvolene je aj poradenská, konzultačná, vzdelávacia a publikačná činnosť. Naša výskumná úloha obsahuje aj riešenie diplomových či dizertačných prác. Ich témy vychádzajú z princípov lesnej pedagogiky v školskom aj mimoškolskom prostredí a ich školitelia, teda zároveň aj autori vypísaných tém sú členovia riešiteľského kolektívu PF UKF v Nitre. Ak ide o špecifické témy, ktorých súčasťou sú odborné teoretické východiská z problematiky lesníctva, či skúsenosti lesníkov s lesnou pedagogikou, práve členovia riešiteľského kolektívu z NLC sú konzultačnou oporou v rámci riešenia výskumných problémov našich diplomantov a doktorandov v študijných programoch Predškolská a elementárna pedagogika a pedagogika, ktoré sú v rámci študijného odboru učiteľstvo a pedagogické vedy. Uvedieme niektoré výskumné práce, ktoré sme na Katedre pedagogiky PF UKF riešili v rámci našej výskumnej úlohy – *Lesná pedagogika v primárnom vzdelávaní, Rozvíjanie myslenia vo vyučovaní predmetov elementárnych reálií, Lesná pedagogika v primárnom vzdelávaní a jej vnímanie pedagógmi, Didaktická analýza obsahu vzdelávania prvouky, Práca s literárnym textom ako súčasť lesnej pedagogiky* a ďalšie. Ich poradenská činnosť spočíva aj v stretnutí s učiteľmi či vychovávateľmi, ktorí majú záujem bližšie sa oboznámiť s lesnou pedagogikou, resp. hľadajú formy spolupráce s lesnými pedagógmi, pretože o tejto problematike čítali v odbornej literatúre, stretli sa s touto témou na inom vzdelávaní alebo sa o nej dozvedeli na konferencii, príp. od kolegyne či vedenia školy.

Lesníci – lesní pedagógovia z NLC, členovia nášho riešiteľského kolektívu mali možnosť svoje skúsenosti odovzdať už aj niektorým našim študentom, ako aj našim cvičným učiteľom materských a základných škôl. Ide o formu spolupráce, ktorá je priebežná a ktorú musíme viac preniesť do prezenčnej formy, čo nám situácia v minulom období nie vždy umožňovala. Študenti sú s princípmi a možnosťami uplatnenia v podmienkach formálneho aj neformálneho vzdelávania oboznámení na vyučovaní v rámci povinných či povinne voliteľných kurzov v rámci ich študijného plánu – *Teória a didaktika elementárnych reálií, Rodinná a mimoškolská výchova*, ale skutočné absolvovanie lesnej pedagogiky s lesnými pedagógmi v prírodnom teréne je pre nich a ich budúcu pedagogickú prax rozhodne prínosnejšie. V tomto roku sú preto opäť naplánované programy nielen pre študentov, ale aj pre učiteľov a vychovávateľov.

V oblasti publikačnej činnosti sa nám spoločne darí prezentovať niektoré výsledky nášho výskumu, ale aj uverejňovať odborné články a publikácie, ktorými predstavujeme odbornej a akademickej verejnosti náš pedagogický zámer. NLC sa snaží náš výskumný projekt prezentovať už aj na samostatnej stránke [www.lesnapedagogika.sk](http://www.lesnapedagogika.sk), kde pod akronymom LESPED čitateľ nájde všetky podrobnosti o riešenom projekte. Rovnako členovia riešiteľského kolektívu publikujú pre učiteľov a vychovávateľov, lesných pedagógov pracovné listy alebo rôzne námety na programy lesnej pedagogiky pre školskú prax v odborných časopisoch, ale niektoré z nich môžu pedagógovia nájsť aj na stránkach metodicko-pedagogického centra (viac informácií na [www.mpc-edu.sk](http://www.mpc-edu.sk)). Jednotlivé programy, ktoré lesní pedagógovia navrhnu, sú konzultované s pedagógmi – členmi riešiteľského kolektívu PF UKF, kvôli ich správne pedagogickému uchopeniu cieľov, organizačných foriem, metód či didaktických prostriedkov v súlade s pedagogickými zásadami, s dôrazom pre jednotlivé vekové skupiny. Prezentovanie čiastkových výsledkov nášho výskumu v domácich a zahraničných publikáciách a vo forme výstupov na konferenciách majú za úlohu členovia riešiteľského kolektívu pracoviska Katedry pedagogiky PF UKF v Nitre. V tíme máme troch mladých vedeckých pracovníkov, ktorí sa v rámci svojich výskumov v dizertačných prácach venovali vzdelávacím potrebám učiteľov, didaktickej analýze obsahu vzdelávania prírodovedných a sociálnych štúdií. Tiež majú skúsenosti s fenomenologickou analýzou vo výskume, konkrétne v programe Filozofia pre deti, ktorého základ spočíva v angažovanom myslení detí a tvorí tiež súčasť nášho výskumu. Pedagogická fakulta zabezpečuje aj spoluprácu so školami, pedagógmi a odbornou verejnosťou.

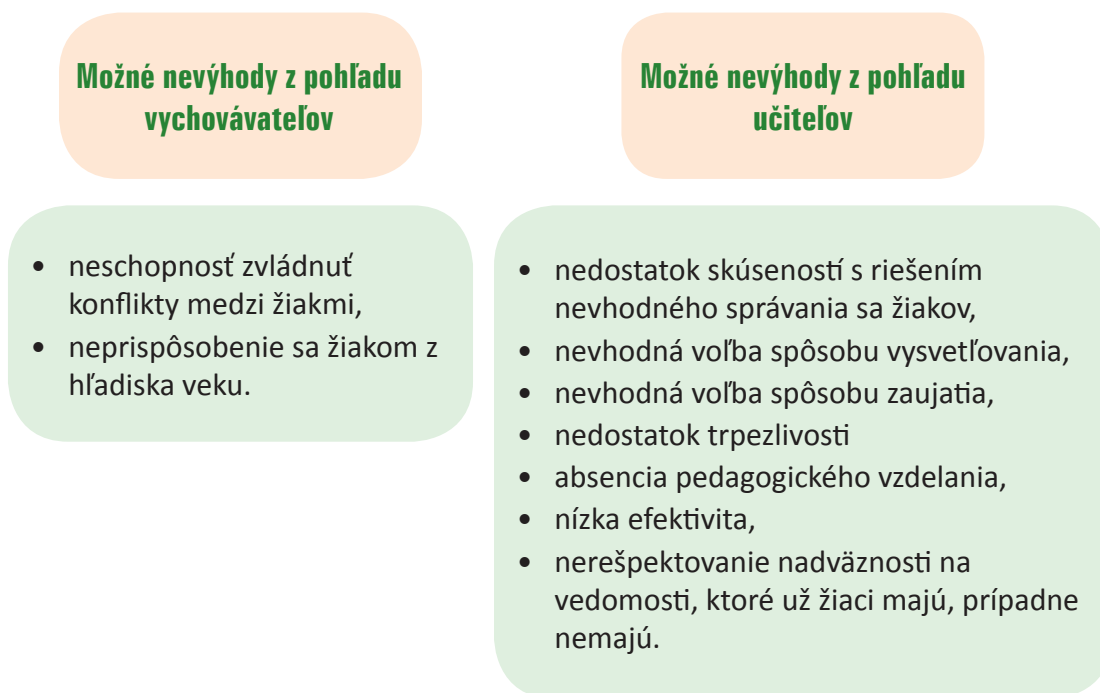
### 3 LESNÁ PEDAGOGIKA OPTIKOU PEDAGÓGOV

Ako sme uviedli vyššie, za dôležité pokladáme integrovať overené inovatívne prvky do edukačného procesu. V našom prípade ide o odbornopedagogické vedenie vo výchove mimo vyučovania, ktorá môže byť v podmienkach školského klubu detí, alebo to môže byť odbornopedagogické vedenie realizované vo formálnej rovine vzdelávania, teda počas vyučovania. Toto odbornopedagogické vedenie je podporené nielen tým, že kľúčovým je v tomto procese lesný pedagóg, ale aj vonkajšími podmienkami edukácie, t. j. že sa realizuje v prostredí lesa.

Čiastkové výsledky nášho realizovaného výskumu ukazujú (Aková, Zaťková, Kollárová, 2021), že pedagógovia – učitelia aj vychovávatelia majú záujem o tento prístup k edukácii, resp. o tento typ spolupráce s odborníkmi. Treba však povedať aj to, že čiastkové výsledky výskumu, v ktorom sme zisťovali, ako pedagógovia vnímajú lesnú pedagogiku a úlohu lesného pedagóga v edukácii, ukázali aj to, že vychovávatelia na jednej strane prejavujú veľký záujem o implementáciu lesnej pedagogiky do mimoškolskej výchovy v podmienkach školského klubu detí, ale sú rezervovanejší k dôvere odbornopedagogického vedenia lesným pedagógom, ktorý by mal sám program s deťmi uskutočniť. Tento výskum sme realizovali v roku 2020/2021 na vzorke 146 pedagógov (74 učiteľov pre 1. stupeň ZŠ a 72 vychovávateľov). Použili sme dotazníkovú metódu a skupinové interview. Zámerne sme sa orientovali na Trenčiansky kraj, pretože v tomto kraji je lesná pedagogika v školách pomerne dobre rozvinutá. V súvislosti s predstavením nášho projektu v predchádzajúcej časti nášho príspevku považujeme za potrebné uviesť niektoré zistenia, pretože nám ukazujú, že v školách nestačí len realizovať programy lesnej pedagogiky, ale mali by sme učiteľom a zvlášť vychovávateľom *hlbšie predstaviť prácu a profesijné kompetencie lesného pedagóga*.

Výskumom sme zistili, že učitelia a vychovávatelia považujú lesnú pedagogiku za dôležitú súčasť edukácie žiakov. Respondenti mali možnosť svoj postoj vyjadriť na 5-stupňovej škále. Učitelia aj vychovávatelia jej v zhode pripisujú najvyšší stupeň, ktorý bol vyjadrený škálou – *určite áno*. Vyjadriť sa tak 58 % participantov. Ak k týmto odpovediam pripočítame vyjadrenie – *skôr áno*, tak môžeme hovoriť približne o 92 % pedagógoch, ktorí lesnej pedagogike vo vzdelávaní žiaka pripisujú význam. Len 8 % nemalo vyhranený názor.

Participantí uviedli, že ich skúsenosti s lesnou pedagogikou – priamo s vedením programu lesným pedagógom – má až 88,90 % učiteľov a 89,20 % vychovávateľov. Ukázalo sa, že k činnosti lesného pedagóga, resp. k jeho kompetenciám sú opatrnejší vychovávatelia. Vychovávatelia svoje odpovede na 7-stupňovej škále najfrekvencovanejšie vyjadrili škálou 6, bolo to 33,33. Ak však k tomu pripočítame aj vyjadrenie najvyššou hodnotou (škálou 7), je to stále len 55,55 %. Preto nás zaujímalo, ktoré nevýhody vidia, keď učí deti/žiakov lesný pedagóg. Tu sa ukázalo, že až 94,45 % vychovávateľov sa vyjadrilo, že nevie uviesť konkrétnu nevýhodu. Uviedlo ju len 5,55 % vychovávateľov. V nasledujúcej schéme uvedieme vyjadrenia pedagógov.



**Schéma 1 Nevýhody vyučovania s lesným pedagógom**

Napriek tomu, že učitelia vo väčšej miere dôverujú lesným pedagógom vo vyučovaní, uvedomujú si viaceré riziká v ich pedagogickej práci. Ide o nevýhody, ktoré súvisia s didaktickou stránkou vyučovania a s osobnostno-profesijnou kompetenciou lesného pedagóga. Aj toto je dôvod a zároveň úloha pre nás, prečo by sme mali zvyšovať povedomie u učiteľov a vychovávateľov o profesijnej príprave lesných pedagógov. Treba však povedať, že výsledky výskumu tiež ukázali, že učitelia aj vychovávatelia dokážu dôverovať vyučovaniu lesného pedagóga, ak lesný pedagóg vopred svoju vyučovaciu stratégiu konzultuje s učiteľom alebo vychovávateľom. Tento názor zastáva až 84 % učiteľov a 66,66 % vychovávateľov. Vidíme, že vychovávatelia boli opäť k tomuto postoju kritickejší. Možno si to vysvetliť aj tým, že nie vysoké percento z nich má presnú vedomosť o tom, kto je to lesný pedagóg. Dokumentuje to nasledujúca tabuľka.

**Tabuľka 1 Vedomosť o profesijnej kompetencii – lesný pedagóg**

Odpoveď	Odpovede v %	
	Učitelia	Vychovávatelia
Lesník, ktorý má záujem sa venovať deťom/žiakom	4,62	5,83
Lesník, ktorý môže prísť do školy deťom/žiakom porozprávať o lese	4,62	3,89
Lesník, ktorý skôr spolupracuje s vychovávateľom pri mimoškolských aktivitách	0	8,75
Lesník, ktorý absolvoval vzdelávací kurz Lesná pedagogika	47,76	35,42
Učiteľ/vychovávateľ, ktorý absolvoval vzdelávací kurz Lesná pedagogika	32,22	41,25
Lesník/poľovník, ktorý robí pre školy besedy a aktivity	10,78	4,86

Napriek tomu v zhode s učiteľmi až 79 % vychovávateľov uvádza, že do pedagogickej činnosti ide pre nich o veľký prínos hlavne v tom, že oni sami získavajú nové poznatky v podobe odborných vedomostí, mnohé nové informácie o lesnom prostredí, ale aj nové skúsenosti. Ich ďalšie odpovede smerovali k tomu, že je to pre nich inšpirácia k ďalšej pedagogickej činnosti, inšpirácia pre vlastnú tvorbu učebných pomôcok. Priznali však aj to, že získali iný pohľad na preberanú tému. V rámci realizácie interview sa

participanti vyjadrovali aj k prínosu pre žiaka/dieťa v zmysle: „Žiaci vnímajú niekoho nového a odborníka v niečom, ako čosi zaujímavé a dokážu si potom od neho zapamätať omnoho viac, než od učiteľa. (...) Lesní pedagógovia vedia zaujímavo porozprávať príhody z lesa (...) vedia porozprávať o hříboch, zvieratách, zaujímavosti o stromoch.“ Pripomenuli tiež, že „málokto učiteľka je v tejto oblasti odborne zameraná, (...) učiteľka nepodáva tieto informácie takým spôsobom ako lesný pedagóg, takou zážitkovou formou.“

Určite treba uviesť ešte zhrnutie, v čom pedagógovia (učitelia a vychovávatelia) vidia pozitíva vstupu odborníka – lesného pedagóga do výchovno-vzdelávacieho procesu.



### Schéma 1 Prínos lesného pedagóga do výchovno-vzdelávacieho procesu

Všetky uvedené zistenia nám signalizujú, že tento inovačný vstup do edukačného procesu má svoje miesto aj opodstatnenie. Ak chceme do vyučovacieho procesu priniesť nejaké inovatívne postupy, musíme poznať názory pedagógov, ktorí sú denne konfrontovaní s názormi detí/žiacov, rodičov – ich požiadavkami, potrebami, záujmami, postojmi, ktoré pedagógovia dokážu (mali by dokázať) porovnávať s požiadavkami, ktoré sa kladú na vzdelávanie dieťaťa/žiaka.

V súčasnosti sme v našom pedagogicko-aplikačnom výskumnom projekte v procese zhromažďovania kvalitatívnych dát a čiastočného vyhodnocovania kvantitatívnych dát v jednotlivých ročníkoch po realizácii programov lesnej pedagogiky v školách. Tento výskumný projekt sa má ukončiť v 06/2022.

## 4 ZÁVER

Súčasný environmentálne problémy nútia každého z nás viac sa zamýšľať nad významom a potrebou prírody. Environmentálna výchova, teda aj koncepcia lesnej pedagogiky ako jej súčasť, má za úlohu vychovať človeka, ktorý si je vedomý toho, že svojím každodenným konaním ovplyvňuje stav svojho životného prostredia a na základe sebauvedomenia sa vie zodpovedne rozhodnúť. Našou úlohou je pripravovať a týmto smerom rozvíjať aj myslenie budúcich učiteľov. Úlohou dospelých, rodičov, vychovávateľov, učiteľov je túto zodpovednosť preniesť aj na deti/žiacov. Pomocnú ruku im podáva aj lesná pedagogika – jedna z mnohých neformálnych, environmentálnych koncepcií.



Sme presvedčení, že všetky environmentálne aj vzdelávacie inštitúcie, ich koncepcie, aj realizátori lesnej pedagogiky si uvedomujú dôležitosť kontaktu človeka s prírodou – pobyť v prírode, konkrétne v lese. Pre dieťa je to ideálna príležitosť postupne poznávať, skúmať, objavovať a vnímať prvky, javy či procesy vyskytujúce sa v takom blízkom a živom prostredí, ako je les. Pri poznávaní prírody priamo v lese a následnom rozhodovaní sa, ako máme alebo by sme mali zodpovedne konať, totiž veľkú úlohu zohráva práve osobná skúsenosť.

### Podakovanie / Grantová podpora

Príspevok podporila grantová agentúra na podporu výskumu a vývoja. Je súčasťou riešeného projektu APVV 18-0484 *Lesná pedagogika a výchova k trvalo udržateľnému rozvoju v predprimárnej a primárnej edukácii*.

### LITERATÚRA

1. AKOVÁ ZAŤKOVÁ, S. – KOLLÁROVÁ, D. 2021. *Lesná pedagogika v primárnom vzdelávaní a jej vnímanie pedagógmi*. [Diplomová práca, školiteľka D. Kollárová]. PF UKF : Nitra, 2021. 74 s.
2. CHLPOŠOVÁ, D. a kol. 2019. *Učenie o lese*. Zvolen: NLC, 2019. 86 s. ISBN 978-80-8099-278-7.
3. KOLLÁROVÁ, D. a kol. 2020. *Lesná pedagogika pre materské školy*. Nitra : PF UKF, 2020. 64 s. ISBN 978-80-558-1642-5.
4. PIŤHA, P. – HELUS, Z. 1996. *Vzdelávací program Obecná škola*. Praha: Portál, 1996, 272 s. ISBN 978-80-7178-106-1.
5. ŠEBEŠOVÁ, P. – ŠIMONOVÁ, P. 2013. *Environmentální výchova pro ZŠ a SŠ*. Praha: Portál, 2013. 216 s. ISBN 978-80-2620-503-6.
6. [www.mpc-edu.sk](http://www.mpc-edu.sk)
7. [www.lesnapedagogika.sk](http://www.lesnapedagogika.sk)

# 11 LESNÁ PEDAGOGIKA AKO KOMUNIKAČNÝ NÁSTROJ

## FOREST PEDAGOGY AS A COMMUNICATION TOOL

Igor VISZLAI

Národné lesnícke centrum, T. G. Masaryka 22, 960 01 Zvolen, +421 905 620 427,  
igor.viszlai@nlcsk.org

### ABSTRAKT

Slová informácia a komunikácia sa často zamieňajú, pritom znamenajú dve úplne odlišné veci. Kým informácie sa len odovzdávajú, komunikácia kladie dôraz nielen na odovzдание informácie, ale aj jej správne pochopenie. Práve z tohto dôvodu sa správna komunikácia považuje za dôležitý nástroj odovzdávania odborných informácií.

Za dvadsať rokov sa z lesnej pedagogiky stal účinný nástroj komunikácie, ktorý prešiel svojím vývojom – od odovzdávania informácií až po ucelený koncept s jasne definovaným metodickým riadením a kompetenciami.

Príspevok mapuje vývoj lesnej pedagogiky ako komunikačného nástroja, ako aj prostriedky, ktoré lesná pedagogika v rámci komunikácie využíva.

**Kľúčové slová:** komunikácia, informácia, lesná pedagogika

### ABSTRACT

The words “information” and “communication” are often interchanged, but they mean two completely different things. While information is only transmitted, communication emphasizes not only the transmission but also the correct understanding of the information. For this reason, proper communication is considered an important tool for the transmission of professional information.

Within twenty years, forest pedagogy has become an effective tool of communication, which has undergone its development – from the transmission of information to a comprehensive concept with clearly defined methodological management and competencies.

The paper maps the development of forest pedagogy as a communication tool, as well as the tools that forest pedagogy uses in communication.

**Keywords:** communication, information, forest pedagogy

## 1 ÚVOD

Slovo komunikácia má latinský pôvod a znamená „robiť niečo spoločným, deliť sa, zverovať sa“. To znamená, že keď človek komunikuje, delí sa o svoje myšlienky s inými. My, ľudia, neustále komunikujeme – či už čítame, píšeme, rozprávame sa a nejakým spôsobom sa staráme o to, aby sme o svojich myšlienkach navzájom vedeli. Čokoľvek povieme, svojím neverbálnym prejavom to potvrdíme, podčiarkneme, spresníme alebo vyvrátíme. Komunikácia prebieha teda všetkými možnými prostriedkami bez ohľadu na to, či si to uvedomujeme alebo nie (Brockman, Matsonová, 1996). Práve preto je v odbornej komunikácii nesmierne dôležité, aby bola zrozumiteľná, účelná a sledovala svoj cieľ. Pretože aj najmenšie odchýlky môžu spôsobiť nepochopenie danej problematiky.

Definícia lesnej pedagogiky vychádza z európskeho konceptu a základných dokumentov vypracovaných pracovnou podskupinou Forest Communicators Network zameranou na vzdelávanie o lesníctve a životnom prostredí: „Lesná pedagogika ako súčasť environmentálnej výchovy je učenie

o lesnom ekosystéme a výchove človeka k udržateľnému spôsobu života na príklade lesa. Aktivity lesnej pedagogiky zabezpečujú certifikovaní lesní pedagógovia a je určená všetkým cieľovým skupinám, najmä deťom a mládeži. Využíva aktivizujúce metódy a formy zážitkového učenia a projektového vyučovania. Poskytuje nielen vedomosti, ale oslovuje aj emocionálnu stránku človeka, podporuje získavanie zručností aj celostný rozvoj osobnosti“ (MARUŠÁKOVÁ a kol., 2010). Okrem iného, lesná pedagogika svojimi cieľmi priamo prispieva k napĺňaniu Cieľov výchovy a vzdelávania v školách SR (v súlade so zákonom NR SR č.245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní v znení neskorších predpisov) a je v súlade so strategickými dokumentmi školstva i životného prostredia. Lesná pedagogika smeruje k vytváraniu správneho hodnotového rebríčka detí a mládeže, ich postojov a vzťahov: človek – les, človek – človek, budovanie sebadôvery ľudí (LOYOVÁ a kol., 2018).

Už zo samotnej definície lesnej pedagogiky je teda zrejmé, že vzhľadom na použité metódy a ciele je lesná pedagogika sama o sebe komunikačným nástrojom. V rámci svojich aktivít však využíva rôzne nástroje komunikačného mixu, ako aj rôzne typy hromadných informačných prostriedkov. Tiež si prešla svojím vývojom – od individuálnych aktivít lesnej pedagogiky priamo v teréne, cez hromadné akcie a projekty, až po podujatia organizované v online priestore.

Príspevok sa zameriava na vývoj lesnej pedagogiky ako komunikačného nástroja, ako aj na prostriedky, ktoré lesná pedagogika v rámci komunikácie využíva, a ich zapojenie sa do aktívnej komunikácie témy lesníctva smerom k verejnosti.

## 2 VÝVOJ AKTIVÍT LESNEJ PEDAGOGIKY A KOMUNIKÁCIE

V začiatkoch tvorili prevažnú časť lesnej pedagogiky vychádzky s deťmi. Ich komunikačný potenciál nebol vysoký, avšak dokázali osloviť hlavne cieľovú skupinu detí a ich rodičov. Bolo to tiež niečo nové a možno nepoznané, avšak organizované zväčša lokálne a bez mediálnej propagácie. Nemožno však hovoriť o cielenej a plánovanej komunikácii, skôr o odovzdávaní informácií. Napriek tomu si lesná pedagogika získavala čoraz viac priaznivcov a do jej aktivít sa zapájalo viac a viac ľudí. Pokiaľ ide o výstupy v médiách, tie boli veľmi sporadické a obmedzené v podstate na občasnú tlačovú správu.

Prelomovým bol rok 2010, kedy sa pod hlavičkou Národného lesníckeho centra – Ústavu lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen vytvoril materiál „*Lesná pedagogika ako súčasť environmentálnej výchovy – Koncepcia rozvoja*“. V tomto dokumente bolo už jasnejšie definované, ako by sa lesná pedagogika mala propagovať a komunikovať voči verejnosti. Komunikácia by mala prebiehať v dvoch hlavných úrovniach, a to interne – s cieľom motivovať zamestnancov lesníckych organizácií na spolupodieľaní sa na realizácii programu lesnej pedagogiky, a externe – s cieľom zvýšiť záujem verejnosti, škôl, školských klubov, rodičov, detí, ale aj samospráv či regionálnych politikov a objasniť im, čo lesná pedagogika ponúka a aké sú jej benefity. Ťažiskovým nástrojom externej komunikácie je práve spolupráca s médiami. Tá je prostriedkom, ktorý má informovať zástupcov médií a cez nich širokú verejnosť vecne a objektívne o aktivitách lesnej pedagogiky. Ide hlavne o aktivity ako tlačové správy, tlačové konferencie, tlačové brífingy, mediálne tripy, interview a účasť na verejných diskusiách, ako aj články v dennej a periodickej tlači (Marušáková a kol., 2010). V súčasnosti je možné doplniť spomenuté aktivity o propagáciu na sociálnych sieťach a v online priestore.

V rámci internej komunikácie bolo k 31.12.2020 na Slovensku vyškolených 385 certifikovaných lesných pedagógov z rôznych lesníckych inštitúcií (Taraba, 2021).

Ďalším pokrokom, hlavne v externej komunikácii, bol začiatok vytvárania projektov prepojených na lesnú pedagogiku, ako napríklad Les ukrytý v knihe, Detská lesnícka univerzita, či najznámejší projekt Lesnícke dni. Aby boli tieto projekty úspešné, bolo potrebné zvýšiť proaktívnu komunikáciu smerom k verejnosti, čo sa odzrkadlilo na zvyšujúcej sa účasti ľudí (a hlavne detí) na spomenutých projektoch.

Tabuľka 1 uvádza prehľad monitoringu médií od roku 2015 do roku 2020, filtrovaný na kľúčové slová *lesná pedagogika, projekty lesnej pedagogiky, lesnícke dni, deň lesov, detská lesnícka univerzita, učenie o lese a les ukrytý v knihe*.

**Tabuľka 1 Monitoring médií od roku 2015 do roku 2020**

Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Počet príspevkov	21	32	31	34	36	19

Zdroj: <http://monitoring2.slovakia-online.sk/>

Ako možno vidieť, s rokmi sa početnosť mediálnych výstupov postupne zvyšovala (výnimkou je rok 2020, ktorý však bol poznačený pandémiou COVID-19). Ide hlavne o príspevky v printových médiách, na webových portáloch, ako aj v audio-vizuálnych médiách (TV a rozhlas). To svedčí o zvýšenej proaktívnej komunikácii voči verejnosti a naplňaní opatrení z akčného plánu rozvoja lesnej pedagogiky.

Zaujímavé údaje uvádza Tabuľka 2. Ide o počet výsledkov hlavných kľúčových slov súvisiacich s lesnou pedagogikou pri vyhľadávaní cez webový vyhľadávač Google.

**Tabuľka 2 Prehľad výsledkov vyhľadávača Google podľa kľúčových slov**

Kľúčové slovo	lesná pedagogika	lesnícke dni	Medzinárodný deň lesov	detská lesnícka univerzita	les ukrytý v knihe	učenie o lese
Počet výsledkov	45 200	2 130 000	647 000	53 400	178 000	2 930 000

Zdroj: <https://www.google.com/>

Tu je vidieť, že problematika učenia sa o lese, čo je vo svojej podstate lesná pedagogika, má už v online priestore svoje miesto a dostatok relevantných zdrojov a informácií je dostupných online. Rovnako aj najväčší projekt, Lesnícke dni, disponuje značným počtom výsledkov vo vyhľadávачi, čo možno považovať za úspech – jednak organizačný, ale aj komunikačný.

V poslednom období (rok 2020 a 2021) sa hlavne vplyvom spomínanej pandémie museli niektoré aktivity a projekty lesnej pedagogiky presunúť do online priestoru. Národné lesnícke centrum – Ústav lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen vytvoril na stránke lesnej pedagogiky priestor pod názvom „LP-online“, kde boli postupne umiestňované informácie o projektoch, kampaniach a významných dňoch súvisiacich s lesnou pedagogikou. Okrem toho bola v rámci tohto priestoru vytvorená aj sekcia pre učiteľov pod názvom „Za poznaním do lesa“. Táto centralizácia informácií o aktivitách lesnej pedagogiky, ako aj online projekty, pomohli aj v náročnom období zachovať kontinuitu v rámci pozitívnej a hlavne aktívnej komunikácie o lese, lesníctve a lesnej pedagogike.

## ZÁVER

Lesná pedagogika ako taká si prešla svojimi vývojovými štádiami – od jednoduchých aktivít priamo v teréne až po sofistikovaný vzdelávací program v online priestore. Komunikačný potenciál samotnej lesnej pedagogiky, ako aj tém, ktoré sa vďaka nej podarilo pozitívne komunikovať voči verejnosti, postupne narastal a odklonil sa od obyčajného odovzdávania informácií. S narastajúcim počtom lesných pedagógov a projektov sa z lesnej pedagogiky stal okrem vzdelávacieho nástroja aj nástroj komunikačný, cez ktorý sa dajú šíriť pozitívne správy a informácie o lesníctve ku všetkým vekovým kategóriám.

Presun projektov, či niektorých aktivít do online priestoru má na jednej strane pozitívny vplyv na zviditeľnenie lesnej pedagogiky a lesníctva vo virtuálnom svete, na druhej strane, kvôli napĺňaniu výchovno-vzdelávacích, sociálnych či environmentálnych cieľov lesnej pedagogiky sú aktívne vzdelávacie metódy a aktivity s verejnosťou priamo v lesnom prostredí nenahraditeľné.

### LITERATÚRA

1. BROCKMAN, J.; MATSONOVÁ, K. 1996. *Ako sa veci majú*. Bratislava: Archa, 158 s. ISBN 80-7115-111-4.
2. LOYOVÁ, D. a kol. 2018. *Lesná pedagogika – učebné texty k vzdelávaciemu programu*. Národné lesnícke centrum, Zvolen, 112 S. ISBN 978-80-8093-240-4.
3. MARUŠÁKOVÁ, Ľ. a kol. 2010. *Lesná pedagogika ako súčasť environmentálnej výchovy na Slovensku – koncepcia rozvoja*. Národné lesnícke centrum, Zvolen, 65 s. ISBN 978-80-8093-126.
4. TARABA, M. 2021. *Správa o lesnej pedagogike ako súčasti environmentálnej výchovy za rok 2020*. Národné lesnícke centrum, Zvolen, 19 s.
5. Internetové zdroje:
6. <http://monitoring2.slovakia-online.sk/>
7. <https://www.google.com/>

# 12 LESNÁ PEDAGOGIKA V ŠTÁTNO M PODNIKU LESY SR ZARIADENIA LESNEJ PEDAGOGIKY

## FOREST PEDAGOGY IN "LESY SLOVENSKEJ REPUBLIKY", STATE ENTERPRISE CENTERS OF FOREST PEDAGOGY

**Anna SLIACKA<sup>1</sup> – Dominika VÝBOHOVÁ<sup>1</sup> – Nikoleta NOZDROVICKÁ<sup>1</sup> – Peter KOVÁČIK<sup>1</sup>  
– František KRÁL<sup>1</sup>**

<sup>1</sup> *LESY Slovenskej republiky, štátny podnik, Námestie SNP 8, 975 66 Banská Bystrica, +421 918 444 218, anna.sliacka@lesy.sk*

### ABSTRAKT

Lesná pedagogika v štátnom podniku LESY Slovenskej republiky je jedným z viac ako dvadsiatich komunikačných projektov. Jej prvou úlohou bolo zaujať pozíciu mienkotvorného nástroja v rukách lesníkov, čo malo byť realizované výlučne zamestnancami lesníckych inštitúcií a lesnými pedagógmi. Vzhľadom na vysoký záujem o vzdelávacie aktivity pristúpil štátny podnik k budovaniu centier lesnej pedagogiky, v ktorých lesníci predstavujú les so všetkými jeho funkciami, lesné hospodárstvo s jeho potrebami a význam práce lesníka v prospech spoločnosti.

**Kľúčové slová:** LESY SR, š. p., lesoučebňa, lesnícke ekocentrum, lesná škola

### ABSTRACT

Forest pedagogy in the state enterprise FORESTS of the Slovak Republic is one of more than twenty communication projects. Its primary task was to take a position of the public opinion-forming tool in the hands of foresters that should be implemented exclusively by employees of forestry institutions and forest educators. Due to the considerable interest in educational activities, the state enterprise has started building the centers of the forest pedagogy, where foresters present the forest with all its functions, forest management with its needs, and the importance of the foresters work for the public benefits.

**Keywords:** LESY SR, š. p., forest-classroom, forest ecocentre, forest school

## 1 ÚVOD

Lesná pedagogika v štátnom podniku LESY Slovenskej republiky predstavuje časť environmentálnej výchovy realizovanej vo forme učenia o lesnom ekosystéme ako hlavnom objekte záujmu lesníctva a tiež výchovy človeka k udržateľnému spôsobu života. Využíva formy zážitkového učenia a zmyslového vnímania. Ovplyvniť a kreovať postoj k lesníctvu u poslucháčov sa snaží praktickými ukážkami a príkladovaním. Prostredníctvom lesníkov a ďalších zamestnancov predkladá nielen vedomosti, ale oslovuje tiež emocionálnu stránku človeka. Podporuje rozvoj zručností a tým podporuje celostný rozvoj osobnosti. Je určená všetkým vekovým kategóriám. Pretože hlavnou činnosťou štátneho podniku LESY SR je aktívne manažovanie zvereného lesného majetku, je dôležité, aby všetky komunikačné kanály vrátane lesnej pedagogiky boli v prvom rade zamerané na komunikovanie hospodárskej činnosti. Neoddeliteľnou úlohou lesnej pedagogiky štátneho podniku LESY SR je prezentácia dobrého mena lesníctva a hlavne zamestnávateľa.

Kedže samotné realizovanie aktivít je mnohokrát náročné na presun edukačných pomôcok, štátny podnik pristúpil k budovaniu sietí vzdelávacích zariadení rôzneho charakteru. Dnes medzi ne môžeme zaradiť lesoučebne, Lesnícke ekocentrum Malcov na OZ Prešov, Účelové zariadenie lesnej pedagogiky a rekreácie Antonstál na OZ Trenčín a Lesnú školu Levice na OZ Levice.

## 2 MÍLNIKY LESNEJ PEDAGOGIKY V ŠTÁTNEJ PODNIKU LESY SR

Počiatky lesnej pedagogiky v spojitosti so štátnym podnikom LESY SR môžeme datovať od roku 2001, kedy boli vyškolení prví piati lesní pedagógovia. V roku 2005 sa ich počet rozšíril na 35, pričom organizačne pôsobili na ôsmich odštepných závodoch. Daný rok môžeme považovať za prelomový, pretože práve v tomto období začali zamestnanci štátneho podniku realizovať aktivity lesnej pedagogiky pre verejnosť. Popri rozvoji lesnej pedagogiky sa predovšetkým z iniciatívy lesných pedagógov rozbehli viaceré komunikačné projekty, medzi ktoré neodmysliteľne patrí projekt Stromy poznania realizovaný od roku 2006 či projekt Stromček pod stromček, vďaka ktorému každoročne putujú desiatky vianočných stromčekov pre deti z detských domovov alebo pre ľudí z domovov sociálnych služieb.

Zamestnanci štátneho podniku sa aktívne zapájajú do organizovania lesníckych dní už od ich samotného začiatku v roku 2007. V roku 2009 pristúpili k budovaniu siete náučných lesníckych chodníkov, ktorých aktuálny počet v rámci štátneho podniku je 40. Spomínané náučné chodníky sa častokrát využívajú pri realizácii lesných vychádzok. V mnohých prípadoch je cieľom vychádzky významné lesnícke miesto, štátny podnik ich začal vyhlasovať už v roku 2007 a k dnešnému dňu ich bolo vyhlásených 54.

Od roku 2010 vedenie štátneho podniku pristúpilo k finančnej podpore lesnej pedagogiky, čo sa prejavilo nielen zakúpením učebných pomôcok a materiálu, ale tiež pravidelným pridelovaním finančných prostriedkov na zabezpečenie základnej réžie spojenej s realizáciou aktivít. Zaviedol sa systém plánovania, kontroly a zaúčtovávania nákladov na výkon lesnej pedagogiky.

V roku 2014 sa nastavil nový systém trojstupňového riadenia lesnej pedagogiky. Hlavným manažérom je referent lesnej pedagogiky, ktorý je súčasťou organizačnej zložky generálneho riaditeľstva. Jeho úlohou je plánovanie, pridelovanie finančného i materiálneho zabezpečenia, komunikácia a koordinácia lesnej pedagogiky v rámci štátneho podniku na jednotlivých OZ prostredníctvom koordinátorov lesnej pedagogiky z ústredí odštepných závodov. Hlavnou úlohou koordinátorov lesnej pedagogiky je príprava podujatí pre verejnosť, plánovanie aktivít v rámci pôsobnosti jednotlivých organizačných zložiek a koordinovanie jednotlivých lesných pedagógov.

S narastajúcim množstvom edukačných pomôcok a prírodnín vznikla potreba vyčlenenia priestorov na ich uskladnenie. Postupne tieto priestory začali slúžiť na realizáciu vzdelávacích aktivít. Najmä z uvedeného dôvodu sa na náklady odštepných závodov a niektoré tiež vďaka príspevkom z fondov EÚ postupne premieňajú na lesoučebne.

Od roku 2014, predovšetkým vďaka aktívnemu prístupu odboru projektov EÚ, začal štátny podnik s aktívnym budovaním samostatných centier určených na realizáciu aktivít pre verejnosť. Prvými takými objektmi boli Účelové zariadenie lesnej pedagogiky a rekreácie v Antonstál (2014) a Lesnícke ekocentrum Malcov na OZ Prešov (2015). Momentálne posledným zariadením takéhoto typu je Lesná škola v Leviciach, ktorá bola otvorená v roku 2021.

## 3 ZARIADENIA LESNEJ PEDAGOGIKY ŠTÁTNEHO PODNIKU LESY SR

Na viacerých odštepných závodoch došlo k vyčleneniu priestorov na uskladnenie edukačných pomôcok využívaných predovšetkým lesnými pedagógmi. Postupne tieto priestory začali slúžiť aj na realizáciu vzdelávacích aktivít a z toho dôvodu sa na náklady odštepných závodov a niektoré tiež vďaka príspevkom z fondov EÚ premieňali na lesoučebne. Finančné prostriedky z fondov EÚ boli použité pri

budovaní lesoučební v Oravskom Podzámku na OZ Námestovo (2016) a na OZ Žilina (2018), závodmi vybudované lesoučebne nájdete na OZ Topoľčianky, OZ Beňuš, OZ Čierny Balog, OZ Žarnovica, OZ Revúca, OZ Semenoles a na generálnom riaditeľstve.

### 3.1 EKOUCĚBŇA ORAVSKÝ PODZÁMOK

Inšpiráciou na budovanie vzdelávacích zariadení lesníckymi inštitúciami na Slovensku sú blízke štáty, za ktorými, i keď si to neradi priznávame, v oblasti lesnej pedagogiky na Slovensku ešte stále pomerne výrazne zaostávame. Odštepne závody štátneho podniku LESY SR v prihraničných oblastiach sú často inšpirované predovšetkým sesterskými prihraničnými lesníckymi inštitúciami. Vďaka tomu už v roku 2013 štátny podnik LESY SR v spolupráci s poľskými lesníkmi z Nadleśnictwa Jeleśnia v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Poľsko-Slovenská republika 2007 – 2013 zrekonštruoval dve miestnosti v budove Oravského komposesorátu. Finálnym krokom premeny na lesnícku ekoučebňu, ktorá slúži na environmentálnu výchovu detí, bolo doplnenie dermoplastických preparátov, ich ozvučenie a ďalšie zaujímavosti pripravené pre návštevníkov. Cieľom mikroprojektu „Ekoučebňa Oravský Podzámok“ bolo vytvoriť podmienky na praktickú realizáciu environmentálnej výchovy vo vybudovaných objektoch s cieľom prepojiť teoretické poznatky získané v škole s praktickými zručnosťami prostredníctvom zážitkového učenia lesnej pedagogiky v špeciálnej ekoučebni.



Obrázok 1 Budova Oravského komposesorátu

Obrázok 2 Ekoučebňa



EURÓPSKA ÚNIA  
EURÓPSKY FOND  
REGIONÁLNEHO ROZVOJA



### 3.2 LESOUČEBŇA ŽILINA

LESY SR, š. p., v spolupráci s poľskými lesníkmi z Nadleśnictwa Ujsoły vybudovali jedinečnú lesoučebňu priamo v ústredí OZ Žilina, ktorý je situovaný v centre mesta. Prostredníctvom nej prinášajú lesníci z OZ Žilina les do jeho neprirodzeného prostredia – mesta, teda priamo k verejnosti, a to formou zážitkového učenia i doplnkového vzdelávania pre všetkých záujemcov o les a problematiku lesníctva. Cieľom mikroprojektu „Vzdelávaním bližšie k prírode“ realizovaného v rámci Programu INTERREG V-A Poľsko –



Slovensko 2014 – 2020, bolo zvýšiť kvalitu stredoškolského systému vzdelávania súčasných pedagógov, študentov – budúcich pedagógov, ale aj širokej verejnosti v oblasti celoživotného vzdelávania v oblasti environmentálnej výchovy.

Lesníci dlhodobo vnímajú nedostatok vedomostí o lese a nízku mieru pochopenia práce lesníkov, a aj preto LESY SR, š. p., pristúpili k vyčleneniu a prestavbe nevyužitých priestorov OZ Žilina na vytvorenie lesoučebne z vlastných prostriedkov. V rámci mikroprojektu zariadili tieto priestory nielen vhodným nábytkom a technickým vybavením umožňujúcim dispozičné zmeny na základe potrieb využívania priestoru, ale predovšetkým edukačnými pomôckami a prírodninami. Funkčnosť a naplnenie všetkých potrieb, ktoré si realizácia aktivít lesnej pedagogiky vyžaduje, odskúšali počas prvých štyroch edukačných seminárov určených pre učiteľov a budúcich pedagógov. Od mája roku 2019 sa dvere lesoučebne priebežne otvárajú novým návštevníkom.



Obrázok 3 Budova OZ Žilina



Obrázok 4 Lesoučebňa



**Interreg**  
Poľsko-Slovensko  
európsky fond regionálneho rozvoja



EUROPSKA UNIA



Žilinský  
samosprávny  
kraj

### 3.3 LESNÍCKE EKOCENTRUM MALCOV

Informovať o lese a lesníctve a vychovávať k láske k prírode a najmä zodpovednosti za životné prostredie je dlhodobý a nepretržitý proces, ktorý lesníci realizujú prostredníctvom aktivít lesnej pedagogiky. Ich realizácia počas nepriaznivých poveternostných podmienok nie je v lesnom prostredí ideálna a dokonca niekedy môže byť aj nebezpečná. To je jeden z dôvodov, prečo štátny podnik LESY SR, š. p., pristupuje k budovaniu edukačných priestorov „mokrých variantov“, ktoré umožňujú realizovať vzdelávacie aktivity nezávisle od počasia.

V rámci Programu cezhraničnej spolupráce Poľsko – Slovenská republika 2007 – 2013 bolo vybudované Lesnícke ekocentrum na Lesnej správe Malcov, OZ Prešov. Súčasťou tohto projektu bolo vynovenie časti priestorov LS Malcov a ich úprava do takej podoby, aby umožnili prístup aj ľuďom s pohybovým obmedzením. Aby sa splnili hlavné ciele, boli priestory vybavené viacerými zariadeniami a rozdelené na audiovizuálnu miestnosť, tvorivé dielne, sociálne a pomocné priestory.

Audiovizuálna miestnosť je okrem technického zabezpečenia doplnená pracovnými stolmi a stoličkami, knihami, prírodninami vo forme zbierok semien, koží, púčikov, drevíčok a tiež dermoplastickými preparátmi a modelom studničky. Tvorivé dielne sú vybavené pracovnými stolmi so zverákmi a náradím na prácu s drevom.

Okolie LS je vhodne doplnené drevinami a stolmi na realizáciu exteriérových aktivít v prípade priaznivého počasia a nedostatku času na presun detí priamo do lesného prostredia.



Obrázok 5 Audiovizuálna miestnosť



Obrázok 6 Tvorivé dielne



EURÓPSKA ÚNIA  
EURÓPSKY FOND  
REGIONÁLNEHO ROZVOJA



### 3.4 ÚČELOVÉ ZARIADENIE LESNEJ PEDAGOGIKY A REKREÁCIE ANTONSTÁL

Účelové zariadenie lesnej pedagogiky a rekreácie Antonstál bolo zriadené vďaka finančným zdrojom z Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Slovenská republika – Česká republika 2007 – 2013. Jeho cieľom bolo poukázať na spoločné kultúrne dedičstvo v prihraničnom území spočívajúce v poľovníckych a lesníckych tradíciách. Okrem vyzdvihovania hodnôt lesa a významu jeho aktívneho manažmentu, lesníckych a poľovníckych tradícií, sa vytvoril priestor na atraktívne aktivity, ktoré aj z hľadiska cestovného ruchu prispievajú k zvyšovaniu príťažlivosti prihraničného územia.

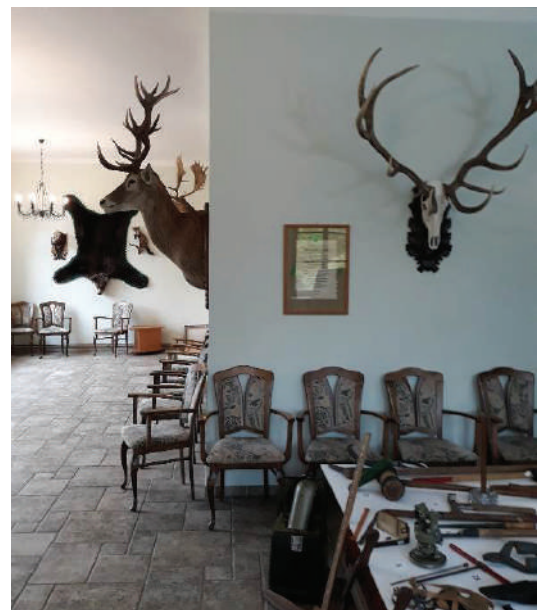
## Medzinárodná konferencia 2021

Účelové zariadenie lesnej pedagogiky a rekreácie Antonstál je situované v tichom prostredí Bielych Karpát 12 km od mesta Nemšová. Od svojho oficiálneho otvorenia v novembri 2014 umožňuje ubytovanie s kapacitou 46 lôžok a stravovanie, na ktoré je možné využiť spoločenské miestnosti ako Čerešňový salónik, Krbová miestnosť a Lovecký klub. Okolie je predurčené na lesoturistiku, cykloturistiku, jazdu na koni, hubárčenie a v oblasti starostlivosť o lesnú zver poskytuje úchvatné možnosti pozorovania jelenej a diviacej zveri. To všetko napĺňa predpoklady bohatého programu spojeného so zážitkom a vzdelávaním všetkých vekových kategórií.

Zamestnanci OZ Trenčín v tomto zariadení pripravujú nielen tradičné podujatie pod názvom Prezentačný deň lesnej pedagogiky, ale organizujú aj programy pre školské výlety a tiež viacdňové pobyty vo forme táborov. Podrobnejšie informácie získate na stránke <https://www.antonstal.lesy.sk/ubytovanie.html>.



Obrázok 7 Exteriér Antonstálu



Obrázok 8 Lovecký klub

EURÓPSKA ÚNIA  
EURÓPSKY FOND  
REGIONÁLNEHO ROZVOJA



PROGRAM  
CEZHRANIČNEJ  
SPOLUPRÁČE  
2007  
2013  
SLOVENSKÁ REPUBLIKA  
ČESKÁ REPUBLIKA

### 3.5 LESNÁ ŠKOLA LEVICE

Lesná škola v Leviciach je momentálne posledným zariadením vzdelávacieho charakteru, ktoré štátny podnik LESY SR otvoril na OZ Levice v júni 2021. Unikátny projekt podporený európskymi zdrojmi v rámci Programu spolupráce Interreg V-A Slovenská republika – Maďarsko ponúka jedinečné zážitkové učenie o lese a lesníctve. Hlavnou myšlienkou projektu je zvýšiť príťažlivosť, a tým aj návštevnosť prihraničného regiónu, s cieľom zlepšiť environmentálne povedomie a prírodovednú gramotnosť mladej generácie prostredníctvom vzdelávania odborníkmi – lesnými pedagógmi.

Objekt so svojou vnútornou úžitkovou plochou viac ako 1 000 m<sup>2</sup> ponúka priestory na diorámy, tvorivú dielňu, kresliareň, halu stromov, poznávaciu a náučnú miestnosť spolu s terasou. Vo vnútorných priestoroch Lesnej školy v Leviciach sa návštevníci môžu zúčastniť názorných ukážok, praktických aktivít

v dielni, hmatových a vizuálnych ukážok povrchov alebo vzoriek prvkov lesa. V exteriéri obklopilo lesnú školu miniarborétum s najčastejšími druhmi drevín a krov slovenských lesov, vybudoval sa altánok a areál je doplnený informačnými panelmi. Pred lesnou školou vznikol zelený chodník privádzajúci návštevníkov k lesnej škole s drevenými prvkami na hry a oddych nielen detských, ale i dospelých návštevníkov. Lesná škola OZ Levice zaujme svojím inovatívnym poňatím, umiestnením priamo v meste a okrem prvkov vizuálneho pozorovania a poznávania prinesie aj možnosti rozvoja praktických zručností.

Lesná škola má vlastnú webovú stránku (<https://forestschools.eu/>) s rezervačným systémom, ktorá poskytuje bližšie informácie.



Obrázok 9 Exteriér lesnej školy



Obrázok 10 Interiér lesnej školy



**Budujeme partnerstvá**  
Európsky fond regionálneho rozvoja

## ZÁVER

Vybudovanie siete centier lesnej pedagogiky bolo a je jedným z cieľov štátneho podniku LESY SR v oblasti lesnej pedagogiky, ktorý sa aj vďaka zanieteným zamestnancom, ktorí ho realizujú nielen počas pracovnej doby, darí naplňať. Vznik zariadení takéhoto typu prináša nielen nové možnosti, ale tiež otvára ďalšie otázky, či už v oblasti financovania, spoplatnenie či personálneho obsadenia a pokrytia jednotlivých produktov, ktoré budú v rámci tejto rozvíjajúcej sa oblasti lesnej pedagogiky v ponuke.

## Podakovanie

Týmto by sme sa chceli poďakovať všetkým zamestnancom štátneho podniku LESY SR a všetkým ďalším partnerom, zásluhou ktorých sa prezentované aktivity nášho podniku podarilo zrealizovať.

# 13 LESNÁ PEDAGOGIKA A JEJ VÝVOJ V ŠTÁTNYCH LESOCH TANAP-U

## FOREST PEDAGOGY AND ITS DEVELOPMENT IN THE TANAP STATE FORESTS

Igor STAVNÝ

Štátne lesy TANAP-u Tatranská Lomnica, Tatranská Lomnica 66, 059 60 Vysoké Tatry, 0903 987 597, igor.stavny@lesytanap.sk

### ABSTRAKT

Príspevok mapuje vývoj lesnej pedagogiky v Štátnych lesoch TANAP-u (ŠL TANAP). Jej začiatky siahajú do roku 2002, kedy boli vyškolení prví lesní pedagógovia – zamestnanci ŠL TANAP-u. Formy realizácie programov lesnej pedagogiky sa vyvíjali od hier po systematickú činnosť so žiakmi na lokálnych základných školách. Programy sa postupom času rozšírili na rôzne cieľové skupiny od detí materských škôl po rodiny s deťmi. Napriek rôznym problémom, s akými sa lesní pedagógovia ŠL TANAP-u stretávajú, úspešné dlhoročné projekty sú dôkazom toho, že ich práca má zmysel.

**Kľúčové slová:** lesná pedagogika, programy lesnej pedagogiky, environmentálne vzdelávanie

### ABSTRACT

The paper maps the development of forest pedagogy in the State Forests of the TANAP (SF TANAP). Its beginnings date back to 2002 when the first forest pedagogues – employees of the SF TANAP were trained. The forms of implementing forest pedagogy programs have evolved from games to systematic activities for pupils from the local primary schools. As time went by, the programs have expanded to various target groups from kindergarten children to families with children. Despite the various problems that forest pedagogues from the SF TANAP have met, successful long-term projects are a certain evidence that their work makes sense.

**Keywords:** forest pedagogy, forest pedagogy programs, environmental education

## 1 ÚVOD

Po ubehnutí určitého obdobia akosi prirodzene nasleduje snaha rekapitulovať. To isté čaká aj nás, lesných pedagógov pri príležitosti 20. výročia vzniku lesnej pedagogiky na Slovensku. Preto tak robia aj lesní pedagógovia zo Štátnych lesov TANAP-u (ŠL TANAP) Tatranská Lomnica. Lesná pedagogika by sa v stručnosti dala opísať ako veľmi účinný spôsob rozumového a pociťového poznávania a vnímania lesa a lesníckej práce (Loyová, 2018).

U detí a mládeže – pravidelných účastníkov lesnej pedagogiky, sa dá oproti iným žiakom predpokladať zvýšený záujem o les a súvisiace témy.

## 2 ZAČIATKY LESNEJ PEDAGOGIKY V ŠTÁTNYCH LESOCH TANAP-U

Lesná pedagogika v ŠL TANAP-u má svoje počiatky v roku 2002, kedy začali prvé kurzy lesnej pedagogiky organizované Národným lesníckym centrom Zvolen, na ktorých sa zúčastňovali aj pracovníci ŠL TANAP-u.

V prvých rokoch realizácie lesnej pedagogiky aktivity s mládežou boli vnímané len ako hranie sa, postupne sa však do povedomia verejnosti dostala činnosť, ktorej poslaním bolo primeranou formou odovzdávať odborné informácie o lese. V prvých školských rokoch bolo cieľovou skupinou okolo 500

žiacov miestnych základných škôl, pričom 1 lesný pedagóg viedol jednu triedu v počte 20 – 30 žiakov. Tento spôsob sa osvedčil a fungoval približne 12 rokov.

Hlavnou a treba povedať, že hlavne v prvopočiatkoch aj jedinou formou lesnej pedagogiky, boli ekohry, neskôr pribudli ďalšie formy.

### 3 LESNÁ PEDAGOGIKA V ŠL TANAP-U A JEJ KLADY

Lesná pedagogika je spôsob, ktorým sú laickej verejnosti približované dve oblasti – les ako taký a práca lesníka. Aktivity prebiehajú vo vonkajšom prostredí – v lese, a vo vnútornom prostredí – v triede. Striedanie prostredí v závislosti od podmienok a okolností je osvedčenou kombináciou, ktorá motivuje deti k ľahšiemu vnímaniu.



**Obrázok 1** Ekohry, kombinácia pocitovosti, hravosti a nenásilného osvojovania si vedomostí

Zdroj: autor príspevku

Činnosť lesného pedagóga by mala spĺňať niekoľko rovín, ktoré sa označujú ako hlava, ruky, srdce (Loyová, 2018). Hlava predstavuje vedomosti – odborné informácie, ruky – aktivitu, vtiahnutie do deja, srdce – pocity. Skutočná lesná pedagogika spája tieto 3 roviny, pričom žiadna z nich by nemala chýbať. Napr. pri opisovaní vlastností a znakov stromu deti získavajú informácie a vedomosti („hlava“). Avšak vedomosti ešte neznamenajú vzťah, hoci mu môžu napomôcť. Z toho dôvodu je potrebné účastníkov vtiahnuť do deja, dostanú za úlohu rozobrať šišku, pričom zistia, že strom má svoj prvopočiatok v krídlatom semienku (rovina „ruky“). Rovina „srdce“ znamená zapojenie pocitov, a tak deti niečo kreslia, utvoria krátky veršík k téme a pod.

Skúsenosti z praxe ukazujú, že nie všetko, čo je prezentované ako lesná pedagogika, ňou skutočne aj je. Za lesnú pedagogiku je občas vydávané kadečo, niekedy aj obyčajná prednáška bez akéhokoľvek zapojenia publika. Lesní pedagógovia sú v súčasnosti využívaní neprimerane svojmu vzdelaniu, často sa nesprávne považujú za animátorov voľného času.

### 4 SÚČASNÝ STAV LESNEJ PEDAGOGIKY V ŠTÁTNYCH LESOCH TANAP-U

Momentálne majú ŠL TANAP-u vyškolených a zároveň aktívnych 15 lesných pedagógov. Lesní pedagógovia mali v poslednom období pod patronátom 18 tried s 311 žiakmi a 18 učiteľmi z 11 miestnych základných škôl.

V súčasnosti sa v ŠL TANAP-u realizuje lesná pedagogika týmito formami: lesná vychádzka, sprevádzanie (po náučných chodníkoch, v Múzeu TANAP-u alebo botanickej záhrade), túra do vysokohorského prostredia s výkladom, zážitkové učenie (ekohry), prezentácie v triedach. Lesní pedagógovia zo ŠL TANAP-u zapájajú žiakov aj do praktických činností lesníkov, ako je napríklad sadenie stromčekov, akcia Čisté hory (dobrovoľnícka akcia – čistenie turistických chodníkov po ukončení letnej sezóny), drobné údržby turistických chodníkov. Hlavnou cieľovou skupinou týchto aktivít sú žiaci miestnych základných škôl.



**Obrázok 2** Jednou z foriem lesnej pedagogiky, ktoré sa konajú v triedach, sú pracovné listy

Zdroj: autor príspevku

Inou, trochu zriedkavejšou ale zaujímavou cieľovou skupinou sú rodiny s deťmi, ktoré sa zúčastňujú rôznych propagačných podujatí. V posledných rokoch sa lesní pedagógovia venujú aj práci s deťmi v materských školách a detských domovoch.

Lesná pedagogika sa v súčasnosti nerealizuje v takom rozsahu ako v minulosti, a to aj z dôvodu množstva ponúk a programov, ktoré školy dostávajú (lesná pedagogika je len jednou z možností). Učitelia si z tejto pestrej ponuky musia vybrať (vzhľadom na svoje časové možnosti), čomu sa budú venovať, a nie stále je to lesná pedagogika.

Systém patronátnych školských tried (lesní pedagógovia majú na starosti po jednej školskej triede v miestnych základných školách) stále funguje, ale koordinátor lesnej pedagogiky pôsobí v súčasnosti ako lesný pedagóg „na telefón“. To znamená, že si ho školy objednávajú podľa ponukového listu, ktorý im ŠL TANAP-u posielajú začiatkom školských rokov.

Ponuka programov lesnej pedagogiky je stále vhodným a žiadaným doplnkom školských učebných osnov. Prítomnosť lesného pedagóga v školskom prostredí je obohatením vyučovacieho procesu odborných predmetov, ako napríklad biológia alebo zemepis. A to je cieľom lesnej pedagogiky v tatranských podmienkach – ukázať vzácnosti prírody Tatier a tiež objasňovať prácu organizácie ŠL TANAP-u.



**Obrázok 3** Hlavnou cieľovou skupinou lesných pedagógov ŠL TANAP-u sú žiaci miestnych základných škôl

Zdroj: autor príspevku



**Obrázok 4** Počas propagačných podujatí sú častými účastníkmi rodiny s deťmi, prípadne dospelí

Zdroj: autor príspevku



### 5 NAJÚSPEŠNEJŠIE PROGRAMY

Najúspešnejšie programy boli tie, v ktorých sa lesná pedagogika ŠL TANAP-u orientovala na jednu tému a tú počas školského roka sprístupnila žiakom a ich učiteľom.

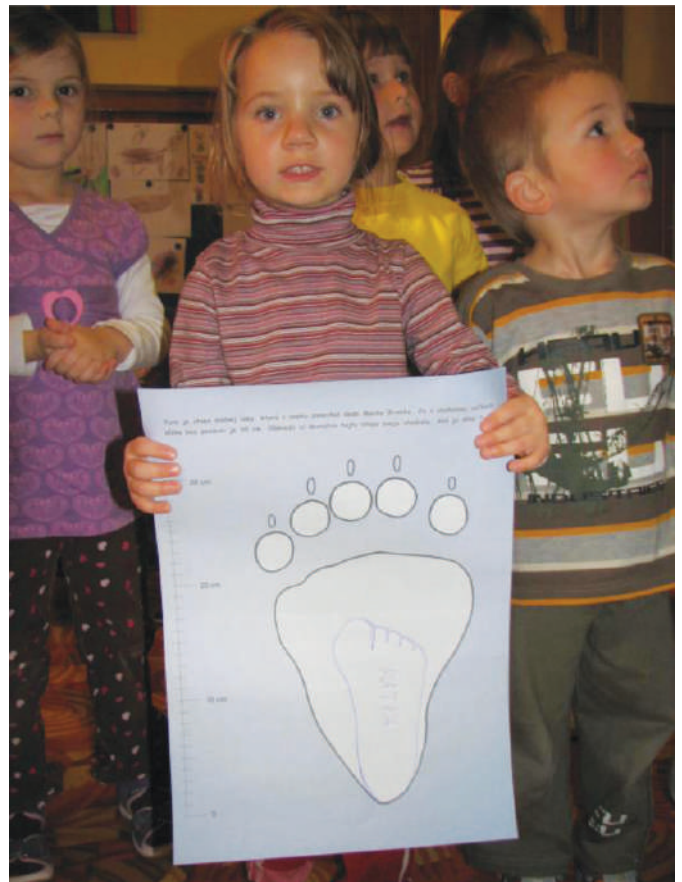
Ku každej téme boli k dispozícii osobitne tieto pomôcky – informačný leták, pracovný list, powerpointová prezentácia a iné (omaľovánka, hlinené spevavce a netopiere na vymaľovávanie, samolepky, búdky a krmidlá pre vtáctvo, búdky pre netopiere). Takto komplexne boli pripravené programy o medveďovi hnedom, spevavcoch a netopieroch. Ich realizácia prebiehala v triedach (prezentácie, pracovné listy, vymaľovávanie hlinených vtáčikov a netopierov) i v teréne (pozorovanie spevavcov, inštalovanie búdok a krmidiel pre spevavce, inštalovanie búdok pre netopiere, zisťovanie pobytových znakov medveďa, pozorovanie netopierov pomocou skenera zvukov).

Ďalším úspešným bol program Ako pomáhám Tatrám, v ktorom boli žiaci zapojení do praktického vykonávania činností pracovníkov ŠL TANAP-u, napr. starostlivosť o zver (zima), zalesňovanie (jar), údržba turistických chodníkov (jeseň, leto). Žiaci mali k dispozícii osobitne ku každej téme pracovné listy.

### 6 SÚŤAŽ PUTOVNÁ SOVA

Záver školského roka patril už tradične súťaži o prírode Tatier Putovná sova, ktorá sa konala väčšinou v Tatranskej Lomnici. Ide o súťaž v poznávaní Tatier a tatranskej prírody, rozdelenú na teoretické otázky a praktické poznávanie prírodnín.

Po 15 úspešných ročníkoch sa formát súťaže pozmenil, aby sa predišlo istému stereotypu. 16. ročník prebehol už v inom formáte. Prvá časť súťaže od septembra 2019 do marca 2020 prebiehala prostredníctvom našej webovej stránky. Tam učitelia zaregistrovali svoje triedy a do formulárov vyplňali každý mesiac úlohy a otázky. Do finále, ktoré malo byť v júni 2020 v Tatranskej Lomnici, mali postúpiť najlepšie triedy z 1. časti súťaže. Žiaľ, kvôli pandemickým opatreniam bol 16. ročník dokončený v online prostredí a najlepšie triedy boli ocenené.



**Obrázok 5** Počas programu o medveďovi si deti obkresľovali svoje chodidlo do stopy zadnej medvedej laby

Zdroj: autor príspevku



**Obrázok 6** Program Ako pomáhám Tatrám: Deti dopĺňajú krmivo pre zver

Zdroj: autor príspevku

V poslednom školskom roku, 2020/2021, sa súťaž neuskutočnila z dôvodov pretrvávajúcej pandémie a aj napriek návratu detí k prezenčnej forme vyučovania sa pedagógovia zdržali podobných aktivít v prospech riadneho vyučovania.



**Obrázok 7** Názov súťaže je odvodený od sošiek sov, ktoré sú putovnými cenami pre víťazov v kategórii mladších i starších žiakov

Zdroj: autor príspevku

## 7 ZÁVER ALEBO AKO ĎALEJ

Autor považuje za nesmierne dôležité zamyslieť sa nad takými formami lesnej pedagogiky, ktoré dokážu osloviť dnešné deti efektívne. Je to čoraz ťažšie, pretože ich schopnosť sústrediť sa a vnímať je v posledných rokoch čoraz nižšia. Aj z toho dôvodu je o to potrebné zapojiť hravosť, názornosť, primeranosť výberu slov – sú to predsa deti. Autor príspevku považuje v tomto smere za kľúčové hľadať a nájsť vhodnú kombináciu podania vedomostí a zážitku, koľko z ktorej zložky účastníkom lesnej pedagogiky „namiešať“, aby to splnilo svoj účel. Ďalší moment, ktorý je v súčasnosti treba brať do úvahy, je badateľný „hlad“ po pobyte v prírode, ako reakcia na rôzne obmedzenia pohybu kvôli pandémie.

## LITERATÚRA

1. LOYOVÁ, D. a kol., 2018. *Lesná pedagogika – učebné texty k vzdelávaciemu programu*. Národné lesnícke centrum, Zvolen, 112 s. ISBN 978-80-8093-240-4.

# 14 MESTSKÉ LESY BANSKÁ BYSTRICA V SÚVISLOSTI S VYUŽÍVANÍM MIMOPRODUKČNÝCH FUNKCIÍ LESOV A PRÁCOU S VEREJNOSŤOU

## MUNICIPAL FORESTS BANSKÁ BYSTRICA IN CONNECTION WITH THE USE OF NON-WOOD-PRODUCING FUNCTIONS OF FORESTS AND WORK WITH COMMUNITY

Jozef JANKOV<sup>1</sup> – Ján DOBOŠ<sup>1</sup> – Lujza DOBOŠOVÁ<sup>2</sup>

<sup>1</sup> *Mestské lesy Banská Bystrica, s.r.o., Dolný Harmanec 51, 976 03 Dolný Harmanec, tel.: +421 902 914 177, email: j.jankov@lesybb.sk; tel.: +421 902 914 176, email: janickdobos@gmail.com*

<sup>2</sup> *Evanjelické gymnázium Banská Bystrica, tel.: +421 908 965 173, email: lujza.dobosova@gmail.com*

### ABSTRAKT

Príspevok analyzuje využívanie mimoprodukčných funkcií lesov vo vlastníctve mesta Banská Bystrica a taktiež prácu s verejnosťou v spoločnosti Mestské lesy Banská Bystrica, s.r.o., ktorá lesný majetok obhospodaruje. Mesto Banská Bystrica je vlastníkom lesného majetku už od roku 1255. Počas histórie sa menil pohľad na využívanie lesov, pričom v súčasnosti verejnosť prikladá väčší význam funkciám ekologickým a environmentálnym než funkciám produkčným. V súčasnosti Mestské lesy Banská Bystrica hospodária v lesných porastoch s výmerou 7 138 ha, pričom viac ako 1/3 územia je súčasťou Národného parku Veľká Fatra a taktiež sa tu nachádza 8 maloplošných chránených území. Mestské lesy spravujú dva lesoparky a národnú kultúrnu pamiatku Vodný žľab Rakytovo. Uprednostňujú koncepty prírode blízkeho a trvalo udržateľného hospodárenia v lesoch. V rámci možností sa tiež venujú lesnej pedagogike a aktivitám propagujúcim lesníctvo a ochranu prírody. Príspevok poukazuje aj na nedostatky pri práci s verejnosťou a v komunikácii zo strany lesníckeho sektora a predkladá niektoré návrhy na zlepšenie stavu.

**Kľúčové slová:** lesná pedagogika, lesníctvo, Mestské lesy Banská Bystrica, mimoprodukčné funkcie lesov

### ABSTRACT

The article analyzes using the non-wood-producing functions of forests in the ownership of the city of Banská Bystrica and work with the public in corporation of the Municipal Forests of Banská Bystrica administrating the forest property. Banská Bystrica has been the owner of the forest property since 1255. During history the opinion of using forests was changing and nowadays the community is focused more on ecological and environmental functions than on producing functions. These days the Municipal Forests of Banská Bystrica administrate 7,138 ha of stands in which more than 1/3 is part of the National Park Veľká Fatra and there are also 8 small-area protected areas there. The Municipal Forests manage 2 forest parks and the national cultural heritage water-flume Rakytovo. They prefer concepts with the nature-friendly and sustainable forest management. They also participate in the forest pedagogy, nature protection and forestry activities. The article points out the lack of communication with the public associated with the forest management and brings some proposals on the improving the given condition.

**Keywords:** forest pedagogy, forestry, Municipal Forests of Banská Bystrica, non-wood-producing functions of forest

### 1 ÚVOD

Lesy stále viac nadobúdajú na svojom význame, nielen ako zdroj dôležitých surovín, ale tiež ako kľúčový faktor životného prostredia. Celospoločenské funkcie lesa sú už dnes na prvom mieste a v budúcnosti tomu tak bude stále výraznejšie (RÉH 1993, 1999). Na vlastníkov a obhospodarovateľov lesov je v čoraz väčšej miere vyvíjaný tlak, aby mohli využívať hlavne mimoprodukčné funkcie lesov, ako sú napríklad rekreačná, vodohospodárska alebo ochrana prírody. Je však nutné zdôrazniť, že lesníctvo je multidisciplinárny vedný odbor a rozhodovanie o správnom obhospodarovaní lesov by preto malo byť predovšetkým v rukách vedcov a odborníkov s praxou, ktorí by pri rozhodovaní mali rešpektovať vedecké a praktické poznatky a snažiť sa ich skĺbiť s požiadavkami verejnosti tak, aby lesy vyvážené plnili všetky požadované funkcie. Zo strany lesníckeho sektora je dôležité vhodnými a zrozumiteľnými spôsobmi tieto rozhodovacie procesy prezentovať laickej verejnosti. Kvalifikované environmentálne vzdelávanie zamerané na les by malo byť súčasťou výchovy už od detského veku, kedy sa formujú názory a postoje, ktoré jednotlivec často hodnotovo preferuje počas celého života. Z tohto dôvodu je potrebné vyzdvihnúť aktivity lesnej pedagogiky, ktorých koordinátorom na Slovensku je Národné lesnícke centrum vo Zvolene. Pritom tu platí aj rovnica: spokojné dieťa = spokojný rodič. Formovanie verejnej mienky dospelaj populácie je náročnejšie, malo by byť súčasťou premyslených a prepracovaných plánov PR aktivít, aby široká verejnosť mala dostatok informácií o význame lesníctva pri plnení environmentálnych, ekologických, ale aj produkčných funkcií lesov a o význame drevnej hmoty ako trvalo obnoviteľnej suroviny a jej význame pri nahrádzaní napr. neekologických plastových výrobkov.

Predkladaný príspevok sa zaoberá využívaním lesov vo vlastníctve mesta Banská Bystrica, prácou spoločnosti Mestské lesy Banská Bystrica, s.r.o., ako obhospodarovateľa lesných pozemkov vo vzťahu s využívaním lesov verejnosťou, aktivitami spoločnosti v oblasti lesnej pedagogiky a PR aktivít zameraných na propagáciu lesníctva.

### 2 HISTÓRIA, POSLANIE A ZÁKLADNÉ ÚDAJE O MESTSKÝCH LESOCH BANSKÁ BYSTRICA

Mesto Banská Bystrica získalo svoj lesný majetok na základe výsadnej listiny kráľa Bélu IV. už v roku 1255. Tieto lesy boli slobodne využívané do roku 1573, kedy boli Maximiliánovým baníckym poriadkom všetky lesy rezervované pre štátne baníctvo. O navrátenie lesov sa mesto súdilo so štátom až do roku 1869, kedy dostalo právo držby späť. Ďalšie zoštátnenie nasledovalo v roku 1950 a navrátenie majetku mestu Banská Bystrica bolo vykonané v roku 1993 (KOLEKTÍV 2009).

V roku 1995 vznikla spoločnosť Mestské lesy Banská Bystrica, s.r.o., ktorá v súčasnosti spravuje lesné porasty na území 7 138 ha. Jej hlavným poslaním je obhospodarovanie lesného majetku mesta Banská Bystrica s cieľom zachovať a zveľadiť zverený majetok pri dodržaní zásad trvalo udržateľného hospodárenia.

Spoločnosť v súčasnosti zamestnáva 13 ľudí na plný pracovný úväzok. Štatutárnym orgánom spoločnosti je konateľ (od roku 2007 Ing. Blažej Možucha). Vlastní zamestnanci sú technicko-hospodárskymi pracovníkmi, všetky výrobné činnosti sa vykonávajú dodávateľským spôsobom na základe zmlúv o dielo. Valným zhromaždením spoločnosti je primátor mesta Banská Bystrica, kontrolným orgánom päťčlenná dozorná rada.

Lesy sú situované do pohorí Slovenské rudohorie, Starohorské vrchy, Kremnické vrchy a Veľká Fatra v nadmorskej výške 340 – 1 498 m n. m. V drevinovej skladbe dominujú listnaté dreviny (74 %), z ktorých hlavné zastúpenie má buk (58 % z celkového zastúpenia všetkých drevín). Z celkovej výmery lesných porastov je do kategórie hospodárskych zaradených 65 %, do kategórie lesov ochranných 26 % a do kategórie lesov osobitného určenia 9 %.

Banskobystrické lesy sú významným zdrojom kvalitnej pitnej vody nielen pre Banskú Bystricu, ale aj pre širokú spádovú oblasť. Ochranné pásma vodných zdrojov sú na území až 2 810 ha.

Mestské lesy Banská Bystrica sa v maximálnej miere snažia uplatňovať princípy prírody blízkeho hospodárenia v lesoch. Na území sú založené dva objekty Pro Silva (Šípovo a Breziny), na ktorých sa prírode blízke postupy hospodárenia prezentujú lesníckej verejnosti nielen zo Slovenska, ale aj zahraničia.

### 3 VYUŽÍVANIE BANSKOBYSTRICKÝCH LESOV VEREJNOSŤOU

Banská Bystrica ako krajské mesto je výnimočné svojím umiestnením v prostredí medzi lesnými spoločenstvami. V podstate z každého mestského sídliska (vrátane centra mesta) je možné dostať sa do lesa pešo v priebehu niekoľkých minút. Z komunikácie s návštevníkmi lesov v bezprostrednom okolí mesta vyplýva, že na jednej strane považujú lesy v blízkosti Banskej Bystrice za samozrejmosť, ktorá je tu už historicky daná, na druhej strane citlivo vnímajú hospodárenie v lesoch a uvedomujú si význam lesov v súvislosti s rekreáciou, kvalitou ovzdušia, kvalitou a množstvom vody, ako aj s produkciou drevnej hmoty ako ekologickej suroviny a obnoviteľného zdroja. Mestské lesy Banská Bystrica sa zapojili do projektu APVV-17-0232 *Testovanie nových politík a podnikateľských modelov na zabezpečenie vybraných ekosystémových služieb lesa*, ktorého garantom je Národné lesnícke centrum vo Zvolene. V rámci projektu sa vykonávajú prípadové štúdie aj na Mestských lesoch Banská Bystrica a bola uskutočnená anketa o využívaní lesov občanmi Banskej Bystrice. Výsledky sú v súčasnosti spracovávané a vypracovávajú sa tiež rôzne alternatívy hospodárenia podľa priorít rôznych aktérov a možností financovania.

#### 3.1 LESOPARKY

Na území Mestských lesov Banská Bystrica sú vybudované dva lesoparky – Urpín a Podlavice. V rokoch 2013 – 2014 prebehli investície do lesoparku Urpín na rekonštrukciu oporných múrov, zábradlia, stabilizáciu skalných stien a vybudovanie náučného chodníka „Serpentíny Urpín“. V súčasnosti v spolupráci s mestskými lesmi a neziskovými združeniami prebiehajú práce na opravách zábradlia v ďalších častiach a pracuje sa na projektoch vybudovania altánu a vyhliadkovej veže. Uvažuje sa o umelom osvetlení i monitorovacím zariadení. O ďalšom charaktere a investíciách do lesoparku Urpín sa momentálne diskutuje, pretože sú dotknutí viacerí vlastníci pozemkov a záujmová oblasť je pamiatkovou zónou.

V lesoparku Laskomer bol v rokoch 2020 – 2021 vybudovaný nový náučný chodník, ktorého hlavným investorom boli Mestské lesy Banská Bystrica. V rámci náučného chodníka bolo v lesoparku umiestnených 19 malých infotabúl, ktorých obsahom sú predovšetkým informácie o vyskytujúcich sa drevinách. Ďalej bolo vyrobených a osadených 9 veľkých infotabúl, ktoré informujú o miestnej flóre a faune, ako aj o historických zaujímavostiach. Taktiež boli zrekonštruované a vybudované tri altánky. Ďalší altánok je v pláne vybudovať tento rok v spolupráci s OZ KoLesom.

Mestské lesy Banská Bystrica sa spolupodieľali na vybudovaní Laskomerských singletrailov, ktoré sú situované na spravovanom území v lesoparku Laskomer a okolitých lesoch. Singletraily sú predovšetkým dielom OZ KoLesom a v súčasnosti nadobúdajú čoraz väčšiu popularitu medzi priaznivcami horskej cyklistiky.

#### 3.2 VODNÝ ŽĽAB RAKYTOVO

Vodný žľab Rakytovo sa nachádza v katastri obce Dolný Harmanec v lesoch vo vlastníctve mesta Banská Bystrica. Ide o jedinečnú kultúrnu pamiatku na splavovanie rovného dreva, ktorá bola vybudovaná pravdepodobne už v 19. storočí a za národnú kultúrnu pamiatku bola vyhlásená v roku 2000. Vodný žľab v celkovej dĺžke 2 450 m sa za dlhé roky značne poškodil a zostal čiastočne nefunkčný. Vďaka iniciatíve Mesta Banská Bystrica vznikol zámer opravy vodného žľabu Rakytovo ako súčasť projektu

„Rozvoja turistickej infraštruktúry mesta Banská Bystrica“. Tento projekt finančne podporili zo svojich fondov Európska únia, Slovenská republika a mesto Banská Bystrica. Celá konštrukcia vodného žľabu je z dreva – zo smreka a jedle, bez použitia iného materiálu, napríklad železa či plastov. Rekonštrukcia vodného žľabu, zrealizovaná v roku 2006, je výsledkom remeselného majstrovstva a úsilia pracovníkov Mestských lesov Banská Bystrica.

Obnovený vodný žľab bol verejnosti slávnostne predstavený 27. 4. 2007, odvtedy sa v ňom tradične plaví drevo každý rok na jar v rámci Lesníckych dní. Využíva sa aj v rámci množstva odborných exkurzií, výučby na Lesníckej fakulte Technickej univerzity vo Zvolene, ako aj pre laickú verejnosť, ktorá navštevuje toto miesto v čoraz väčšom počte. Vodný žľab sa stal akýmsi symbolom Mestských lesov Banská Bystrica, ktoré sa z vlastných zdrojov starajú o jeho každoročnú údržbu. Z dôvodu ochrany a zachovania vodného žľabu sa uvažuje o bezzásahovej zóne v celej doline Rakytovo.



**Obrázok 1 Infotabuľa na náučnom chodníku Laskomer**  
Zdroj: autori príspevku



**Obrázok 2 Vodný žľab Rakytovo**

### 3.3 TURIZMUS

Ako už bolo uvedené, veľká časť územia Mestských lesov Banská Bystrica je súčasťou Národného parku Veľká Fatra, ako aj ďalších maloplošných chránených území. Táto skutočnosť, ako aj množstvo vybudovaných turistických trás, umožňujú priaznivcom turistiky vyžitie v podobe túr v nádhernej prírode s panoramatickými výhľadmi na široké okolie.

V rámci turistického ruchu sa Mestské lesy nepriamo podieľajú najmä pri budovaní a údržbe lesnej cestnej siete, ktorá je vo veľkej miere využívaná na turistiku a cykloturistiku. Údržba cestnej siete je v plnej réžii mestských lesov, tie v posledných rokoch taktiež zrekonštruovali viacero chat. Na turistické účely je určená predovšetkým chata Breziny, ktorá má kapacitu 14 lôžok, je elektrizovaná a má zdroj vody. Prenájom chaty je dostupný širokej verejnosti. Ďalšie zrekonštruované chaty (Boboty, Čierne, Tajchy, Lungárová, Panská koliba) majú skôr charakter poľovníckych zariadení a slúžia prioritne na

poľovný turizmus, ktorý je pre mestské lesy zdrojom príjmov a je jednou z možností na diverzifikáciu príjmov. Poľovnícke chaty majú nižší štandard (bez vody, elektriny, vonkajšie WC), pri neobsadenosti poľovníckou klientelou sú dostupné aj pre širokú verejnosť z radov záujemcov, ktorí sú pripravení znášať nižší štandard.



**Obrázok 3** Zrekonštruované poľovnícke chaty Lungárová a Tajchy

*Zdroj: autori príspevku*

## 4 LESNÁ PEDAGOGIKA A PRÁCA S VEREJNOSŤOU

Mestské lesy Banská Bystrica sú malá organizácia (v súčasnosti 13 stálych zamestnancov) a podľa toho sa odvíjajú aj aktivity v oblasti lesnej pedagogiky a práce s verejnosťou, sú uskutočňované v rámci možnosti malej firmy.

Odborným garantom a koordinátorom lesnej pedagogiky v spoločnosti je Ing. Ján Doboš, certifikovaný lesný pedagóg, ktorý vedie Krúžok mladých priateľov prírody a poľovníctva. V rámci lesnej pedagogiky pracovníci mestských lesov pravidelne navštevujú základné a materské školy najmä v Banskej Bystrici a užšom okolí. Na požiadanie uskutočnia aj program zameraný na lesnú pedagogiku aj v lesnom prostredí, príp. pri vodnom žľabe Rakytovo. Počas letných prázdnin 2020/2021 je pripravený program lesnej pedagogiky, o ktorý prejavili záujem letné tábory v rámci mesta Banská Bystrica. V súčasnosti sa vypracováva nový plán edukačných aktivít, ktorý by mal posilniť činnosti zahrňujúce lesnú pedagogiku v spolupráci s Mestským úradom Banská Bystrica a ďalšími organizáciami.

V rámci práce s verejnosťou bol vypracovaný dokument „Konceptia komunikácie, propagácie a environmentálnej výchovy Mestských lesov Banská Bystrica“. V preambule dokumentu sa uvádza: „Mesto, ako vlastník nesmierne krásnych a zachovalých lesov nachádzajúcich sa vôkol neho, vytvárajúcich obraz, ktorý bol impulzom pre vznik historického hesla „Za živa v Bystrici, po smrti v nebi“, si stanovilo cieľ vážiť si zeleň, prírodu okolo nás a hlavne naučiť občanov mesta, ako ju chrániť a spolupodieľať sa na jej vytváraní. Tento cieľ si mesto Banská Bystrica zadefinovalo vo vypracovaní Stratégie ekonomického rozvoja mesta Banská Bystrica na roky 2007–2013 v realizačnom ciele 4.2: Zlepšovať starostlivosť o životné prostredie a racionálne využívanie prírodných zdrojov v opatrení 4.2.8.1: Koordinovaná environmentálna výchova. Mestské lesy Banská Bystrica, s.r.o., ako správca zeleného bohatstva mesta Banská Bystrica uvedomujúc si svoju zodpovednosť voči občanom mesta, ako aj voči svojmu zakladateľovi, sa rozhodli vstúpiť do procesu environmentálneho vzdelávania občanov so zameraním na lesníctvo a predkladajú koncepciu komunikácie, propagácie a environmentálnej výchovy Mestských lesov Banská Bystrica“. V dokumente sa ďalej uvádza, prečo komunikovať, aké by mali byť hlavné princípy komunikácie, prečo vychovávať a aké sú hlavné cieľové skupiny na komunikáciu.

V rámci komunikácie a propagácie lesov vo vlastníctve mesta Banská Bystrica boli v minulosti vyhotovené a vydané dve knižné publikácie, ktoré opisujú históriu, prírodné bohatstvo, hospodárenie a súčasnosť Mestských lesov Banská Bystrica.

## 4 ZÁVERY A ODPORÚČANIA

S vývojom ľudskej spoločnosti sa vyvíjal aj pohľad na les a využívanie benefitov, ktoré lesy poskytujú. V dôsledku globálnych zmien klímy a populačnej expanzie ľudstva sa do popredia dostávajú ekologické a environmentálne funkcie lesov pred funkciami produkčnými. Lesníctvo taktiež stojí pred výzvami zabezpečiť predovšetkým ekologickú stabilitu lesných porastov v podmienkach otepľovania, invázie cudzopasných nepôvodných druhov a čoraz častejších extrémov počasia, ktoré s globálnym otepľovaním súvisia. Ide o témy odborné, ktoré je však potrebné správne komunikovať so širokou verejnosťou, pretože lesy sú považované za národné bohatstvo.

Environmentálna výchova by mala byť súčasťou vzdelávania už od detstva, aby sa od raného veku u dieťaťa budoval správny postoj k ochrane životného prostredia a vysvetľovali sa vzťahy medzi človekom a životným prostredím. V tomto vzdelávacom procese má bezpochyby význam lesná pedagogika. Aj napriek tomu, že sa v oblasti lesnej pedagogiky na Slovensku dosiahol za posledné obdobie značný pokrok, aj na základe skúseností autorov príspevku z rôznych pracovných zahraničných ciest je možné konštatovať, že ešte v mnohých veciach za mnohými krajinami zaostávame. Kľúčovú úlohu pri zabezpečovaní lesnej pedagogiky spomedzi obhospodarovateľov lesov by mali logicky na základe veľkosti spravovaného územia zastávať Lesy Slovenskej republiky, š. p. Dôležitosť výchovy mladej generácie v súvislosti s pohľadom na činnosti vykonávané v lesoch si však v čoraz väčšej miere uvedomujú aj menšie lesnícke subjekty, vrátane Mestských lesov Banská Bystrica.

Aj napriek aktivitám uvedeným v príspevku si zamestnanci Mestských lesov Banská Bystrica uvedomujú väčšiu potrebu vhodným spôsobom komunikovať so širokou verejnosťou, prezentovať svoju prácu a venovať sa vzdelávaniu mladšej generácie. Firma plánuje v budúcnosti vyškoliť ďalších lesných



pedagógov, vypracováva sa nový plán edukačných aktivít a v spolupráci s mestom Banská Bystrica ako vlastníkom lesov sa hľadajú spôsoby optimalizácie nájmu tak, aby tieto aktivity boli systematicky finančne kryté. Keďže ide o menšiu firmu v lesníckom sektore, je potrebné posilniť spoluprácu s inými subjektmi vrátane Národného lesníckeho centra ako koordinátora lesnej pedagogiky pre celé Slovensko. Vo vzťahu ku komunikácii s verejnosťou je lesnícky sektor na Slovensku pomerne konzervatívny a častokrát prezentovaný obraz stavu lesníctva je možno práve dôsledkom zanedbanej komunikácie a prezentácie práce a výsledkov. V tomto ohľade bude potrebné posilniť informovanosť verejnosti o Mestských lesoch Banská Bystrica a ich aktivitách napríklad v regionálnych či celoslovenských médiách vrátane sociálnych sietí, ktoré pri vytváraní verejnej mienky nadobúdajú čoraz väčší význam.

Dôsledkom pandémie v súvislosti s COVID-19 je aj to, že ľudia na Slovensku navštevujú lesy v podstatne väčšom počte ako v minulosti. Obrovský nárast počtu návštevníkov je viditeľný aj v Mestských lesoch Banská Bystrica. Na jednej strane je to pozitívny trend, pretože aj odborná lesnícka verejnosť si v minulosti priaľa, aby viac ľudí objavovalo krásy našej prírody a našich lesov. Na druhej strane je to výzva pre celý lesnícky sektor, lebo sa otvárajú mnohé diskusie o využívaní či financovaní lesov. K tomuto celospoločenskému dialógu je potrebné zaujať správne a odborné postoje, pretože to môže mať významný vplyv na ďalšie smerovanie celého lesníctva na Slovensku.

### Podakovanie

Mestské lesy Banská Bystrica, s.r.o., ďakujú mestu Banská Bystrica ako vlastníkovi lesov za to, že môžu spravovať a obhospodarovať im zverené lesy odborne, prírode blízky a trvalo udržateľnými spôsobmi.

### LITERATÚRA

1. EUROFOREST, 2019. *Program starostlivosti o lesy 2019 – 2028 (LC Banská Bystrica)*. EuroForest, s.r.o., Zvolen.
2. EUROFOREST, 2019. *Program starostlivosti o lesy 2019 – 2028 (LC Mestské lesy Banská Bystrica – Harmanec)*. EuroForest, s.r.o., Zvolen.
3. KOLEKTÍV, 2009. *Lesy mesta Banská Bystrica*. Mestské lesy, s.r.o., Banská Bystrica, 218 s. ISBN 978-80-970278-0-3.
4. KOLEKTÍV, 2019. *Mestské lesy Banská Bystrica v zrkadle času*. Mestské lesy Banská Bystrica, s.r.o., Dolný Harmanec, 116 s. ISBN 978-80-570-1416-4.
5. KUNCA, A., ZÚBRIK, M. 2006. *Vetrová kalamita z 19. novembra 2004*. Národné lesnícke centrum, Zvolen, 40 s. ISBN 80-8093-006-6.
6. RÉH, J. 1993. *Hospodárenie v účelových lesoch*. ES TU, Zvolen, 213 s. ISBN 80-228-0248-4.
7. RÉH, J. 1999. *Pestovanie účelových lesov*. Technická univerzita, Zvolen, 218 s. ISBN 80-228-0817-2.
8. ŠAJBIDOROVÁ, M. 2006. Budovanie firemného imidžu podnikov PPOK. In: *Vybrané otázky agrárneho práva Európskej únie III: podnikanie a predpoklady jeho ďalšieho rozvoja*. Slovenská poľnohospodárska univerzita, Nitra, s. 85-89. ISBN 80-8069-812-0.
9. Zákon NR SR č. 326/2005 Z. z. o lesoch, v znení neskorších predpisov.

### Internetové zdroje

10. <http://www.lesybb.sk/poslanie/>
11. [http://www.lesybb.sk/praca\\_s\\_verejnostou/](http://www.lesybb.sk/praca_s_verejnostou/)
12. [http://www.lesybb.sk/userfiles/file/files/skladacka\\_zlab.pdf](http://www.lesybb.sk/userfiles/file/files/skladacka_zlab.pdf)
13. Zelená správa 2020 (Správa o lesnom hospodárstve Slovenskej republiky za rok 2019), 2020 [online]. MP SR. [cit. 2021-06-29]. Dostupné na internete: <https://www.mpsr.sk/zelena-sprava-2020/123---16162/>

# 15 LESNÁ PEDAGOGIKA V PROSTREDÍ MESTSKÝCH LESOV SPIŠSKÁ BELÁ FOREST PEDAGOGY IN THE ENVIRONMENT OF URBAN FORESTS SPISSKA BELA

**František PISARCÍK**

*Lesy mesta Spišská Belá, s. r. o., Továrenská 30, 059 01 Spišská Belá, 0940 426 943,  
pisarcik@spisskabela.sk*

## ABSTRAKT

Príspevok sa venuje lesnej pedagogike v prostredí mestských lesov v Spišskej Belej. Prvá časť prezentuje nedávnu minulosť a následne súčasnú aplikáciu lesnej pedagogiky v spoločnosti Lesy mesta Spišská Belá, s. r. o. Druhá časť rozoberá konkrétne aktivity ako „Zasad' si svoj strom“ pre dobrovoľníkov, či „S lesníkom do lesa“ pre deti z materských a základných škôl mesta Spišská Belá.

**Kľúčové slová:** deti, dobrovoľnosť, les, pedagogika, seniori

## ABSTRACT

The article deals with forest pedagogy in the environment of urban forests in Spisska Bela. The first part presents the recent past and subsequently the current application of forest pedagogy by the company of urban forests – Lesy mesta Spisska Bela, s. r. o. The second part discusses specific activities such as „Plant your tree“ for volunteers or „With a forester in the woods“ for children from kindergartens and primary schools in Spisska Bela.

**Keywords:** children, volunteering, forest, pedagogy, seniors

## 1 ÚVOD

Vzdelávanie je pri kultivovaní osobnosti nevyhnutné v každom smere. Inak to nie je ani pri budovaní vzťahu k prírode, k lesu. Potreba vychovávať a vzdelávať o lese a činnostiach v ňom mala za následok vznik lesnej pedagogiky. Práca s verejnosťou je pre lesníctvo stále dôležitejšia. Súčasná informačná doba totiž prináša so sebou množstvo protichodných a skreslených informácií a ide tiež ruka v ruku aj s odcudzením od prírody.

Neexistuje vhodnejšie miesto na budovanie vzťahu k prírode ako **les samotný**. Svojou veľkosťou a rôznorodosťou poskytuje príležitosť na spoznávanie, rôzne hry a zážitkové učenie. Je priestorom, ktorý podnecuje fantáziu, a ideálnym miestom pre lesnú pedagogiku.

## 2 HISTÓRIA LESNEJ PEDAGOGIKY V SPOLOČNOSTI LESY MESTA SPIŠSKÁ BELÁ, S. R. O.

Začiatky lesnej pedagogiky v mestských lesoch Spišská Belá prebiehali skôr neorganizovane než ako voľnočasová aktivita. Neskôr vznikla pod vedením poľovníckeho združenia mimoškolská činnosť vo forme krúžku mladých priateľov poľovníctva. Účastníci tejto záujmovej činnosti absolvovali okresné súťaže s postupmi do celoslovenských kôl (2009 – 2014). Prostredníctvom Obvodnej poľovníckej komory v Kežmarku sa vedeniu krúžku mladých priateľov poľovníctva zo Slovenskej Vsi podarilo v roku 2012 zabezpečiť zorganizovanie celoslovenskej súťaže.

Postupne sa zapojenie lesnej pedagogiky do činnosti mestských lesov Spišská Belá začalo profesionalizovať. Spoločnosť Lesy mesta Spišská Belá, s. r. o., realizovala pre žiakov prvého stupňa základných škôl v Spišskej Belej, Kežmarku aj v Poprade príležitostné prednášky a od roku 2012 ako spoluorganizátor *Lesníckych dní* na námestí v Kežmarku zabezpečuje aj rôzne doplnkové aktivity lesnej pedagogiky v praxi.

Výrazný progres v aplikácii lesnej pedagogiky v Spišskej Belej sa však viaže k roku 2016, kedy spoločnosť Lesy mesta Spišská Belá, s. r. o., v spolupráci s Národným lesníckym centrom vo Zvolene začala organizovať pravidelné podujatie s názvom „S lesníkom do lesa“ pre deti materských i základných škôl v Spišskej Belej. Akcie s deťmi sa realizovali priamo v teréne v okolí lesnej škôlky Flak, ktorá je v správe spoločnosti. Žiaci z druhého stupňa základných škôl sa zapájali do podujatia „Zasad' si svoj strom“, ktoré Lesy mesta Spišská Belá, s. r. o., organizujú nepretržite už od roku 2016.

K novému prístupu v oblasti vzdelávania o lese a jeho význame došlo v roku 2019, keď sa s veľmi dobrou, spontánnou odozvou začal realizovať pilotný projekt lesnej pedagogiky pre seniorov.

### 3 PRÍKLADY AKTIVÍT LESNEJ PEDAGOGIKY REALIZOVANÝCH SPOLOČNOSŤOU LESY MESTA SPIŠSKÁ BELÁ, S.R.O.

Celoslovenskou aktivitou, na ktorej sa už od roku 2012 spoločnosť Lesy mesta Spišská Belá, s. r. o., spolupodieľa, sú *Lesnícke dni* v Kežmarku (obrázok 1). Cieľom podujatia je pozitívne prezentovať lesníctvo verejnosti.



**Obrázok 1** Lesník zo spoločnosti počas *Lesníckych dní* v Kežmarku, rok 2012

Zdroj: F. Pisarčík

Od roku 2016 po súčasnosť spoločnosť pravidelne organizuje pre deti základných škôl a teraz aj pre materské školy z regiónu jednodňové vzdelávacie dopoludnie s názvom „S lesníkom do lesa“ (obrázok 2). Cieľom podujatia je nielen informovať o lesnom ekosystéme, práci lesníka, význame lesov a hospodárení v nich, ale aj ponúknuť praktické ukážky lesníckej práce, ako je spílenie stromu, jeho priblíženie traktorom alebo ťažným koňom, zber šišíek či výsadba a starostlivosť o sadenice v lesnej škôlke. Zo strany detí bola najväčším zážitkom práve ukážka zberu šišíek v korunách stromov. Zároveň od roku 2016 spoločnosť organizuje aj dobrovoľnícke podujatie s názvom „Zasad' si svoj strom“ (obrázok 3).



**Obrázok 2** *Deti z materskej školy prišli v roku 2019 do lesa aj v daždivom počasí*

Zdroj: F. Pisarčík



**Obrázok 3** *Dobrovoľníci pri zalesňovaní polomu v roku 2016, zalesňoval i primátor mesta JUDr. Štefan Bielak*

Zdroj: F. Pisarčík

V závere leta roku 2019 lesníci pripravili program s aktivitami lesnej pedagogiky aj pre najstaršiu skupinu obyvateľov belianskeho regiónu – pre seniorov (obrázok 4).



**Obrázok 4 Seniori lúštia Lesnú abecedu, rok 2019**

Zdroj: F. Pisarčík

Vzdelávacie a spoločenské aktivity v roku 2020 negatívne poznačili dopady pandémie koronavírusu. Spoločnosť Lesy mesta Spišská Belá, s. r. o., aj napriek tomu dokázala v roku 2020 zorganizovať tradičné jarne podujatie „Zasad' si svoj strom“ v podobe dobrovoľného sadenia. Podujatie „S lesníkom do lesa“ sa v lete 2020 zameralo len na seniorov s vnúčatami. V tabuľkách 1 a 2 je uvedený prehľad počtu účastníkov a vysadených stromčekov počas všetkých rokov realizácie podujatia „Zasad' si svoj strom“ a počet účastníkov absolvujúcich programy „S lesníkom do lesa“.

**Tabuľka 1 Podujatie „Zasad' si svoj strom“ v číslach**

Rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Spolu
Počet vysadených sadeníc (ks)	650	1 000	825	2 700	1 200	900	7 275
Počet účastníkov	21	27	81	182	23	9	343

Zdroj: Evidencia vysadených sadeníc a počet dobrovoľníkov, Lesy mesta Spišská Belá, s. r. o.

**Tabuľka 2 Podujatie „S lesníkom do lesa“ v číslach**

Rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Deti MŠ	-	-	-	60	podujatia sa kvôli	v príprave
Žiaci ZŠ 1. stupeň	75	70	60	80	pandémii nekonali	
Seniori	-	-	-	40	41	

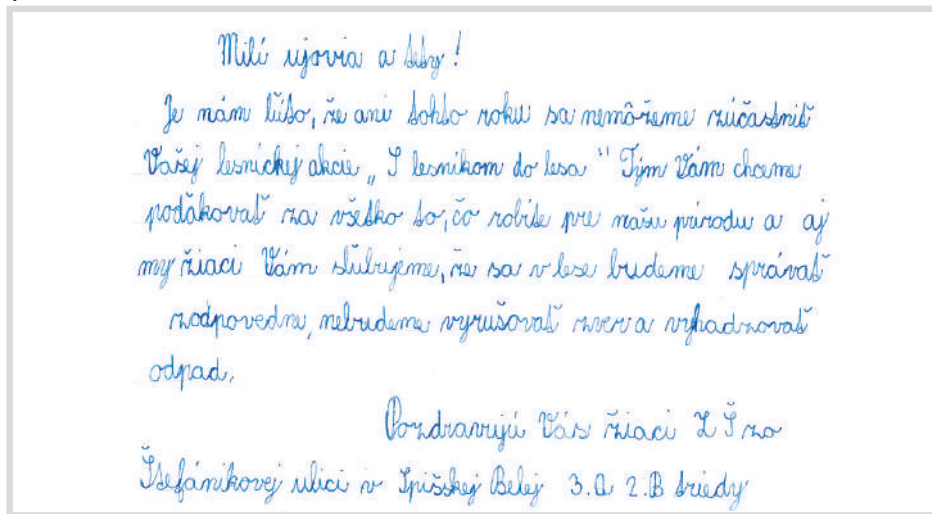
## 4 ZÁVER

Dôkazom toho, že lesná pedagogika realizovaná spoločnosťou Lesy mesta Spišská Belá, s. r. o., má zmysel, je aj list od žiakov zo Základnej školy M. R. Štefánika v Spišskej Belej (obrázok 5).

Nečakaná spätná väzba od žiakov priniesla zamestnancom spoločnosti Lesy mesta Spišská Belá, s. r. o., prekvapenie, veľkú radosť i uvedomenie si, že aktivity lesnej pedagogiky u detí zanechávajú pozitívnu stopu. Autorov blízky priateľ a lesník zo Smolníckej Osady pred rokmi pri spoločnej práci v lese

kládol dôraz na to, že lesu treba dať to, čo potrebuje, a ten nám to raz vráti. Toto by sa dalo vnímať ako paralela k lesnej pedagogike. Správne podané a neskreslené informácie adresované deťom od mala s prepojením na praktickú skúsenosť dokážu vytvoriť objektívnejší obraz o lesníctve v budúcnosti. Aj práca v lese vykonaná dnes ovplyvní jeho vzhľad a kondíciu až v budúcnosti. Prirodzeným záujmom dobrého lesníka je zanechať les so všetkým, čo k nemu patrí, v tom najlepšom možnom stave.

Jeden zo seminárov lesnej pedagogiky zanechal v autorovi príspevku špeciálny dojem vďaka jeho krédu: „Kto sadí stromy, učí deti veriť v budúcnosť“. Pracovníci spoločnosti Lesy mesta Spišská Belá, s. r. o., budú naďalej podľa možnosti pokračovať v realizovaní podujatí, ktoré využívajú lesnú pedagogiku. Ambíciou spoločnosti je vybudovať v budúcnosti priamo v lese skromnú lesnú školu, ktorá by slúžila nielen belianskym deťom.



**Obrázok 5** List od žiakov základnej školy, 2021

Zdroj: ZŠ M. R. Štefánika v Spišskej Belej

### Podakovanie

Prvý kontakt s lesnou pedagogikou nadobudol autor tohto príspevku počas dlhoročného vedenia krúžku mladých priateľov poľovníctva v Poľovníckom združení Víťaz zo Slovenskej Vsi. Podakovanie za túto príležitosť preto patrí uvedenému poľovníckemu združeniu a jeho predsedovi Ing. Milanovi Krajancovi, ako aj bývalému predsedovi Obvodnej poľovníckej komory v Kežmarku Mgr. Milanovi Nevickému. Za pomoc pri organizovaní okresných kôl krúžkov mladých poľovníkov a celoslovenskej súťaže patrí vďaka vedúcej kancelárie Magdaléne Reščákovej z Obvodnej poľovníckej komory v Kežmarku.

Špeciálne podakovanie za nesmiernu podporu pri podujatiach „S lesníkom do lesa“ patrí Ing. Danke Chlpošovej a jej kolegyniam z Národného lesníckeho centra vo Zvolene. Za spoluprácu pri náučných akciách s deťmi patrí podakovanie aj Ing. Ľubomírovi Babičovi z Vojenských lesov a majetkov SR, š. p., OZ Kežmarok a Ľubici Biroščíkovej z Mestských lesov Sabinov.

Za organizačné zabezpečenie akcií patrí veľká vďaka kolegom (bývalým aj súčasným) zo spoločnosti Lesy mesta Spišská Belá, s. r. o., Jánovi Židekovi, Ing. Eve Tobisovej, Jozefovi Vaškovi, Pavlovi Heldákovi, Dušanovi Pitoňákovi a Ing. Jakobovi Grivalskému.

Za propagáciu lesnej pedagogiky na širšej verejnosti patrí podakovanie zamestnankyniam Mesta Spišská Belá RNDr. Paule Grivalskej a PhDr. Edite Svocákovej. Za technickú pomoc pri preprave detí na podujatia patrí vďaka pánovi Theisovi.

Pani Mariane Mačákovej z Denného centra (Klub dôchodcov) v Spišskej Belej ďakujeme za inšpiratívny a aktívny prístup pri organizovaní stretnutí so seniormi.

# 16 MÚZEUM VO SVÄTOM ANTONE A NOVÝ VYUČOVACÍ PREDMET POĽOVNÍCTVO A OCHRANA PRÍRODY

## MUSEUM IN SVÄTÝ ANTON AND NEW EDUCATIONAL SUBJECT HUNTING AND NATURE PROTECTION

Štefan ENGEL

*Múzeum vo Svätom Antone, Svätý Anton 291, 969 72 Svätý Anton, +421 918 877 057, engel@msa.sk*

### ABSTRAKT

Príspevok prináša skúsenosť z Múzea vo Svätom Antone týkajúcu sa práce s verejnosťou so zameraním na vzdelávanie pre žiakov základných škôl, ako aj budovania spolupráce pri profilácii základnej školy priamo v obci Svätý Anton, a to rozšírením o nový akreditovaný vyučovací predmet poľovníctvo a ochrana prírody. Múzeum vytvára podmienky na zhodnocovanie, prezentáciu, vzdelávanie a ochranu prírodného a kultúrneho dedičstva. Svojou činnosťou pomáha rozvíjať svoju vzdelávaciu funkciu a priťahuje pozornosť širšej verejnosti v komunite, regióne alebo skupine, v ktorej pôsobí. Interakcia s komunitou a propagácia dedičstva je neoddeliteľnou súčasťou vzdelávacej funkcie Múzea.

**Kľúčové slová:** múzeum, vzdelávanie, poľovníctvo, ochrana prírody, región

### ABSTRACT

The paper provides experience from the Museum in Svätý Anton of working with the public focusing on education for primary school pupils as well as creating cooperation in profiling the primary school directly in the municipality of Svätý Anton by expanding with a new school subject Hunting and Nature Protection. Thus, the Museum creates conditions for the appreciation, presentation, education and support of the natural and cultural heritage. Through its activities, the Museum helps develop its educational function and attract the attention of the general public in the community, region or group in which it operates. Interacting with the community and promoting their heritage is an integral part of the Museum's educational functions.

**Keywords:** museum, education, hunting, nature protection, region

## 1 ÚVOD

Múzeum vo Svätom Antone spolu so Základnou školou s materskou školou Ferdinanda Coburga vo Svätom Antone pripravili v novom školskom roku 2020/2021 novinku vo vzdelávaní. Spoločným záujmom a intenzívnou spoluprácou rozšírili učebné osnovy o nový vyučovací predmet poľovníctvo a ochrana prírody (vrátane rybárstva). Ide o systematické dlhodobé prepojenie poslania a významu školy nesúcej meno F. Coburga, ktorý miloval prírodu a poľovníctvo, a Múzea. V kaštieli, kde Múzeum sídli, je pripravená aj poľovnícka učebňa, ktorú môžu žiaci využívať v priebehu školského roka na zopakovanie si vedomostí. Učebňa je situovaná v priestoroch renovovanej banketky v juhovýchodnej časti kaštieľa a prístupná je nielen zvnútra kaštieľa, ale aj samostatným vchodom z historického parku. Učebňa sa skladá z dvoch hlavných miestností, vstupnej chodby s priestorom na osobné odloženie vecí a hygienického zázemia. Učebňa je zariadená školskými stoličkami a lavicami s kapacitou pre 20 a viac žiakov, tiež stoličkami so samostatnou podložkou na písanie, ako aj spoločnými stolmi na kreatívne práce. Pomocné samostatne stojace vitríny slúžia na vizuálne vzdelávanie, je možné obmieňať ich predmetmi z depozitárov, ktoré súvisia s časovým a tematickým zameraním. Výskumný kútik je vybavený elektronickým mikroskopom

a preparátmi na pozorovanie. Literatúra a dataprojektor sú taktiež súčasťou. Múzeum so svojimi historickými expozíciami a diorámami s preparátmi zveri je súčasne jednou veľkou učebňou v priebehu celého školského roka.



**Obrázok 1 a 2 Interiér učebne**

Zdroj: archív MSA

## 2 PRÍPRAVA, AKREDITÁCIA A VYUČOVANIE PREDMETU POĽOVNÍCTVO A OCHRANA PRÍRODY

Prvopočiatočnú myšlienku o vzniku predmetu v roku 2017 inicioval vtedajší riaditeľ Múzea vo Svätom Antone Ing. M. Číž ako myšlienku prepojenia múzea so školou, ich vzájomnej spolupráce a využitia potenciálu, čím by sa vyučovanie v škole zatraktívnilo.

Až v roku 2020 sa myšlienke vytvorenia nového predmetu začali intenzívne venovať Mgr. Jurana Takáčová, Ing. Marián Číž a Ing. Štefan Engel, PhD., spolupráca ktorých viedla k vytvoreniu učebných osnov predmetu poľovníctvo a ochrana prírody. Vyučovací predmet vzišiel bez akejkoľvek finančnej podpory.

Na základe počtu hodín, ktoré mala škola k dispozícii, sa v školskom roku 2020/2021 zaradil predmet poľovníctvo a ochrana prírody do školského vzdelávacieho programu, ktorý si škola vytvára na základe podmienok a záujmov (profilácie).

Učebné osnovy a zaradenie predmetu poľovníctvo a ochrana prírody do vzdelávacieho programu schválila Rada školy v auguste 2020.

Vyučovanie predmetu začalo v školskom roku 2020/2021. Začala ho Ing. Božena Kminiaková, pokračovala Mgr. Martina Rievajová. Vyučovanie v priestoroch kaštieľa bolo ovplyvnené opatreniami proti COVID 19, preto prebiehalo len v škole. Po uvoľnení opatrení a možnosti vyučovať v exteriéri Múzeum pripravilo pre žiakov Detský deň sv. Huberta 2021 na tému „Prechádzka s HUBERTOM“ ako odkaz legendy



**Obrázok 3 Logo Detského dňa sv. Huberta**

Zdroj: archív MSA



o sv. Hubertovi a tiež na tému „V núdzi spoznáš priateľa“. Táto téma bola v rámci predmetu poľovníctvo a ochrana prírody odprezentovaná ako starostlivosť o voľne žijúcu zver. Bol čas núdze, a preto sme lesným zvieratkám zanesli do poľovníckych zariadení v parku trošku poľovníckych dobrôt.

Až v samotnom závere školského roka sme mohli žiakov privítať v učebni špeciálne vytvorenej na tento predmet, aj keď deti už vedeli a vedia, že Múzeum a jeho prírodné okolie je jednou veľkou učebňou.

Na základe odučených hodín a postrehov vyučujúcich (zmeny časovej dotácie pre jednotlivé tematické celky) budú osnovy revidované v období júl – august 2021.

### 3 Hlavný motív a úloha vyučovacieho predmetu poľovníctvo a ochrana prírody

Základom slova poľovníctvo je lov. Slovo poľovníctvo vzbudzuje u verejnosti pocit lovu či túžby poľovníka po dosiahnutí trofeje, ale aj obdiv jeho zručností, trpezlivosti či pochopenia jeho zanietenej práce pre samotnú zver a okolitú prírodu.

Poľovníctvo je cieľavedomá činnosť odborne vyškolených a hlavne zanietenejších ľudí, ktorí sa vo svojom voľnom čase zaujímajú o prírodu, prírodné procesy a zver, ktorá sa v prírode vyskytuje. Ide aj o celoročnú snahu dotvoriť tejto zveri vhodné podmienky na prežitie. Neodmysliteľnou súčasťou poľovníctva je história, etika, osveta, ale aj kynológia, sokolarstvo, strelectvo alebo vábenie zveri. Lesná a práve nám veľmi blízka múzejná pedagogika sa zdá byť vhodným prostriedkom a pútavou formou prezentácie poľovníctva už v začiatkoch výučby na základných školách s cieľom osvojiť si a správne pochopiť poľovnícku problematiku.

Múzejná pedagogika v podmienkach Múzea vo Svätom Antone a zároveň pamiatky hmotného kultúrneho dedičstva in situ je zameraná na osobité podmienky aplikácie teórie do praxe. Chápanie špecifických podmienok v týchto dvoch typoch a zároveň kumulovaných zariadeniach je podmienené zvládnutím terminológie, klasifikácie a odlišných prístupov k ich ochrane a prevádzkovaní. Prostredie týchto zariadení podmieňuje voľbu foriem a metód múzejnej edukácie a zároveň umocňuje interpretáciu informácií.

**Spoločný záujem** Múzea vo Svätom Antone a školy vychádza z potreby venovať náležitú pozornosť aj trvalo udržateľným princípom aktívneho manažmentu jednotlivých prírodných zdrojov SR. Pridaná hodnota výučby predmetu tohto typu vychádza z efektívneho a intenzívnejšieho prepojenia **národnej kultúrnej pamiatky Múzea vo Svätom Antone, historickej lokality UNESCO a Chránenej krajinskej oblasti Štiavnické vrchy s dôrazom na popularizáciu tradícií, histórie a kultúry s cieľom posilniť edukatívny potenciál, zatriktívniť región a zvýšiť všeobecný záujem o poľovníctvo.**

Novozaložený vyučovací predmet poľovníctvo zahŕňa aj tému ochrany prírody. Má byť prehĺbovaním vzťahu detí k prírode prostredníctvom poznávania zvierat vrátane vábenia zveri, vtákov a hmyzu a ich významu a dôležitosti pre život človeka, poznania kolobehu života zvierat v prírode, chápania významu starostlivosti o prírodu a zvieratá. Vyučujúci hravou formou približuje žiakom dôležitosť prírody, potrebu jej rešpektovania, chránenia a taktiež prácu poľovníkov. Cieľom je, aby žiaci pochopili, že poľovníci na zver nielen poľujú, ale sa o ňu aj starajú, počítajú ju, zisťujú, ktoré zvieratá majú problémy s prežitím súvisiacim s ekologickými a environmentálnymi zmenami v prírode.

Hlavným cieľom predmetu poľovníctvo a ochrana prírody je učiť žiakov chrániť planétu, prírodu, vážiť si ju, uvedomovať si jej jedinečnosť, krásu, rozmanitosť. Žiaci si prostredníctvom daného predmetu uvedomia, že človek v prírode získava energiu, pokoj, že príroda bez človeka existovať dokáže, ale človek bez prírody nie. Žiaci si tiež uvedomujú, že všetko živé má právo na primerané zaobchádzanie, nie ničenie, týranie, pretože všetko živé vníma bolesť presne tak, ako človek. Žiaci ľahšie spoznávajú, že poľovanie, lov, ťažba dreva i výrub stromov podliehajú určitým normám a právnej úprave vo verejnom dianí a živote.

Nasledujúca **tabuľka 1** približuje vzdelávací štandard predmetu pre 1. ročník. Nie je naším cieľom v tomto príspevku odprezentovať vzdelávacie štandardy pre všetky ročníky, preto na utvorenie si predstavy ponúkame túto ukážku.

**Tabuľka 1 Vzdelávací štandard 1. ročníka – ukážka**

Poľovníctvo a ochrana prírody	
Výkonový štandard	Obsahový štandard
Žiak na konci 1. ročníka základnej školy vie/dokáže: rozprávať o práci poľovníkov – význam, cieľ	poľovnícka osвета
poznať prácu poľovníkov v minulosti porovnať prácu poľovníkov v minulosti a súčasnosti	história poľovníctva
poznať a chápať význam a funkciu poľovníctva	funkcie poľovníctva
poznať a opísať poľovnícke symboly poznať, opísať, vymenovať	poľovnícke symboly
vedieť vysvetliť význam poľovníckych signálov poznať význam poľovníckych signálov, ich využitie poznať, opísať, vymenovať	poľovnícke signály
vedieť, že poľovnícke motívy boli súčasťou umenia	poľovníctvo v umení
vysvetliť význam prírody pre človeka opísať prácu poľovníkov parky, národné parky vedieť sa správne obuť a obliecť do prírody – vysvetliť a zdôvodniť správanie sa v prírode, základná výbava batohu vysvetliť význam chránených území, parkov	ekológia a chránené územia, príroda
vysvetliť význam starostlivosti o zver v zime	starostlivosť o zver v zime
poznať príbehy s poľovníckou tematikou	poľovníctvo a literatúra
poznať charakteristické znaky zvierat pomenovať niektoré stromy, zvieratá	zvieratá, stromy
poznať lesné vtáky – ich hniezdenie, charakteristické znaky počúvanie a poznávanie spevu vtákov	vtáky
poznať lesné plody a huby poznať nebezpečenstvo konzumovania neznámeho plodu	lesné plody
poznať lesnú zver, vtáctvo, hmyz, správanie zvierat vo voľnej prírode	hmyz
poznať plazy, ich význam, charakteristické znaky, nebezpečenstvo	plazy
poznať niektoré poľovnícke časopisy	poľovníctvo v časopisoch
charakteristické znaky – poznať, vymenovať, opísať život	opakovanie: lesné zvieratá a vtáky
charakteristické znaky – poznať, vymenovať, opísať život	huby a plody
vedieť sa správne obliecť a obuť do prírody, správanie v prírode	odev a obuv správanie v lese a prírode

### 4 ZAMERANIE VYUČOVACIEHO PREDMETU POĽOVNÍCTVO A OCHRANA PRÍRODY

Akreditovaný vyučovací predmet „poľovníctvo a ochrana prírody“ je zameraný na žiakov už od prvého stupňa základnej školy s cieľom učiť ich rozumieť prírode. Vo svojej podstate je potrebné správne argumentovať a vysvetliť, vzdelávať, aby žiaci správne chápali význam prírody, mali ju radi, vážili si ju, starali sa o ňu, ctili si ju. Je to krok k poznaniu a poznávaniu, ako má človek s prírodou žiť tak, aby sa navzájom dopĺňali, pomáhali si, mali vzájomný úžitok.

Osnovy predmetu sú rozdelené do **teoretickej a praktickej časti**. V teoretickej časti žiaci získavajú poznatky o poľovníctve ako organizácii, jej význame, činnosti, spôsobe práce, ale aj o jej pravidlách, etickom kódexe. Ak si žiaci osvoja pravidlá etického kódexu poľovníkov a prenesú časť kódexu do svojho správania sa v bežnom živote, pomôžu nielen prírode, ale aj medziľudským vzťahom, ktoré v poslednej dobe menia svoju tvár presne tak isto, ako sa mení vzťah ľudí k prírode.

V praktickej časti, ktorá sa realizuje vo forme vychádzok, žiaci poznávajú prírodu, vnímajú ju sluchom, zrakom i hmatom. Učia sa poznávať rastliny, dreviny, živočíchy, hmyz, ich spôsob života tak, aby pochopili, ako príroda funguje. Všímajú si, čo ľudia svojím konaním na prírode menia, ako a prečo postupne miznú niektoré živočíchy, rastliny, hmyz, ako človek svojím konaním do krajiny zasahuje. Žiaci chápu, prečo a ako je potrebné prírodu chrániť, starať sa o ňu, čím pomôžu nielen sebe, ale aj mnohým iným – všetkým, čo žijú na Zemi.

Osnovy predmetu budú po 4 rokoch revidované. Vzhľadom na to, že ide o nový predmet, ktorý sa bude vyučovať na oboch stupňoch základnej školy, ciele a okruhy predmetu sa opakujú, pretože žiaci 5. ročníka musia začať s výučbou tak ako žiaci 1. ročníka, teda od základných pojmov. Keď žiaci 1. ročníka základnej školy, ktorí si začnú plniť povinnú školskú dochádzku v školskom roku 2020/2021, prejdú na 2. stupeň, budú okruhy, obsah a ciele predmetu prispôsobené tomu, že títo žiaci už budú mať jeho základy, a teda bude možné obsah vzdelávania rozšíriť.



Obrázok 4 Výučba v historickom parku

Zdroj: archív MSA

### 5 ZÁVER

Príspevok je ukážkou spolupráce Múzea vo Svätom Antone a Základnej školy s materskou školou Ferdinanda Coburga vo Svätom Antone. Za prioritu si kladieme naplniť hlavný cieľ predmetu poľovníctvo a ochrany prírody. Tým cieľom je naučiť deti chrániť planétu, prírodu, vážiť si ju, uvedomovať si jej jedinečnosť, krásu a rozmanitosť. Žiaci vedia, že poľovníci a lesníci okrem lovenia a ťažby aj sadia, starajú sa, liečia, ochraňujú, hospodária trvalo udržateľným spôsobom.

Samotné poľovníctvo ponúka množstvo zaujímavých činností. Poslaním poľovníkov je zveľaďovať ho, šíriť jeho osvetu, lebo „poľovníctvo má zmysel“ a pre žiakov je zdrojom nového poznania.

Prvé skúsenosti s vyučovaním tohto predmetu sú nad očakávanie, aj napriek ťažkému pandemickému roku a prijatým opatreniam, kedy výučba prebiehala väčšinou v online priestore. Záujem žiakov pretrvával v priebehu celého školského roku 2020/2021, kedy školu navštevovalo 97 žiakov v 9 samostatných triedach, teda od prvého až po deviaty ročník. Po uvoľnení opatrení výučba prebiehala aj v exteriéri kaštiľa a žiaci sa na konci školského roka zoznámili aj s novou učebňou v Múzeu. Nasledujúci školský rok 2021/2022 bude pre nás rovnako veľkou výzvou.

### Podakovanie

Podakovanie patrí cteným a zanietým kolegom-pedagógom ZŠ s MŠ F. Coburga vo Svätom Antone, najmä Mgr. Jurane Takáčovej, Mgr. Petre Slobodovej a Ing. Božene Kminiakovej, ale aj obci Svätý Anton na čele s pánom starostom Martinom Kminiakom.

Zároveň podakovanie patrí aj kolegom múzejníkom zo Svätého Antona, najmä bývalému riaditeľovi Ing. Mariánovi Čížovi, Bc. Kataríne Jakubíkovej, Ivanovi Šopoňovi a Mgr. Martine Šmondrkovej.

### LITERATÚRA

1. ČÍŽ, M. 2020, *Najväčšie bohatstvo máme doma*, občasník Svätého Antona, 1/2020, ročník XVIII., str. 8-9, ISSN 1338-8762
2. ENGEL, Š., 2020, *Školský poľovnícky Pondelok*, občasník Svätého Antona, 4/2020, ročník XVIII., str. 5-6, ISSN 1338-8762
3. ENGEL, Š., MLYNÁRIK, J. 2020. *Aby vábenie neutíchlo*. Zborník Múzea vo Svätom Antone, ročník XXIV., 2020, str. 319-321, ISBN 978-80-973113-2-2

### Internetové zdroje

4. Žiaci sa po novom učia o poľovníctve i ochrane prírody, 13. 03. 2021.  
Dostupné na internete: <https://myziar.sme.sk/c/22619386/ziaci-sa-po-novom-ucia-o-polovnictve-i-ochrane-prirody.html>
5. Netradičné vyučovanie na základnej škole v obci pri Banskej Štiavnici: Žiakom zriadili triedu v kaštieli! 02. 04. 2021.  
Dostupné na internete: <https://www.cas.sk/clanok/1105891/netradicne-vyucovanie-na-zakladnej-skole-v-obci-pri-banskej-stiavnici-ziakom-zriadili-triedu-v-kastieli/>

# 17 VOJENSKÉ LESY A MAJETKY SR AKO REALIZÁTOR AKTIVÍT LESNEJ PEDAGOGIKY

## MILITARY FORESTS AND ESTATES OF THE SR AS A PROTAGONIST OF FOREST PEDAGOGY ACTIVITIES

Katarína HYŽOVÁ<sup>1</sup> – Andrea MELCEROVÁ<sup>2</sup>

<sup>1</sup> *Vojenské lesy a majetky Slovenskej republiky, š. p., Lesnícka 23, 962 63 Pliešovce, vlm@vlm.sk*

<sup>2</sup> *Národné lesnícke centrum – Ústav lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen, T. G. Masaryka 22, 960 01 Zvolen, +421 45 5314 436, nlc@nlcsk.org*

### ABSTRAKT

Príspevok sa zaoberá realizáciou aktivít lesnej pedagogiky v podmienkach štátneho podniku Vojenské lesy a majetky SR (VLM SR). Jeho hlavný obsah tvorí popis aktivít lesnej pedagogiky ako kľúčového nástroja pre komunikáciu s verejnosťou, čo sa realizuje pre rôzne cieľové skupiny.

**Kľúčové slová:** les, lesná pedagogika, cieľová skupina, lesníctvo

### ABSTRACT

The conference paper describes Forest Pedagogy activities in the environment of Military Forests and Estates of the Slovak Republic (MFE SR). The main content of the paper is a description of Forest Pedagogy activities for different target groups as a key tool for communication and public relations in forest management.

**Keywords:** forest, forest pedagogics, target group, forest management

## 1 ÚVOD

Vojenské lesy a majetky Slovenskej republiky, štátny podnik so sídlom v Pliešovciach, vznikli po rozdelení Československa 1. januára 1993 zakladacou listinou Ministerstva obrany SR. Jeho úlohou je zabezpečovanie efektívneho a ekologického obhospodarovania lesnej a poľnohospodárskej pôdy i prírodných zdrojov vo vojenských a výcvikových priestoroch armády SR. Podnik aktuálne hospodári na výmere 65 431 ha lesnej pôdy. Štátny podnik riadi priamo Správu lesov Pliešovce a odštepne závody v Malackách, Kežmarku a Kamenici nad Cirochou.

Hlavným cieľom aktivít práce s verejnosťou štátneho podniku Vojenské lesy a majetky SR je zvýšenie environmentálneho povedomia obyvateľov a prispievanie k zlepšeniu vnímania lesníctva v očiach verejnosti. Lesná pedagogika v tomto zmysle predstavuje ideálny nástroj pre prácu so širokou laickou i odbornou verejnosťou. VLM SR sa aktívne zaoberajú komunikáciou, výchovou a lesníckou osvetou širokej verejnosti v koordinácii s Národným lesníckym centrom – Ústavom lesníckeho poradenstva a vzdelávania vo Zvolene.

## 2 LESNÁ PEDAGOGIKA AKO KLÚČOVÝ NÁSTROJ PRE PRÁCU S VEREJNOSŤOU

Lesná pedagogika ako moderná forma komunikácie s verejnosťou je najjednoduchšou cestou lesníkov ako širokej verejnosti priblížiť prostredie lesa a funkcie lesného hospodárstva. Autentická prezentácia lesníctva lesným pedagógom vhodným spôsobom poukazuje na to, ako môže partnerstvo medzi človekom

a prírodou vyzeráť prinášajúc pritom úžitok a prospech obom. Začiatky aktivít práce s verejnosťou v podmienkach VLM SR možno datovať už od vzniku samotného štátneho podniku. Avšak cieľavedomé aktivity práce s verejnosťou s prvkami lesnej pedagogiky začali až v roku 2007, potom ako sa VLM SR stali partnerom celoslovenského podujatia Lesnícke dni vo Zvolene. V rámci spolupráce s Národným lesníckym centrom – Ústavom lesníckeho poradenstva a vzdelávania vo Zvolene boli vyškolené prvé lesné pedagogičky Zuzana Balandová a Terézia Filipová. Obe zamestnankyne VLM SR absolvovali akreditovaný vzdelávací program Lesná pedagogika v roku 2008. Lesní pedagógovia prostredníctvom zážitkových hier a aktivít zmyslového vnímania objasňujú odborné informácie o význame lesa, lesnom hospodárstve a o práci lesníkov. Špeciálnu pozornosť v rámci aktivít lesnej pedagogiky venujú práci s deťmi na lesných vychádzkach v lese alebo v besiedkach v školských zariadeniach. Najviac zaraďovanými a obľúbenými témami v rámci aktivít lesnej pedagogiky vo VLM SR je poznávanie stromov a lesných zvierat, práca lesníka a ochrana lesa.

Lesní pedagógovia Vojenských lesov a majetkov SR, š. p., zameriavajú aktivity lesnej pedagogiky hlavne na lesné vychádzky, poznávanie lesa a života v ňom, ktoré sa vždy spájajú s prednáškou. Hlavnou cieľovou skupinou sú deti z materských a základných škôl. V kalendárnom roku vykonávajú lesní pedagógovia priemerne 15 takýchto prechádzok a zúčastní sa ich v priemere 60 detí. Hlavnými témami prednášok sú najmä „Les a jeho fungovanie“ a „Život v lese“. VLM SR, š. p. sú každoročne spoluorganizátorom akcie Deň Zeme. Táto akcia je určená pre žiakov druhého stupňa základných škôl a zúčastňuje sa jej cca 300 žiakov.



**Obrázok 1 Slávnostné otvorenie Lesníckych dní vo Zvolene v roku 2018**

Zdroj: Archív NLC-ÚPLV Zvolen

Okrem vyššie spomenutých aktivít sa lesní pedagógovia z VLM SR pravidelne zúčastňujú aj celoslovenských lesníckych a poľovníckych podujatí. Sú partnermi celoslovenského podujatia Lesnícke

## Medzinárodná konferencia 2021

dni vo Zvolene (obrázok 1) a Lesníckych dní v Kežmarku a Prešove. V rámci podujatia lesní pedagógovia predstavujú verejnosti špecifickú prácu lesníkov v lesoch, ktoré sa využívajú na výcvik vojsk. Veľkému záujmu sa tešia hlavne deti, ktoré majú možnosť vidieť ťažkú techniku využívanú v našich lesoch na hospodárske účely alebo unikátne poľovnícke trofeje z lesov obhospodarovaných VLM SR. Lesná pedagogika je neodmysliteľnou súčasťou celoslovenských Dní Svätého Huberta a Detských Hubertových dní vo Svätom Antone a Hubertových dní v Pliešovciach, poľovníckych prehliadok a rovnako aj odborných lesníckych a poľovníckych výstav v Bratislave, Nitre i v zahraničí. Štátny podnik VLM SR svojím špecifickým hospodárskym zameraním na nesúvislom území Slovenska nemá možnosť realizovať dlhodobý koncept projektov na systematickú prácu s deťmi a mládežou. Aby sa naplnili ciele udržateľnej podpory vzdelávania mladej generácie a zvyšovania jej prírodovednej gramotnosti, VLM SR v roku 2012 prijali partnerstvo na projekte Detská lesnícka univerzita a ako hlavný partner projektu pravidelne podporuje jeho realizáciu a rozvoj (obrázok 2). S rovnakým cieľom VLM SR podporujú aj realizáciu regionálnej súťaže „Čo šepká les“, ktorú organizuje Múzeum vo Svätom Antone v spolupráci s regionálnymi lesníckymi a poľovníckymi inštitúciami. S cieľom informovať svojich zamestnancov o novinkách a aktivitách našich lesných pedagógov v regiónoch a spolupráci VLM SR má lesná pedagogika svoju pravidelnú rubriku v podnikovom časopise *Vojenské lesy*.



**Obrázok 2 Prírodná promócia absolventov Detskej lesníckej univerzity v roku 2021**

Zdroj: Archív NLC – ÚLPV Zvolen

V roku 2016 sa dvaja zamestnanci VLM SR, š. p., Bc. Oľga Petrásová a Ing. Ľubomír Babič, zúčastnili vzdelávacieho kurzu Lesný sprievodca. Cieľom tohto vzdelávania bolo prostredníctvom inovatívnych

metód a prístupov environmentálneho vzdelávania pripraviť účastníkov na zážitkové sprevádzanie návštevníkov po lesnom prírodnom prostredí. Vzdelávací program bol akreditovaný Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR a bol realizovaný v rámci projektu Lesy pre spoločnosť – lesy bez bariér (FOR SOC, CBC01013). Vyškolení lesní sprievodcovia absolvovali aj témy a praktické aktivity lesnej pedagogiky ako zážitkovej formy sprevádzania, v ďalšom období sa zúčastňovali programov S lesníkom do lesa v spolupráci s Lesmi Spišská Belá, s.r.o.

### 3 ZÁVER

Lesníctvo a poľovníctvo je v súčasnej dobe pod enormným tlakom verejného záujmu. Menia sa záujmy verejnosti týkajúce sa využívania lesa, podporuje sa prírode blízke hospodárenie či hľadanie nových možností vo využívaní prírodných zdrojov v bežnom živote človeka. Lesná pedagogika svojím konceptom ponúka množstvo možností ako verejnosti slušne a odborne priblížiť význam lesa pre človeka a udržateľné hospodárenie v ňom. Veľkým benefitom lesnej pedagogiky je, že umožňuje vytvárať a realizovať projekty založené na spolupráci všetkých relevantných lesníckych a poľovníckych subjektov. Svojou širokou paletou aktivít a možnosťami vytvoriť program pre akúkoľvek cieľovú skupinu je najefektívnejším nástrojom slušnej a konštruktívnej komunikácie s verejnosťou, akú lesnícke subjekty majú. V budúcnosti VLM SR chcú naďalej podporovať spoluprácu na celoslovenských lesníckych a poľovníckych podujatiach, ale rovnako majú zámer rozvíjať aktivity lesných pedagógov so školami v regiónoch.

### Podakovanie

Príspevok vznikol vďaka spolupráci medzi VLM SR, š. p. a Národným lesníckym centrom.

### LITERATÚRA

1. JALOVIAROVÁ, V. a kol. 2016. *Študijná príručka k vzdelávaciemu programu Lesný sprievodca*. Národné lesnícke centrum – Ústav lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen, 57 s. ISBN 978 – 80 – 8093 – 220 – 6
2. MARUŠÁKOVÁ, Ľ. a kol. 2010: *Lesná pedagogika ako súčasť environmentálnej výchovy na Slovensku – Koncepcia rozvoja*. Národné lesnícke centrum Zvolen, 65 s. ISBN 978-80-8093-126-1
3. TARABA, M. 2021: *Správa o lesnej pedagogike ako súčasti environmentálnej výchovy za rok 2020*. Národné lesnícke centrum – Ústav lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen, 17 s.

### Internetové zdroje

4. <http://lesnapedagogika.sk>
5. <http://vlm.sk/lesna-pedagogika>



# 18 LESNÍ PEDAGOGIKA V ČESKÉ REPUBLICE

## FOREST PEDAGOGY IN THE CZECH REPUBLIC

**Lada Matoušková Prylová**

*Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, Nábřežní 1326, 250 01 Brandýs nad Labem, Česká republika, Tel: +420 321 021 117, e-mail: MatouskovaPrylova.lada@uhul.cz*

### ABSTRAKT

V České republice mají aktivity lesní pedagogiky více jak dvacetiletou tradici a kurzy lesní pedagogiky devatenáctiletou. Za tu dobu se vyškolilo přes tisíc lesních pedagogů. Na aktivitách lesní pedagogiky se podílí lesnické organizace. Kromě loňského roku, který byl ovlivněn pandemií covid-19, byl pozorovatelný trend ve zvyšujícím počtu aktivit. Lesní pedagogiku v ČR od roku 2007 koordinuje Pracovní skupina Ministerstva zemědělství složená ze zástupců lesnických subjektů. Lesní pedagogika je uvedena v Koncepci státní lesnické politiky do roku 2035. Česká republika je aktivní i mezinárodně, je členem Evropské pracovní skupiny pro lesní pedagogiku, v minulosti byla partnerem hned několika projektů, a se podílela na vzniku Komunikační strategie EU v oblasti lesnictví.

**Klíčová slova:** Lesní pedagogika, lesní pedagog, Česká republika

### ABSTRACT

In the Czech Republic, activities of forest pedagogy have a tradition of more than twenty years and forest education courses have a nineteen-year tradition. During that time, over a thousand forest educators were trained. Activities of forest pedagogy are implemented by forest organizations. Except for the last year which was affected by the pandemic of covid-19, a trend was observed toward the increasing number of activities. Since 2017, forest pedagogy and its activities in the Czech Republic have been coordinated by a working group of the CR Ministry of Agriculture composed of representatives of forest entities. Forest pedagogy has been included in the State Forest Policy Concept until 2035. The Czech Republic participates also in international forest activities; it is a member of the Subgroup Forest Pedagogics, in the past it was a partner in several projects and it also participated in the creation of EU Forest Communication Strategy.

**Keywords:** Forest pedagogy, forest pedagogue, Czech Republic

## 1 HISTORIE

Historie lesní pedagogiky u nás je podobně dlouhá jako na Slovensku, přes 20 let. O lesní pedagogice v ČR můžeme totiž hovořit od konce 90. let 20. st., kdy se několik zaměstnanců střední lesnické školy (Integrované střední školy lesnické ve Vimperku) proškolilo na kurzu lesní pedagogiky v Rakousku. Poté začali sami pořádat nejprve akce lesní pedagogiky pro děti a od r. 2002 i školit nové lesní pedagogy. Převzali zde rakouský model lesní pedagogiky, který upravili pro naše podmínky.

Kurzy lesní pedagogiky byly na škole v roce 2003 ukončeny, ale ve školení lesních pedagogů na ně navázalo Sdružení lesních pedagogů ČR při Střední lesnické škole v Hranicích. Od roku 2005 organizují základní kurzy a od roku 2007 i nadstavbové kurzy. V roce 2013 a 2014 se do pořádání kurzů pod jejich záštitou zapojila i Fakulta lesnická a dřevařská České zemědělské univerzity v Praze ve spolupráci s Lesy hlavního města Prahy.

Od roku 2002 se do aktivit lesní pedagogiky zapojila většina lesnických organizací a od té doby se jejich počet i množství účastníků neustále zvyšuje. Výjimku tvoří akorát loňský a letošní rok, což úzce souvisí s výraznými omezeními v souvislosti s celosvětovou pandemií covid-19. Předpokládám, že po těchto výrazně digitálních letech, zaznamenáme u školních kolektivů zvýšenou poptávku po aktivitách v lese.



Obrázek 1 Logo lesní pedagogiky v ČR



Obrázek 2 Lesní pedagogika

Zdroj: Tomáš Zamec

## 2 KOORDINACE LESNÍ PEDAGOGIKY V ČR

Od roku 2002 se do aktivit lesní pedagogiky zapojila většina lesnických organizací. Postupně se zvyšovalo i množství akcí pořádaných lesními pedagogy a tím vznikla potřeba systematictější vzájemné komunikace mezi organizátory, tu Ministerstvo zemědělství vyřešilo ustanovením **Pracovní skupiny zabývající se lesní pedagogikou v ČR** v roce 2007. Pracovní skupina je poradním orgánem ředitele odboru koncepcí a ekonomiky lesního hospodářství Ministerstva zemědělství. Členy Pracovní skupiny

jsou zástupci 12 lesnických organizací a koordinátorem této skupiny je Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem (ÚHÚL).

Jedním z prvních hlavních úkolů této skupiny byla příprava dokumentu „Jednotný postup pro realizaci lesní pedagogiky u lesnických subjektů v ČR“, ke kterému se v roce 2010 svým podpisem přihlásili představitelé nejvýznamnějších subjektů v lesnictví. V následujících letech byl dokument ještě v pravidelných dvouletých intervalech doplňován akčním plánem. Poslední byl v roce 2018 na období 2018–2020, který podepsali zástupci 17 lesnických subjektů. Na rok 2020 byl již připraven akční plán na další období, ale jeho podpis byl kvůli pandemické situaci zatím odložen.

Pracovní skupina podporuje spolupráci lesnických organizací a lesních pedagogů, koordinuje celorepublikové aktivity např. každoroční Týden lesů. Dále vytváří osvětové materiály, které přibližují veřejnosti hospodaření v lesích. Pracovní skupina také tematicky plní každoroční semináře pro lesní pedagogy. Vede evidenci aktivit lesní pedagogiky a vydává každoroční výroční zprávu. Zabývá se propagací lesní pedagogiky a spravuje webové stránky [www.lesnipedagogika.cz](http://www.lesnipedagogika.cz) a [www.facebook.com/lesnipedagogika](https://www.facebook.com/lesnipedagogika).

### 2.1 DALŠÍ VÝZNAMNÉ STRATEGICKÉ DOKUMENTY

Potřeba podporovat lesní pedagogiku jako jednoho z hlavních komunikačních nástrojů lesnického sektoru je uvedena v Koncepti státní lesnické politiky do roku 2035 a v jejím Aplikačním dokumentu. Tento strategický dokument schválila vláda v roce 2020. Dokument stanovuje 4 dlouhodobé cíle lesního hospodářství. Lesní pedagogika je uvedena v cíli „Posilovat význam poradenství, vzdělávání, výzkumu a inovací v lesním hospodářství“. Potřeba rozvíjet lesní pedagogiku byla uvedena i v předcházejícím vládním dokumentu Národní lesnický program II.

Lesní pedagogika je zakotvena i ve Strategii resortu Ministerstva zemědělství České republiky s výhledem do roku 2030 a v dokumentu Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a environmentální poradenství na léta 2016 – 2025.

## 3 SYSTÉM VZDĚLÁVÁNÍ LESNÍCH PEDAGOGŮ V ČESKÉ REPUBLICE

Lesním pedagogem se mohou stát odborníci s lesnickým vzděláním či pracovníci v lesnictví, kteří úspěšně absolvují **kurz lesní pedagogiky**.

V kurzu si lesníci osvojují základy pedagogiky, psychologie a didaktiky, a připravují se na práci s veřejností v lese, zejména s třídními kolektivy (MŠ, ZŠ, SŠ). První lesní pedagogové byli v ČR vyškoleni v roce 2002. Lesní pedagogové jsou nejčastěji zaměstnanci z různých typů lesnických organizací (například městské lesy, státní lesy, státní organizace) ale i studenti lesnických škol.

Od roku 2007 přibyl ještě kurz nadstavbový. Ten je určen pro absolventy (základního) kurzu. V něm si rozšiřují znalosti a dovednosti v práci s dalšími cílovými skupinami – dospělými, skupinami se specifickými vzdělávacími potřebami a seniory. Oba kurzy obsahují nejen teorii, ale i si účastníci aktivity v praxi vyzkoušejí.

Obsah kurzů vychází z evropského projektu PAWS – Pedagogické aktivity v lese – koncepce semináře pro lesníky. Projektu se zúčastnilo 6 států včetně České republiky a Slovenska. Určitě lze projektu přisoudit velký podíl na dosavadní spolupráci v lesní pedagogice s našimi slovenskými sousedy.

Za svou devatenáctiletou historii pořádání kurzů lesní pedagogiky v ČR tato školení absolvovalo přes tisíc (1 178) lesních pedagogů a z toho pětina (185) se vyškolila i v nadstavbovém kurzu. Přibližně 9 % všech osob pracujících v lesnickém sektoru absolvovalo základní kurz lesní pedagogiky.

Po absolvování kurzu se lesní pedagogové mohou dále vzdělávat a sdílet své zkušenosti na **seminářích pro lesní pedagogy**. Tyto semináře organizačně zajišťuje Ústav zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI) na základě zadání Ministerstva zemědělství a výše zmíněné Pracovní skupiny.

První seminář se uskutečnil již v roce 2008. Od té doby se semináře konají obvykle dvakrát ročně, na jaře a na podzim na různých místech České republiky. Na několika z nich byli mezi účastníky i lesní pedagogové ze Slovenska. Doufám, že výjimku tvořil loňský a letošní rok, kdy pandemická situace nedovolila setkání lesních pedagogů, a tak bylo nahrazeno sérií webinářů. I když pro mnohé účastníky byla tato forma vzdělávání novinkou a v počátcích panovala lehká nedůvěra, tak počty přihlášených a zpětná vazba nakonec ukázaly, že se tato forma stala důstojnou náhradou za tradiční semináře. Přesto věřím, že podzimní seminář letos proběhne opět naživo.



**Obrázek 3 Titulní strana kalendáře pro učitele 1. stupně základních škol**

Zdroj: ÚHÚL

## 4 AKTIVITY LESNÍ PEDAGOGIKY

Aktivity lesní pedagogiky probíhají nejčastěji v lese, program obvykle trvá 2–4 hodiny, může ale být i celodenní. Skupiny zájemců z řad mateřských, základních a středních škol, dospělých, či skupin se specifickými vzdělávacími potřebami lesník provádí lesem, kde je prostřednictvím vlastního prožitku v přírodě nechává nahlédnout do lesnického zákulisí.

Těchto „klasických“ akcí lesní pedagogové uspořádali v roce 2019 téměř tři tisíce pro více jak 100 tisíc účastníků především z řad dětí a mládeže. V posledních letech byla tendence přibývání množství akcí, ale v roce 2020 byly akce lesní pedagogiky citelně ovlivněny pandemií covid-19. Uzavření škol a omezení shromažďování po většinu roku omezilo kontaktní činnost lesní pedagogiky na minimum. Přes tato omezení lesní pedagogové uspořádali přes tisíc programů v lese pro více jak 35 tisíc účastníků.

Dalším typem aktivit jsou hromadné akce v souvislosti s různými výstavami a veletrhy nebo třeba akce v rámci Dne Země. Tyto akce jsou vlastně takovou ochutnávkou lesní pedagogiky a pozvánkou na klasickou několikahodinovou akci do lesa. Lesní pedagogové se v roce 2019 zúčastnili více než 600 těchto osvětových akcí, jež navštívilo přes 240 tisíc návštěvníků. Opět v loňském roce bylo množství těchto akcí výrazně nižší z důvodu opatření v souvislosti s pandemií. Vlastních akcí bylo zhruba 6x méně než v předchozím roce s 3x méně účastníky. Přesné údaje o počtu aktivit a jejich účastníků za poslední

roky jsou uvedeny v tabulce 1 dále. Údaje za konkrétní roky jsou uváděny v každoročních výročních zprávách lesní pedagogiky a ve Zprávách o stavu lesa a lesního hospodářství ČR tzv. Zelených zprávách za příslušný rok.

**Tabulka 1 Přehled aktivit lesní pedagogiky v posledních letech**

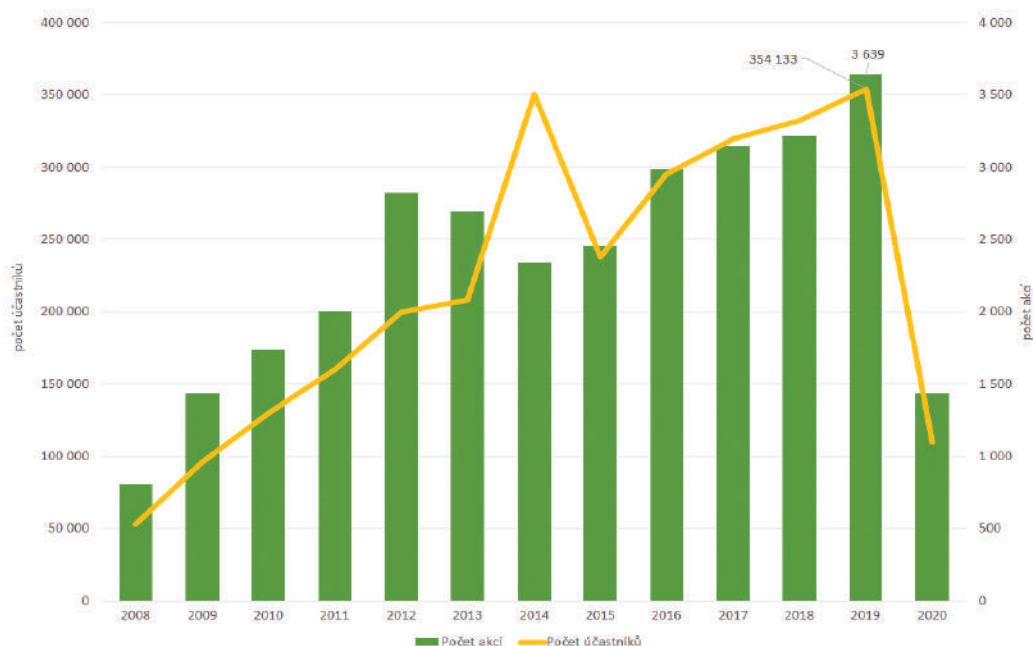
Typ akce	2015		2017		2019		2020	
	akce	účastníci	akce	účastníci	akce	účastníci	akce	účastníci
Klasické	2 046	85 855	2 512	95 261	2 973	105 815	1 319	36 213
Hromadné	409	152 180	638	224 425	658	248 041	106	73 314

Zdroj: Výroční zprávy lesní pedagogiky, Pracovní skupina zabývající se lesní pedagogikou v ČR

Část akcí lesní pedagogové tradičně organizují v rámci **Týdne lesů** (2. květnový týden). Týdny lesů se v ČR konají od roku 2008, kdy pořádání osvětových akcí pro veřejnost odstartoval Evropský týden lesů. Týdny lesů v ČR mají vždy nějaké společné téma. V roce 2021 to bylo „Les – zelená klimatizace“, tedy představení výhod lesní zelené klimatizace oproti té uměle vyrobené. V rámci Týdne lesů se lesníci v ČR snaží obecně zvyšovat zájem veřejnosti o les, lesnictví a o dřevo jako obnovitelnou surovinu.

V posledních letech získaly oblibu i tábory pro děti s lesnickou tematikou. Významným podnětem byl Česko-Slovenský letní lesní tábor v roce 2018. Lesní pedagogové z ČR a SR společně připravili pro děti z obou zemí výjimečně pestrý program v Antonstálu v Bílých Karpatech. Hlavní myšlenkou tábora bylo připomenout vzájemnou historii našich národů, která sahá samozřejmě i do lesnictví.

Kromě akcí připravují lesní pedagogové i materiály pro veřejnost, nejčastěji pro pedagogy na 1. stupni základních škol pro doplnění jejich výuky. V posledních letech to byly například kalendáře do tříd ZŠ vydané na školní roky a pracovní listy. Materiály vždy obsahují praktické aktivity pro doplnění výuky. Tyto materiály, a i například online hry jsou volně k dispozici na webových stránkách [www.lesnipedagogika.cz](http://www.lesnipedagogika.cz). O oblibě stránek svědčí, že jejich návštěvnost se za posledních 5 let téměř zdvojnásobila. Stejně tak se za poslední roky zvýšil zájem o profil lesní pedagogika na Facebooku ([www.facebook.com/lesnipedagogika](http://www.facebook.com/lesnipedagogika)), a to jak v dosahu jednotlivých příspěvků, tak v množství fanoušků.



**Graf 1 Přehled počtu akcí a účastníků lesní pedagogiky v letech 2008 – 2020**

Zdroj: Pracovní skupina zabývající se lesní pedagogikou v ČR

## 5 MEZINÁRODNÍ AKTIVITY

### 5.1 PROJEKTY

Za podnět ke společné česko-slovenské spolupráci v oblasti lesní pedagogiky považují mezinárodní projekt **PAWS** – Pedagogické aktivity v lese – koncepcce semináře pro lesníky, který probíhal v letech 2004 až 2007. Projektu se zúčastnilo 6 států (Německo, Rakousko, Slovensko, Velká Británie, Finsko a Česká republika). Za ČR byl partnerem ÚHÚL a Střední lesnická škola v Hranicích a za Slovensko Národní lesnické centrum (NLC). Projekt byl zaměřen na vytvoření konceptu seminářů včetně podpůrných materiálů – výukového CD a učebnice k lesní pedagogice. Tyto produkty byly v rámci projektu testovány v pilotních kurzech v partnerských zemích. Podoba kurzů lesní pedagogiky v ČR vychází z tohoto projektu.

Dalším mezinárodním projektem, ve kterém jsme spolupracovali se slovenskými partnery byl **CASE FOREST** (2008 – 2010). Na projektu se podíleli ještě partneři ze Švédska, Finska, Estonska, Lotyšska, Litvy a Bulharska. Jeho hlavním úkolem bylo zvýšit povědomí učitelů základních škol o významu trvale udržitelného rozvoje a seznámit učitele s finskou vyučovací metodou Lusto.

Několik českých kolegů spolupracovalo na slovenských projektech, jejichž výstupem byla Koncepcce rozvoje lesní pedagogiky na Slovensku (2010) a publikace obsahující základní informace o lesní pedagogice v EU (2010).

### 5.2 MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE

Česká republika má své zástupce v mezinárodním týmu specialistů na komunikaci v lesnictví Forest Communicators' Network (FCN) a i jeho podskupině, která se věnuje lesní pedagogice. V této pracovní skupině je Česká republika od jejího vzniku v roce 2008. **Evropská pracovní skupina pro lesní pedagogiku** (Subgroup Forest Pedagogics) funguje v rámci UNECE/FAO Forestry and Timber Section. V rámci činnosti této skupiny byl v roce 2017 v ČR poprvé uspořádán Evropský kongres lesní pedagogiky, kterého se zúčastnilo více než 140 lesních pedagogů z celé Evropy. <http://forestpedagogics.eu>

V době prvního českého předsednictví v roce 2009 Česká republika zorganizovala workshop zaměřený na komunikaci v lesnictví. Na základě výstupů z tohoto odborného workshopu vznikla **Jihlavská deklarace o komunikaci o lesích a lesnictví**. Deklaraci přijali představitelé státní správy lesů členských států EU v rámci svého setkání v ČR. Díky českému předsednictví byla následně komunikace v oblasti lesnictví tématem jednání Stálého lesnického výboru (SFC) v Bruselu a vedla k ustanovení ad hoc pracovní skupiny SFC pro komunikační strategii o lesích a lesnictví. ČR byla aktivním členem této skupiny, jejíž výsledkem byla **Komunikační strategie EU v oblasti lesnictví** (2011). Aktivity lesní pedagogiky jsou v ní doporučeny organizacím v lesnickém sektoru k realizaci.

Ve školním roce 2020/2021 Česká republika pořádá již 11. ročník soutěže **YPEF** (Young People in European Forests), což je mezinárodní znalostní soutěž zaměřená na žáky všech základních a středních škol. Cílem této soutěže je zlepšit povědomí zejména mládeže, o významu lesů a zdůraznit význam lesnictví v současné době. Do soutěže jsou aktivně zapojeny lesnické instituce z 11 zemí Evropy. Vrcholem je závěrečné mezinárodní kolo v některé ze zúčastněných zemí, Česká republika to byla v roce 2019. Na organizaci soutěže v ČR se podílí řada lesnických institucí. [www.ypef.cz](http://www.ypef.cz)



**Foto 3** *Lesní pedagogika*

Zdroj: Štěpánka Jouzová

### LITERATURA

1. [www.lesnipedagogika.cz](http://www.lesnipedagogika.cz)
2. Výroční zpráva lesní pedagogiky za příslušný rok (ke stažení na [www.lesnipedagogika.cz](http://www.lesnipedagogika.cz))
3. Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství (tzv. Zelená zpráva) za příslušný rok (ke stažení <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/publikace-a-dokumenty/zelene-zpravy>)
4. Google Analytics

# 19 FOREST PEDAGOGICS IN AUSTRIA – WITH NEW IDEAS INTO THE FOREST, AND THE EUROPEAN DIMENSION AND COOPERATION

## LESNÁ PEDAGOGIKA V RAKÚSKU – S NOVÝMI NÁPADMI DO LESA, EURÓPSKY ROZMER A SPOLUPRÁCA

**Thomas Baschny**

*Federal Ministry of Agriculture, Regions and Tourism, Republic of Austria, Directorate III/3 – Forest protection, Forest Development and Forestry Subsidies, Marxergasse 2, 1030 Vienna, +43 (0) 664 6112808, thomas.baschny@bmlrt.gv.at*

### ABSTRAKT

Lesná pedagogika v Rakúsku má dlhú tradíciu a históriu. Začala v Gmundene – Horné Rakúsko, pred tridsiatimi rokmi. Vybudovali sme kvalitné vzdelávanie v oblasti lesnej pedagogiky.

**Kľúčové slová:** Lesná pedagogika v Rakúsku, strediská lesníckeho vzdelávania, dlhá tradícia, Federálne ministerstvo Rakúska, sprevádzanie – prehliadky

### ABSTRACT

Forest Pedagogics in Austria has a long tradition and history. It started in Gmunden, Upper Austria, 30 years ago. We have elaborated a good Forest Pedagogics education.

**Keywords:** Forest Pedagogics in Austria, forest education centres, long tradition, Austrian Federal Ministry, guided tours

## 1 INTRODUCTION

Forest Pedagogics has been a topical issue in Austria since 1990. Permanent courses have been offered by the Centre for Forest Pedagogics at the Forestry Training Centre Ort, now Traunkirchen, Upper Austria, since 1994. Today all forest training centres and the Higher Technical Forestry School in Bruck / Mur offer such courses.

## 2 EDUCATION CENTRES AND FORESTPEDAGOGY ACTIVITIES IN AUSTRIA

At the moment there are 30 forest education centres (wood schools) in Austria. The centres are run by different organisations: offices of the federal provinces, municipalities, private forest administrations, federal hunting associations, and other associations. Woodland represents about 48% of the Austrian territory. 82% of our forests are private ones, thus we have many private activities and initiatives. Moreover, guided tours (at least 2 1/2 – 3 hours) are offered in the forests on the spot. They are provided by private certified forest educators, authorities, forest owners, and foresters of the state forests.

There are about 1, 900 trained certified forest educators (900 of them are people from the forestry sector); in 2001 was founded the “Association of Austrian Forest Educators” (“Verein der Waldpädagoginnen Österreichs”), since 2006 working under the name “Forest Pedagogics in Austria” (“Waldpädagogik in Österreich”), for more information see the homepage: [www.waldpaedagogik.at](http://www.waldpaedagogik.at).



The aims of the Association are: coordination and further development of forest pedagogical activities in coordination with our Ministry; representation of forest educators; organisation of events, public relations, participation in quality assurance and further development of offers.

In 2002, Ing. Thomas Baschny – an active forester in public services, hunter and certified forest pedagogue was appointed as an own official in charge of Forest Pedagogics at the Ministry. Also in 2002, Forest Pedagogics was laid down by law (amendment to the “Forest Act”) as an educational mandate for the authorities for the first time (forest act = federal act).

Forest Pedagogics is forest-related environmental education. It comprises all learning processes concerning the habitat forest enabling the individual and the society as a whole to act and thus to think on a long term basis, holistically and committed to public welfare and in a future-oriented way. It has three core messages: “Doctor forest”; “Sustainability”; “Forests set a precedent in terms of school”. Its guiding principles are: a good human-forest understanding, a good human-forest relation, and people acting in a responsible way.

Forest Pedagogics is for people of all-aged groups. However, in the interest of success a target group orientation is necessary. It was declared by the “Ministry” (more than 20 years ago) that every Austrian pupil should participate once in a guided forest tour with a certified forest pedagogue (support via forestry subsidisation). Only persons with “certified” training in Forest Pedagogics are subsidized. (Rural Development Regulation – Austria Programme 2014-2021: amount of subsidies (only for certified person): 140 € per forest excursion (min. 3 hours 100% min. age of 4 years – max. age 19 years or people with special needs and groups of pedagogues – min. 8 persons).

## 2 AUSTRIAN DIRECTIVE CERTIFICATE COURSE AS A “CERTIFIED FOREST PEDAGOGUE” (COURSE AND EXAMINATION REGULATIONS)

*Certified courses:*       **basic seminar (A)**  
1st day: themes of Forest Pedagogics  
2nd day: Forest Pedagogics live  
3rd day: planning of forest actions  
4th day: exercises with school classes

*Certified courses:*       **advanced seminar – implementation of forest pedagogy (B)**  
                                  **+ in- depth seminar (C)**  
1st day: my tours  
2nd day: new subject – related topics  
3rd day: new projects

*Re-certification after five years:*  
– **further education and training (D)** – 1 or 2 days  
– **coaching – further education and training (4hours)**

Since 2004, in Austria we have opened the education also for persons without “forest knowledge / background”. These persons have to attend 80 hours of the certified courses “F” (fundamental forestry knowledge and practical training): “Forestry for persons without forestry education” which are completed by the examination of the forestry knowledge of persons without forest education.

Best practice ideas are: excursions over several days, four seasons projects, work with the young in the forest, work with persons with special needs, combined excursions (e. g. the way of the wood), kindergartens (e. g. forest kindergartens), permanent further training for our forest pedagogues.

Subsidies present: currently € 140 per guided tour (min. 3 hours) for the target group from the age of 4 to 19 years and min. 8 persons (Kindergartens, School-Classes, etc.). The support is limited to 4 times per year and the same group (for more information at: [www.wald-gang.at](http://www.wald-gang.at)).

With these forest-pedagogical activities/concepts Austria is on a good track and will be committed to this important field also in the future.

### 3 FORESTPEDAGOGY COOPERATION BETWEEN AUSTRIA AND SLOVAKIA IN THE EUROPEAN CONTEXT

In the year 2009 (October 12 – 14, organized by the NFC Zvolen), 15 persons from Slovakia visited Austria participating in the trip under the title “Workshop and educational trip of a forestry institution in a neighbouring EU country”.

They visited the Federal Ministry of Agriculture, Forestry, Environment and Water Management – Department of Forestry in Vienna, the „Waldschule Ottakring“ (Educational Centre), the Technical Forestry Trade School in Bruck / Mur (Styria) – Workshop “Exchange of Experience in Forest-related Environmental Education”, the “Waldschule Bruck/Mur” and the Wekstatt Natur (Mattersburg) Hunting Association (Figure 1).



**Figure 1** Participants in front of the building of Werkstatt Natur

Source: author of the article

On November 10 – 11, 2009, Thomas Baschny and Petra Zitterer (two forest pedagogues from Austria) attended the Slovakian Forest Pedagogics Workshop as lecturers in the High Tatras Mountains, Slovakia. The meeting was framed by the project “Forest Pedagogics as a Tool for Informing the Public on the Sustainable Forest Management” and it was co-financed by the European Union.

Objectives of the workshop were:

- Best practice examples in Forest-related Environment Education /FREE/.
- Pooling knowledge, ideas and activities in the FREE.
- Presentation of projects, materials and tools used by active foresters at pedagogical work.
- Discussion on needs and possibilities for further development and increasing
- effectiveness of the FREE in Slovakia and future international cooperation.

It was a very successful workshop with a lot of outcomes and positive effects for Forest Pedagogy in Slovakia. It was also nice to meet our Slovakian friends at other international meetings, events and activities in Europe.

We are a big growing “European Forest Pedagogics Group” dealing with this important topic.

### LITERATURE

1. [www.bmlrt.gv.at](http://www.bmlrt.gv.at)
2. [www.waldpaedagogik.at](http://www.waldpaedagogik.at)
3. [www.forestpedagogics.eu](http://www.forestpedagogics.eu)
4. [www.der-foerster.at](http://www.der-foerster.at)
5. [www.european-foresters.eu](http://www.european-foresters.eu)
6. [www.wald-gang.at](http://www.wald-gang.at)

# 20 FORESTPEDAGOGY NETWORKING IN EUROPE – A SHORT TIME TRAVEL ON OCCASION OF THE 20TH ANNIVERSARY OF FORESTPEDAGOGY IN SLOVAKIA

## BUDOVANIE SIETÍ LESNEJ PEDAGOGIKY V EURÓPE – KRÁTKA EXKURZIA PRI PRÍLEŽITOSTI 20. VÝROČIA LESNEJ PEDAGOGIKY NA SLOVENSKU

**Dirk SCHMECHEL**

*Bavarian Institute of Forestry (LWF), Hans-Carl-von-Carlowitz-Platz 1, 85354 Freising, Germany, Schmechel, Dirk.Schmechel@lwf.bayern.de*

### ABSTRAKT

Zvyšujúce sa množstvo a rozmanitosť záujmov o služby a funkcie lesov vedie k tomu, že lesní pedagógovia môžu viesť dialóg medzi rôznymi účastníkmi, diskutovať a riešiť ich konflikty. Aj keď lesná pedagogika nebude mať riešenia na každý problém, môže ponúknuť priestor na stretávanie, diskutovať o kompromisoch a dávať účastníkom impulzy k nájdeniu samostatných riešení. Článok predstavuje vývoj lesnej pedagogiky v Európe prostredníctvom procesu budovania sietí od roku 2006, do ktorého je Slovensko zapojené a veľmi angažované.

**Kľúčové slová:** budovanie sietí, lesná pedagogika, pracovná podskupina lesníckej komunikačnej siete (FCN), vzdelávanie v oblasti udržateľného rozvoja, ciele trvalo udržateľného rozvoja (SDG)

### ABSTRACT

When the amount and the variety of interests in services and functions of forests is increasing, forestpedagogues can lead the dialogue between the different actors, their conflicts and discussions. Even if forestpedagogy will not have the solution for every problem, it might offer a free space for coming together, discussing compromises and give impulses for the actors to find self-reliant solutions. The article shows the development of Forestpedagogy in Europe by the Networking-process since 2006, where Slovakia is highly engaged and involved.

**Keywords:** Networking, Forestpedagogy, FCN-Subgroup, Education for Sustainable Education (ESD), Sustainable development goals (SDG)

## 1 INTRODUCTION

Forest Related Environmental activities have been existing at a national level in several European countries for the period of some months up to the duration of 30 years. An initiative group between Austria and Germany has existed since 2005. Following this regional cooperation, a European-Forest-Pedagogic-Network of governmental representatives was founded in 2007. In May 2008 this Network was combined with the Forest Communicators Network (FCN) and officially implemented as “FCN-Subgroup-Forest Pedagogics”. At the moment, 17 states are cooperating and Slovakia is playing an important role in this network.

## 2 MANDATE AND SUPERIOR OBJECTIVES

Already in 2011 the Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe (Oslo, June 2011) adopted “European Forests 2020” targets like: “... to enhance the visibility of forests and the forest

sectors multiple contributions to global challenges and societal needs, ... to participate in global and regional fora to raise awareness, or ... to address emerging issues forest knowledge improves through research, education, innovation, information sharing and communication.” Then – in 2013 – the European Commission adopted a new EU Forest Strategy for forests and the forest-based-sector to “... valuing of the benefits that forests give to society and foster the awareness of Sustainable Forest Management.”

And finally in 2015 the United Nations rolled out their “UN-Resolution 70/1 Transforming our world” (Figure 1): The 2030 Agenda for Sustainable Development. Especially Goal 4 addresses education directly: “Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all.” In No. 4.7 the resolution demands: “By 2030, ensure that all learners acquire the knowledge and skills needed to promote sustainable development, including, among others, through education for sustainable development and sustainable lifestyles, human rights, gender equality, promotion of a culture of peace and non-violence, global citizenship and appreciation of cultural diversity and of culture’s contribution to sustainable development.”

What a challenge for Forestpedagogues in Europe contributing to this means?



Figure 1 The UN-SDG’s; source and author: United Nations; CC BY-SA 3.0

### 3 OBJECTIVES AND TASKS OF THE FCN-SUBGROUP FOREST PEDAGOGY

The Subgroup is working for the following bunch of 4 objectives:

A: Develop the social and political awareness for Forestpedagogy

This includes the design of an annual congress and other Forestpedagogy activities which can contribute to reach the objectives of the European Forestry Strategy and other superior objectives as well as to increase political awareness of Forest pedagogy in EU educational and cultural sectors. The Subgroup also wants to motivate forest owners, forest administrators and forest enterprises communicating about the management of their forests through Forest pedagogy activities.

B: Establish Forestpedagogy as a recognized part of Education for Sustainable Development

The objective is that: Forestpedagogy is an educational process to reach environmental maturity and Forestpedagogy is a prime example for the ESD – and that Forestpedagogues are cooperating well with the Cooperation with the schools, pre-schools and kindergartens as well as with teachers and pedagogues!

C: Improve Communication and strengthen Networking

The FCN-Subgroup-Forestpedagogy wants to work more and more constantly and systematically as well as based on agreed-upon principles and statutes, wants to increase networking between the subgroup-member-states as well as communication and cooperation with other international initiatives dealing with the development of Forestpedagogy (for example PAWS, YPEF).

#### D: Improve the quality of all aspects of Forest pedagogy

The Subgroup supports so that common quality standards of Forestpedagogy programmes were elaborated and various best practice examples were collected and shared in the programmes of the annual congresses and implemented on the Subgroups website.

More about objectives, Principles, strengths and challenges of Forestpedagogy in general can be found on [www.forestpedagogics.eu](http://www.forestpedagogics.eu)

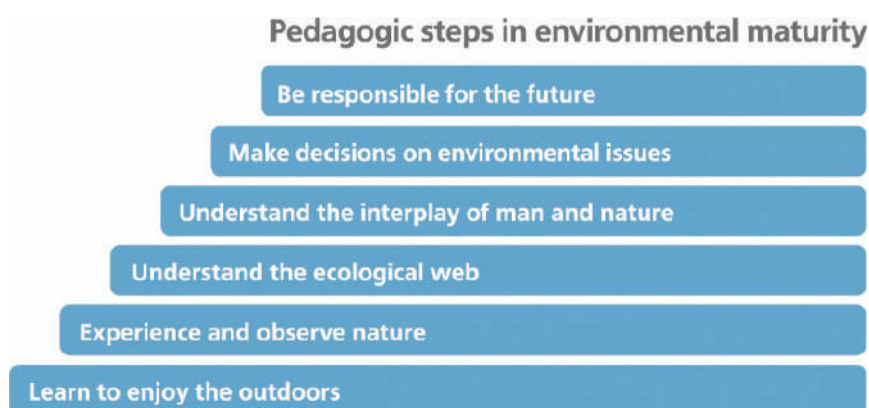
### 4 FORESTPEDAGOGY - NETWORKING IN EUROPE – WHY IT IS SO IMPORTANT

The world is always in flux – and the forest is also involved. The public interest in forest is rising. Foresters and forest owners should perceive this as a chance and they should share their knowledge of forest with the interested population. In this process, forestpedagogy plays a decisive role.

When the amount and the variety of interests in services and functions of forests is increasing, forest pedagogues can lead the dialogue between the different actors, their conflicts and discussions. Even if forestpedagogy will not have the solution for every problem, it might offer free space for coming together, discussing compromises and give impulses for the actors to find self-reliant solutions.

Forest pedagogues should not mainly transmit knowledge but preferably motivate people to get conscious of taking responsibility. The forests and their sustainable management therefore is an excellent model for learning: In the forest, sustainability can be understood and learned in a comprehensive way. The forests and their management are also a model which dealing with a lot of values, services, advantages and offers to the human being. So forestpedagogy is able to give important pedagogical inputs for a huge spectrum of personal acting and shaping competences.

The Subgroup-Forestpedagogy is doing this by orientating to the step-model “Pedagogic steps in environmental maturity” (Figure 2) which was designed by the Norwegian Forestry Extension Institute.



**Figure 2 6 steps to environmental maturity; author: Norwegian Forestry Extension Institute.**

Most of the traditional forestpedagogy offers are already fulfilling the first 4 steps (learn to enjoy the outdoors, experience and observe nature, understand the ecological web, understand the interplay of man and nature), but forest pedagogues are especially challenged to give opportunities to make decisions concerning environmental issues (step 5) and to inspire the participants to take over concrete responsibilities and to grow mature in this responsibility (step 6). When this is successful, forest pedagogy gives valuable contributions to Education on Sustainable Development (ESD).

## Medzinárodná konferencia 2021

People participating at well done forest pedagogy programs can learn about values like respect for nature, consideration for fellow-being and life-being, responsibility, tolerance, solidarity between generations as well as global and long-term thinking and acting. They can improve creativity and imagination, cooperative-action competences, interdisciplinary thinking, curiosity, concentration and social behaviour. They are offered free space for self-discovering-learning, nature-near living spaces, natural habitats, and rich biodiversity. And this also stimulates contemplation and reflection on the results of acting, the own role in the context of nature or society and the possibilities to change the own acting and attitudes in the everyday life.

2008: Slovakia started a successful membership in the FCN Subgroup Forest pedagogy

In 2008, Slovakia started to support the process of European-networking in the means of Forestpedagogy by joining the FCN-Subgroup-meeting in Munich. This was made possible by the National Forest Center in Zvolen – by name essentially by Dr. Ludmilla Marusakova and by Dr. Milan Sarvas, the director of the NFC (NLC) – Institute of Forest Consultancy and Education Zvolen.



**Figure 3 Subgroup meeting 2008 in Munich, near the historical pavilion of King Max II, at Forestpedagogy-centre Munich-Grünwald**

*Source: author of the article*

From the beginning the Slovakian representatives in the FCN-Subgroup took over a high responsibility and big commitment, working up the tasks the subgroup gave themselves.



**Figure 4 Subgroup meeting 2012 at the NLC Zvolen, here the visit to Bystrianska Jaskyna cave**

*Source: author of the article*

In 2012, Slovakia hosted the first subgroup-Meeting at the NLC in Zvolen (Figure 5) and in 2015, the Slovakian efforts temporarily culminated with an outstanding European wide congress.



The 10th European Forestpedagogy Congress in Zvolen underlined that more and more countries can tell success-stories about their activities in forest related environmental education and that Forestpedagogy is so much more than telling about forests! The Zvolen Congress was a mile-stone asking with the meetings motto „Quo vadis Forestpedagogy?“





**Figure 5 10th European congress, Zvolen 2015**

Source: NLC Zvolen



And finally, Slovakia has been administrating the Subgroups website by Marian Taraba for the last 5 years.

### 5 OUTLOOK

Today we can indicate that the last 15 years of Forestpedagogy-Networking in Europe are full of successful stories in a constantly increasing number of European states. Meanwhile the exchange of best-practices and networking for forestpedagogy in Europe is highly developed. Furthermore, projects and programs increasingly address to new target groups. Quality standards, education and certification concepts developed as well as the quality of forestpedagogues and their offers.

Looking at the future forestpedagogy is still challenged to climb the higher steps of the ESD. Forestpedagogues must intensify the dialogue with groups of all forest-related interests in society and with partners from education. Therefore, forestpedagogues must identify urgent topics in society (for example health, energy, climate change or sustainable education) and develop good fitting forestpedagogy offers to get into a fruitful discussion about these themes. If the different actors are able to succeed in that, forestpedagogy will enter political dimensions and so awareness for forestpedagogy in society and policy will increase.

### LITERATURE SOURCES

1. [www.forestpedagogics.eu](http://www.forestpedagogics.eu)
2. <https://www.waldwissen.net/en/learning-and-teaching/forest-education/more-than-knowledge-transfer?L=1>
3. <https://www.waldwissen.net/en/learning-and-teaching/forest-education/10-years-of-networking?L=1>
4. [https://foresteurope.org/wp-content/uploads/2017/08/Doctor-Forest-B5\\_online.pdf](https://foresteurope.org/wp-content/uploads/2017/08/Doctor-Forest-B5_online.pdf)

### NIKTORÉ POSTREHY OD LESNÝCH PEDAGÓGOV

Na vtedajšom Ústave pre výchovu a vzdelávanie pracovníkov lesného a vodného hospodárstva pod vedením Ing. Michala Galajdu vo Zvolene som spoznala tím správnych zanietených ľudí, vďaka ktorým sme spolu s mojou mamou absolvovali v Rakúsku kurz lesnej pedagogiky. Tajne sme závideli Rakúšanom, ako spolupracujú lesníci s verejnosťou, ako sprevádzajú žiakov po lese a to čo sa učia v škole im oni ukazujú v lese na vlastné oči, aby si to lepšie, prostredníctvom zážitku, zapamätali. A vnímali sme aj to, že práca lesného pedagóga je plnohodnotné zamestnanie. Keď vás deti chytia za ruku, alebo vás objímu a poďakujú Vám za radostný deň – kvôli takýmto momentom som šťastná, že som lesný pedagóg.

*Ing. Eva Trnovská rod. Hudecová, OZ ALEA*

Lesná pedagogika – to je pre mňa príjemná zmes pocitovosti a rozumu, príjemné a nenásilné učenie o lese a prírode, vhodný doplnok vyučovacích predmetov ako napríklad biológia. Pri aktivitách lesnej pedagogiky častokrát staviam práve na jednotlivcoch, deťoch, ktoré sa živo zaujímajú o to, čo im chcem povedať. Prídu aj cez prestávku po hodine a pýtajú sa, alebo sa len tak podelia o svoje skúsenosti. Stalo sa, že po hodine mi jeden z tých najväčších zbojníkov triedy daroval nakreslený obrázok. Je milé, keď na ulici ťahá žiak rodiča za rukáv a ukazuje „to je ten ujo, čo bol u nás v škole“.

*Ing. Igor Stavný, ŠL TANAPu*

Deti strácajú možnosť vnímať les ako prirodzené prostredie a väčšina detí reálne vôbec nevie, ako sa v lese správať. Čoraz viac detí mi povie, že v lese ešte nebolo, alebo nechodí do lesa, lebo nemá s kým. Lesná pedagogika je nápaditá, veselá, poučná a vytvára príležitosť dostať do lesa aj deti, ktoré sa tam s rodičmi nedostanú a prostredníctvom detí vychovávať aj ich rodičov. Pokiaľ však nebude zabezpečený systém vykonávania lesnej pedagogiky spolu s financovaním, lesným pedagógom zostane len hrejivý pocit pri srdci, že ten ich deň v lese bol pre deti najkrajší školský deň.

*Ing. Jaroslava Vanyová, LESNÉ HOSPODÁRSTVO INOVEC s. r. o.*

Lesnej pedagogike dávam prívlastky ako zážitková, hravá, tvorivá. V našej inštitúcii máme lesných pedagógov od roku 2017, posúvame sa ďalej – budujeme náučné chodníky, realizujeme pre deti tábory, výstavy, rôzne tematicky zamerané programy ako napríklad Noc netopierov, Medový deň, Lesnícke dni v Bratislave. Tešíme sa, že vďaka projektu City Nature budeme mať na Kamzíku centrum slúžiace pre potreby lesnej pedagogiky.

*PaedDr. Jana Znášiková, Mestské lesy v Bratislave*

U nás máme vyškoleného jedného lesného pedagóga od roku 2014. Nemáme lesnú školu, ale vytvorili sme si vlastný projekt s názvom Kremnický zelený poklad, cez ktorý oslovuje deti z celého regiónu. Lesnej pedagogike k jej výročiu želim veľa kreatívnych, zanietených, pozitívne naladených lesných pedagógov, ktorí dokážu verejnosť presvedčiť, že práca lesníkov je dôležitá a záslužná.

*Ing. Silvia Maruškinová, Mestské lesy Kremnica, s.r.o.*

### POZNÁMKY